

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL

VIII. évfolyam 2. szám

2009. július

FELDERÍTŐ
SZEMLE

BUDAPEST

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal folyóirata

Felelős kiadó

Madarász Károly mk. altábornagy
főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Tóth András mk. vezérőrnagy

Tagok: Gulyás József mk. ezredes

Hajgató Zsolt okl. mk. ezredes

Dr. Magyar István dandártábornok

Dr. Sallai Imre ezredes

Seres Antal mk. ezredes

Svigruha Gyula okl. mk. ezredes

Vass Jenő ezredes

Dr. Vida Csaba mk. őrnagy

Lektorálták: Gulyás József mk. ezredes

Kestler Tamás mk. ezredes

Lakatos Zsolt alezredes

Dr. Sallai Imre ezredes

Simon Péter százados

Sóstói Gábor mk. ezredes

Dr. Tömösváry Zsigmond dandártábornok

A kötetet összeállította: Tóth András mk. vezérőrnagy

Olvasószerkesztő: Vass Jenő ezredes

Tördelőszerkesztő: Tóth Krisztina főtörzsőrmester

Készült 200 példányban, az MK KFH nyomdájában

Felelős vezető: Juhász József mk. őrnagy

HU ISSN 1588-242X

Felelős szerkesztő: Vass Jenő ezredes

TARTALOM

AZ OLVASÓHOZ

TÖMBÖL LÁSZLÓ MK. VEZÉREZREDES

**A MAGYAR HONVÉDSÉG
KÉPESSÉGEI FEJLESZTÉSÉNEK FŐBB IRÁNYAI
A NEMZETI KATONAI STRATÉGIA TÜKRÉBEN..... 5**

BIZTONSÁGPOLITIKA

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF EZREDES

KÖZEL-KELET: ESÉLYEK – VAGY KUDARCOK 16

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES

**A KÍNAI BIRODALMI GONDOLKODÁS
HAGYOMÁNYOS ÉS ÚJ VONÁSAI..... 25**

DR. BÉRES JÁNOS MK. EZREDES –
TÓTH ANDRÁS MK. VEZÉRŐRNAGY

**A MUSZLIM TÁRSADALMI MOZGALOMBÓL
KINÓTT SZÉLSŐSÉGES IRÁNYZATOK
VISSZASZORÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI – II. 47**

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

DR. JÁVOR ENDRE EZREDES

**A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE, TÁMOGATOTTSÁGA –
A MÉDIA SZEREPE A TÁRSADALOM
VÉLEMÉNYALKOTÁSÁNAK FORMÁLÁSÁBAN..... 61**

GALAMBOS VIKTOR

**A HÍRSZERZÉS HELYE ÉS SZEREPE
A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ALAKULÁSÁBAN..... 70**

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES

**A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK
KATONAI TERVEZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES
KATONAFÖLDRAJZI INFORMÁCIÓK MEGSZERZÉSE
NYÍLT FORRÁSOKBÓL..... 85**

KUTATÁS – FEJLESZTÉS

MAGYARNÉ KUCSERA ERIKA MK. ŐRNAGY

**A WI-FI LEHETŐSÉGEI A MAGYAR HONVÉDSÉG
TÁBORI HÍRADÁSÁBAN ÉS ANNAK MENEDZSMENTJÉBEN 98**

BÁRKÁNYI PÁL OKL. MK. SZÁZADOS

**A WINDOWS RENDSZERLEÍRÓ ADATBÁZISA:
A FELHASZNÁLÓI ANONIMITÁS BUKTATÓI 109**

ORSZÁGISMERTETŐ

TÓTH ISTVÁN MK. EZREDES

**OROSZ FEGYVERES ERŐK –
EGY ÚJABB REFORM KÜSZÖBÉN.....125**

SZAKMATÖRTÉNET

KÁNTOR FERENC VEZÉRŐRNAGY

**A CSAPATFELDERÍTÉS, VALAMINT
A HADMŰVELETI ÉS HARCÁSZATI FELDERÍTÉS
FEJLŐDÉSE (1960–1990) 131**

DR. BÁNKI IMRE EZREDES

A MÉLYSÉGI FELDERÍTÉS TÖRTÉNETÉBŐL.....137

FÓRUM

DR. IZSA JENŐ EZREDES

**KAIRÓ, 1945 – EGY DRÁMAI ÁLLOMÁS
RADÓ SÁNDOR ÉLETÉBEN.....149**

AZ OLVASÓHOZ

VASS JENŐ EZREDES – SZABÓ MIHÁLY EZREDES

E SZÁMUNK TARTALMA 162

TÖMBÖL LÁSZLÓ MK. VEZÉREZREDES

**A MAGYAR HONVÉDSÉG KÉPESSÉGEI
FEJLESZTÉSÉNEK FŐBB IRÁNYAI
A NEMZETI KATONAI STRATÉGIA
TÜKRÉBEN**

Tisztelt Olvasó!

A Magyar Honvédség feladatrendszere az ország helyzetének, társadalmi berendezkedésének, gazdasági és biztonsági környezetének változásával együtt jelentősen átalakult az utóbbi két évtizedben.

Hazánk csatlakozása az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez megteremtette a katonai, EU-csatlakozásunk pedig a relatív gazdasági biztonság alapjait. Ezzel országunk – története során először – a globalizáció haszonélvezőjévé válhat. Azonban a biztonsági és gazdasági előnyökből való részesedésünk nem jár ingyen, mindennek ára van.

A jogállami létezőhöz hasonlóan, ahol az állampolgároknak jogaik mellett kötelezettségeik is vannak, NATO tagságunk – a tagadhatatlan előnyök mellett – jelentős kötelezettségekkel is jár. A Szövetség részeként Magyarországra is kiterjed a Washingtoni Szerződés 5. cikkelyének hatása, vagyis hazánk biztonsága felett a világ legerősebb katonai tömbje őrökdi. Az érem másik oldalán azonban ott van a Szövetség kollektív akarata, mely elvárja és számon kéri a tagállamok katonai képességeinek fejlesztését, valamint a nemzetközi béke és biztonság érdekében folytatott műveletekhez való hozzájárulást.

A közös haderőfejlesztés alapvető – és rendkívül sikeres – eszköze a NATO integrált védelmi tervezési folyamata, melynek célja, hogy a Szövetség műveleteihez biztosítsa a tagállamok megfelelő színvonalú és időszerű hozzájárulását erőben, eszközben és erőforrásokban egyaránt.

A szerző a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar főnöke. Életútját, katonai pályafutását mindvégig a Haza szolgálata és a Magyar Honvédség iránti elkötelezettség vezérelte. Tanulmányait kiváló eredménnyel végezte: 1981-ben Budapesten a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolát, 1988-ban Kalinyinban a Légvédelmi Parancsnoki Akadémiát, 1996-ban az Alabama állambeli Montgomery-ben a Légierő Vezérkari Akadémiáját. Fontos katonai beosztásokat töltött be, többek között dandárparancsnok, a Légierő Parancsnokság törzsfőnöke, HM HVK vezérkari főnök helyettes, majd az Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka, eredményeit magas kitüntetésekkel ismerték el. Több alkalommal teljesített szolgálatot NATO-beosztásokban: Nápolyban, Veronában, Koszovóban. A Magyar Köztársaság elnöke 2009. január 15-én nevezte ki a HM Honvéd Vezérkar főnökének és előléptette vezérezredessé.

E folyamat keretében minden egyes nemzet a saját teljesítőképességének, haderőstruktúrájának megfelelő, testre szabott haderőfejlesztési „javaslatcsomagokat” kap, melyek teljesítésére kötelezettséget vállal, illetve, ha azok valamelyikét erőn felülinek vagy technikailag kivitelezhetetlennek ítéli meg, elutasíthatja.

A NATO integrált védelmi tervezési folyamat előnye, hogy katalizátorként befolyásolja a nemzeti haderőfejlesztést, hosszú távú céljaival segítséget nyújt annak egységességéhez, míg hátránya, hogy a Szövetség esetenként a nemzetek céljaitól eltérő, vagy azzal ellentétes haderőképességeket igényel. Az ilyen vitás kérdéseket azonban a Szövetség minden szintjén jelenlévő nemzeti érdekérvényesítő képesség alkalmazásával és a védelmi tervezési folyamatba épített konzultációk során tisztázni lehet.

A fentieket azért tartottam fontosnak kiemelni, mert a Szövetség haderőigényei jelentik a nemzeti haderőfejlesztés egyik legfontosabb motorját, és – a folyamatos, koncepcionális és technológiai fejlesztések irányának meghatározásával és az eredmények számonkérésével – döntően hozzájárulnak a Magyar Honvédség (MH) legfontosabb alkotmányos feladatának, a Haza fegyveres védelmének sikeres teljesítéséhez.

A haderő nagyságának és minőségének megállapítása. Országvédelem és szövetségi kötelezettségek

A Magyar Honvédség szükséges képességei és azok ésszerű nagyságrendje a velük szemben támasztott, legmagasabb szintű jogszabályokban¹ meghatározott feladatokból vezethetők le. A Magyar Honvédség feladatainak jogszabályi alapja az Alkotmány és a Honvédelmi törvény. Az utóbbiban meghatározott feladatok ellátásához szükséges képességek békeidőben fejlesztendő maximumát – a Magyar Köztársaság katonai ambíciószintjét – az Országgyűlés határozata² rögzíti. Ezek a dokumentumok elsősorban szakpolitikai és csak másodsorban szakmai követelmények, ezért ahhoz, hogy a politikai iránymutatás alapján igazolható és koherens haderőfejlesztést lehessen folytatni, szükséges a szakpolitikai szándékok „lefordítása” katonai szakmai célokká. A haderő tervezése és fejlesztése tehát olyan folyamat, melynek alapját a legitím, törvényben szabályozott szakpolitikai célkitűzések képezik.

A haderőfejlesztésre elsődleges hatással bír az aktuális biztonsági környezet, amit a jelenleg érvényben lévő, 2009. februárban kiadott Nemzeti Katonai Stratégia³ kedvezően ítél meg. A dokumentum megállapítja, hogy hazánk közvetlen biztonsági környezetében nem áll fenn az ország területét, állampolgárai élet- és vagyonbiztonságát jelentősen fenyegető helyzet. Az ország közvetlen szomszédságában elhelyezkedő országok belső stabilitása, demokratikus rendszereik fejlettsége, külpolitikai céljaik, kisebbségeikhez való viszonya és haderejük képességei alapján, egzakt módon meghatározható Magyarország fenyegetettsége, mely napjainkban – és a belátható jövőben – alacsony szintű.

¹ A Magyar Köztársaság Alkotmánya (1949. évi XX. Tv.), valamint a 2004. évi CV. a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvény.

² A Magyar Honvédség további fejlesztésének irányairól szóló 51/2007. (VI. 6.) OGY. határozat.

³ 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról.

Amennyiben a biztonságot tágabb – regionális, sőt globális – kontextusba helyezzük, akkor a hazánktól távol eső földrajzi térségekben olyan fenyegetések vannak jelen (terrorizmus, szervezett bűnözés, nukleáris fegyverkezési programok, ember- és kábítószer-csempészet), melyek közvetett módon hatással vannak országunk és régióink biztonságára. Az ilyen jellegű fenyegetések elhárítására már nem elegendők a Magyar Honvédség hagyományos képességei, viszont azokkal aktívan járulunk hozzá a stabilizációs és béketámogató műveletekhez, szerte a világon.

Ahhoz, hogy a magyar haderő meg tudjon felelni a Szövetség által támasztott követelményeknek, szem előtt kell tartani a Washingtoni Szerződés 5. cikkelyének előírásait: „*A Felek megegyeznek abban, hogy egyikük vagy többjük ellen, Európában vagy Észak-Amerikában intézett fegyveres támadást valamennyiük ellen irányuló támadásnak tekintenek; és ennél fogva megegyeznek abban, hogy ha ilyen támadás bekövetkezik, mindegyikük az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikke által elismert jogos egyéni vagy kollektív védelem jogát gyakorolva, támogatni fogja az ekként megtámadott Felet vagy Feleket azzal, hogy egyénileg és a többi Féllel egyetértésben, azonnal megteszi azokat az intézkedéseket – ideértve a fegyveres erő alkalmazását is –, amelyeket a békének és biztonságnak az észak-atlanti térségben való helyreállítása és fenntartása érdekében szükségesnek tart. Minden ilyen fegyveres támadást és az ennek következtében foganatosított minden intézkedést azonnal a Biztonsági Tanács tudomására kell hozni. Ezek az intézkedések véget érnek, ha a Biztonsági Tanács meghozta a nemzetközi béke és biztonság helyreállítására és fenntartására szükséges rendszabályokat.*”

A dokumentum 3. cikkelye pedig egyértelműen rögzíti, hogy „*A jelen Szerződésben kitűzött célok hathatósabb elérése érdekében a Felek külön-külön és együttesen, folyamatos és hathatós önszegély és kölcsönös segítség útján, fenntartják és kifejlesztik egyéni és kollektív védelmi képességeiket fegyveres támadással szemben.*”

A képességi követelmények

A Magyar Honvédséggel szemben megfogalmazódó képességi követelmények a fentiek alapján két fő területre oszthatók. „Nemzeti oldalról” képességigényt támaszt az ország fegyveres védelme, valamint a jogszabályokban meghatározott egyéb feladatok. A másik oldalon – szintén a Magyar Honvédség feladatrendszerének részeként –, a „Szövetségi kötelezettségek” körébe tartozó kollektív védelmi, valamint a többnemzeti műveletekben való részvételhez kapcsolódó feladatok generálnak jelentős képességigényt.

A haderőtervezés folyamatosan visszatérő problémája, hogy a magyar haderő képességeinek tervezésénél a nemzeti – mennyiségi és minőségi – igényeket, vagy az esetenként magasabb technológiai kihívást jelentő szövetségi igényeket vegyük-e alapul, illetve lehetséges-e a két kritériumrendszer harmonizálása?

A közelmúltban számos kísérlet történt a törvényi feladatrendszer e két meghatározó eleme által támasztott képességi igények harmonizációjára. Szakmai szempontból a NATO által megcélzott képességek színvonalának elérése a cél.

A Szövetség katonai képességei fejlesztésének alapját a legújabb kutatások és a műveleti tapasztalatok képezik, és egy valóban 21. századi, modern haderőstruktúra elérését célozzák. Magyarország gazdasági teljesítőképessége azonban nem teszi lehetővé a NATO által kitűzött képességfejlesztési célok elvárt színvonalon és ütemben történő, maradéktalan elérését.⁴

A helyzet általunk preferált megoldása a NATO és a hazai képességi követelmények eltérő rendszerének egységesítése oly módon, hogy az ország fegyveres védelme és egyéb hazai törvényi feladatokból levezetett képességi követelmények tervezése és létrehozása során a szövetségi minőségi igények és elvárások szolgálnak alapul. Ezen igények teljesítése elkerülhetetlen a korszerű haderő kialakítása érdekében, ugyanakkor – az ország teherbíró képességét figyelembe véve – a megvalósítás a kívánt ütemnél lassabban történik.

A képesség-alapú tervezés

A haderő fejlesztése a törvényi feladatokhoz rendelt képességeken alapul, vagyis a törvényi feladatrendszer vizsgálva alakítjuk ki az abban foglaltak teljesítéséhez szükséges katonai képességeket. A képességek tervezésénél elengedhetetlen, hogy azok komplex módon kerüljenek létrehozásra, vagyis egy-egy képesség legyen alkalmas több törvényi feladat kezelésére. Ez azt jelenti, hogy a magas intenzitású műveletben való részvételre tervezett lövészalagszolgálat képesnek kell lennie alacsonyabb intenzitású feladatok ellátására, mint például a fogadó nemzeti támogatás fegyveres biztosítási feladatainak ellátása, békeműveleti részvétel – vagy szükség – esetén rendelkeznie kell a katonai rendész feladatok ellátásához szükséges kiképzéssel és felszereltséggel.

Szakmai körökben komoly dilemmát okoz a Magyar Honvédség feladatrendszerének teljesítéséhez szükséges képesség-számvetések⁵ elkészítése, mivel a hazánkat fenyegető katonai és nem katonai típusú veszélyek felmérése és az elhárításukhoz szükséges képességek meghatározása nem végezhető el egzakt módon, hiteles indoklással alátámasztva hazánk jelenlegi – alacsony fenyegetettségű – biztonsági környezetében.

Ezen „tervezési anomália” kezelése érdekében a honvédelmi tárca békeidőszaki haderőfejlesztési tervei az előzőekben hivatkozott Országgyűlési határozatban rögzített katonai ambíciószint teljesítését célozzák, a Magyar Honvédség műveleti alkalmazása egyidejűségi korlátainak figyelembevételével.

A Magyar Honvédség 2009 és 2018 közötti időszakra szóló fejlesztésének legfőbb célja egy teljes spektrumú műveleti képességgel rendelkező, a NATO hadműveleti követelményeinek megfelelő, telepíthető lövészdandár kiépítése 2016 végére.

---

⁴ A Magyar Honvédség egyre aktívabban keresi és vizsgálja annak a lehetőségét, hogy egyes képességfejlesztési projekteket – az erőforrások szűkössége miatt – többnemzeti együttműködésben valósítson meg. Erre a NATO-val és az Európai Fejlesztési Ügynökséggel egyaránt van lehetőség.

⁵ A feladatrendszerben foglalt feladatok teljesítése érdekében szükséges erők és eszközök számítása, a kívánt technológiai színvonalon és a szükséges rendelkezésre állási idővel.

A lövészdandár képességei a Szövetség elvárásainak megfelelően, a korszerű szövetségi és nemzeti hadműveleti követelmények mentén kerülnek kialakításra. A műveleti részvételre tervezett dandárnak egy korszerű szövetségi követelményrendszernek kell megfelelnie, amely színvonal elérése kívánatos lenne a többi szárazföldi alakulatunknál is, de ezt a szükséges források hiányában nem tudjuk széles körben megvalósítani.

Mivel a dandár fejlesztése – amelynek műveleti szervezetébe számos, más katonai szervezettől érkező támogató modul is beletartozik –, közvetve vagy közvetlenül a haderő egészét érinti, ezért annak képességei elérése után a Magyar Honvédség országvédelmi képessége is jelentős mértékben javul.

Az előbbieket mellett ugyancsak kiemelkedően fontos az ország légterének védelme, amely a NATO integrált légvédelmi rendszerében, szövetségi keretek között megvalósuló békeidős harcfeladat. A harci eredményesség érdekében mindkét feladat magas színvonalú együttes alkalmazhatóságot (interoperabilitást) követel a Magyar Honvédség erőtől – nemzeti és szövetségi kötelekben folytatandó műveletek keretei között egyaránt.

A képesség-igények

Az „egyenszilárdságú” haderőstruktúra és a NATO képességtervezéssel való párhuzamosság elérése érdekében a katonai képességek kialakításánál a haderőtervezés a Szövetségben elfogadott Lényeges Műveleti Képességeket (Essential Operational Capabilities – EOCs) veszi alapul, amelyek a Magyar Honvédség vonatkozásában a következők:

Az erők időbeni rendelkezésre állása

A Nemzeti Katonai Stratégia leszögezi, hogy az országvédelem szövetségi keretek között történik. A többnemzeti kötelekben történő alkalmazáshoz szükséges a kiképzett, angol nyelven kommunikálni képes személyi állomány megléte. A magas készenléti erők alkalmazhatóságának feltétele a 100%-os feltöltöttség. A magas intenzitású műveleti részvétel – a személyi veszteségpótlás érdekében – kellő létszámú, megfelelően kiképzett tartalék meglétét is szükségessé teszi.

Ezen célok megvalósításának érdekében folyamatban van a toborzás rendszerének átalakítása, valamint az Önkéntes Tartalékos Rendszer működésének hatékonyabbá tétele.

Hatékony vezetés és híradás

A tábori vezetési rendszerek szintjén rövid távon a zászlóalj, hosszabb távon a dandár érdekű tábori híradás fejlesztése, kiépítése szükséges. Ezenfelül annak érdekében, hogy az MH erőt sikerrel lehessen alkalmazni honi körülmények között a szövetséges erők beérkezéséig, indokolt egy kompakt (nem nagy létszámú), hadműveleti szintű, de összhaderőnemi jellemzőket hordozó, telepíthető vezetési képesség kiépítése és fenntartása is.

A rendszereknek biztosítaniuk kell a vezetést, a híradást és a valós idejű harctéri helyzetkép megjelenítését úgy, hogy a rendszer – a fejlesztés eredményeként – hálózatba szervezhető legyen és biztosítsa a szövetségi műveletekben az MH erőinek megfelelő csatlakozását.

Megkezdődött a Magyar Honvédség hálózat-alapú műveleti képessége koncepciójának kidolgozása, amely arra irányul, hogy az MH erői még az évtized végéig egy kezdeti szinten képessé váljanak szövetségi keretek között folyó, hálózat-alapú műveleti részvételre, illetve felvázoljuk e képesség fejlesztésének, további kiépíttetésének irányait.

Folytatódik a stacioner vezetési rendszerek folyamatos, a NATO-követelményeknek megfelelő fejlesztése, mert egyfelől ezek alkalmazásával történik a haderő fejlesztése, fenntartása és a békeműveletek irányítása, másfelől a szövetségi információvédelmi követelményeknek csak korszerű, fejlett rendszerek tudnak megfelelni.

Hatékony felderítés

A korszerű felderítő (ISTAR⁶) képességet a telepíthető lövészdandár érdekében fejlesztjük, de elemeivel – már a dandár képességeinek elérését megelőzően – képessé válik az önállóan alkalmazott – elsősorban lövész – alegységek támogatására is, az ütemterv szerint elkészülő ISTAR-modulokkal.

Az ISTAR egy olyan korszerű képesség, ami a dandárparancsnok részére a kor színvonalán álló technikai háttérrel biztosítja a gyors döntéshozatalhoz és csapásméréshez szükséges felderítési adatokat, egyben lehetőséget biztosít elektronikai ellentevékenységek folytatására. A képesség elérése érdekében speciális technikai eszközök – pilóta nélküli repülőeszközök, SIGINT⁷, ELINT⁸, COMJAM⁹ és egyéb szenzoros felderítő eszközök – beszerzését tervezzük.

Telepíthetőség, mobilitás

A Szövetség stratégiai koncepciójával összhangban minden – a műveletekhez katonai erővel hozzájáruló – tagállamnak rendelkeznie kell saját erőinek a műveleti területre való átcsoportosítását biztosító stratégiai szállítóképességgel. Ennek garantálnia kell a szükséges mennyiségű és kapacitású szállítóeszköz rendelkezésre állását, ami az MH esetében a Stratégiai Légi Szállítóképesség programhoz (SAC¹⁰) való csatlakozás révén, valamint a hiányzó (légi, vasúti, tengeri) szállító kapacitások bérlése és más előkészített szerződések alapján elégséges mértékben biztosított.

---

⁶ ISTAR – Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance – Hírszerzés, megfigyelés, célazonosítás és felderítés.

⁷ SIGINT – Signal Intelligence – Rádióelektronikai felderítés.

⁸ ELINT – Electronic Intelligence – Elektronikai felderítés.

⁹ COMJAM – Communications Jamming – Rádióelektronikai zavarás.

¹⁰ SAC – Strategic Airlift Capability – Stratégiai légi szállítóképesség.

Mivel a Magyar Honvédség folyamatban lévő műveleti alkalmazásainak rezponzív, kellő rugalmasságot biztosító és gazdaságos támogatása nem oldható meg az előzőekben felsorolt nagy kapacitású képességekkel, ezért a jelenlegi An-26 flotta kiöregedésével még az évtized végén tervezzük a harcászati légi szállítóképesség megőrzését szolgáló új típusú szállító repülőgépek beszerzését.

Az erőink harci hatékonyságát növelő tényezőként ma már megkerülhetetlen feladat a műveleti területen belüli mobilitás fokozása. Ennek egyik összetevője a telepíthető forgószárnyas légi szállítóképesség kialakítása, a másik pedig a lövészerők nagy manőverezőképességű páncélozott szállító járművekkel történő ellátása. Ugyanakkor ebbe a kategóriába tartoznak a mozgást biztosító, illetve akadályozó műszaki eszközök is. A műveleti dandár manőverező képességének fokozása érdekében a tervidőszak végén korszerű mozgásbiztosító eszközök kerülnek beszerzésre, míg a meglévő hidvetőkészletek – szükség szerinti javítással – továbbra is szolgálatban maradnak. Az önállóan felajánlott hidépítő század úszóaljzatos hadihídja szintén az évtized végén kerül beszerzésre.

A hadszíntéri mobilitás fokozása érdekében megkezdődött a szállító helikopterek modernizációja, amelynek eredményeként lehetővé válik azok éjszakai alkalmazhatósága is. Az életciklusuk végét elérő Mi-8 helikopterek kiváltása – terveink szerint – 2011-től új, egyelőre még nem meghatározott típusú eszközzel kezdődik.

Harci hatékonyság

A lövészerők harci hatékonyságának alapfeltétele a hatásos tüzerő, a dinamikus manőverező képesség és a megfelelő (páncél)védettség. Ennek a feltételnek hazánk viszonyai között a „közepes” kategóriába sorolható erők felelnek meg leginkább. A lövészdandár eredményes harci alkalmazása – például kollektív védelem vagy békekikényszerítés nemzetközi kötelékben –, elképzelhetetlen az önálló felderítéssel bíró, az ISTAR adatait felhasználni képes, automatizált tűzvezetésre alkalmas tüztámogató képesség nélkül. Az országvédelem kezdeti időszakában, a szövetséges erők beérkezéséig folyó önálló műveletek sikere, valamint NATO/EU kötelékében végrehajtásra kerülő műveletek szükségessé teszik a dandár érdekű páncéltörő képesség meglétét. A lövészzászlóaljak szintjén közepes, a századok szintjén pedig a közeli (kézi) páncéltörő eszközök fejlesztése tervezett.

A légi eszközök támogatótüzének kihasználása érdekében a lövészzászlóaljak szervezetében szövetségi együttműködésre is képes, telepíthető harcászati légii irányító képességet építünk. A szárazföldi erők légi támogatása (harci helikopterek és/vagy többfunkciós harcászati repülőek révén) jelentős harci képesség-fokozó tényező, ami a műveleti alkalmazási scenáriókban is szükséges képesség, ezért elengedhetetlen, hogy már zászlóaljszinten megjelenjen az összhaderőnemi alkalmazás, valamint támogatás lehetősége.

A legutóbbi harci, illetve a folyamatban lévő válságkezelő műveletek tapasztalatai igazolták a harckocsik alkalmazásának további időszerűségét, viszont az MH esetében a harckocsik határainkon kívüli alkalmazása – az ezzel járó nagyarányú logisztikai teher miatt – nem tervezett.

Katonáink műveleti alkalmazásának hatékonysága érdekében az egyéni felszerelést a „Jövő Katonája” modell szerint, a hálózat-alapú működés érdekében szükséges fejleszteni. Itt komoly hatással vannak a fejlesztések irányára a folyamatban lévő műveletekből érkező tapasztalatok és igények, valamint a Magyar Honvédség szakembereinek részvétele a jövő katonájának felszerelését kutató NATO/EU fórumokon. A fejlesztés természetesen csak lépésről-lépésre, „spirálisan” haladva történhet. Arra nincs lehetőség, hogy valamennyi katona egyszerre kapjon 21. századi felszerelést, ugyanakkor a fejlődés megállíthatatlan, és a ma korszerűnek számító felszerelés hamar elavul. Ezért járható útnak az látszik, hogy az egyéni felszerelés fejlesztése úgy történjen, hogy az újabb típusú felszerelés biztosítson egyfajta kompatibilitást az előző típusúval, mert így a katona még jó ideig együtt tud működni a kifinomultabb technológiát képviselő felszerelésben tevékenykedő társával.

Jelenlegi terveink szerint a lövészrajok kollektív pusztítóképességét kívánjuk erősíteni a gépkarabély-modernizációs program keretében (alacsony sebességű gránátok, vöröspontos irányzék, éjszakai lámpa, lézeres célmegjelölő és más modulelemek) beszerzésre kerülő elemekkel.

A Honvédelmi törvényben – a klasszikus feladatokon túl – új elemként került meghatározásra a nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladataiban való részvétel, amit a Nemzeti Katonai Stratégia megerősített. Abban egyetértés van, hogy ezt a feladatot hatékonyan csak speciálisan felkészített, kiképzett és speciális felszereléssel ellátott, nem hagyományos harceljárásokat alkalmazó különleges műveleti képességű kötelék tudja ellátni. Ilyen feladatok végrehajtása többnemzeti kötelékben tervezett, ezért itt a magas fokú interoperabilitás, az eszközök és alkatrészek csereszabotossága, továbbá a magas technológiai színvonal alapvető követelmények. Ezzel összhangban a különleges műveleti erőink lesznek azok az alegységek, akik a legjobb, legkorszerűbb felszerelést kapják, ami idővel a Magyar Honvédségen belüli szélesebb körű fejlesztések alapját is képezheti.

Logisztikai fenntarthatóság

Az MH-ban a logisztikai támogatás képesség igénye két fő területre oszlik. Az első a szövetséges erők beérkezését vagy átvonulását segítő, a NATO-val megkötött Fogadó Nemzeti Támogatási megállapodás alapján felvállalt feladatok folyamatos biztosítása. A másik a jóváhagyott katonai ambíciószintnek megfelelő részvételünk műveleti támogató képessége, amelyet az erre a feladatra létrehozott Nemzeti Támogató Zászlóalj végez. A műveletek sikere érdekében alapvető szövetségi követelmény, hogy a telepíthető erők anyagi készletei biztosítsák a 30 napos alkalmazást.

Az erők megóvása és túlélőképessége

Ez a terület a képességek széles körét öleli fel, beleértve a katonák, szervezetek célirányos kiképzettségét, valamint olyan támogató képességek meglétét, mint a különböző típusú felderítő- és zavarókapacitás, csapatlégvédelem, ABVR-fegyverek¹¹ elleni védelem, valamint civil–katonai kapcsolat, illetve lélektani műveleti és telepíthető tűzszerész-képességek fenntartását.

---

¹¹ ABVR – Atom, biológiai, vegyi és radioaktív.

A légtér védelme

Hazánknak a NATO légvédelmi rendszerébe integrált légtérfelügyeleti képessége szükségessé teszi honi területen a stacioner és mobil elemeket is tartalmazó légtérelőző rendszer, valamint a légtérrendészeti feladatokat ellátó harcászati repülőerők fenntartását, szövetségi követelmények szerinti fejlesztését. A harcászati repülőerők szükség szerinti áttelepítése, vagy egy időben több földrajzi helyen történő alkalmazhatósága önállóan működni képes, telepíthető, földi kiszolgálóelemek létrehozását követeli meg.

A NATO Integrált Légvédelmi Rendszerében (NATINADS¹²) való teljes körű feladatellátásunkhoz feltétlenül szükséges a Magyar Légierő komponenseinek korszerűsítése, illetve új eszközökkel való ellátása.

A Szövetség Biztonsági Beruházási Programjának keretében kerül sor három nagy hatótávolságú, fixen telepített radar-mérőpont kialakítására. A radarok kiváltják a jelenleg üzemelő – technikailag korszerűtlen, időnként megbízhatatlan, erkölcsileg elavult – lokátorokat. Az új eszközökkel jelentősen növekszik a légi felderítési információk megbízhatósága, a felderítés hatótávolsága és az aktív illetve passzív zavarokkal szembeni védettsége, valamint teljesül a NATO-légtér békeidőszaki lefedettsége.

A három radarból eddig kettő került kiépítésre, Bánkút és Békéscsaba helyőrségben. A harmadik települési helyszín felső szintű döntést követően kerül meghatározásra. Amennyiben a harmadik lokátor települési helyének kiválasztása tolong, vagy telepítése elmarad, úgy szükséges a jelenlegi technikai eszközök továbbfejlesztése, amely előre nem tervezett költségekkel (nagyjavítás, bérjellegű juttatások és egyéb, például szerződés felmondásából eredő pótlólagos költségigény) és tartós képességihiánnyal jár.

Korszerű mobil 3D lokátorok – tervezett – beszerzése a minősített időszakos légtérfelderítés információinak megbízhatóságát növeli. Ezen eszközök alkalmazásával biztosítható a légtér lefedettségének megnövelése meghatározott irányokban (résekben), a felderítési zóna magasságának csökkentésével.

A légi vezetési rendszer fejlesztésének kiemelt célja a teljes mértékű csatlakozás a NATO Légi vezetési rendszeréhez (ACCS¹³).

A légi eszközökkel történő biztonságos és zavarvédett kommunikáció érdekében alkalmazásra került a LINK-16 adatkapcsolati rendszer. A LINK-16 alkalmazásával a légiirányító központok képesek lesznek az előírt hadművelési követelményeknek megfelelően – a repülőeszközökön túlmenően – a földi telepítésű légvédelmi rakétacsapatokkal és a NATO korai előrejelző rendszereivel (NAEW¹⁴, AWACS¹⁵) való biztonságos kommunikációra is, megteremtve az összhaderőnemi, hálózat-alapú képességek kialakításának légi összetevőjét. Ehhez kapcsolódik

---

¹² NATINADS – NATO Integrated Air Defence System – NATO Integrált Légvédelmi Rendszer.

¹³ ACCS – Air Command and Control System – Légi irányítási és ellenőrző rendszer.

¹⁴ NAEW – NATO Airborne Early Warning – NATO légi telepítésű korai riasztás.

¹⁵ AWACS – Airborne Warning and Control System – Légi telepítésű riasztási és ellenőrző rendszer.

a repülőeszközök hatékonyabb azonosítása érdekében alkalmazásra kerülő, az MH légvédelmi rakéta-, repülő- és radareszközeinél az IFF¹⁶ MODE V saját-ellenség felismerő rendszer.

Az ország kritikus infrastruktúrájának védelmében továbbra is tervezett a légvédelmi eszközök alkalmazása. A jelenleg hadrendben lévő KUB légvédelmi rakétakomplexumok rakétáinak üzemideje lejár, és mivel régi technológiát képviselnek, azokat már nem gyártják, ezért a rendszer idővel kivonásra kerül. A kieső képesség pótlására megfelelő koncepció került kidolgozásra.

A MISTRAL légvédelmi rakétakomplexumok megfelelő hatékonysággal biztosítják a pontszerű és kis kiterjedésű objektumok légvédelmét. Kiemelt szerepet játszanak a műveleti dandár elemeinek légvédelmi biztosításában, valamint a zászlóalj-harccsoportok légvédelmi oltalmazásában.

A Honvédelmi Törvény a szövetségi Lényeges Műveleti Képességeken túl további, speciális nemzeti képességterületeket is azonosít.

Egyéb szövetségi hozzájárulásaink teljesítése

Hazánk a Szövetségben meglévő képességhiányok csökkentése érdekében speciális, úgynevezett részképességek kialakítását és fejlesztését vállalta: ez egészségügyi, egyéni és kollektív vegyvédelmi, valamint támogató műszaki (víztisztító) képességek fejlesztését és önálló alkalmazását jelenti, a szövetséges előjáró kötelék támogatása érdekében.

Az MH békében végzendő állami feladatainak biztosítása

Az MH békevezetésének támogatásához és egyéb katonai szakértelmet igénylő, békében végzendő feladatainak ellátásához szükséges a vezetéstámogató, tűzserész, honi légi kutató-mentő, valamint az állami protokollt támogató képességek fenntartása. Kiemelt hangsúlyt kap a tűzserészképesség fejlesztése a hazánkban még mindig nagy számban fellelhető robbanótestek okán, valamint az ICAO előírások betartása érdekében a honi kutató-mentő szolgálat ellátása.

Többszemzeti megoldások

Az írásomban felvázolt szükséges képességek és fejlesztési igények számunkra – a Magyar Honvédség arányaihoz mérten – nagy léptékűnek tűnnek, viszont ha az MH számára szükséges új hadfelszerelési eszközök darabszámait nézzük, belátható, hogy ilyen kis mennyiségek nem szerezhetők be a tömeges beszerzések során realizálható alacsonyabb áron. Ugyanakkor, mivel a jövőre prognosztizálható források sem támogatják a jobb vásárlói pozíciók kialakítását, elkerülhetetlen, hogy a haderő fejlesztése érdekében olyan többszemzeti megoldást találjunk, ami akár hadfelszerelési eszköz lízingelése, közös beszerzése, közös gyártása, vagy a SAC-program mintájára történő közös fenntartása terén az MH részére esélyt és kedvező feltételeket biztosít a modernizáció végrehajtására.

---

¹⁶ IFF – Identification Friend or Foe – Barát / idegen felismerés.

Tisztelt Olvasó!

A Lényeges Műveleti Képességek mentén csoportosított képességek rendszere megteremti a párhuzamosságot és a megfeleltethetőséget a NATO és a nemzeti haderőtervezés között. A Magyar Honvédség feladatrendszere és az EOC-k alapján meghatározható az MH teljes képességszükséglete, amihez hozzárendelhetők az azokat megtestesítő fegyvernemi és szakcsapatok, s ezáltal megteremthető a feladatok, képességek és a haderő szervezete közötti kapcsolat. Meghatározhatóvá – és igazolhatóvá – válnak a haderő szervezeti elemeinek feladatai és az azokhoz kapcsolódó képességfejlesztési programok.

A haderő elemei képességeinek tervezése és fejlesztése során a képességek maximumának elérése a kívánatos cél. Képességkorlátozásokkal küszködő kötelek helyett teljes műveleti képességű köteleket kívánunk kialakítani, amelyek mind a NATO-, mind a hazai igényeknek maradéktalanul megfelelnek. Ez a megoldás persze drágább, mint a képességhiányos szervezetek fenntartása és – bizonyos kockázatokat magában rejtő – esetleges alkalmazása, de reményeink szerint a fejlesztések átfogó rendszerbe foglalása, a fejlesztési prioritások szem előtt tartása és következetes érvényesítése esetén lehetővé válik a haderő képességeinek hosszú távú (15–20 év), megfelelően ütemezett és feladatorientált fejlesztése.

Mindez hatalmas előrelépést jelent majd, hiszen a mérce nem a nemzeti és a szövetségi feladatok eltérő követelményrendszerének való megfelelés lesz, hanem a magasabb technológiai színvonalat elváró szövetségi követelmények érvényre juttatásával lehet az ország védelmi képességét és szövetségesi hozzájárulásunk minőségét növelni.

A Magyar Honvédség képességei és lehetőségei is bővültek...

2009. július 27-én ünnepség keretében lépett szolgálatba a NATO Nehéz Légiszállító Ezred első Boeing C-17 Globemaster III. szállító-repülőgépe az MH Pápa Bázisrepülőtéren, a Stratégiai Légiszállítási Képesség (SAC) program megvalósulásának részeként.

A közel-keleti változásokat követő érdeklődők élénk figyelemmel kísérték az Amerikai Egyesült Államok elnökének szaúd-arábiai és egyiptomi útját, majd az azt követő reagálásokat. Tanulmányomban elemzem a látogatásnak a térségre és annak környezetére gyakorolt hatását, az Olvasóra bízva annak eldöntését, hogy van-e esély a békefolyamat újraindítására – vagy újabb kudarcokkal számolhatunk?

Barack H. Obama elnök 2009. június 3-án és 4-én a Közel-Keleten tett látogatása – még ha nem is hozott alapvető stratégiai változásokat –, igyekezett javítani az Egyesült Államok arab világban erősen megromlott hírnevén. Az imázs-korrekciónak egy folyamat része, illeszkedik az Európában, Latin-Amerikában és Törökországban tett látogatások politikai irányvonalába, azaz bocsánatot kért az elnök a múltban elkövetett amerikai hibákért, diktátumok helyett konzultációkat javasolt, közös célok megvalósítását vázolta fel, a „kölcsonös tisztelet és előnyök alapján”. Ugyanakkor nem szólt a vendéglátók által elkövetett hibákról, nem javasolt, de nem is követelt konkrét lépéseket. Vélhetően azt reméli az adminisztráció, hogy a látogatások eredményei később érnek be, jogos viszont a kérdés, vajon a sok tekintetben megváltozott amerikai külpolitika és a térségbeli reakciók esélyeket kínálnak, vagy újabb kudarcokat prognosztizálnak? Megállapítható, hogy az európai szövetségesek nem igyekeznek növelni afganisztáni katonai jelenlétüket, Oroszország nem változtat kelet-európai politikáján, Észak-Koreában eszkalációs folyamat kezdődött, az iráni választások nem kedvező irányba mutatnak, az izraeli reakciók pedig nem adnak okot az optimizmusra.

Az Obama-beszéd

A Közel-Keleten látogatási célként kiválasztott Szaúd-Arábia és Egyiptom a térség arab államai közül az Egyesült Államok megbízható szövetségeseinek számítanak, időpontként pedig nem véletlenül választották a libanoni és az iráni választások előtti időszakot. Rijadban az Abdullah szaúdi királlyal folytatott megbeszélés meglehetősen szűk körű volt, amely három fő témát érintett: Iránt, az olajárakat és az Öböl-térség helyzetét. A szaúdi vezetés elég határozottan érzékeltette Obamával: nem értenek egyet azzal, hogy az Egyesült Államok tárgyalást kíván kezdeményezni Iránnal. Nemcsak a térség szempontjából fontos az, hogy Szaúd-Arábia, Egyiptom és az Egyesült Államok megerősítették, hogy továbbra is együttműködnek az iszlám radikalizmus – különös tekintettel az al-Kaida és a tálibok – elleni küzdelemben, valamint megakadályozzák Irán atomfegyver birtoklására irányuló törekvését. Obama elnök érzékeltette arab partnereivel, hogy az izraeli aggodalmak ellenére is előfeltétel nélkül hajlandó tárgyalni Iránnal, új közel-keleti politikája mellé pedig meg akarja nyerni Szíriát is, ugyanakkor szolidáris az arab államokkal az iráni expanzionizmus megakadályozásában.

Nagyon fontos momentumként értékelhető, hogy az elnök megerősítette az Egyesült Államok Izraelhez fűződő kapcsolatának töretlenségét, ugyanakkor azt is, hogy a palesztinoknak is jogában áll szabadon élni Gázában és Ciszjordániában, de fel kell hagyniuk az erőszakkal.

A látogatás csúcspontjának számított Obama elnök kairói egyetemen elmondott beszéde, amely új felfogást jelez az Egyesült Államok és a muzulmán világ viszonyában. Ezek az alábbi területen jelentkeznek: kihívások (Irak, Afganisztán, palesztin–izraeli konfliktus), atomfegyverek, a demokrácia, a nők jogai, a vallásszabadság és a gazdasági együttműködés.¹ A beszéd hatása mindenképpen túllép a térségen, ugyanakkor számos eleme általános és nehezen fordítható le a napi politikára, bizalomerősítő jellege viszont nem vitatható.

A kairói beszéd új terveket nem vetett fel. Az elnök hangoztatta, hogy a Nyugat és az arab világ közötti feszültségeket, a gyanakvást, a véleménykülönbségeket, a sztereotípiákat új kezdettel kell felváltani, kiemelte a muzulmánok szerepét az Egyesült Államokban, hangsúlyozva, hogy az Egyesült Államok nincs az iszlám ellen, csak a kis, szélsőséges, erőszakos csoportok ellen lép fel (szándékosan nem használta a muzulmánok körében nem kedvelt terrorizmus szót). Kiemelte a muzulmán világ és az iszlám vallás hozzájárulását az emberiség kultúrájához. Jóllehet a beszéd e részében semmi új nem hangzott el, a fontosság az előadásmód körülményeiben rejlik (Korán-idézetek az Egyesült Államok elnökének a szájából...).

A beszéd második részében politikai kérdéseket vetett fel. Keveset foglalkozott Irakkal, Afganisztánnal, Pakisztánnal, a teljes beszédidő közel negyedét fordította a palesztin–izraeli konfliktusra. A beszéd helyszíne és a hallgatóság összetétele ellenére kiemelte Izrael és az Egyesült Államok töretlen kapcsolatát, a holokausztot és Izrael jogát a biztonságra. Példa nélküli volt az Egyesült Államok elnökének megnyilvánulása: a palesztinok helyzetét összehasonlította az Afrikából az Egyesült Államokba hurcolt rabszolgákéval és az egykori dél-afrikai apartheid rendszerrel. A kijelentések kapcsán olyan érzés tapasztalható, hogy az új adminisztráció az eddigi feltétel nélküli izraeli támogatottság felborult egyensúlyi helyzetéből egy arányos távolságtartás irányába indult meg.

A beszéd legérdekesebb része az Iránra vonatkozó feltétel nélküli kapcsolatok lehetőségének említése volt, amit az Egyesült Államokban – főként republikánus körökben – az amerikai erőfölény feladásaként értékelnek. Nem tett említést szankciókról és katonai lépésekről, sőt elismerte Irán jogát a polgári jellegű atomprogram folytatására. A közel-keleti térségre különös hatást gyakorol a globális nukleáris leszerelésre vonatkozó megállapítás, ami megkérdőjelezheti Izrael átláthatatlan atompolitikájának jövőjét. Ebben a vonatkozásban nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a térség országainak atomfegyver megszerzésére irányuló törekvései mögött az izraeli atomelrettetés áll.

---

¹ A beszéd letölthető: http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html?_r=2, vagy elérhető magyar fordításban a ZMNE SVKI 2009/13. számában.

A beszéd harmadik része a demokráciával, a nők helyzetével, a vallás-szabadsággal és a gazdasági fejlődéssel foglalkozott. Condoleezza Rice, a Bush-adminisztráció külügyminisztere négy évvel korábban ugyanezen a helyen elmondott beszédéhez képest Obama elnök sokkal békülékenyebb és inkább hizelgő, mint bíráló hangot ütött meg.

Barack Obama nézetei hosszú időn keresztül reakciókat váltottak és váltanak ki a Közel-Keleten, különösen Izraelben, ahol érzékelhető a kapcsolatokban bizonyos törés és csalódottság. A telepek bővítésének leállítására vonatkozó amerikai követelés, a palesztinok elviselhetetlen helyzetének megváltoztatásának igénye, a két állam létrehozásának elvárása megzavarta a Saron és Bush politikáját folytatni szándékozó Benjamin Netanyahu vezette koalíciót, amely a megoldást a palesztinok irtásában és területük fokozatos elrablásában látja. Figyelemre méltó, hogy Barack Obama véleményét Nicolas Sarkozy francia elnök is elfogadta, és ő is elítélte a telepek bővítését. A közel-keleti muzulmánoknak a beszéd megnyugtató, megbékítő és ígéretes volt, míg a keményvonalasoknak semmit sem nyújtott, mert nem találtak a beszédben konkrét javaslatokat. Izraeli keményvonalasok szerint „*a beszéd Izrael és az Egyesült Államok közötti stratégiai szövetség végét jelenti*”.²

Oszama bin Laden a látogatást megelőzően június 3-án az al-Dzsazíra televízió egyik adásában figyelmeztette az amerikaiakat, hogy legyenek készek a Bush-, majd Obama-adminisztráció következményeinek elviselésére, Obamát pedig azzal vádolta, hogy a „megtorlás és a gyűlölet magját hinti el”. Helyette, Zavaahiri arra hívta fel az egyiptomiak figyelmét, hogy „Obama véres üzenetét a muzulmánok már megkapták”.³

Az arab államokban a látogatás előtt a közvélemény-kutatási felmérések szkeptikus állapotot tükröztek. A kairói al-Ahram által megkérdezettek úgy vélekedtek, hogy az Obama-beszéd inkább csak az amerikai álláspont kozmetikázása, hiszen sokan gyászolják Palesztinában, Irakban, Afganisztánban, Pakisztánban a halottaikat, Irakból az Egyesült Államok nem fog teljesen kivonulni, ígéretével ellentétben nem zárta be a Guantanamoi tábor, további katonai erőket küld Afganisztánba, újabb 200 fő befogadására tette alkalmassá a bagrami börtönt.⁴

Az izraeli válasz

Obama elnök közel-keleti beszédére elsőként az egyik leginkább érintett állam nevében Netanyahu miniszterelnök válaszolt, aki két héttel korábban tett washingtoni látogatásáról csalódottan tért haza, minisztereinek pedig megtiltotta, hogy reagáljanak a kairói beszédre. Obama beszéde nem jelent alapvető változást az Egyesült Államok és az arab világ viszonyában, annál inkább jelent Izrael és az Egyesült Államok kapcsolatában. A legfontosabb, aggodalomra okot adó kérdés a ciszjordániai zsidó telepek jövője. Az Egyesült Államok több alkalommal kifejezte a retorika szintjén, hogy nem ért egyet a telepek bővítésével, Izrael időnként módosította politikáját, de érdemben semmi sem történt. Obama Kairóban világosan kifejtette,

² Ayman El-Amir: *The devil in the details*. <http://weekly.ahram.org.eg/2009/951/sc03.htm>. Letöltve: 2009. 06. 15.

³ *Obama plants seeds of Muslim hatred for United States*. DEBKAFfile Special Report, 2009. 06. 03.

⁴ Gihan Shahine: *Obama's extended hand*. Al Ahram weekly, 2009. 05.04–09.

hogy az Egyesült Államok nem tartja törvényesnek a telepek bővítését.⁵ Az építkezések megállapodásokat sértenek és akadályozzák a békét. Ezt az elnök a beszédében többször is határozottan megismételte, ezért nehéz lesz pozíciójából hátrálni. Obama jogilag elfogadta, hogy Ciszjordánia palesztin és nem izraeli terület, ahol Izrael nem engedményeket kell, hogy tegyen, hanem vonja ki erőit és az oda telepített zsidó lakosságot. A beszédből kivehető, hogy az Egyesült Államok kényszeríteni akarja Izraelt a települések kiürítésére (értsd: a megszállt területek elhagyására), de azt is érzékelteti, hogy Izrael nem tartja ellenőrzés alatt az Egyesült Államok politikáját, hanem két államról van szó, amelyek időnként eltérő nézeteket vallanak. Ezen a területen Obamának bőven van cselekvési szabadsága, míg Netanyahu keze meg van kötve és kevés lehetőséggel rendelkezik. A legnagyobb kihívás számára, hogyan kezelje Obamát és tartsa össze a koalíciót.⁶

Izraelben stratégiai szempontból pozitív tényezőként értékelik a beszédben a következőket:

- annak kiemelését, hogy az Egyesült Államok Izrael iránti elkötelezettsége töretlen;
- a finom megfogalmazásból Izraelben azt olvassák ki, hogy az Egyesült Államok elfogadja az izraeli atomelrettentést;
- Obama a palesztin kérdést és a telepések ügyét nem minősítette az Egyesült Államok kiemelt stratégiai céljának;
- megerősítette, hogy a Hamaszt addig nem tekintik tárgyalópartnernek, amíg az nem ismeri el Izraelt;
- nem szólt az izraeli települések természetes növekedéséről (izraeli értelmezésben: amit nem tiltanak, azt szabad).

Negatív stratégiai tényezőként emelik ki:

- izraeli értelmezés szerint Obama elnök összekapcsolta a holokausztot és a palesztin nép szenvedését, amit Izraelben nem tartanak elfogadhatónak és remélik, hogy az elnök esetleges izraeli látogatása során ezt a „hibát” kiküszöböli;
- az iráni atomprogramot illetően az elnök nem fogalmazott egyértelműen és nem határozott meg semmiféle stratégiát.

Az izraeli politikusokat sokkolta Barack Obama beszéde. A korábbi amerikai nyilatkozatok többségükben megfeleltek az izraeli elvárásoknak, Bush elnök szinte szó szerint ismételte az izraeli érveket. Ezzel szemben az új elnök Iránnal előfeltétel nélkül folytatandó tárgyalásról és Irán polgári atomprogramjának lehetőségéről, továbbá a Hamasz legitim létezéséről beszélt és a terrorszervezetet a

⁵ Az Obama-beszédet követően számos elemzés jelent meg Izraelben, amelyben jogi szempontból is vitatják a telepések helyzetét és az építkezések folytatását. A tanulmányok közül kiemelem Dore Gold: *US Policy on Israeli Settlements* című tanulmányát, amely a Jerusalem Center For Public Affairs Vol. 9. No. 2. számában, 2009. június 9-én látott napvilágot. Interneten elérhető: <http://www.jcpa.org>.

⁶ Georghé Friedman: *Westbank settlements and the future of US-Israeli relations*. Stratfor, 2009. 06. 08. Letöltve: 2009. 06. 10.

palesztin társadalom részeként állította be. Empátiával szólt a palesztin nép szenvedéséről, s a biztonságról úgy beszélt, amelyre nemcsak Izraelnek, hanem a palesztinoknak is szükségük van, minden izraeli telepet illegálisnak minősített, és felszólított a nukleáris leszerelésre a térségben.⁷ Mindezek olyan kijelentések, amelyek az izraeli füleknek egy amerikai elnök szájából szokatlanul hangzottak. Az első hivatalos kormányreagálás rövid, de tömör volt: Izrael a békét folytatni kívánja, de nemzeti érdekeinek megfelelően.⁸

Ehud Barak védelmi miniszter reagálása általános frázisként értékelhető, hiszen a következőt mondta: „*Izrael elkötelezett a palesztinokkal való tárgyalás folytatásában a korábban megkötött egyezmények szellemében. Reméljük, hogy az arab világ odafigyel Obama beszédére, véget vet az erőszaknak és a terrornak, Izraellel pedig békés tárgyalásokat folytat*”.⁹

Sokkal bölcsőbb és előremutatóbb nyilatkozatot tett Simon Peresz izraeli államfő, aki a következőt mondta: „*Az arab világból jövő támogatás legalitást biztosít a Palesztin Hatóság számára a nehéz, történelmi jelentőségű kompromisszumok meghozatalában, ugyanakkor Izraelt is arra biztatja, hogy képes legyen a fájdalmas döntések elfogadására*”.¹⁰

Az sem tekinthető véletlennek, hogy Netanyahu a tel-avivi Bar Ilan vallási egyetem Begin–Szadat Stratégiai Tanulmányok Intézetét választotta helyszínül, ezzel gesztust gyakorolt a vallásosok és a jobboldal irányában. Utalt arra is, hogy a Likudos Begin írta alá Szadattal az első arab–izraeli békeszerződést, és a Likud az a párt, amely képes békét kötni. Fő veszélyként és a térség legfontosabb stratégiai ügyeként az atomfegyver megszerzésére törekvő Iránt emelte ki, amely – értékelése szerint – nemcsak Izrael, hanem az Egyesült Államok és pragmatikus arab szövetségesei számára is veszélyt jelent. A beszéd számos felvetése vitatható – amit a későbbiekben kifejtek –, ugyanakkor a célja világos: úgy javítani az amerikai–izraeli kapcsolatokon, hogy a koalíció megmaradjon.

A két állam létezésének elvét Benjamin Netanyahu megerősítette, megjegyzendő azonban, hogy ez nem új az izraeli miniszterelnöktől, hiszen ezt már az 1990-es évek végén is mondta. A lényeg nem a két állam létezése, hanem annak határai, fővárosa, egymáshoz fűződő kapcsolata, amiről azonban nem szólt.

A másik igen fontos kérdésben, a telepések ügyében kifejezte szándékát arra, hogy nem építenek új telepeket, de nem szólt az illegálisan épült telepek lebontásáról és fenntartotta annak a jogát, hogy a lakosság természetes növekedésének megfelelően bővíti a telepeket, amit az amerikai adminisztráció elutasít, hiszen köztudott, hogy ez újabb területek kisajátításával jár.¹¹ Véleménye szerint a „normális élethez” hozzátartozik a lakótelepek bővítése. Egyértelműen elutasította Barack Obama állítását, amely szerint Izrael létezésének joga az antiszemitizmusban és a holokausztban rejlik, Netanyahu Izrael állam létezésének jogát a területhez való történelmi kötődésben látja.

⁷ Gideon Levy: *Obama emerged in Cairo as a true friend of Israel*. Ha'aretz, 2009. 06. 05.

⁸ Barak Ravid: *We hope Obama speech heralds new era in Mideast*. Ha'aretz, 2009. 06. 05.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Ciszjordániában 160 izraeli településről van szó, ahol 400 ezer izraeli, zömében vallásos ember él.

Obama elnök az izraeli–palesztin viszonyban két témát emelt ki: a palesztin állam létrehozását és a települések további bővítésének befagyasztását, amit – értékelése szerint – támogat a Kongresszus és az amerikai lakosság többsége, az Egyesült Államokban élő zsidó közösségek viszont e témában megosztottak. Ugyanakkor az amerikai közvélemény, a Kongresszus többsége támogatja Netanyahu palesztin állam létrehozásával kapcsolatos két feltételét: Izrael zsidó államként való elismerését és a biztonsági feltételeket. Ha ezeket a palesztinok nem fogadják el, akkor Barack Obama nehezen tud majd nyomást gyakorolni az izraeli kormányra. Izrael zsidó államként történő elismerése a palesztinok, illetve az arab államok részéről szinte teljes bizonyossággal kizárható, mert ebben az esetben jogossá válhat Avigdor Lieberman külügyminiszter választási kampányában hangoztatott, de azóta finomított terve, amely szerint az ország lakosságának 20%-át képező arab kisebbség költözzön el Izraelből. A gondolat tovább folytatható Jeruzsálem Izrael fővárosaként való elfogadásával akkor, amikor a palesztinok Kelet-Jeruzsálemet szeretnék fővárosnak. Kelet-Jeruzsálem kb. 200 ezer palesztin lakosa ma már gyakorlatilag összefüggő izraeli telepekkel van körbevéve, így mesterségesen elzárt a környező arab falvaktól. Az izraeli vezetés a telepek megtartásakor nyilvánvalóan az összefüggő blokkokra (Gush Etzion, Alfei Menashe, Ariel, Ma'aleh Adumim) gondol. Európai észjárással az is nehezen értelmezhető, hogy egy létrejövő állam működését nem a saját parlamentje, kormánya határozza meg, védelmét nem szervezheti meg csak úgy, ahogy egy másik állam engedélyezi, amely jogot formál arra, hogy légtérét, határait korlátlanul ellenőrizhesse. Ezt az izraeli vezetés nem kívánja megérteni, hiszen vélt, vagy valós biztonsági érdekeire hivatkozva rendszeres felderítő repüléseket végez az összes megszállt terület, sőt Libanon, mint független állam légtérében is.

A Netanyahu miniszterelnök által követelték Izraelben a pártok és a lakosság részéről is támogatást élveznek. Az izraeli közvélemény-kutatások évek óta alátámasztják a palesztin állam létrehozásának igényét. Ugyanakkor a lakosság azt is kéri a palesztinoktól, hogy ismerjék el Izrael – mint zsidó állam – létezését, adjanak biztonsági garanciákat, és ne követeljék azt, hogy a palesztin menekültek és leszármazottaik visszatérhessenek Izrael területére. Ezeket a palesztin állam létrehozásával kapcsolatos különleges feltételeket elfogadják az ellenzéki pártok is, hiszen Cipi Livni Kadima-vezető is hangsúlyozta, hogy a palesztin menekültek kérdését Izraelen kívül kell megoldani. A miniszterelnök törekeny koalíciót vezet, és nem engedheti meg magának, hogy eltávolodjon baloldali szövetségeseitől, vagy megzavarja az Egyesült Államokkal fennálló kapcsolatokat. A beszéd retorikai mérleget képez a két oldal között, a két állam létezésével megnyugtatja Washingtonot és az izraeli baloldalt, míg a telepek bővítési lehetőségének fenntartásával a jobboldalnak kedvez.¹²

Benjamin Netanyahu – bár feltételeket fogalmazott meg a palesztin állam létrehozásával kapcsolatban –, nem szabott feltételt a diplomáciai tárgyalásoknak, sőt hangoztatta a közel-keleti világban oly fontos kompromisszumok lehetőségét. A béke gazdasági alapjait megteremtő tárgyalásokra ugyan szükség lenne, de nehéz gazdasági tárgyalásokat folytatni politikai feltételek teljesülésének hiányában.

¹² <http://weekly.ahram.org.eg/2009/951/sc03.htm>. Letöltve: 2009. 06. 18.

Netanyahu nem említette feltételei között Jeruzsálem státuszát, de később utalt beszédében arra, hogy a végső megállapodás tartalmazza az „egységes és oszthatatlan” Jeruzsálemet, mint a zsidó állam fővárosát is. Ez a megjegyzés érthető módon a palesztinok heves reakcióját váltotta ki. Ephraim Sneh volt izraeli védelmi miniszter helyettes (Munkapárt) úgy vélekedett Benjamin Netanyahu politikájáról, hogy „nem akar előrelépést, de azt a képzetet kelti, hogy készen áll. Ami számunkra fontos, az az, hogy előfeltételeket teremtett. A palesztinok számára pedig az a fontos, hogy már a kezdetkor mindent elutasít”.¹³

Netanyahu beszédét úgy készítették elő, hogy Izrael új biztonságpolitikáját fogalmazza meg, de az nem következett be. Nem történt diplomáciai nyitás, a palesztinokkal való együttműködés területén pedig a másik fél részéről teljesíthetetlen előfeltételeket fogalmazott meg, ami a „békefolyamatot” inkább fékezi, mint elindítja.

A nemzetközi reagálásokban találóan és a lényegre megragadva ír a mértékadónak tekinthető Le Monde Diplomatique, amely a következőképpen fogalmaz a palesztin állammal kapcsolatos Netanyahu-állásfoglalásról: „*Miről beszélünk, ha a Palesztin Államot említjük? Mindenki messze van attól, hogy egységes álláspontot foglaljon el. Netanyahu elfogadna egy demilitarizált, Jeruzsálemtől megfosztott államot, leválasztva azokról a területekről, amelyen létrehozták a zsidó telepeket, ahol a légteret és minden kétséget kizáróan a határokat is Izrael ellenőrizné. Az apartheid Dél-Afrikában ezt Bantusztánnak hívták.*” (Pretoria hozta létre a négereknek a független Bantusztánokat, amit a nemzetközi közösség nem fogadott el). „*Az ilyen megközelítés figyelmen kívül hagy valamennyi 1967 után született ENSZ határozatot, amely Ciszjordániát, a Gázai-övezetet és Kelet-Jeruzsálemet megszállt területnek nyilvánítja, ahonnan Izraelnek ki kell vonulnia. Ma Ciszjordániában kész tényekkel állunk szemben, ahol a palesztin területek izraeli telepekkel és katonai táborokkal körülvárt kis szigetektől állnak, amelyek napról napra csökkentik a palesztinoknak szánt területet. Itt kell létrehozni a működőképes Palesztin Államot?*”¹⁴

Lehetőségek, kilátások

Benjamin Netanyahu izraeli miniszterelnök három lehetőség közül választhat, amelyek közül egyik sem könnyű:

– bejelentheti a „Két állam” megoldást, kiűrteti az illegálisan épített izraeli telepeket és befagyasztja a további építkezéseket az izolált helyeken; ez összetűzést provokál a Likud keményvonalas szárnyával és a telepések képviselőivel, de biztosítja túlélését;

– új kormányt alakíthat a Kadimával, amelyhez el kell fogadnia Cipi Livni feltételeit, amit már a választások után sem fogadott el;

– nemet mondhat Barack Obama kérésére, ami egész Izrael számára kilátástalan helyzetet teremthet.¹⁵

¹³ *New peace process may not be far after Netanyahu speech.* www.chinaview.cn. Letöltve: 2009. 06. 19.

¹⁴ *Quel État Palestinien?* Le Monde Diplomatique, 2009. 06. 17.

¹⁵ Yossi Verter: *Netanyahu now faces fight with either Obama or his coalition.* Ha'aretz, 2009. 06. 05.

A látogatás és a reagálások után az Obama-adminisztráció a térségbe küldte közel-keleti megbízottját – George Mitchellt –, azzal a feladattal, hogy a zsákutcába jutott békefolyamatot külön tárgyalásokkal kimozdítsa a holtpontról. Első feladata szétválasztani a rosszat a jótól. Érdekes megfigyelni azokat a változásokat, amelyek az utóbbi években (még a Bush-éra alatt) keletkeztek. Az Izrael által 1967-ben megszállt területeket ma „vitatott területeknek” nevezik. A háborúk következtében kialakult tényeket, a megszállást és a területek szisztematikus elcsatolását (amelyeket Obama elviselhetetlennek minősített), ma „Izrael történelmi területének” minősítik. Azok az állítások, amelyek szerint a palesztinok visszatérése Izrael állam zsidó jellegének megszüntetését okozná, Jeruzsálem pedig a zsidó állam örök fővárosa, igyekeznek felejtetni, hogy a terület elfoglalása háborúkkal történt. Szerintük a palesztin fegyveres ellenállás terrorizmus, Ciszjordánia 612 ellenőrző ponttal történő kantonizálása és a biztonsági fal építése – amellyel a palesztinokat saját földjüktől is elválasztják –, pedig izraeli biztonsági intézkedés.¹⁶

Kiemelt fontossággal bír az Egyesült Államok közel-keleti politikájában, hogy Mitchell nem a már megszokott izraeli álláspont feltétel nélküli elfogadásából indul ki, hanem alapnak az ENSZ-határozatok betartását tekinti, amelyek pedig 33 éve folyamatosan azt követelik, hogy Izrael vonuljon ki az általa megszállt területekről, a telepek pedig illegálisak és a béke akadályát képezik.

A továbblépéshez természetesen szükség van a palesztinok konstruktív hozzáállására is. Ezen az oldalon sem beszélhetünk sikeres kezdetről. Nagy szükség lenne egy palesztin egységkormányra, de azt nem sikerült létrehozni. A Hamasz–Fatah ellentét lehetetlenné tesz minden egységes fellépést. A Hamasz irányítású gázai kormány és a Mahmúd Abbasz vezette Palesztin Hatóság nyílt konfrontációt folytat, a közelmúlt kalkíliai összetűzései pedig fegyveres harc lehetőségét is előrevetítik. Izraelben általános vélemény, hogy a palesztinok nincsenek olyan helyzetben, hogy bármilyen tárgyalást elkezdhessenek. A Hamasz és a Fatah álláspontja eltérő az Izraellel folytatott tárgyalásokról. A Fatah – bár általában készen áll a tárgyalásra Izraellel –, megkérdőjelezi a partner komolyságát. A Hamasz továbbra is Izrael megsemmisítéséről beszél (megjegyzendő, hogy fel sem merült annak lehetősége, hogy az izraeli kormány a Hamasszal bármilyen tárgyalást elfogadna). A Hamasz Netanyahu beszédét – weblapján – szégyenletes kívánságlistának minősítette. Ugyanakkor más hangok is érzékelhetők. Mohammed Dajani, a Wasatia Palestine politikai elemzője szerint *„nem szabad a beszédet teljes mértékben elvetni. Netanyahu messziről jutott ide, de még nagyon messze van attól, ahol lenni kellene. Netanyahu bátran megfogalmazta alkupozícióját, és ugyanezt tették a palesztinok is. Nagyon sok lehetőség van mindkét oldalon amerikai támogatással a tárgyalásra, az Egyesült Államok szerepe lehet a szakadékok áthidalása”*.¹⁷

---

¹⁶ Ayman El-Amir: *The devil in the details*. <http://weekly.ahram.org.eg/2009/951/sc03.htm>. Letöltve: 2009. 06. 18.

¹⁷ *New peace process may not be far after Netanyahu speech*. www.chinaview.cn. Letöltve: 2009. 06. 19.

A térség elemzése során nem kerülhető meg Mahmúd Ahmedinezsád iráni elnök újraválasztása és a választást követő tiltakozási hullám, amiből az alábbi következtetések vonhatók le:

- az újraválasztása nem, legfeljebb a reá adott szavazatok aránya okozott meglepetést;
- Ahmedinezsád újraválasztásával Irán biztonsági és külpolitikájának iránya – beleértve a nukleáris politikát is –, nem változik;
- Izrael számára kedvező, ha ismét a régi elnök marad hatalmon, ugyanis könnyebben meg tudja magyarázni az iráni fenyegetést, és maga mellé képes állítani az Egyesült Államokat és Európát;
- az újraválasztás ugyanakkor nem kedvez Obama elnök közel-keleti politikájának és nehezíti a tárgyalásokat (hacsak az erőszakhullám nem indít el olyan folyamatot, ami változásokat hozhat Iránban).

Összegezve tehát a világ ezen térségében nyugalomról nem beszélhetünk, a változás lassú és feltétlenül igényli a nemzetközi közösség aktív támogatását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ayman El-Amir: *The devil in the details*.
<http://weekly.ahram.org.eg/2009/951/sc03.htm>
- Barak Ravid: *We hope Obama speech heralds new era in Mideast*.
Ha'aretz, 2009. 06.05.
- DEBKAFfile Special Reports, 2009. június 3-4.
- Dr. Jonathan Rynhold: *Netanyahu's Begin-Sadat Center Speech: An Attempt at Consensus Diplomacy*. BESA Center Perspectives Papers No. 80, June 15, 2009.
<http://www.biu.ac.il/SOC/besa/perspectives80.html>
- Dr. Jonathan Rynhold: *President Obama's Cairo Speech: The Question Left Unanswered – Iran*. BESA Center Perspectives Papers No. 79, June 9, 2009.
<http://www.biu.ac.il/SOC/besa/perspectives79.html>
- Ephraim Kam: *The Outcome of Iran's Presidential Elections*. INSS Insight No. 115, June 18, 2009.
- Georghe Friedman: *Westbank settlements and the future of US–Israeli relations*.
Stratfor, 2009. 06. 08.
- Gideon Levy: *Obama emerged in Cairo as a true friend of Israel*.
Ha'aretz, 2009. 06. 05.
- Le Monde Diplomatique, 2009. 06. 17.
- Roni Bart: *Obama's Speech in Cairo*. INSS Insight No. 111, June 8, 2009.
- Yossi Verter: *Netanyahu now faces fight with either Obama or his coalition*.
Ha'aretz, 2009. 06. 05.

A KÍNAI BIRODALMI GONDOLKODÁS HAGYOMÁNYOS ÉS ÚJ VONÁSAI

Minek nevezzetek?

A 20. század második felében – különösen az 1990-es évektől – Kínán belül és külföldön is megélnék a kínai stratégiai kultúrával kapcsolatos kutatások. Ennek a növekvő érdeklődésnek a háttérében az áll, hogy Kína egy olyan fejlődési pályára tért, amelyen regionális tényezőből globális nagyhatalommá válik, és mind jobban előtérbe kerül az a kérdés, hogy Kína felemelkedése veszélyt jelenthet-e a világ biztonságára. A választ – a remények szerint – a kínai stratégia kulturális hagyományainak tanulmányozása adhatja meg. Ezért vált divattá a nemzeti sajátosságokat mutató „stratégiai gondolkodásmód”, „stratégiai kultúra”, „stratégiai elméletek”, „stratégiai szemléletmód”, „stratégiai fogalmi rendszer”, „stratégiai doktrína” stb. kifejezések használata, amelyek ugyan jelentésük árnyalataiban különböznek, de lényegükben ugyanazt a törekvést takarják: feltárni a modern kínai stratégia kulturális hagyományokban gyökerező történelmi előzményeit, azok jellegét és máig továbbgyűrűző hatásait.

A kulturális hagyományok meghatározzák a kínai emberek gondolkodását és a külvilághoz való viszonyulását, különösen a háború és béke kérdéseiben vallott álláspontját. Ez a hagyomány markánsan különbözik a Nyugattól. A különbségek életre kelnek az állami külkapcsolatok és a stratégiai döntéseket alakító **műveleti modellek** nemzeti sajátosságaiban.

Katonapolitika, stratégia, katonai doktrína: ezeknek a hadtudományi szakkifejezéseknek a modern értelemben használt tükörfordításai a kínai nyelvben nyugatról (angolból, franciából, németből) vagy éppen keletről (oroszból) japán közvetítéssel átvett nyelvújító összetételek – neologizmusok –, mint ahogy a filozófia is az.

A „filozófia” szó Kínában átvétel a japán nyelvből, először a 20. század elején bukkant fel egy újságcikkben (Xu, 1999). Addig Kínában a legkülönbözőbb humán és műszaki tudományok, művészeti ágak művelőit egyszerűen „gondolkodók”-nak („sixiangjia”) nevezték. A „katonai gondolkodók” az ókortól kezdődően külön „filozófiai” iskolát képviseltek. Egy tudományos definíció szerint: *„A katonai gondolkodás a hadtudomány része, a háborúval, a hadsereggel és a nemzetvédelem kérdéseivel kapcsolatos elméleti megismerés tudománya. Ez az elméleti ismeret a különböző történelmi korszakokban, a különböző társadalmi osztályoknál, állami vagy politikai csoportoknál különböző tartalommal és formában jelentkezett.”*¹

---

¹ Wang et al. (2000): *Zhongguo junshi sixianglun gang* (A kínai katonai gondolkodás summázata). Nemzetvédelmi Egyetem Kiadó. ISBN 7-5626-1046-0/E .628.

A kínai katonai gondolkodás (filozófia) alapvető sajátosságai – a Kínai Filozófiai Társaság és a Nemzetvédelmi Egyetem közös kiadványa szerint – a következők:

■ Hosszú történelmi múlt, sok szerző, gazdag, szerteágazó tartalom, felgyülemlett tapasztalat. A világ első hadtudományi, katonai elméleti műve, Szun-ce (Sunzi) „*A háború művészete*” című munkája több mint 2500 évvel ezelőtt íródott. A szakirodalom mintegy 3000 „klasszikus” (az 1911. évi polgári forradalom kora előtt íródott) hadtudományi művet tart nyilván.

■ Átfogó jelleg. A kínai katonai gondolkodók munkássága nem korlátozódik a hadügyre, hanem kiterjed a politikai, gazdasági, társadalmi, természeti, lélektani, művészeti és egyéb összefüggésekre.

■ Az erkölcsi kérdések hangsúlyozása és a békeszeretet.

■ A bölcsesség (hadvezéri tudás) előtérbe állítása a nyers erőfölény helyett.

■ Védelmi felkészülés, biztonságra törekvés, felelősség, óvatosság. Ez lényegében a „Nagy Fal”-mentalitás: mindent megtenni előre az ország védelméért, a veszélyhelyzet elkerüléséért és elhárításáért.

Szun-ce öt – alapvetőnek tartott, a háborúk kimenetelét meghatározó – **faktort nevez meg:**

- *Dao* – azaz „út”, ami alatt az erkölcsi tényezőket, mindenekelőtt a hűséget és az önfeláldozásig terjedő bátorságot érti;
- *Tian* – azaz „ég”, ami az időjárást és hasonlókat magában foglaló külső természeti erőket jelenti, amelyekhez a hadvezérnek (a tervezés során) alkalmazkodnia kell;
- *Di* – azaz „föld”, vagyis a terepviszonyok;
- *Jiang* – vagyis „hadvezetés” vagy „hadművészet”, ami alatt a hadvezér egyéni képességein alapuló stratégiai előrelátást, bölcsességet, határozottságot érti; és végül
- *Fa* – azaz „törvény”, illetve „szabályok”, amit a hadtudomány elveinek a vezetésben való alkalmazásaként értelmez.²

„Ezen öt (tényezőt) minden egyes hadvezérnek kötelessége ismerni, s aki észszel fölérte ezeket, győzedelmes lesz, ám ki észszel föl nem érte, győzelmet sem arathat... Több számítás győzelmet eredményez, kevesebb számítás nem vezet győzelemre, hát még, ha semmi számítás nem történt!”³

² Sunzi, Sunbin: *Pingfa, The Art of War*. Kétnyelvű (kínai, angol) kritikai kiadás. Hunan People's Publishing House, 1999 ISBN 7-119-02412-4.

³ Szun-ce: *A háború művészete*. Cartaphilus Kiadó Kft., 2006.

A hagyományos kínai katonai filozófia központi kategóriái (a győzelemhez nélkülözhetetlen tényezők) között szerepel még többek között az erény, a bölcsesség, a hit, az emberség, a bátorság, a komolyság (felelősségtudat); a középút, az egyensúly, az ellentét, az egység, a változásokhoz történő alkalmazkodás stb., amelyek az **össz nemzeti erő** (CNP) korszerű fogalmába is „átnőttek”, mint „soft” tényezők.

Ha egyetlen szóban akarnánk megfogalmazni a kínai katonapolitikai és stratégiai gondolkodás régmúlt időkben született, ámde ma is érvényes közös sajátosságait, akkor – számomra – a „birodalmi” jelző használata tűnik a legkézenfekvőbbnek. Ez magyarázza írásom címének szóhasználatát is.

A birodalom nem ördögtől való

A továbblépés előtt tisztázzunk egy potenciális félreértést: a **birodalom** szót mindenfajta negatív jelentésárnyalattól mentesen használom. Az Európai Uniót (EU) gyakran szokták szembeállítani más, nemzetközi jogi szakzsargonban „összetett államoknak” nevezett formációkkal azon az alapon, hogy egy olyan sajátos egyesülésről van szó, amely – ellentétben a birodalmakkal –, nem erőszakos módon jött létre, és nem egy önérdekű hatalmi központból irányítják. Az EU olyan egyedülálló képződmény, amire még nem volt példa az emberiség történelmében: egyesíti magában a szövetségi államok (föderációk) és a nemzetközi szervezetek legjobb tulajdonságait, azok hibáinak kiküszöbölésével.

Léteznek azonban más nézetek is!

„Carlsnaes és Smith 1994-ben azt a bátor jóslatot fogalmazták meg, hogy az új Európa 'sokrétű' jellege a funkcionális differenciálódást jelzi és közvetve a hűbéri hierarchiára emlékeztető struktúrát hoz létre, olyan diplomáciai kapcsolatokkal, amelyek az ókori kínai és indiai birodalmakkal mutatnak analógiát.”⁴ Ezek szerint lehetséges volna, hogy az EU bizonyos értelemben hasonlít a kínai „birodalomhoz”?

Jan Zielonka, az Oxfordi Egyetem professzora „*Európa mint hatalom*” című könyvében kifejti, hogy az EU keleti bővítése mélyreható változásokat eredményezett a szervezet felépítésében és működésében. A korábbi célkitűzésekben kimondva–kimondatlanul szereplő nemzetek feletti „szuperállam” ideáját fel kell adni, mert megvalósíthatatlan. *A mai európai uniós intézményrendszer inkább hasonlít egy középkori birodalomhoz*, amelyet több hatalmi központ egyidejű tevékenysége, sokrétű és egymást átfedő jogrendszer, feltűnő kulturális és gazdasági „heterogenitás”, elmosódó határok és megosztott szuverenitás jellemez.⁵

⁴ W. Carlsnaes and S. Smith (1994): *European Foreign Policy. The EC and Changing Foreign Policy Perspectives in Europe* (Sage, London). Idézi Kiss J. László: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Osiris Kiadó, 2009.

⁵ Zielonka, Jan (2006): *Europe as Empire. The Nature of the Enlarged European Union*, Oxford University Press.

Az EU előző soros elnökének, Václav Klaus cseh államfőnek a bemutatkozó beszéde alatt az európai parlamenti képviselők egy része kivonult a teremből, mert ő azzal vádolta az Uniót, hogy a szabad piac helyett a „nyomott piacot” preferálja és „állandóan a központi gazdaságirányítást erőlteti” (vagyis kezd Kínához hasonlítani?). Az elnök azt is elmondta, hogy szerinte az Unió jelenlegi döntéshozatali rendszere eltér a klasszikus parlamentáris demokráciáétól, amelyeket a történelem kipróbált és igazolt. Egy „normális” parlamenti rendszerben a képviselők egyik része a kormányt, egy másik része az ellenzéket támogatja – jelentette ki. Az európai parlamentnek azonban nem ez a berendezkedése.⁶ Mint ahogy a kínainak sem – tehetjük hozzá. Tehát ebben is Kínára hasonlítunk.

A többpárti demokráciákra jellemző kormánypárt/ellenzéki párt megosztottság az EU több tagországában (a gazdasági nehézségek társadalmi következményeitől nem elválaszthatóan) kormányválsághoz, sőt -bukáshoz vezetett, így az elnökséget adó Csehországban is. A prágai kormány meggyengülése és belpolitikai csatározásokban való lekötöttsége a cseh elnököt megfosztja attól a hivatali apparátustól, ami szakmailag előkészítené a feladatkörében tőle elvárt uniós kezdeményezéseket. Így Klaus ennek a szerepének ha akarna sem tudna eleget tenni (egyesek szerint nem is nagyon akar). Ezért aztán nem csoda, hogy tagállami vezetők nyilvánosan kijelenthetik, hogy az éppen soros elnökség teljesítménye botrányos, mint ahogy az már többször is előfordult. Mindez összefüggésben van az Unió „hibrid” jellegével, azaz a központi, többségi döntéshozatalra épülő, föderációhoz hasonló struktúrák és a nemzetközi együttműködési (konzenzust megkövetelő) mechanizmusok együtt létezésével és gyakori ütközésével.

Miközben Kína eddig is fennhangozta, hogy a demokrácia és a jogállamiság fokozatos erősítése a párt- és állami vezetés kiemelt célja, az egyes európai országokban tapasztalható kíméletlen belpolitikai küzdelem, a tüntetések és a szélsőséges megnyilvánulások erősödésének nyilvánvaló figyelembe vételével a legutóbbi pekingi parlamenti ülészen már az is elhangzott, hogy „mindörökké fennmaradnak bizonyos alapvető különbségek a kínai népi kongresszusi szisztéma és a nyugati parlamentáris politikai hatalmi struktúra között”.

Wu Bangguo, parlamenti elnök kijelentette: **A kínai politikai pártrendszer a pártok közti együttműködésre** (nem pedig a versenyre) **és a politikai konzultációra** (nem pedig a hatalomért folytatott vetélkedésre) **épül** a kommunista párt vezetése alatt, és nem másolja a nyugati többpárti rendszert. A hatalmi ágak megosztása nem jellemző a kínai rendszerre. A kínai parlamenti képviselők nem egy egy-pártot vagy szűk érdekcsoportokat reprezentálnak, hanem egy „szélesebb kör” képviseletében kollektív testületekben gyakorolják hatáskörüket, és fejtik ki törvényekben előírt tevékenységüket. A problémák megoldását nem egyénileg, nem közvetlenül és nem egymástól függetlenül kísérlik meg. Kínának merítenie kell más kultúrák tapasztalataiból, beleértve azok politikai eredményeit is, de „sohasem fogjuk egy az egyben lemásolni a nyugati országok modelljét, vagy bevezetni a többpárti szisztémát, a kormányzati váltógazdálkodás rotációs rendszerét, a három hatalmi ág elválasztását vagy a kétkamarás parlamenti struktúrát”.⁷

⁶ Taylor, Simon: *Klaus Provokes Walk-out in the Parliament*. EuropeanVoice.com 19. 02. 2009.

⁷ Xinhua, 2009. 03. 09.

Ami tehát a politikai rendszer makro- és mikrostruktúráját illeti, a nyugati szisztéma a jelenlegi kínai vezetés számára nemhogy nem vonzó, hanem egyenesen taszító, elrettentő példa – annak ellenére, hogy a kinyilvánított értékek (piacgazdaság, demokrácia, jogállamiság) ugyanazok. A „cimke” (kapitalizmus vagy szocializmus) azonban más, és ez minden bizonnyal lényegi különbséget is takar, noha egyre kevésbé világos, hogy mit (az amerikai Nemzeti Hírszerző Tanács legújabb középtávú előrejelzése szerint Kínában államkapitalizmus van).⁸ Az egypártrendszer–többpártrendszer dichotómia is félrevezető, ha nincs a tartalma pontosan kifejtve. Kínában is több párt van (de a kommunista pártnak az alkotmány vezető szerepet biztosít, ami nemcsak előjogokkal, de kiemelt felelősséggel is jár), ugyanakkor a párttagok aránya, és ezzel a KKP hatalomból való közvetlen részesevése egyes hatalmi testületekben (parlamentben, kormányban, kuratóriumokban) alacsonyabb, mint a parlamenti pártoké néhány EU-tagállamban.

Ahelyett, hogy „egyszemélyi” vagy „egypárti” diktatúrának bélyegeznénk, nevezhetjük Kína kormányzati felépítését Keidelhez (2008) hasonlóan „korporatív technokráciának”, ahol a legfelső szintű stratégiai és politikai döntéseket szakértői testületek hozzák (a KKP PB Állandó Bizottságának valamennyi tagja felsőfokú végzettséggel, többségük tudományos fokozattal is rendelkező műszaki, jogász, közgazdász vagy társadalomtudományi végzettségű értelmiségi). A „szakértői kormány” követelése egyébként a válságkezelés kapcsán több EU-tagállamban is felmerült, és némelyikben meg is valósult.

A hatalmon „osztozkodni” vagy a hatalmat közösen (munkamegosztásban) gyakorolni nem egy és ugyanaz. Az egyik csökkenti, a másik növeli a közösség egy tagjára jutó hozadékot. A Wu Bangguo beszédében levert cövekeknek a kijelölésével a kínai vezetés talán azt próbálta meg érzékeltetni, hogy a liberális–demokratikus (ámde potenciálisan megosztó) felépítéssel szemben az egységben (szoros integráltságban) megnyilvánuló *erőre* kíván támaszkodni fejlesztési célkitűzései megvalósításában. Ennek érdekében pedig mindazoknak az erőtenyezőknak az *integrált* („komprehenzív”) alkalmazása a célja, amelyek az ország (társadalom vagy állam, kínaiul országcsalád) – mint egység – külső környezetéhez való alkalmazkodását, tehát nemzetközi versenyképességét meghatározzák, beleértve az olyan összeadható és felhalmozható mennyiségeket mint például a terület, a lakosság, vagy a gazdasági javak, és az olyan nehezen mérhető minőségi jellemzőket is, mint például a vezetés egysége. Ezt a mennyiségi felhalmozást minőségi fölényre váltó szemléletet tükrözi a régi birodalmi koncepció éppúgy, mint az **össznemzeti erő** modern fogalma.

A kínai politikai irodalomban az erő fogalmát háromféle megközelítésben tárgyalják, amelyek kínai nyelvi megfelelői: *liliang*, *shili* és *quanli*, magyarul talán így fordíthatjuk le őket: **statikus erő** (vagy energia), **dinamikus erő** (hatóerő), **hatalom**. Az első „semleges” természetű, a meglévő képességeket, belső energiát, erő kifejtési potenciált takarja (az erővektor abszolút nagysága). A második már nem „semleges”, hanem az irányított, érdekevezérelt, kifelé gyakorolt közvetlen ráhatásra,

---

⁸ *Global Trends 2025: A Transformed World*. NIC 2008.

erőkifejtésre utal (az erővektor iránya). A harmadik az összerendezett, hatékonyan alkalmazott, a környezetet befolyásoló, azt átalakító erő, aminek „kisugárzása” van, ami „erőteret” hoz létre: erőcentrum, pólus. Angolul talán a *strength, force, power* kifejezésekkel lehetne szemléltetni a különbséget. Zhou Hong⁹ angol nyelvű összefoglalója mindhármát *power*-nek fordítja, de a kontextustól függően háromféleképpen értelmezi. Az **össz nemzeti erő** (*comprehensive national power*, vagy újabban inkább *overall national power*) elméletében ezt a három jellemzőt a „kemény” (*hard*), a „puha” (*soft*) és az „okos” (*smart*) erő fogalma fedi le. Ez utóbbi lényegében nem más, mint az előző kettő összehangolt, egymás hatását megsokszorozó alkalmazása, azaz egyfajta integrációja.¹⁰

Valahol és valamikor – a föderalista atyák jövőképét kergetve –, az Európai Unió is szeretne egy integrált birodalommal válni. A mai Európa azonban nem egy tökéletes terv precíz megvalósulása, hanem a földrajzi helyzet és más adottságok által determinált történelmi kialakulási folyamat, amely sohasem ér véget, és csak pillanatnyi „keresztmetszetében” tanulmányozható. A klasszikus Európát a görög kultúra (demokrácia), a római állam (jog), a keresztény vallás (erkölcs) és a felvilágosodás (tudomány) „összjátéka” alakította. A római birodalom bukása után először Nagy Károly (742–814) politikai és katonai, utána VII. Gergely pápa (1020–1085) vallási alapon próbálta egyesíteni a kontinentet. Birodalmi megfontolások vagy utópisztikus elképzelések mentén később többen is megfogalmazták, sőt egyesek megvalósítani is megkísérelték az egységes Európát, de a modern kor hajnalára mégis a fragmentáció volt a jellemző. A vallási vagy dinasztikus okokból egymással „hadakozó fejedelemségek” korát – a harmincéves háborút követően, 1648-tól a vesztfáliai békével – a nemzetállamok közötti hatalmi egyensúly váltotta fel, amely azonban nem bizonyult békés eszközökkel fenntarthatónak. Két világháború tapasztalatai kellettek ahhoz, hogy egy újfajta európai egység gondolat, a **gazdasági és politikai unió** irányába mutató integráció elmélete a reálfolyamatok szintjén is a megvalósulás stádiumába jusson.

Kínában a fejedelemségek i. e. 221-ig hadakoztak egymással. Akkor az első Csin császár egyesítette a birodalmat, amely azóta folyamatosan egy **szupranacionális unió**, azaz nemzetek feletti központi kormánnyal rendelkező állam (birodalom) – több mint kétezer éve. Ezért ha körülnézünk a világban, egy olyan többnemzeti, egységes állammá integrálódott alakulat után kutatva, amely életrevalóságát évezredek óta keresztüli folyamatos fennmaradásával bizonyította, akkor Kína jó jelöltnek tűnhet a szemünkben.

Új stílusjegyek a kínai kül- és biztonságpolitikában 2008-tól

Az utóbbi években, de különösen 2008-tól a nemzetközi fejleményekre adott kül- és biztonságpolitikai pekingi reagálásokban új elemeket fedezhetünk fel, amelyek megkérdőjelezzik a kínai stratégiai gondolkodásról kialakított sztereotípiákat.

⁹ Zhou Hong (2008): *Oumeng shi zenyang de liliang* (European Union as a Power). Social Science Academic Press.

¹⁰ Rác Lajos (2009): *Milyen erős az EU Kínából nézve?* KBH Szakmai Szemle, 2009/2. szám.

Ilyen – korábban maguk a kínaiak által is vallott, ma már meghaladott – „legendás” nézetek voltak például az alábbiak:

- Kína nem köt szövetséget senkivel (mert legújabb kori történelme folyamán mind a szovjet, mind az amerikai partnerben „csalódott”);
- nem állomásoztat határain kívül csapatokat, és csak ENSZ békefenntartásban (de nem béketeremtésben vagy -kikényszerítésben) vesz részt;
- nem avatkozik más államok belügyeibe;
- a konfliktusok nyílt vállalása helyett azok elkendőzését preferálja;
- kontinentális (nem pedig tengeri) hatalom;
- fejlődő (és nem fejlett) ország;
- nem törekszik világméretű vezető szerepre, sőt globális szerepvállalásra sem;
- a többpólusú világrend megteremtése érdekében elsősorban Európával működik együtt, és még sorolhatnám.

Ehhez képest:

- Kína a Sanghaji Együttműködési Szervezeten (SESZ) belüli katonai együttműködés szorosabbra fűzésének aktív előmozdítója és résztvevője;
- a kalózkodás elleni harc jegyében haditengerészeti köteléket küldött a Szomália partjaihoz közeli vizekre;
- évente jelentést ad ki az amerikai emberi jogi helyzetről¹¹;
- a tibeti kérdés és a pekingi olimpia kapcsán felmerült nemzetközi emberi jogi (politikai) bírálatokkal szemben „felvette a kesztyűt”, ellenmédiakampányt indított, hatásos nyomást gyakorolt a Nemzetközi Olimpiai Bizottságra, Franciaországot ismétlődően hivatalos álláspontja mentegetődző helyreigazítására kényszerítette, az EU ellen pedig gazdaságdiplomáciai szankciókat alkalmazott (a 2008. decemberi csúcstalálkozó lemondásával);
- 2008. december 23-án a védelmi minisztérium útján közölte, hogy mérlegeli egy repülőgép-hordozó megépítését, felszerelését és rendszerbe állítását.¹² 2009 áprilisától a kínai partvédelmi erők fokozott őrzővizsgálatot folytatnak a vitatott hovatartozású dél-kínai-tengeri Nansha-szigetek körzetében¹³;

---

¹¹ És ezzel „kölcsonösségi alapon” beavatkozik az USA belügyeibe. Xinnin Song, szóbeli közlés, Peking, Renmin University, 2009. 05. 05.

¹² Xinhua, 2009. 03. 05.

¹³ China Daily, 2009. 05. 13.

- a legutóbbi párt- és parlamenti (NPC) kongresszusokon a külpolitikai prioritások között a nagyhatalmakhoz fűződő kapcsolatokat hangsúlyozta az első helyen, a szomszédságpolitikát a másodikon, és a fejlődő országokat (csak) a harmadikon¹⁴;
- a 2009. áprilisi londoni G-20 csúcstalálkozón kezdeményezően lépett fel a nemzetközi valutarendszer átalakításának kérdésében¹⁵;
- szoros, stratégiai jellegű, sokoldalú egyeztetést folytat az Egyesült Államokkal (és nem az EU-val), ami már olyan nemzetközi figyelmet keltett, hogy kínai és amerikai politikai nyilatkozatok egyaránt (nem túl meggyőzően) cáfolni kényszerültek a *G2-viszony* „világuralmi” jellegét.¹⁶

Némileg „szépitve” Peking egyes intézkedéseinek konfrontatív (konfliktus-vállaló) természetét, az elemzői értékelések a **kínai külügyi stratégia** „aktivitását” hangsúlyozzák ki. Az Államtanács irányítása alatt tevékenykedő **Jelenkori Nemzetközi Kapcsolatok Intézete** (CICIR) 2008-2009. évi „*Nemzetközi stratégiai és biztonsági áttekintés*” című évkönyve¹⁷ például szintén a kínai külügyi stratégia „új fázisáról” értekezik, és azt **az alábbi négy vonással jellemzi**:

- aktív viszonyulás a külső környezet változásaihoz, ami nemcsak a reagálásokban, hanem a kezdeményezésekben, sőt a változások előidézésében is megmutatkozik;
- a „geopolitikai feszültségek” kezelése együttműködéssel és win-win (kölcsonösen előnyös) megközelítéssel;
- megoldáskeresés a helyi válságokra az összes érdekelt fél törekvéseinek kiegyensúlyozásával;
- a globális problémák kezelésében való aktív, tevékeny szerepvállalás (az aktív = *jjí* kínai kifejezést az évkönyv angol nyelvű tartalomjegyzékében „vigorous”-nek fordítják, ami magyarul lehet akár *életerős, élénk, erőteljes, nyomatékos* is).

Nem arról van szó, hogy Kína – a megváltozott erőviszonyokat érzékelve – mostantól globális hegemoniára vagy egyoldalú dominanciára tör, hanem inkább arról, hogy érdekeinek védelme céljából a külpolitikai eszköztár szélesebb spektrumából választja ki a megfelelőnek ítélt módszereket, eljárásokat.

A Shanghaji Nemzetközi Tanulmányok Intézete delegációjának 2008. szeptemberi, magyarországi látogatásán elhangzott, hogy Kína a „soft power” (puha erő) dimenziójában ellene irányuló ideológiai töltetű támadásokat (az emberjogi,

¹⁴ Xinnin Song, szóbeli közlés, 2009. 05. 05.

¹⁵ Henrik Plaschke értelmezésében. Szóbeli közlés 2009. május 4-én a Comparative Regional Integration: The European Integration Process and its Implication to East Asia című konferencián (Peking).

¹⁶ G2 'not a Sino-US pact to rule the world', www.china.org.cn 2009. 05. 05.

¹⁷ *Guoji zhanlie yu anquan xingshi pinggu 2008/2009*. (Strategic and Security Review). CICIR (Shishi Chubanshe)

nemzetiségi politikáját illető bírálatokat) jellegük szerint kategorizálja, és besorolásuk alapján differenciáltan reagál rájuk:

- a tudatlanságból eredő bírálatokra információadással, tájékoztatással;
- az ellenséges, rosszindulatú támadásokra a „harc” vállalásával („we have to fight”);
- az érdekindíttatású politikai manőverekre praktikus megfontolások alapján, az ésszerűnek ítélt stratégia alkalmazásával. Ahogy másoknak, úgy Kínának is megvannak a nemzeti érdekei („*Keep in mind, that we have our own national interests*”).

A „kemény” erőfaktorok (gazdaság, technika, hadügy) dimenziójában szintén megfigyelhető egyfajta fokozatos átalakulás:

- a kereskedelmi, beruházási kapcsolatok visszafogását Kína ugyanúgy a „passzív agresszió” eszközeként alkalmazza, mint az Európai Unió¹⁸;
- az úrkutatási és egyéb kettős célú csúcstechnológiák terén elért sikerek presztízs-szempontokat sem nélkülöző kommunikációja egyfajta erődemonstrációként is felfogható (tegyük hozzá: ha nem közvetítették volna egyenesben a 2008. szeptemberi ürsétát, akkor titkolódzással vádolták volna őket).

Kína tehát a világfolyamatok aktív résztvevője, ma már nemcsak regionális szintű, hanem globális „játékos”, aki sokoldalú kapcsolatokat tart fenn a világ különböző térségeiben, és magától értetődően egyre többször kerül olyan konfliktushelyzetbe, amelynek rendezésében fegyveres erejének igénybe vétele – ha nem is közvetlen katonai fenyegetés, de legalább „tekintélynövelő” tényező formájában – stratégiai vagy taktikai opció.

2007 áprilisában Eritreából támogatott törzsi lázadók Etiópia Ogaden tartományában megölték 65 etiópai és kilenc kínai olajmunkást, hetet pedig elraboltak. A Sinopec, állami tulajdonú olajvállalat névtelenül nyilatkozó szóvivője kijelentette: „*Nekünk ez nem játék. Növelni fogjuk a biztonságot, de nem vonulunk ki itteni projektjeinkből*”. Az incidens után az Addisz-Abeba-ban működő kínai nagykövetségen – először a kereskedelmi minisztérium kiküldött képviselőinek bevonásával – válságstáb alakult. Kína felkérte Etiópiát, hogy tegyen meg mindent az elrabolt munkások kiszabadítása érdekében. „Hajtóvadászat” indult a gerillák után.¹⁹ A válságstábban a kínai külügyminisztérium munkatársai is helyet kaptak. A külügyi szóvivő bejelentette, hogy Kína felgyorsítja a külföldön dolgozó állampolgárainak védelme érdekében szükséges intézkedések kidolgozását.²⁰

A kínai külügyminisztériumban felállították a Külbiztonsági Osztályt, amely 140 pekingi és 600 külföldi (konzulátusi) munkatársával a minisztérium legnagyobb szervezeti egysége lett. Feladata a külföldön dolgozó mintegy félmillió kínai munkás és a kb. ugyanennyi egyetemi hallgató, valamint a jelenleg évi 30 millió,

¹⁸ A „passzív agresszió” fogalmát az EU sajátos stratégiájának leírására Mark Leonard vezette be „*Miért Európa diktálja a lépést a XXI. században?*” című könyvében. Demos, 2006.

¹⁹ Le Tian: *Ethiopia tragedy raises safety fears*. China Daily, 2007. 07. 26.

²⁰ Xinhua, 2007. 07. 26.

2020-ra várhatóan 100 millió külföldre utazó turista biztonságát fenyegető veszélyek kormányzati eszközökkel történő csökkentése. A minisztériumi osztály elsősorban információt gyűjt és az állampolgárok, szervezetek részére tájékoztatókat, értékeléseket ad ki a célországok biztonsági helyzetéről, a várható kockázatokról²¹, de javaslataival, értékeléseivel nyilvánvalóan befolyásolni képes a biztonságpolitikai kérdésekhez kapcsolódó külpolitikai eszörendszert alkalmazását is.

Susan Puska arra következtet, hogy „*Kína növekvő mértékben érezheti szükségesnek, hogy az állampolgárait és tulajdonát külföldön fenyegető veszélyekkel szemben hatékonyan lépjen fel, és ez fegyveres erői feladatainak átértékeléséhez vezethet*”.²² Egy ilyen katonapolitikai fordulatra elsősorban Afrika esetében kerülhet sor, ahol Kína nem feltétlenül számíthat a helyi biztonsági erőkre olajlétesítményei és azok személyzete oltalmazásában. A kínai haderő közvetlenül, erre kiképzett különleges alakulatai révén, vagy közvetve olyan paramilitaris biztonsági cégeken keresztül is megjelenhet a térségben, amelyeknek katonaviselt alkalmazottai felvehetik a harcot a helyi lázadókkal, fegyveres bűnözőkkel vagy terroristákkal.

A határoktól távoli érdekvédelem magasabb fokozatba kapcsolását jelzi, hogy az Afrika partjai menti – kínai teherszállító hajókat is sújtó – kalózkodásra adott válaszul 2008. december végén a kínai haditengerészet két rombolóból és egy ellátó hajóból álló alkalmi harci köteléket vezényelt az Ádeni-öbölbe, a Szomália-közeli vizeken való őrzéstartás céljából. Zheng He admirális 15. századi tengeri expedíciói óta ez az első eset, hogy kínai hadihajók jelennek meg Kelet-Afrika partjainál. A küldetés kiváló alkalmat szolgáltat a kínai haditengerészet számára, hogy „mélytengeri” tapasztalatokat szerezzen, összehangolja tevékenységét más országok flottaegységeivel, demonstrálja Kína elkötelezettségét és katonai erejét érdekei megvédésére, ugyanakkor a más országokkal folytatott politikai együttműködést katonai területre is kiterjessze. Ebből a szempontból nem elhanyagolható, hogy az Egyesült Államok üdvözölte a kínai lépést, és hangsúlyozta, hogy haditengerészete kész a kalózkodás elleni fellépés keretében együttműködni a kínai hadihajókkal.

Ezeknek a változásoknak a jelentőségét a magyar közvélemény nem fogja fel a maguk teljes súlyában (mert nem is tud róluk). Egyfajta vészes „csőlátást” és hihetetlen aránytévesztést sugall például az a tény, hogy a GOOGLE internetes keresőben Tibetről csaknem kétszer annyi magyar nyelvű találat van (5,9 millió), mint Kínáról (3,1 millió).²³ Ugyanakkor alighanem elkerülte a figyelmet, hogy Peking teljesen befolyása alá vonta az ENSZ Emberi Jogi Tanácsát.²⁴ A hazai közhangulat a tibeti függetlenség ügye melletti harcos kiállásnak kedvez, de ez a felelőtlenség – ha a politikai elit is magáévá teszi –, már nem sokáig maradhat következmény nélkül. Magyarországra fokozott mértékben igaz, hogy csakis a kölcsönös tisztelet, az egyenlőség és a konstruktív együttműködés alapján építheti kétoldalú kapcsolatait Kínával.

²¹ *Protect our compatriots*. China Daily, 2007. 04. 26.

²² Puska, Susan (2007): *Resources, Security and Influence: The Role of the Military in China's Africa Strategy*. The Jamestown Foundation, China Brief Volume: 7 Issue: 11

²³ Szigeti B. Kata (2009): *A tibeti autonómia-kérdés összefüggései*. KJF szakdolgozat

²⁴ 2009 májusában az ENSZ jelenlévő 191 tagállami képviselőjéből 161-nek a szavazatával Kínát immár másodszor is beválasztották az Emberi Jogi Tanács tagjai közé (Magyarország 131 szavazattal szintén bekerült).

„Tudomásul kell venni – itthon és másutt is –, hogy Kínával ma már semmilyen kérdésről nem lehet 19. századi nyelven beszélni. Az ópiumháborúk ideje végleg lejárt. Kína ma már nem egyszerűen a rest of the world egyik eleme.”²⁵ Illuzórikusak azok a felbuzdulások, amelyek abban reménykednek, hogy a Tibetieket Segítők Társasága át tudja rajzolni Eurázsia politikai térképét. Megtette ezt Kína, ellenkező előjellel.

Időutazás a múltba

Daniel A. Bell, a pekingi Qinghua (Csinghua) egyetem politikai filozófia professzora szerint „nem kizárható, hogy egy napon a szervezet, amelyet *Kínai Kommunista Pártként ismerünk, a Kínai Konfuciánus Párt* nevet viseli majd”.²⁶ A gazdasági-társadalmi sikerek hatására (a kudarcokról, árnyoldalokról, káros mellékhatásokról mintha megfeledkeznének) erősödik a kínai nacionalizmus, nő az önbizalom, felélednek a hagyományok.

Juhász Ottó hívja fel a figyelmet arra, hogy **Kínában felébred a tradicionálisizmus** (és ennek komoly politikai következményei vannak). „Valószínűleg *in statu nascendi* tanúi vagyunk egy új kínai tradicionálisizmusnak... A politikai szövegekben is egyre gyakrabban idézik a klasszikusokat. A XVII. Pártkongresszuson a „száz virág – száz iskola” ókori eredetű gondolata is felvetődött. A tradíciók felkarolása éles ellentétben áll a Mao Ce-tung-i „kulturális forradalom” tradíció és Konfucius-ellenességével. A több ezer éves kínai civilizációs öntudat erősödése nemzeti kohéziós erőt jelent nemcsak a kontinensen, hanem a kontinens és Tajvan kapcsolataiban, sőt a világon élő összes kínai viszonylatában is. A jelenség egyúttal reakciónak tekinthető a globalizációs kihívásra.”²⁷

Li Shaojun, a Kínai Társadalomtudományi Akadémia (CASS) katonai szakértője „*Jelentések a nemzetközi stratégiáról*” című monográfiájában²⁸ leszögezi, hogy Kína stratégiája a kulturális hagyományokban gyökerezik. Az említett mű 10. fejezete szerint a gazdasági globalizáció a Nyugat számára Kolombusz „felfedezéseivel” vette kezdetét. Új kontinensek (Amerika és Ázsia) erőforrásait vonták be az európai gazdaság vérkeringésébe, meghódításuk és kizsákmányolásuk révén a Nyugat meggazdagodott és új erőre kapott, látóköre kitágult. Ez a nyugati kozmopolitanizmus a mai napig virágzik, bár egyre elkeseredettebb harcot kénytelen folytatni a keleti kulturális hagyományból táplálkozó, tőle gyökeresen különböző rendszerszemléletekkel. Ezért a Nyugat a saját modelljét kívánja rákényszeríteni a világra, szembehelyezkedve a kulturális sokszínűséggel. Politikai és stratégiai téren ez az egypólusú világból a többpólusú világrendbe való átmenet erőszakos akadályozásában nyilvánul meg.

²⁵ Juhász Ottó: *Kína: folyamatosság és változások*. In: Juhász – Inotai (szerk.): *A változó Kína – I. Kína politikai, társadalmi fejlődésének jelene és jövője*. MTA VKI-MEH, Budapest, 2009.

²⁶ Daniel A. Bell: *From Marx to Confucius. Dissent*. Spring, 2007. Idézi: Dezsöffy – Szajp (2007): *A kínai kapcsolat*. Demos Kiadó, 2007.

²⁷ Juhász Ottó (2009): *A kínai belső helyzet alakulása, kilátások*. In: Juhász – Inotai (szerk.): *A változó Kína*. 30. o.

²⁸ Li Shaojun: *Guoji zhanlüe baogao*. (Reports on International Strategy.) Social Science Academic Press, 2005.

A kozmopolitanizmussal szembeállítva az „Ég alatti” (*Tianxia*) egy tisztán kínai fogalom, ami bonyolult jelentések integrált együttese, egyszerre stabil (kiegyensúlyozott) és rugalmas (változékony). A stabilitást az alapozza meg, hogy a régi kínai emberek számára a világ egyet jelentett Kínával, később – ahogy az ismert világ határai kitágultak (keleten Koreáig, nyugaton Közép-Ázsiáig, magukban foglalva gyakorlatilag az eurázsiai kontinens keleti felét) – Kína egyet jelentett a világ közepével.

Az „Ég alatti” egyszerre világosan meghatározható és ugyanakkor homályos, pontosan kifejezhetetlen. Az Ég a kínaiaknak kezdetben „isten országát”, az Ég Császáranak (*shangdi*) birodalmát jelentette, az „Ég alatti” pedig a Földet, az emberi világot, ahol az Ég akarata (erkölcsi rendje) érvényesül. A földi császár az Ég urától kapott mandátum (parancs) alapján uralkodik, alattvalói javára és megalégedettségére, velük harmóniában. Később az ég urának személyes vonásai elhalványodtak, és az ég sokak számára már egyszerűen a természeti erők színtere maradt, maga a legfőbb (továbbra is misztikus vonásokkal felruházott, de most már személytelen) hatalom. A természeti erők maguk is egy mindent átfogó egyetemes törvénynek, a *Tao*-nak engedelmeknek, amelynek hatalma kiterjed az Égre, a Földre és az Emberre (emberiségre) is. A *Tao* (az Út, minden létező „előírt”, szükségszerű mozgáspályája, a dolgok természetes „menete”) meghatározhatatlan, kifejezhetetlen, az emberi elme számára felfoghatatlan, de mégis biztonságot ad, mert spontán egyensúlyt (harmóniát) teremt a létezők között, azok akaratától függetlenül. Az Ég és az „Ég alatti” (azaz a Föld és az Ember) egyaránt a *Tao* (erkölcsi) törvényét követi, aminek lényege a „nem tevés”, azaz a „be nem avatkozás”. A dolgokat hagyni kell, hogy a saját természetük szerint szabadon kibontakozhassanak, és sorsszerűen megvalósíthassák önmagukat: semmilyen értékrendet nem szabad kívülről rákényszeríteni senkire.

Az „Ég alatti” egyszerre bonyolult, többdimenziós és több jelentésréteget magába záró fogalom, de legfőbb tartalma a sajátos kínai nemzeti kultúra világnézete. Ennek a világnézetnek a központi eleme **Konfuciusz tanítása a társadalmilag követendő erkölcsös magatartásról**. A *Tao* (az Út) és a *Te* (az Erkölc) egy fogalomban olvad össze (*Tao Te*, vagy modern átírásban *Daode*), ami az evilági életben, a cselekedetekben megvalósítandó, gyakorlati értelemben vett erkölcsös viselkedés követelménye: minden vallásban közös, sőt a vallási nézetektől függetlenül érvényesnek tekintett parancsolat. Ez a gondolat éppúgy uralja a konfucianizmust, mint a taoizmust vagy a buddhizmust, azaz a Kínában legelterjedtebb három vallási (szellemi) irányzat mindegyikét és az őket vegyítő „népi vallást” az úgynevezett kínai szinkretizmust is. A konfucianizmus erkölcsi tanításait az olyan erényekről, mint emberség (*ren*), igazságosság (*yi*), szertartásosság (*li*), bölcsesség (*zhi*), megbízhatóság (*xin*), hűség (*zhong*), együttérzés (*shu*), tisztelet (*xiao*), szeretet (*ti*), még az istentagadó kínaiak is magukévá tették, annál is inkább, mivelhogy mindhárom kínai „hitvallásnak” létezik egy vagy több filozófiai értelmezése, vallástalan interpretációja is.

Azt lehet mondani, hogy a kozmopolitanizmus egyet jelent a nyugati „kultúrfölényre” alapozott kapitalista társadalmi értékrend vallási köntösbe bújtatott erőszakos terjesztésével (egyfajta támadó jellegű, ideológiai „keresztsháborúval”) a gazdasági érdekek (gyarapodás, növekedés, gazdagodás) szolgálatában; míg a kínai

„Ég alatti” stratégiai szemléletre a védekező beállítottság, az elzárkózás, a befelé fordulás volt a jellemző, az erkölcsi értékek nyugati „barbárokkal” szembeni védelme érdekében, szintén egy magasabb rendűnek tekintett nemzeti kulturális hagyomány jegyében.

A kultúra mint legfőbb emberi érték (szemben a gazdasági, társadalmi, technológiai, vallási értékekkel): **ez a kínai világnézet alapvető kiindulópontja.** Ez határozta meg a környező népekkel kialakított külkapcsolatok formáját, a diplomácia módszereit, a „külügyi stratégiát”, aminek középpontjában a „harmónia”, azaz a békés egymás mellett élés kitüntetett helyet foglalt el. Ebből a szemszögből a nyugati és a kínai nézetek összehasonlítása több lényeges különbségre mutat rá, miszerint:

a nyugati aktív, pozitívista beállítottságot tükröz (meg akarja változtatni a környezetét), erőszakos, támadó; *a kínai* pedig passzív, negatív, alkalmazkodó, erőszakmentes, védekező.

Különbözik a két eszmerendszer által bejárt történelmi út. Az egyik egy viszonylag kis területről kiindulva belülről kifelé terjeszkedik; a másik már kezdetektől tekintve „univerzalista”, az egész „Ég alattit” magában foglalja, és ebből az álláspontból igyekszik magához kötni, befogadni a körülötte élő nemzeteket (nemzetiségeket), azaz kívülről befelé terjeszkedik. Kína területének növekedése történelmi folyamatában nem hódítások véghezvitele útján következett be. Ellenkezőleg: Kínát külső erők (kitájok, dzsürdzsik, mongolok, mandzsuk, tibetiek) többször részben vagy egészben meghódították, aztán elkínaiasodtak, és maguk is a birodalom részévé váltak. Az „elkínaiasodás” elsősorban a birodalomszervezési módszerek átvételére értendő. A kínai kultúra központi „magja”, a konfucianizmus lényegében az erkölcsös politikai hatalomgyakorlás művészetének (mesterségének) tanítása, a „jó kormányzás” és a „harmónia” ideáljának egyesítése. A konfucianizmus által hirdetett erények a családi viszonyok, mindenekelőtt a hűség, a tisztelet, az engedelmesség, a szeretet és a gondoskodás társadalmi méretű leképezései, kivetítésük az állami berendezkedésre, a császárság intézményeire, sőt az államközi viszonyokra is. A kínai diplomácia rendeltetése a császár hatalmának elismertetése, a tisztelet és a hódolat szimbolikus kifejezésére (például ajándékokra, hűségnyilatkozatokra, segítségnyújtásra és -kérésre) ösztönzés.

Ismeretes, hogy a magyar „ország” szó eredeti formájában „úrság” volt, az egységes uralom alatti terület értelmében. Kizárólag a nyelvi megkülönböztetés kedvéért a kínai birodalmi szemléletet nevezhetjük – a nyugati „imperializmustól” való elkülönítés céljából – „uradalmi” szemléletnek is. Szándékai szerint az ősi kínai állam a magasabb („égi”) erkölcsi értékek (*Tao*) földi uralmát valósítja meg a mindennapi életvitelre érvényes erkölcsi útmutatás, a *Te* jegyében, az egész „Ég alatti” világban, Kínával a középpontban. A kínai „állam” jelentésű szó (*guojia*) két részből áll, az „ország” (mint uradalom) és a „ház” vagy „család” jelentésű szavakból. Az ország vagy állam, az „uradalom” a családi viszonyokra alkalmazott erkölcsi normák kiterjesztése a politikai közösség szintjére.

Más az értékek elterjesztésének módszere, illetve fő eszköze a két „rendszerben”. A Nyugat exportálja a saját vallását (a kereszténységet), és arra építve abszolutizálja és fogadtatja el kulturális értékeit; Kína pedig vallásmentesen

(„vallástalanítva”), önmagában igyekszik vonzóvá tenni a saját kultúráját. Mivel a nyugati vallástani irodalomban a szinte mindent befogadó „szinkretikus” kínai népi vallást (amely a kulturális hagyomány egyik jellegzetes megnyilvánulása) sokszor univerzalizmusnak is nevezik, az „Ég alatti” kínai eszméjét a továbbiakban „tudományoskodva” mi is „kínai univerzalizmusnak” nevezzük, de nem a vallás, hanem a világi ideológia (a filozófiai eszme) értelmében.

A kínai univerzalizmus a békéről, illetve háborúról szóló hagyományos nézetek kulturális alapja. Az univerzalizmus stratégiai szemlélete béke-irányultságú.

Európa egy Kínával megegyező nagyságú területen ötvenegynéhány országnak ad otthont, amelyek közül a legnagyobbak mérete sem múlja felül a közepes kínai tartományokét. Ezen országok számára a külkapcsolatok vitele, az erőforrások megszerzése, a területi nyereség és a terjeszkedés létfontosságú stratégiai-politikai kérdés volt. Kína viszont egy hatalmas belső erőforrásokra támaszkodó önnfentartó kultúrát és arra épülő államberendezkedést hozott létre. A kínai emberek számára az univerzumot maga Kína jelentette, és az uradalom belső egysége volt a legfontosabb politikai-stratégiai kérdés. A külső terjeszkedés vajmi kevésbé érdekelte a kínai embereket és az állami vezetőket, figyelmük szinte mindig befelé irányult.

Kína egységének alapja a közös kultúra, aminek feltételét az egész birodalomban egységesen használt írott nyelv teremtette meg.

A kínaiak felfogásában először mindenkinek otthon kell rendet csinálnia, és ha otthon rend van, akkor nincs szükség külső hódításokra, „kalandozásokra”.

A hagyományos kínai felfogásban egy ország tekintélyét és nemzetközi befolyását a saját erkölcsi ereje és hitelessége, azaz meggyőzően kinyilvánított jószándéka alapozza meg, nem pedig a katonai erő és a „hihető” fenyegetés.

Kína többször is sokáig a világ legerősebb állama volt, de akkor sem folytatott agresszív, terjeszkedő külpolitikát. A kínai diplomácia békés eszközökkel is jelentős sikereket ért el, különösen a Han és a Ming dinasztia idején. Az 1400-as évek elején például Zheng He admirális flottái bejárták a világtengereket, diplomáciai kapcsolatokat létesítettek számos délkelet-ázsiai és indiai-óceáni szigetországgal, valamint az afrikai partok királyságaival. Ezután Kína – belső problémák miatt – bezárkózott. Zheng He admirális világraszóló felfedezései után alig 70 évvel Kolombusz is felfedezte Amerikát, és a nyugati hatalmak onnan kezdve tűzzel-vassal, kegyetlen, nemegyszer népirtással felérő módszerekkel meghódították az egész világot, és a kapitalizmus fejlődéséhez szükséges erőforrásokat a gyarmatok kirablásával biztosították, az őslakosokat elűldözték, kiirtották, leigázták, rabszolgának elhurcolták, és mindezt „megtérítésnek” nevezték. A különbség a kínai és a nyugati hagyományos külpolitikai stratégiai modell között eléggé nyilvánvaló.

Az európai ember tehát egy kifelé forduló és individualista, harcos beállítódást, **a kínai pedig** egy befelé forduló, közösségi, békés attitűdöt fejlesztett ki magában, ami a külpolitikai, stratégiai személetet is meghatározta.

Az „Ég alatti” háborúról és békéről vallott szemléletében három kérdés áll előtérben: a béke mint magasabb érték (békeszeretet), az „igazságos háború” és az ellenség tisztelete.

A modern kínai nyelv **béke** szava (*heping*) mai alakjában és jelentésében már az ókínában is előfordult, először a Változások könyvében több, mint kétezeröttszáz évvel ezelőtt: „*Ha az Ég (szelleme) megérinti a Földet, életre kelnek a Dolgok; ha a Bölcs (szelleme) megérinti az Embert, az Ég alattiban béke honol.*”

A Taoizmus ősatya, Lao-ce így fogalmaz, szintén több mint 2500 évvel ezelőtt: „*A had a csapásnak eszköze, nem a nemesnek eszköze; ha rákényszerül, csak akkor él vele: a béke az ő ereje.*”²⁹ A taoizmus békéje (*tiandan*) a nyugalom, a konfucianizmusé a társadalmi összhang, a harmónia (*he*) mint legfőbb érték megnyilvánulása. Belül (azaz lélekben) bölcs, kívül (azaz viselkedésében) királyi, nemes (*neisheng waiwang*): ez a kínai konfucianus filozófia uralkodói eszménye. A „királyi út” a béke útja.

Az igazságos, jogszerű háború kérdése a modern kort is foglalkoztatja. Az ókori kínai filozófia úgynevezett motista irányzatában megkülönböztették az igazságos (védekező) és az igazságtalan (támadó) háborúkat egymástól, és csak az előbbit tartották megengedhetőnek. A motisták az igazságos háborúra a „*zhu*” kifejezést használták, aminek szó szerinti jelentése büntetés (halálbüntetés), abban az értelemben, hogy annak elszenvetője maga okozta vesztét; szembeállítva a „*kong*” igével, ami szó szerinti támadást, azaz igazságtalan, jogtalan hadviselést jelent.

Mo-ce önálló filozófiai iskolát képviselt a kínai gondolkodás történetében az i. e. 5. és 4. században. Követői, a motisták egyfajta utilitáriánus (haszonelvű) szemléletet képviseltek, de nem az önzés, hanem a gazdaságosság, az önmérséklet, a közösségi értékek előbbrevalóságának értelmében. A motisták kőbor kardforgatók voltak (kínai „szamurájok”), akik szigorúan szabályozott, katonai fegyelemben, zárt közösségben éltek, amely „bármikor készen állt a harcra”. A motisták azonban csak az igazságos, védelmi háború jogosságát ismerték el, és azt is csak a végső esetben, ha más lehetőség a konfliktus megoldására nem volt.

Egy híres anekdota szerint egy ízben Mo-ce egy háborúra készülő fejedelem udvarába sietett, és ott terepasztalon, makettek segítségével, egyfajta hadijátékban bebizonyította neki, hogy még új ostromfegyvereinek alkalmazásával sem érhet el győzelmet emberei ellen, akik a megtámadott fél segítségére kelnek. Az ostromgépek feltalálója ekkor kijelentette: „*Tudom, hogyan győzhetnék le, de nem árurom el.*” Mire Mo-ce így válaszolt: „*Tudom, mire gondolsz, de én sem árurom el.*” (A mester itt arra utalt, hogy módszerét már átadta tanítványainak, ezért nincs értelme megölni őt.) Végül a fejedelem így kiáltott fel: „*Rendben! Nem támadjuk meg Song-ot!*” (a szomszéd államot).³⁰

A fegyveres összeütközéssel fenyegető konfliktusok tárgyalásos megoldásának elméleti és gyakorlati kidolgozását tekintetbe véve Mo-cet tekinthetjük a modern katonadiplomácia (és a hírszerzés) egyik ókori előfutárának is.

²⁹ Lao Ce: *Tao Te King*. Tericum Kiadó, 1994. 31. versszak, Weöres Sándor fordítása.

³⁰ Feng Yu-lan: *A kínai filozófia rövid története*. Osiris, 2003.

Lao-ce azt mondja: Az eszes „győz, mert győzni kényszerítették,/győz, de sohasem erőszakoskodik”.³¹ Szun-ce, a világtörténelem első hadtudósa kijelenti: „Ennek okáért, ki száz viadalban száz győzelmet vevék, a' jők köziből még nem a' legjobbik. A' jők köziből a' legjobbik, ki nem harcolván töri le az ellensége hadát.”³² Szun-ce tehát nemcsak a háború, hanem a béke művészetének tankönyvét is megírta.

Li Shaojun szerint Kína régi háborúit máshol ismeretlen történelmi sajátosságok jellemezték.

A kínai birodalom nem folytatott terjeszkedő, hódító háborúkat. A császár általában akkor küldött csapatokat külföldre, amikor a „barbárok” megtámadták Kínát, mert el akarták foglalni területének egy részét, vagy egyszerűen ki akarták rabolni. Az ellenük küldött kínai seregek feladata a támadás visszaverése, az agresszor „megbüntetése”, további támadásoktól való elriasztása, a határvidék „pacifikálása” volt.

A kínai seregek nem törekedtek az ellenség teljes megsemmisítésére, nem hajtottak végre népirtást, nem alkalmazták a felperzselt föld taktikáját, és nem követeltek feltétel nélküli megadást. Ha a hadműveletek a közvetlen céljukat elérték, akkor utána mindig a békés diplomácia eszközeivel próbálták helyreállítani az eredeti helyzetet, javítani a kapcsolatokat.

Kína számára a háború legfeljebb csak eszköz volt, de nem cél. **A cél mindig a béke volt.** A kínai harcművészetek, például a (régebben magyarul „árnyékbokszolás”-nak is nevezett) „taicsi” filozófiájához hasonlóan, a fegyveres küzdelem mindig az ellenfél támadásával indul, a megtámadott fél kitér, visszavonul, védekezik, és csak megfelelő alkalom esetén intéz ellentámadást, akkor sem megsemmisítő célzattal, hanem a támadó erőfeszítéseinek megghiúsításával, harci kedvének lelohasztásával vet véget a harcnak.

A kínai uralkodók a birodalommal kapcsolatba került, ellene támadó környező népeket „nemzetiségeknek” tekintették, akiket igyekeztek „megnevelni” az emberiség (*ren*) nevében. A külső támadókat rendszerint nemcsak a birodalom gazdagsága, hanem kulturális értékei is vonzották, az irigység csodálattal és elismeréssel, tanulni akarással párosult. Sok nemzetiséget nem kellett legyőzni ahhoz, hogy – politikai értelemben – kínaivá váljon, sőt nemegyszer még a győztes hódítók is elkínaiasodtak. **Kína kulturális ereje hatalmasabbnak és hatékonyabbnak bizonyult még katonai erejénél is.**

A kínai társadalom szerkezete eleve nem kedvezett a kívülre irányuló, hódító háborúknak. A kínai nép zöme földművelésből élt, és ez volt a birodalom gazdasági fundamentuma. Az uralkodó osztálynak nem volt érdeke, hogy nagy tömegeket kivonjon a földművelésből és külföldre küldjön háborúba; a besorozott parasztoknak pedig a legfőbb gondjuk ez volt: minél előbb hazamenni és elvégezni az elmaradt munkát. A kínai paraszt a földet művelte, és ellentétben a nyugati iparosokkal és kereskedőkkel, „otthonülő” fajta, aki nem akar világot látni, nem akar

³¹ Lao-ce: *Tao Te King*. Tericum Kiadó, 1994, 30. versszak. Weöres Sándor fordítása.

³² Szun mester: *A' hadakozás regulái*. Terebess Kiadó, 1997. Fordította: Tokaji Zsolt.

felfedezéseket tenni, nem akar új világokat erőszakkal meghódítani, hanem azt akarja, hogy – a szó szoros értelmében – hagyják békén! Ezért mondja Lao Ce: „*ha volnának hajók, kocsik, senki se utazzék; / ha volnának vérték, kardok, / senki se hadakozzék / ...és ha átlátnak a szomszéd országba, / és áthallatszik / a kakasok kukorékolása, a kutyák ugatása: / úgy érzék el a vénséget, halált, / hogy sose jártak odaát*”.³³

A kínai ember természetképe nem különbözik lényegesen a társadalom-felfogásától. Ezt fejezi ki a *Tian Ren He Yi*, azaz az „Ég és az Ember harmonikus egysége” kifejezés. Lao-ce mondá: „*Az ember a földet követi, / a föld az eget követi, / az ég az út-at követi, / az út önnön rendjét követi*”.³⁴ Az út önnön rendje a természet rendje, végső soron ezt követi az emberi társadalom is. A régészeti ásatásokon feltárt leletek szerint a „he” kiejtésű, fonetikusan azonos alakú, de írásban megkülönböztethető jelentésű „béke” és „illeszkedés” szavak (mindkettő használatos a „harmónia” értelmében is) írásjelei már a jóslócsontokon és a bronz áldozati edényekbe vésve is megjelentek, több ezer évvel ezelőtt. A „béke” szó írásjele egy rizspalánta és egy száj stilizált ábrájából, az „illeszkedés” pedig az egymásra záródó alsó és felső ajak rajzából alakult ki. Vagyis akkor van béke és nyugalom, ha van mit enni, és akkor van összhang, harmónia, ha a dolgok természetesen illeszkednek. Ezt hirdeti a naív dialektikának felfogható *yin-yang* elmélet is, amely szerint még az ellentétek is harmonikusan összeegyeztethetők, sőt nem is létezhetnek egymás nélkül: „*egy yin és egy yang, együtt: a Tao*”.³⁵ Konfuciusz kijelentette: „*A szertartás csak eszköz, ami igazán becses, az a harmónia*” (béke).

A konfucianizmus tanításaiban kihangsúlyozott szertartásos udvariasság a tekintélyviszonyokat tükröző társadalmi szerepek elfogadásának, elsajátításának és alkalmazásának demonstratív megnyilvánulása, a közösségi harmónia megteremtésének eszköze. A békés összhang eszménye a nyugati civilizációval összehasonlítva a kínai szellemiség egyik jellemző, megkülönböztető vonása, ami kifejezésre juttatja a törekvést az állami, politikai, társadalmi, családi egységre, az integrációra. Szemben a Nyugat mesterséges kultúrájával, ami a kereskedő-üzletelő polgárság teremtménye, a kínai alapját a földművelésből levezethető természetes szemlélet hatja át.

Vissza a jövőbe: történelmi távlatok – a gondolkodásmód különbségei

A következő oldalon látható ábra a pekingi metró 2050-re tervezett vonalhálózatát mutatja. Addigra a kínai fővárosban 16 föld alatti, és 6 felszíni vasútvonalon, 693 km összhosszúságú pályán közlekednek majd a szerelvények. Jelenleg 8 vonal üzemel több mint 200 km hosszon, 123 állomással. 2008. július 12-én egyszerre három új metrópályát adtak át a nagyközönségnek, az olimpiára történő felkészülés jegyében. Az egyik a belváros üzleti negyedéből, a városközponttól 32 km-re található repülőtérre vezet (amelynek új, harmadik terminálját, ami Dubai után a világon a legnagyobb, szintén akkortájt vették használatba). A repülőtérre egyébként autópályán is ki lehet jutni. A repülőtérrel az autópályán Peking felé

³³ Lao-ce, 80. versszak.

³⁴ Lao-ce, 25. versszak.

³⁵ Lásd: Kommentárok a Változások Könyvéhez, 5. fejezet.

haladva a négy „külső” körgyűrű (6.-tól a 3.-ig) valamelyikének forgalmához csatlakozhatunk. Még beljebb az autópálya autótűba megy át, és a 2. körgyűrűt keresztezve „belevész” a belvárosi gépjárműforgatagba.

Az idén 6 új metróvonal építését kezdik meg. 2012-ben (három év múlva) a gyorsvasúthálózat összhossza 420 km lesz (a mainak több mint a duplája), 2015-re pedig 561 km. Utána a növekedési ütem tovább „lassul”, ahogy a város maga is lassacskán eléri a terjeszkedés határait (ekkor mintegy 18–20 millió lakosa lesz). A térképen felfedezhetjük, hogy a vonalrácsozat lefedi az egész várost, de csápjai sugarasan kinyúlnak az elővárosokig.

Az Olvasó számára az összehasonlítás (mondjuk a budapesti metróval) nemcsak a nagyságrendi különbségen való álmélkodás kedvéért javallott. A három budapesti metróvonal a maga 31,4 km-ével arányaiban nem „rosszabb”, mint a pekingi, igaz, nálunk Ferihegyre, Érdre és Solymárra nem lehet metróval kijutni, és körgyűrűből is csak egy „nulladik” készült el. Érdeemes viszont összehasonlítani a hosszú távú tervezés előrelátó nagyvonalúságát és a megvalósítás határozottságát, szakszerűségét. A pekingi beruházások határidőre megvalósulnak, az építkezés nem áll le kéthetente hónapokra, az önkormányzat és a kivitelező konzorcium nem

fenyegeti egymást perrel, és a vitában nem hangzik el érvként, hogy a fűrőpajzs működtetése olyan bonyolult műszaki feladat, hogy nemcsak Magyarországon, hanem egész Európában is nehéz rá alkalmas vállalkozót találni.

A magyar és a kínai felfogásban mutatkozó különbség talán az idő szemléletében érhető legjobban tetten. A válsághangulatban máról holnapra evickélő „kisember”, vagy a 2009. június 7-ei EP-választások eredményét „fontolgató” pártpolitikus számára alighanem szinte felfoghatatlan, hogy Kínában 40–50 évre előre terveznek, a jövő nemzedékek számára és érdekében tűznek ki célokat. Ezért emelem ki a kínai gondolkodás stratégiai jellegét első helyen, mint olyan markáns, a nemzeti hagyományokban gyökerező sajátosságot, amely – mások mellett – a „keleti” és a „nyugati” perspektívák különbözősége miatt megnehezítheti a stratégiai és taktikai döntések mögött meghúzódó célkitűzések, szándékok felismerését és kezelését.

A kínaiak büszkék négy-ötezer éves civilizációjukra és az országegyesítő Qin (Csin)-dinasztia megalapításától (i. e. 221.) folyamatosan fennálló államiságukra. Ugyanez a **történelmi távlatokban gondolkodás** jellemzi az előrelátást is. A dinasztiaalapító császárok a hatalmat sohasem csak megragadni és a maguk javára kihasználni akarták, hanem utódaik számára nemzedékeken át törekedtek biztosítani. Például az első Qin uralkodó felvette a „Qin Shi Huangdi” (a Qin-korszak Első „Sárga” Császára) nevet, utalva a legendás „Sárga Császárra”, amivel történelmi folytonosságot teremtett a régmúlttal, azonosult a „nemzeti” kulturális hagyománnyal, és mintegy legalizálta uralkodását. Ugyanakkor az „első” jelzővel kinyilvánította, hogy utódai az idők végezetéig fognak uralkodni, vagyis időben nemcsak visszafelé, a múlttal, hanem előre, a jövővel is kapcsolatot teremtett. Innen kezdve **Kína** – a dinasztiaaváltások ellenére –, **térben és időben egységes országgént mindmáig megőrizte kulturális és birodalmi (politikai) azonosságtudatát.**

A mai kínai politikai rendszer döntéshozási mechanizmusa is kedvez az előrelátásnak, a stratégiai célkitűzések tartósságának, szilárdságának. A kínai csúcsvezetőknek nem kell rendszeresen választásokon megmérettetniük magukat, következésképpen nem kényszerülnek arra, hogy a szavazatszerzés érdekében népszerűségahajász, rövid távú intézkedéseket hozzanak. Ezért nagyszabású politikai terveket, valódi stratégiát kovácsolhatnak, és bátor döntéseket hozhatnak, amiket nem kell menet közben megmásítaniuk csak azért, mert a közhangulat esetleg ingadozik.³⁶

A Kínához hasonló, több évtizedes, esetleg évszázados távlatokat megcélzó jövőképe a nemzetközi szereplők közül ma feltehetően egyedül az Egyesült Államoknak van.

A gyorsuló idő

Kína fejlődési kilátásait (vagy a „kommunista” rendszer közelgő összeomlásának esélyeit) sokféleképpen ítélik meg, abban azonban egyetértenek a szakértők, hogy a jelenlegi tendenciák folytatódása esetén csak idő kérdése, hogy a kínai gazdaság méretei és teljesítőképesége mikor éri utol (majd hagyja le) az

³⁶ Q&A: *China's Party Congress*. <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/asia-pacific/7039876.stm>.

amerikait. A Goldman Sachs ma már „klasszikusnak” számító 2003. évi tanulmánya ezt az időpontot 2041-re teszi.³⁷ A makrogazdasági összehasonlító adatok idősorainak újabb keletű extrapolálásai ennél is korábbra datálják a fordulópontot. A Carnegie Intézet vezető Kína-kutatója, Keidel szerint a kínai gazdaság méretei 2035-ben elérik az amerikai, 2050-re pedig annak dupláját.³⁸

A Kínai Hadtudományi Akadémia (AMS) előrejelzése még optimistább: Kína 2020-ra utoléri az Egyesült Államokat az össznemzeti erő (CNP) terén.³⁹

Érdekes módon az európai elemzésekben fel sem bukkan az a kérdés, hogy Kína mikor fogja megelőzni az Európai Uniót a CNP, vagy az összesített – sőt akár az egy főre jutó – GDP vonatkozásában. Márpedig, ha ezek bármelyike bekövetkezik, annak komoly gazdasági, sőt azon túlmenő társadalmi, politikai és ideológiai jelentősége is lesz. Bizonyos kényes kérdések felvetésétől azonban Európában mintha sokkal jobban ózdkodnának, mint az Egyesült Államokban, pedig az EU jelentős további bővülése nélkül Kína az összesített GDP terén fogja előbb-utóbb leelőzni a közösséget, egy keleti és déli irányú nagyarányú bővítés esetén pedig az egy főre jutó GDP terén is.⁴⁰

Ami a CNP-t illeti, az az EU esetében nem is nagyon mérhető.⁴¹

Albert Keidel úgy véli, hogy Kína függetleníteni tudja magát a világgazdaság hullámzásaitól, mert fejlődését fokozatosan az export-orientációt felváltó belső fogyasztásnövekedésre alapozhatja. Kína felemelkedése véget vet Amerika globális gazdasági primátusának, és ebben nem a valutaárfolyam manipulálása és más „praktikák” játsszák a fő szerepet, hanem a kínai gazdaság reális adottságainak hatékony kihasználása.

Kína növekedése drámai hatást gyakorol a nemzetközi gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi intézményekre és azok működésére, vezetési stílusára, az üzleti etikai standardokra. Az ENSZ, az IMF, a Világbank és más nemzetközi intézmények központjai Pekingbe vagy Sanghajba költözhetnek.⁴² Mint azt az ENSZ 2009. áprilisi, rasszizmus elleni konferenciája is megmutatta, **a globális nemzetközi szervezetekben polarizálódás megy végbe, és a meghatározó vélemények súlypontja a külpolitikai szférában is „Kelet felé billen”.**

A válság még markánsabban felerősíti ezeket a tendenciákat. Igaz, hogy abszolút értelemben Kína is lassul, de a Nyugathoz képest relatíve mégis gyorsul. Így a hosszú távú előrejelzésekből közép- vagy rövid távon lesz valóság, ami felkészületlenül éri a döntéshozókat.

---

³⁷ Goldman Sachs: *Dreaming with BRICs: The Path to 2050*. Global Economics Paper No. 99, 2003. október 1.

³⁸ Albert Keidel (2008): *China's Economic Rise – Fact and Fiction*. Carnegie Policy Brief 61.

³⁹ Jiang Yien: *Zhongguo zhende jueqi le ma* (Is China „Rising“?). A Zhejiang Egyetem „Nem hagyományos biztonság és békés fejlődés” Kutató Központjának 2007/1. sz. beszámolója.

⁴⁰ Rác Lajos (2009): *Integration with European Characteristics: What does China Think?* In: *Comparative Regional Integration: The European integration Process and its Implication to East Asia*. Collected Papers, Beijing.

⁴¹ Uo.

⁴² Albert Keidel (2008).

Azt például eddig is tudtuk, hogy vásárlóerő-paritáson (PPP) a nemzetek rangsorában a kínai GDP-t már az 1990-es évek óta csak az Egyesült Államoké múlja felül, de az újdonság, hogy Yao és Chen legújabb kutatásai szerint (bár a hivatalos japán GDP-adatok még nem ismertek) a növekedési rátákból számíthatóan lehetséges, hogy Kína már nominális (világpiaci) dollár-árakon is 4,68 billió USD GDP-vel megelőzte a japán gazdasági összkibocsátást (amit 4,42 billió USD-re becsültek). Ez egyben azt is jelenti, hogy az előrejelzésekhez képest az „utolérési effektus” évekkor korábban következik be. Kínát a jelenlegi válság kevésbé érinti, mint a legfejlettebb országokat, ezért lerövidül az az idő, ami az USA megelőzéséig, és Kína „ügyeletes szuperhatalommá” válásáig hátra van.⁴³

Ma még nem tisztázott, hogy milyen lesz a kínai nagyhatalom „természete”, de ez nemcsak Peking törekvéseitől függ, hanem attól is, hogy a világ miképpen kezeli az új helyzetet. A tudatlanság félreértéseket és bizalmatlanságot szül, ami önbeteljesítő jóslatként működő ellenségekép-gyártáshoz vezethet.

Kína egyre inkább tudatára ébred saját erejének. Új világrend van észrevétlenül kialakulóban, ami az Egyesült Államokkal és Európával szemben is sokoldalú kihívást támaszt. Peking az össznemzeti erő fejlesztésének ad prioritást, és a gazdasági expanzió következményeként a világ egyik vezető – ha nem a legerősebb – katonai hatalma lesz.⁴⁴ Kína rendelkezik a legnagyobb potenciállal ahhoz, hogy az Egyesült Államokkal katonai versenybe bocsátkozzon. Az erőviszonyok eltolódásának kínai érzékelése a jövőben Pekinget arra ösztönözheti, hogy nagyobb mértékben támaszkodjon a katonai erőre.⁴⁵ Ugyanakkor, bizonytalanságoztól terhes világunkban **Kína katonai hatalomként való felemelkedése stabilizáló erő is lehet.**⁴⁶

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Albert Keidel: *China's Economic Rise – Fact and Fiction*. Carnegie Policy Brief 61., 2008.
- Daniel A. Bell: *From Marx to Confucius*. Dissent. Spring, 2007.
- Dezsöffy – Szajp: *A kínai kapcsolat*. Demos Kiadó, 2007.
- Feng Yu-lan: *A kínai filozófia rövid története*. Osiris Kiadó, 2003.
- Goldman Sachs: *Dreaming with BRICs: The Path to 2050*. Global Economics Paper No. 99, 2003. október 1.
- Guoji zhanlüe yu anquan xingshi pinggu 2008/2009, (Strategic and Security Review), CICIR (Shishi Chubanshe).
- Jan Zielonka: *Europe as Empire*. The Nature of the Enlarged European Union, Oxford University Press, 2006.

⁴³ Yao–Chen (2009): *Chinese Economy 2008: A Turbulent Year amid the World Financial Crisis*. The University of Nottingham China Policy Institute, Briefing Series – Issue 47.

⁴⁴ Albert Keidel (2008).

⁴⁵ China's Views on Sovereignty and Methods of Access Control. Hearing before the US-China Economic and Security Review Commission (USCC), 2008. február 27. Statement of Dr. Robert G. Sutter. 35–41. o.

⁴⁶ Wines, Michael: *U.S. and China Revive Military Talks*. The New York Times, 2009. 03. 01.

- Jiang Yien: *Zhongguo zhende jueqi le ma* (Is China „Rising“?). A Zhejiang Egyetem „Nem hagyományos biztonság és békés fejlődés” Kutató Központjának 2007/1. sz. beszámolója.
- Juhász Ottó: *A kínai belső helyzet alakulása, kilátások*. In: Juhász – Inotai (szerk.): *A változó Kína*. Akadémiai Kiadó, 2009.
- Juhász Ottó: *Kína: folyamatosság és változások*. In: Juhász–Inotai (szerk.): *A változó Kína – I. Kína politikai, társadalmi fejlődésének jelene és jövője*. MTA VKI-MEH, Budapest, 2009.
- Kiss J. László: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Osiris Kiadó, 2009.
- Lao-ce: *Tao Te King*. Tericum Kiadó, 1994.
- Li Shaojun: *Guoji zhanlüe baogao* (Reports on International Strategy). Social Science Academic Press, 2005.
- Mark Leonard: *Miért Európa diktálja a lépést a XXI. században?* Demos Kiadó, 2006.
- Michael Wines: *U.S. and China Revive Military Talks*. The New York Times, 2009. 03. 01.
- Rácz Lajos: *Integration with European Characteristics: What does China Think?* In: *Comparative Regional Integration: The European integration Process and its Implication to East Asia*. Collected Papers, Beijing, 2009.
- Rácz Lajos: *Milyen erős az EU Kínából nézve?* Budapest, KBH Szakmai Szemle, 2009/2. szám.
- Robert G. Sutter: *China’s Views on Sovereignty and Methods of Access Control*. Hearing before the US-China Economic and Security Review Commission (USCC), 2008. február 27.
- Simon Taylor: *Klaus Provokes Walk-out in the Parliament*. EuropeanVoice.com 19. 02. 2009.
- Sunbin Sunzi: *Pingfa, The Art of War*. Kétnyelvű (kínai, angol) kritikai kiadás. Hunan People’s Publishing House, 1999 ISBN 7-119-02412-4.
- Susan Puska: *Resources, Security and Influence: The Role of the Military in China’s Africa Strategy*. The Jamestown Foundation, China Brief Volume: 7 Issue: 11., 2007.
- Szigeti B. Kata: *A tibeti autonómia-kérdés összefüggései*. Szakdolgozat, Kodolányi János Főiskola, 2009.
- Szun mester: *A’ hadakozás regulái*. Terebess Kiadó, 1997. Fordította: Tokaji Zsolt.
- Szun-ce: *A háború művészete*. Cartaphilus Kiadó Kft., 2006.
- W. Carlsnaes and S. Smith: *European Foreign Policy*. The EC and Changing Foreign Policy Perspectives in Europe. Sage, London, 1994.
- Wang et al.: *Zhongguo junshi sixianglun gang* (A kínai katonai gondolkodás summázata). Nemzetvédelmi Egyetem Kiadó, Peking, 2000.
- Yao-Chen: *Chinese Economy 2008: A Turbulent Year amid the World Financial Crisis*. The University of Nottingham China Policy Institute, Briefing Series – Issue 47., 2009.
- Zhou Hong: *Oumeng shi zenyang de liliang* (European Union as a Power), Social Science Academic Press, 2008.

DR. BÉRES JÁNOS MK. EZREDES –
TÓTH ANDRÁS MK. VEZÉRŐRNAGY

A MUSZLIM TÁRSADALMI MOZGALOMBÓL KINÓTT SZÉLSŐSÉGES IRÁNYZATOK VISSZASZORÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI – II.*

A nemzetbiztonsági szolgálatok válaszai

2001. szeptember 11-e radikális fordulópontot jelentett a világ legtöbb országának biztonságpolitikai szemléletmódjában. A hagyományos nagyhatalmi szembenállást és az állami szintű veszélyforrások helyét a terrorizmus elleni harc, a nem állami szintű ellenséges tényezők elleni fellépés vette át. Ez a hidegháborús időszakról merőben különböző aszimmetrikus fenyegetés a szemléletmód-változáson túl gyökeres intézményi–szervezeti változásokat generált minden jelentősebb országban, és jelenleg is lázasan zajló reformokhoz vezetett a honi terület biztonságaért aggódó speciális szolgálatok sorában.

Nemzetközi vonatkozások

A nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításában, tevékenységük meg-reformálásában az új típusú terrorfenyegetés első számú érintett országa, az Amerikai Egyesült Államok járt elől. A Bush-adminisztráció által vezérelt átfogó és hihetetlenül komplex biztonsági intézkedések az új típusú feladatokra való felkészülést szolgálták.

A madridi és a londoni merényletek után Európa más országaiban is komoly változtatásokat eszközöltek a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetében, feladatkörében, egymáshoz való viszonyulásukban. Ezen folyamat kapcsán két fő tendencia figyelhető meg: az egyik a szolgálatok összevonása, vagy tevékenységük rendkívül szoros koordinálása, a másik széles körű, illetve korábban nem létező jogosítványokkal való felruházásuk. Az adott ország nemzeti sajátosságaihoz illeszkedő reformfolyamat többnyire jól előkészített és kidolgozott törvények, utasítások mentén történik. Az átalakítással a fő cél nem elsősorban a nemzetközi szervezetek, koalíciós partnerek elvárásainak való megfelelés, hanem nyilvánvalóan a saját nemzetbiztonság megóvása, a nemzeti érdekek hatásos érvényre juttatása.

A terrorizmus elleni védelem javítása jegyében zajló, mindenre kiterjedő felkészítő munka mentén az elmúlt évek során fokozatosan kikristályosodtak azok a változtatási igények, amelyek a nemzetbiztonsági szolgálatokat a 21. század új típusú kihívásaira kívánják felkészíteni. Ez a rendkívül összetett, sok szempontból koncepcionális változás mindenekelőtt a hírszerzés szerepét illető szemléletmódot alakította át gyökeresen. A hírszerzés elsődleges feladata a honi terület terrorizmus elleni preventív jellegű védelme lett.

---

* A tanulmány I. része a Felderítő Szemle VII. évfolyam 3. számában (2008. szeptember, 53–80. o.) jelent meg.

Ennek realizálása érdekében:

■ A hírszerzést immár nem a hidegháborús elvek szerint működő, gyakran csak indirekt hatású elemnek tekintik. A mai hírszerzéstől – amelyet a terrorizmus elleni küzdelem közvetlen és aktív részesének tekintenek –, azonnal felhasználható, operatív jellegű információkat várnak.

■ A korábbi szemlélettől eltérően a hírszerző közösségnek nem védekező, reagáló, amolyan „következmény-menedzsment” jellegű stratégiát kell követnie, hanem minden erő és eszköz a prevencióra irányul. Megelőzni az ellenséget, felderíteni és meggátolni szándékait még mielőtt végrehajtaná az adott ország elleni akcióját.

■ A külföldi hírszerzést folytató és a belföldi felderítő munkát végző szolgálatoknak egyrészt erőfeszítéseiket a korábbi hagyományos ellenségképtől a terrorizmus irányába kell átirányítaniuk, másrészt egymással szoros együttműködést kell kialakítaniuk az országon belül és kívülről gyűjtött információk megosztása és elemzése terén.

Az egyes országokon belül a hírszerző és az elhárító munkát folytató nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak koordinálása, az egymással való szorosabb együttműködésük kialakítása többnyire az alábbi intézkedések végrehajtásával kezdődött:

- kidolgozták az ország új típusú kihívásokkal szembeni védelmét, mindenekelőtt a terrorizmus elleni harcot segítő különböző doktrínákat és stratégiákat; ezek az alapdokumentumok az egymást átfedő feladatkörökkel egyfajta rétegzett védelem megteremtését tették lehetővé;

- olyan törvények kerültek kidolgozásra és elfogadásra, amelyek révén egyértelműbbé váltak a hatáskörök; meghatározásra került, hogy melyik szolgálatnak vannak belföldi, melyiknek külföldi jogosítványai, és mikor, milyen körülmények között kell átadni egymásnak az adott ügy bonyolítását; az Egyesült Államokban az „emberi erőforrásokon keresztül megvalósuló” külföldi hírszerzés végzése egyértelműen a CIA hatáskörébe került, amelyiknek egyszersmind jogában áll a hírszerző közösség egyéb elemeit, illetve azok lehetőségeit igénybe venni az amerikai érdekeket veszélyeztető információk gyűjtésére¹;

- megerősítették a kritikus infrastruktúra védelmét;
- átszervezték a nemzetbiztonsági szolgálatokat, kibővítették hatáskörüket, hatékonyabbá tették az egymás közötti együttműködésüket.

Ezen belül a legjellemzőbb változások:

(1) A nemzetbiztonsági szolgálatok képességeiket az adott feladatok végrehajtására szolgáló misszió-orientált hírszerző munkacsoportokba integrálták, az Egyesült Államokban például Nemzeti Hírszerző Központnak (*National Intelligence Center*) nevezett részlegeket hoztak létre. Az elképzelés szerint az adott feladatra

¹ US Code Collection, Title 50, § 403–2.
http://www.law.cornell.edu/uscode/50/uscode_50_00000403---002-.html, 2006. 04. 14.

kijelölt munkacsoport mind a szükséges információszerzési, mind pedig az elemzői képességekkel rendelkezik és az egyes szolgálatok nem végezhetnek ezzel párhuzamos hírszerző munkát, minden a témával kapcsolatos információt a munkacsoportnak kell átadni.

(2) A legtöbb helyen létrehoztak egy, a terrorizmus elleni munkát koordináló központi szervezetet. Az Egyesült Államokban a Nemzeti Terrorrelhárító Központ (*National Counterterrorism Center – NCTC*) az, amely egyrészt a szolgálatok terrorizmus elleni stratégiai feladatainak megtervezését végzi, másrészt az egyes szolgálatoktól érkező, terrorizmussal összefüggő információk fúziós bankját képezi. Ezen szervezet – amely a különböző szolgálatoktól delegált képviselőket is magába foglalja –, feladata az is, hogy a lehető legátfogóbb képet állítsa össze az országot érintő fenyegetésekről, illetve ezen belül a politikai vezetés számára készülő, a mindenkori terrorfenyegetésre vonatkozó értékelő jelentések kidolgozását is végzi. Az Egyesült Királyságban ugyanez a központi szerv az Egyesített Terrorizmus Elemző Központ (*Joint Terrorism Analysis Centre – JTAC*), amely a 2003-ban történt megalakulásakor 70 fős állománnyal kezdte meg a munkáját, mára azonban a szervezet 550 főre duzzadt.²

(3) Minden országban átalakították az információ-megosztási rendszert, mert a 2001. szeptember 11-ei terrorakciók legfontosabb nemzetbiztonsági vonatkozású tanulsága az volt, hogy rosszul működött a szolgálatok közötti koordináció, mindenekelőtt az információk áramlása szenvedett csorbát. Ezt a problémát egy új rendszer létrehozásával igyekszik minden ország kiküszöbölni. Egyfelől irányelvekkel, másfelől pontos szabályokkal, körülhatárolt jogosultsági szintekkel, nem utolsósorban pedig modern technikai eszközökkel igyekeznek egy olyan viszonyrendszert kialakítani a szolgálatok között, amely biztosítja a terrorizmussal összefüggő információk kezelését, megosztását, ugyanakkor a konspirációs elvek is érvényesülhetnek. A rendszer állami és helyhatósági szinten egyaránt összeköti a hírszerzői, bűnügyi és honi biztonsági információs bankokat, továbbá magába foglalja a magánszektor adatbankjait is. A rendszer a jogosultsági szintek részletes kimunkálásával oda-vissza irányuló információforgalmat tesz lehetővé.

Az előbbieken ismertetett reformok, átszervezések révén a globális terrorizmus ellen küzdő egyes titkosszolgálatok munkáját hatékonyabbá lehet tenni, tevékenységük nemzetközi szintű koordinálásával a nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködését is globális szintűvé lehet emelni.

Magyar vonatkozások

A 21. század kihívásaira történő magyar felkészülést több okból sem lehet összehasonlítani az amerikai, vagy a nagyobb erőforrásokkal rendelkező európai országok példájával. A nemzetközi erőterben elfoglalt szerep, az anyagi lehetőségek, az ország előtt álló legfontosabb kihívások jellege – például Magyarország számára jelenleg nem a terrorizmus jelenti a legfőbb transznacionális veszélyt –, jelentősen

---

² Lakatos Zsolt: *Terrorizmus – A nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításának tapasztalatai*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január. 71. o.

eltérő sajátosságokat mutat, ugyanakkor ez önmagában nem azt jelenti, hogy nekünk nem is szükséges váltani. Ez igenis arra kell ösztönözzön bennünket, hogy a számunkra is tanulsággal szolgáló amerikai példák és tapasztalatok szem előtt tartásával a saját reformfolyamatunkat a nemzeti érdekeinkhez és sajátosságainkhoz igazítsuk. Gondolatainkat részletesen is megfogalmaztuk, véleményünket és javaslatainkat tartalmazó írásunk a Felderítő Szemle 2009/T minősített számában jelenik meg, még ez év őszén.

Katonai eszközök

A terrorizmus elleni harc kapcsán a katonai terület kapja a legtöbb figyelmet, és sokan a fegyveres fellépést tekintik a probléma megoldása legkézenfekvőbb eszközének. Ez a megközelítés alapvetően téves, mert nélkülözi a radikális csoport által alkalmazott erőszak természetének azt a fajta elemzését, értékelését, ami alapján a legmegfelelőbb eszközök alkalmazására kerül sor.

A helyzet stratégiai értékelése

Leegyszerűsítve a helyzetet, az erőszakot „cselekvési logikaként” alkalmazó, „tiszt/valódi terrorizmust” megtestesítő terrorszervezet ellen terrorizmus-ellenes stratégiával (*counter-terrorism strategy*) kell fellépni, amiben az elsődleges szerepet valóban a nemzetbiztonsági, katonai, rendvédelmi szervek kapják.

Ennek a stratégiának három fő eleme van, amelyek egyben egy folyamat három – gyakran egymást átfedő – időszakát jelentik:

- **Megelőzés:** A terrorista szervezetek és cselekmények felderítése, a veszélyeztetettségi értékelések elvégzése, a lehetséges célpontok tanulmányozása, védelmük erősítése, sebezhetőségük csökkentése, a megelőzésre szolgáló rendszabályok bevezetése és folyamatos fenntartása.

- **Gyors válaszadás:** Az elkövetett terrorista cselekmény megszakítása, válaszcsoportok, a fenyegetett erők és eszközök fokozott védelme, a megtámadott személyek, anyagi javak mentése.

- **Következmények felszámolása:** A másodlagos veszélyforrások felkutatása, felszámolása, az eredeti állapot helyreállítása. A terrorista akció elemzéséből levont következtetések alapján a hasonló jellegű események megelőzéséhez szükséges rendszabályok kidolgozása, a „szűk keresztmetszetek” azonnali megszüntetése.³

A felkelés, szabadságharc jegyeit mutató, politikai fegyveres harcot folytató, a terrorizmust „cselekvési módszerként”, alkalmoszerűen, taktikai szükségszerűségből használó ellenálló szervezet esetén viszont a katonai eszköztárhoz az ellenpólus hatalom csak igen visszafogottan és megfontoltan nyúlhat. Ez utóbbi esetben ugyanis a felkelés-elleni stratégia (*counter-insurgency strategy*) alkalmazása a legcélravezetőbb módszer, amelynek elemeivel a fő cél a radikális szervezet mögött álló tömegbázis leválasztása. A különböző – politikai, gazdasági, diplomáciai, kulturális stb. –

³ Padányi József: *A Magyar Honvédség lehetőségei a terrorizmus elleni harcban*. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, IX. évfolyam, 3. szám, 2005. 191. o.

módszerekkel pacifikált tömegbázis leválása után megmaradó, immár valóban elszigetelődött, és a „tisza terrorizmus” örvényébe gabalyodó terrorcsoport ellen lehet és kell aztán titkosszolgálati és katonai eszközökkel fellépni.

A katonai eszköz használatával azonban mindig óvatosan kell bánni, mert egy felkelőcsoportnak éppen az a célja, hogy mozgósítsa a tömegeket. Ha a tömegbázis leválasztására irányuló stratégia nem volt alapos, vagy a katonai eszköz bevetésére korábban került sor, mint ahogyan azt a helyzet megkívánta volna, akkor a hatalom hosszú időn át, szisztematikusan felépített „tömegbázis-leválasztási” stratégiája összeomolhat és a radikális csoport ismét erőre kaphat. Pontosan ez történt 1968/69-ben Észak-Írországbán, ahol a biztatóan alakuló politikai tárgyalásokat megakasztotta a britek katonai fellépése az akkor már eléggé legyengültnek tartott PIRA-val (*Provisional Irish Republican Army*) szemben. „A Bajok” (*The Troubles*) névvel illetett időszak után a PIRA tömegbázisa ismét jelentősen megerősödött.⁴

A felkelés-ellenes stratégia kialakításakor mindenképp a helyzet, a szembenálló fél alapos értékelését kell elvégezni. **A felkelés értékelésének hét fő szempontja**⁵:

- vezetés;
- célok;
- ideológia;
- körülmények;
- földrajzi környezet;
- külső támogatás;
- szakaszolás és időzítés.

A felsorolt szempontokat megvizsgálva, az alábbi gondolatokat fogalmaztuk meg:

(1) **A vezetés megítélése** kritikus egy felkelésnél. Tisztázni kell a politikai erőszakot irányítók nézeteit, felkészültségét, iskolázottságát, társadalmi háttérét, szociális kapcsolatrendszerét, tapasztaltságát, a szervezetre gyakorolt hatása jellegét, mélységét, egymással való együttműködésük formáit, a szervezeti koherencia egységét, illetve általában véve mindazon jellemzőket, amelyek révén az ellenállás egészére befolyással bírnak.

(2) **A célokat illetően** tisztázni kell a felkelők stratégiai, hadműveleti és harcászati céljait. A stratégiai cél rendszerint az állam birtokba vétele, a politikai hatalom megszerzése. Itt annak vizsgálata is fontos, hogy a felkelők várhatóan mit kezdenének a megszerzett hatalommal. A hadműveleti cél a kormányzat legitimitásának kétségbe vonása, elutasítása, hatalombirtoklási képességeinek a korlátozása. A harcászati cél lehet pszichikai és fizikai természetű egyaránt. Pszichikai a lakosság, vagy a szembenálló erők mentális befolyásolása, fizikai pedig bizonyos kulcsfontosságú létesítmények elfoglalása.

⁴ English, Richard: *Armed Struggle – The history of the IRA*. New York, 2003, Oxford. 45. o.

⁵ US Army, Field Manual-Interim 3-07.22 Counterinsurgency Operations.
<http://www.fas.org/irp/doddir/army/fmi3-07-22.pdf>, 2006. 04. 11.

(3) **Az ideológia** a létező államhatalommal szembeni politikai alternatíva központi eleme. A leghatékonyabbak azok az ideológiák, amelyek a látens, érzelmi vágyait célozzák meg a lakosságnak és olyan magasztos eszmékkel kötik össze, mint igazságosság, szabadság, külföldi megszállás elleni harc. A jó ideológia olyan prizmat jelent a felkelők számára, amelyen keresztül minden helyzet jól értelmezhető.

(4) **A körülmények** azokat a kulturális, demográfiai faktorokat jelentik, amelyek befolyással bírnak a konfliktusban résztvevőkre. Ezek a körülmények lehetnek kedvezők, vagy kedvezőtlenek a felkelőkre nézve és éppen ezáltal használhatók fel jól a stratégia kialakításában. Általában a harcászati szint az, amelyen ezek leghamarabb kidomborodnak, ezért nagyon fontos az időbeni felismerése ezeknek a faktoroknak, mert befolyásolni fogják magasabb szinten is a szervezetet, a doktrínát, az alkalmazott technikákat és módszereket.

(5) **A földrajzi körülményeknek**, továbbá a városi vagy vidéki környezetnek meghatározó jelentősége van a megfelelő szervezet, doktrína, az adekvát technikák és módszerek alkalmazása vonatkozásában.

(6) **A felkelők külső támogatáshoz jutásának kérdése**, valamint visszavonulási lehetőségeik, menedékhelyeik léte, vagy nem léte mindig kulcsfontosságú egy felkelés megítélésénél. A külső támogatás jelenthet politikai, pszichológiai, vagy anyagi jellegű segítséget.

(7) **A felkelés szakaszolása** azon különböző szakaszokat és a hozzátartozó stratégiákat jelenti, amelyeket a vezetés a tömegbázis nyérése és a szemben álló fél felőrlése céljából használ. Ez defenzív szakaszt (első fázis), patthelyzetet (második fázis) és offenzív szakaszt (harmadik fázis) foglal magába, amelyek tartalma és sorrendje a konkrét helyzettől függ.

A fenti hét fő szempont értékelése mellett rendkívül fontos ismerni azokat a kollektív, tömeges szinten manifesztálódott sérelmeket, amelyek a felkelés mögé álló tömegbázist mozgatják, továbbá a felkelés vezetésének azon szándékait, amelyekkel a tömegbázist tovább szélesítheti, kohézióját erősíti.

Nemzetközi szinten, ahol jelen vannak a muszlim társadalmi mozgalomnak mind a békés szervezetei, mind pedig a szélsőséges erőszakot választó dzsihádisták terroristái, igen nehéz lenne elvégezni a fenti részletességű elemzés-értékelést. Ugyanakkor érdemes legalább pontosan azonosítani, hogy mivel is állunk szemben. A kérdés tehát, hogy milyen a napjainkban megtapasztalt erőszak természete? Transznacionális terrorizmus (ahol a terrorcsoportok sérelmi gyökerei lokálisak, azonban a határokon átlépve fejtik ki tevékenységüket), vagy nemzetközi felkelés (ahol a felkelést szülő sérelmek olyan nagyságú térségben alakultak ki, hogy a belül lévő nemzeti határoknak nincs jelentősége)?

Megítélésünk szerint a muszlim térségben az előző két forma ötvözetével van dolgunk, azaz transznacionális felkelésről beszélhetünk, amelyben a felkelő csoportok mindenhol helyi sérelmekből táplálkoznak, lokális tömegbázisuk van és az adott országhoz kötődnek, azonban akcióikat képesek az államhatárokon túlnyúlva is végrehajtani. Ebből adódóan a megoldás kézenfekvőnek látszik: minden

egyres érintett országnak ki kell dolgoznia a maga felkelés-ellenes stratégiáját és ezek összességüként – valamint a nyugati államok masszív politikai, gazdasági, diplomáciai stb. segítsége és tanácsadói révén –, van esély a szélsőségesség visszaszorítására, helyi bűnüldözési problémává szűkítésére.

A fentiek jól alkalmazhatók azokban a muszlim országokban, ahol nincsenek jelen külföldi katonák. Ahol azonban vannak, ott az egyébként is meglévő sérelmek hatványozottan törnek felszínre és a megszállók elleni harc egyesítő ideológiája – minden más érzérvet félresöpörve – soha el nem fogyó tömegbázist épít a felkelők mögé.

A SIKERES STRATÉGIA ELEMEI	A SIKERTELEN STRATÉGIA OKAI
<ul style="list-style-type: none"> – hangsúly a hírszerzésen; – a lakosság szükségletei kielégítésének és biztonságának szem előtt tartása; – biztonsági zónák kialakítása, fokozatos bővítése; – a lakosság feletti ellenőrzés megszerzése (a felkelők elszigetelése a lakosságtól); – kizárólagos hatalomgyakorlás a kijelölt terület felett (egyedüli Hatóság, karizmatikus, dinamikus vezetés); – átütő, erőteljes pszichológiai kampány (PSYOP); – amnesztia és rehabilitációs programok; – a hagyományos katonai erők felkelés elleni tevékenységre való átorientálása; – rendőri elsődlegesség, a katonai tényező csak támogatói feladatokkal; – a rendőri erők fennhatóságának kiterjesztése, változatos felhasználása; – a külföldi tanácsadók beágyazása a kormányerők tevékenységébe; – a felkelők menedékhelyeinek felszámolása. 	<ul style="list-style-type: none"> – a katonai vezetés primátusa a felkelés elleni tevékenység meghatározásában; – a „megölni vagy foglyul ejteni” típusú akciók prioritása; – a lakosság elérésének, bevonásának kudarca; – zászlóalj szintű katonai hadműveletek elsődlegessége, normaként való alkalmazása; – a katonai alakulatok nagy központi bázisokba koncentrációja; – a különleges erők rajtaütésekre való elsődleges felhasználása; – a tanácsadók tevékenységének háttérbe szorítása (különösen a kinevezéseknél); – a kormányerők nemzetközi/amerikai típusú átalakítása, kiképzése; – nyitott szárazföldi határok, légtér, tengerpart; – a kormányzat békeidőkre jellemző működése.

A sikeres és a sikertelen felkelés-ellenes stratégiák
 Forrás: SEPP, Kaley I.: Best Practices in Counterinsurgency

Az optimális megoldás a megszálló erők kivonása és a kormányerők megfelelő felkészítése, segítése. A kormányerőknek a társadalmi mozgalom központi lényegét megcélzó felkelés-ellenes stratégiát kell kidolgozniuk. A stratégia elveinek, elemeinek a meghatározása alapvető jelentőségű feladat. **A sikeres felkelés-ellenes stratégia kialakításának öt alapelve⁶ van:**

(1) A kormánynak világos politikai célt kell kijelölnie (például létrehozni és fenntartani egy szabad, független és egységes országot, amely politikailag és gazdaságilag stabil, életképes).

(2) A kormánynak a törvény szigorú betartásával kell működnie.

(3) A kormánynak ki kell dolgoznia egy átfogó, minden részletre kiterjedő tervet, amelyet igyekszik következetesen és szisztematikusan megvalósítani.

(4) A kormánynak az ellenség politikai felforgató tevékenységét, ideológiáját kell megcélözni, nem pedig a felkelőket.

(5) A kormánynak már a felkelés kezdeti szakaszában ki kell alakítania és biztonságossá kell tennie a működési zónáját.

A fenti alapelveket figyelembe vevő stratégia csak a megfelelő kiindulási helyzetet jelenti, a stratégia sikerességét a részlemek⁷ megfelelő összeállítása és a szakszerű, következetes végrehajtás biztosítja.

Perspektíva Afganisztánban és Irakban

Afganisztánban és Irakban az amerikai és a koalíciós erők ellen felkelés (*insurgency*) van folyamatban⁸, amelyben a felkelők a terrorizmust „cselekvési módszerként” használják. Alapvető tényként kell kezelni, hogy a felkelők a gerillahadviselést csak időnként és helyenként kombinálják ezzel a fajta terrorizmussal. Céljuk nyilvánvalóan az, hogy egyfelől az amerikaiak által hatalomba segített új rezsimet és támogatóikat elrettentsék, ellehetetlenítsék, másrészt a megszálló erőknek olyan veszteségeket okozni, ami idővel vállalhatatlanná teszi az amerikai közvélemény és politikai vezetés számára a megszállás folytatását, aminek hatására végül kivonulnak az országból.

A két országban folyó harcot ugyanakkor bonyolítja, hogy nem csak felkelők állnak szemben a megszálló külföldi erőkkel, hanem az al-Kaida ideológiai befolyása alatt álló, al-Kaida ösztönzésű, „tisztá terrorizmust” alkalmazó terrorcsoportok is.

---

⁶ Adam Strickland: *Reinventing the Counterinsurgency Wheel*.
<http://smallwarsjournal.com/documents/swjmag/v2/strickland-jul05.htm>, 2007. 05. 12.

⁷ Kalev I. Sepp: *Best Practices in Counterinsurgency*.
<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/sepp.pdf>, 2007. 05. 12.

⁸ A felkelés felforgató tevékenység és fegyveres küzdelem igénybevételével zajló fegyveres politikai mozgalom, aminek célja a hivatalos kormány megdöntése, vagy az attól való különválás. („*Insurgency is an armed political movement aimed at the overthrow of a constituted government, or separation from it, through the use of subversion and armed conflict*.”) Thomas Marks: *Insurgency in a Time of Terrorism*. 47. o.

Tény ugyanakkor, hogy ezen csoportok nagyságrendekkel kisebb erőt képviselnek a felkelőkhöz képest, és az akcióik száma és eredményessége is jóval alulmarad azokétól. Ezen csoportok számára a térségben való létezésük alapeleme az idegen csapatok jelenléte. Ha nem lennének ott külföldiek (keresztények), nem lenne okuk miért harcolni.

A fentiekből következően az amerikai és a koalíciós erők szempontjából nehéz pontosan meghatározni, hogy a velük szemben álló erők ellen milyen módszert, terrorizmus-ellenes (*counter-terrorism*), vagy felkelés-ellenes (*counter-insurgency*) stratégiát alkalmazzanak. Az igazi megoldás ugyanakkor kézenfekvő lenne: kivonulni a megszállt országokból és kívülről támogatni a számukra elfogadhatóbb erőt, csoportosulást. A kivonulás után egy ideig bizonyára káosz lenne és polgárháborús állapotokba zuhanna az érintett ország, azonban a helyzet rövid időn belül stabilizálódna. A szélsőségeseknek nincs tömegbázisa, a hatalomra kerülő új erőnek pedig érdeke, hogy mielőbb konszolidálja a helyzetet (a mérsékelt politikai erők megegyezése), stabilizálja a biztonságot, számolja fel az idegen testnek tekinthető al-Kaida kötődésű csoportokat, és végső soron működtesse az országot.

Az amerikai és a nemzetközi koalícióban részt vevő országok maradása mind a felkelők, mind a terroristák szempontjából a jelenlegi helyzet konzerválódását, hosszú távon pedig ezen utóbbiak megerősödését fogja eredményezni. A felkelés sikerének valamennyi kritériuma adott, a koalíciós erők pedig politikailag rendkívül sérülékenyek. A megszállókat egyik fél sem fogja partnerként elfogadni, legfeljebb alkalmi, harcászati szintű katonai koalíciók jöhetnek létre a felkelők és a megszálló erők között a terroristákkal szemben.

Ez az értékelés nyilván szubjektív vélemény, nem mindenki osztja. Amit ettől függetlenül tényként kezelhetünk az az, hogy különböző (politikai, gazdasági stb.) okokból a koalíciós erők belátható időn belül nem fognak kivonulni a megszállt országokból, sőt a katonai részvétel további eskalációja várható.

Ebben a helyzetben a részvételre kötelezett katonai tényezők feladata az, hogy a lehetőségek közül a leoptimalisabb megoldást válassza ki. Ez mindenképp azt jelenti, hogy egy felkelés-ellenes stratégiát kell kidolgozni és véghezvinni, konkrétan pedig azt, hogy a megszállt országokban a lakosság, mint tömegbázis leválasztására leginkább alkalmasabb módszereket kell találni. A mindennapi tevékenység során ezek használatára kell helyezni a hangsúlyt, a katonai opciót pedig csak az előbbieket biztosítására és csak szükség esetén kell igénybe venni.⁹ Ilyen helyzetben a biztonsági erők feladata stratégiai szinten a reformok véghezvitelének biztosítása, hadműveleti szinten szisztematikusan helyreállítani az országban a központi hatalom ellenőrzését, harcászati szinten pedig leszámolni a felkelőcsoport vezetőivel és személyi állományával.¹⁰ Nyilvánvalóan roppant kétséges,

---

⁹ Ezen stratégia sikerére kitűnő példa a kolumbiai Alvaro Uribe adminisztráció felkelés-ellenes tervének gyakorlatba ültetése. Részletesebben: Thomas Marks: *Columbian Military Support for Democratic Security*. <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/Pubs/display.cfm?pubID=610>, 2007. 05. 12.

¹⁰ Thomas Marks: *Insurgency in a time of terrorism*. 14. o.

hogy milyen esélyei vannak egy megszállt országban, megszálló erőként viselkedő hatalomnak az ezzel elégedetlen lakosság és az annak élén álló felkelőcsoport különválasztására.¹¹ Az is kétséges, hogy a többnemzetiségű erők milyen szinten tudnak együttműködni a nem katonai jellegű feladatok végrehajtásában. Márpedig igen fontos a felkelés-ellenes stratégia, illetve az annak a megvalósítására kidolgozott részletes és konkrét terv lépéseinek a megfelelő koordinálása. Csak a megfelelő reform és egyéb intézkedések következetes foganatosítása esetén érhető el, hogy a felkelők tömegbázisát képező lakosság elfogadja a megszálló erők által kinevezett kormányt, és végső soron a tömegbázis leváljon a fegyveres harcot folytató csoportról.

Bizonyos értelemben sikeresnek tekinthető David Petraeus tábornok, az Irakban tartózkodó amerikai erők korábbi parancsnokának nevével fémjelzett, 2007. január 10-én bejelentett új Irak-stratégia, amely a korábban kizárólagos módon erőltetett katonai megoldás helyett egy valóban felkelés-ellenes stratégia alkalmazását jelenti. Bár ennek a tervnek is része a csapatbővítés, a több katonával a fő cél immár a gazdasági, politikai téren elért eredmények biztosítása. Hosszú távon ugyanakkor kétséges, hogy a valódi terrorizmust alkalmazó dzsihádisták terrorcsoportokkal való leszámolás érdekében a felkelőkkel való koalíciók létrehozására irányuló stratégia az al-Kaidához hasonlóan működő csoportok kiszorítása, felszámolása után hogyan fog működni. Tény, hogy jelenleg mind az amerikaiak, mind a felkelők érdeke, hogy leszámoljanak a dzsihádistákkal, ugyanakkor kérdéses, hogy az amerikaiak elleni támadások szempontjából csupán kisebbik hányadot képviselő terroristák kiszorítása után a felkelők nem fordulnak-e ismét teljes erővel a fő ellenségnek számító megszálló erők ellen.

Összességében véve kevés az esélye annak, hogy Irakban és Afganisztánban belátható időn belül alábbhagyjon a felkelés intenzitása. Tekintettel arra, hogy ennek kezelésére az amerikai és a koalíciós erők számára a katonai opció továbbra is meghatározó helyen áll, nagy valószínűséggel prognosztizálható, hogy Irakban és Afganisztánban még hosszú távon kell számolnunk a háborús állapotok fennmaradásával, sőt nem zárható ki a fegyveres harc további eszkalációja sem.

Katonai válasz a „transznacionális felkelésre”

A muszlim országokban immár transznacionális módon működő radikális csoportok elleni fellépés a felkelés-ellenes (*counter-insurgency*) stratégia jegyeit kell, hogy magán hordozza. Elsődlegesen tehát a nem katonai eszközök használatára kellene támaszkodni. A megfelelő módszereket ország specifikusan kellene meghatározni, és mindenhol az adott körülményekhez alkalmazkodó reformokat, változtatásokat bevezetni annak érdekében, hogy a sérelmekkel teli tömegbázis leválasztható legyen a felkelő/ellenálló csoportról.

---

¹¹ Padányi József: *A nemzetközi katonai műveletek műszaki támogatásának tapasztalatai*. http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_19.html, 2007. 05. 20.

Ez az elméleti szempontból helyes eljárás a gyakorlatban jelentős csorbát szenved azzal, hogy az egyes muszlim országok vagy képtelenek (működésképtelen államok¹²), vagy egyáltalán nem hajlandók adekvát módon kezelni a lakossági sérelmeket. Továbbra is a megszokott módon, elnyomó hatalomként viselkednek és a szokásos titkosszolgálati, katonai eszközöket alkalmazzák a társadalmi problémák megoldására.

Ebből következően a muszlim fundamentalizmus teljes felszámolására kevés esély van, visszaszorítása azonban a nyugati típusú társadalmak összefogása révén (az előzőekben tárgyalt módon) megvalósítható kihívás. Ilyen felemás körülmények között, a terrorizmust akár „cselekvési módszerként”, akár „cselekvési logikaként” használó szélsőséges muszlim csoportok ellen, az EU és a NATO országainak megfelelő katonai képességekkel kell rendelkeznie. Ennek a katonai felkészültségnek az alábbi elemei vannak:

■ NATO-dokumentumok elfogadása

Bár a NATO már 2001. szeptember 11-e előtt is, nevezetesen az 1999. évi washingtoni csúcstalálkozón foglalkozott a terrorizmus elleni fellépés szükségességével, az erre irányuló tényleges és érdemi döntésre csak a 2002. évi prágai csúcstalálkozón került sor. Az ott elfogadott Prágai Képesség Kötelezettségvállalás már szinte teljes egészében a terrorizmus elleni küzdelmet célozta meg.¹³ Szintén Prágában fogadták el a NATO terrorizmus elleni védelméről szóló katonai koncepcióját, ami a tagországok együttműködésének szorosabbra vonását segítette elő.

A dokumentum a lehetséges katonai lépéseket négy csoportba sorolja:¹⁴

- terrorizmus elleni védelmi jellegű intézkedések (*anti-terrorism*);
- terrorizmus elleni támadó jellegű intézkedések (*counter-terrorism*);
- következmények felszámolása;
- katonai együttműködések.

A Szövetség hasonló jellegű dokumentumot dolgozott ki a partnerországokkal való együttműködés vonatkozásában, és kiemelten Oroszországgal is (Terrorizmus Elleni Akcióterv).

Tíz terrorizmus elleni munkaprogram került kidolgozásra, amelyek segítségével a nemzetek csökkenthetik a terrorizmussal szembeni sebezhetőségüket. Ezek a programok mind politikai, mind katonai és fegyverzettechnikai oldalukat tekintve kiemelt fontossággal bírnak.¹⁵

¹² I. William Zartmann: *Collapsed States: The disintegration and restoration of legitimate Authority*. Boulder Co., Lynne Rienner, 1995. 102. o.

¹³ Bali József: *A biztonság- és védelempolitika és a terrorizmus összefüggései a védelmi tervezés folyamatában*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január. 18. o.

¹⁴ Fucsku Sándor: *A válságkezelő műveletekben részt vevő magyar kontingensek terrorfenyegetettsége, a felderítő csapatok különleges felderítő képességei*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január. 54. o.

¹⁵ Bali József: *A biztonság- és védelempolitika és a terrorizmus összefüggései a védelmi tervezés folyamatában*. 19. o.

■ EU-dokumentumok elfogadása

Az Európai Tanács 2004. március 25-ei ülésén elfogadta a terrorizmus elleni küzdelemről szóló nyilatkozatot és az ahhoz kapcsolódó felülvizsgált akciótervet. Az eredeti akcióterv kidolgozására a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követően került sor –, amelyek összefoglalják a terrorizmus elleni harccal kapcsolatosan megtenni szükséges lépéseket. Az akcióterv uniós és nemzeti szintű végrehajtását az Európai Tanács 2004 decemberétől félévente ellenőrzi és értékeli.¹⁶

2005 márciusában életbe lépett az úgynevezett „szolidaritási klauzula”, amelynek értelmében terrorista támadás esetén a tagállamok kölcsönös segítséget nyújtanak egymásnak, beleértve a katonait is.

■ Egyéb intézkedések:

- NATO Reagáló Erő létrehozása;
- terrorizmus elleni EU-koordinátor kinevezése;
- adatbázis létrehozása azokról a katonai eszközökről és képességekről, amelyek felhasználhatók a civil lakosság védelme érdekében egy esetleges terrortámadás esetén;
- az EU gyorsreagálású polgári védelmi csoportjának felállítása (*EU First Aid Support Team – EU-FAST*);
- az EUROPOL terrorizmus elleni egységének megerősítése;
- a tagállami polgári hírszerző szolgálatokat tömörítő SitCen megerősítése;
- a felderítési képességek javítása a HUMINT (személyek által végzett elderítés), a SIGINT (technikai eszközökkel végzett felderítés), az IMINT (képi felderítés), a MASINT (technikai felderítés) és az OSINT (nyílt forrásokon alapuló információszerezés) terén.

A terrorfenyegetésre adott átfogó és nagy volumenű változások ellenére az utóbbi időszakban a terrorizmus elleni együttműködés szorosabbra vonására irányuló munka lelassult. A hatékonyság javítása érdekében szükség lenne a már kialakított intézmények és eljárási mechanizmusok gyengeségeinek megszüntetésére, a centralizáció erősítésére, az intézményi döntések nemzeti szinten történő megvalósítására és ennek számon kérhetőségére, a nemzeti terrorellenes stratégiák egységesítésére, közös értelmezésére, az információk és feladatok EU és a NATO intézményei közötti jobb megosztására, a fellépésük összehangolására.¹⁷

Az egyes tagállamoknak az uniós elvekkel és törekvésekkel összhangban erősíteniük kell saját nemzeti védelmi képességeiket, javítani a nemzetbiztonsági szolgálataik közötti együttműködést, megerősíteni a saját terrorellenes erőket,

¹⁶ Bali József: *A biztonság- és védelempolitika és a terrorizmus összefüggései a védelmi tervezés folyamatában*. 20. o.

¹⁷ Pados Ferenc: *Az Európai Unió hatékonyságának növelése a terrorizmus elleni küzdelemben*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január. 99. o.

fejleszteni haderejüket, illetve a haderő azon képességeit, amelyekre a globális terrorelles harcban szükség lehet. Ez a felkészítés ki kell, hogy terjedjen mind a terrorizmus elleni védelmi, mind pedig a támadó feladatokra.

A terrorizmus elleni védelmi feladatok felölelik mindazon rendszabályokat, amelyek rendeltetése az, hogy csökkentsék a személyi állomány és az objektumok sebezhetőségét a terrorakciókkal szemben (felderítés, a veszély elemzése, biztonsági ellenrendszabályok életbe léptetése, a műveleti biztonság fokozása, a személyi biztonság növelése, fizikai biztonság növelése, a biztonsági rendszer felépítése, a műveleti központ felállítása, a bevetendő erők kiképzése).¹⁸

A terrorizmus elleni támadó feladatok azon ismeretek, rendszabályok és harctevékenységi eljárások, amelyek célja a konkrét harcra történő felkészítés, kiképzés (felderítés, fontos személyek őrzés-védelme, objektumok és szállítmányok őrzés-védelme, kísérése, kutatás-megsemmisítés, rajtaütés a terroristák bázisain, lesállítás a mozgó terroristacsoportok megsemmisítése céljából, az aknacsapdák és robbantásos akciók megakadályozása, terrortámadások következményeinek felszámolása).¹⁹

A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatainak tervezésénél és végrehajtása folyamán figyelembe kell venni azt, hogy ez a küzdelem nem az általánosan elfogadott hadműveleti és harcászati elvek szerint zajlik, hanem az azoktól alapvetően eltérő aszimmetrikus hadviselési eljárásoknak és módszereknek megfelelően. Ennek következtében mind a tervezésnél, mind a végrehajtásnál azon új, a NATO-tagállamok harci tapasztalataiból merített elveket és módszereket kell alkalmazni, amelyek biztosítják a terrorszervezet elleni sikeres katonai fellépést.

Összefoglalás

A nemzetbiztonsági szolgálatoknak specifikus, de a korábbi súlyukhoz képest nagy jelentőségű feladataik vannak az új transznacionális kihívás, a muszlim szélsőségeség elleni fellépésben. A korábbi – hidegháborús – időszaktól alapvetően eltérő természetű ellenség elleni fellépés egyfelől nagyfokú szervezeti és funkcionális átalakításokat, valamint rugalmas alkalmazkodóképességet követel meg ezen intézményektől.

Másfelől a konspiráltan működő, az egyes társadalmakat – de különösen a nyugati típusúakat – közvetlenül veszélyeztető terrorszervezetek elleni fellépés már nem reagáló, amolyan „következménymenedzsment”-szerű magatartást igényel, hanem aktív, megelőző jellegű tevékenységet, ami az azonnal felhasználható, operatív információk megszerzése révén képessé teszi a szolgálatokat a társadalom, a demokratikus vívmányok preventív jellegű védelmére, a terrorcsoportok – károkozásukat megelőző – felszámolására.

---

¹⁸ Kőszegvári Tibor: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai. I. rész.* Egyetemi jegyzet. Budapest, 2003, ZMNE.

¹⁹ Kőszegvári Tibor – Kovács Csaba: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai. II. rész.* Egyetemi jegyzet. Budapest, 2003, ZMNE.

Bár a globális terrorizmus elleni küzdelemben sokszor a katonai terület kapja a legtöbb figyelmet, valójában ez csak a legvégső eszköz lehet a társadalmi mozgalomból kinőtt terrorcsoportok elleni harcban. A muszlim szélsőségeség mögött történelmi, gazdasági és politikai jellegű sérelmek sora húzódik meg, ebből következően az ellene való felkelés ellenes fellépésnek egy átfogó és összetett stratégiai révén először a mozgalom mögöttes okait kell megcélözni. Olyan mértékben kell lecsillapítani a mozgalmat, hogy a radikalizálódott szélsőségekről leváljon a tömegbázis. Ezt követően kerülhet sor a konkrét katonai fellépésre, a marginalizálódott, a terrort cselekvési logikaként használó szélsőséges terrorista csoportok felszámolására, visszaszorítására, illetve az általuk okozott probléma rendőri–bűnügyi szintű kihívássá redukálására.

Ebben a hosszú folyamatban a nyugati típusú társadalmak katonai erejének aktív részt kell vállalnia, ugyanakkor a felkelés-ellenes stratégiában hátrébb kell lépnie, át kell adnia a vezető szerepet az egyéb, gazdasági, politikai, diplomáciai stb. lehetőségeknek. Ugyanakkor mindentől függetlenül a katonai képességét fenn kell tartania, sőt állandóan fejlesztenie, javítania kell, hogy szükség, illetve politikai döntés esetén fel tudjon lépni a 21. század kihívásaival – ezen belül is az egyik legalattomosabbal –, a muszlim terrorizmussal szemben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bali József: *A biztonság- és védelempolitika és a terrorizmus összefüggései a védelmi tervezés folyamatában*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január.
- Fucsku Sándor: *A válságkezelő műveletekben részt vevő magyar kontingensek terrorfenyegetettsége, a felderítő csapatok különleges felderítő képességei*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január.
- Héjja István: *A felderítő képzés szintje és követelményei a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok képzési igényei és az egyetemi képzés közötti összhang*. Egyetemi jegyzet. Budapest, 2000, ZMNE.
- Kőszegvári Tibor: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai. I. rész*. Egyetemi jegyzet. Budapest, 2003, ZMNE.
- Kőszegvári Tibor – Kovács Csaba: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai. II. rész*. Egyetemi jegyzet. Budapest, 2003, ZMNE.
- Lakatos Zsolt: *Terrorizmus – A nemzetbiztonsági szolgálatok átalakításának tapasztalatai*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január.
- Padányi József: *A Magyar Honvédség lehetőségei a terrorizmus elleni harcban*. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, IX. évfolyam, 3. szám, 2005.
- Pados Ferenc: *Az Európai Unió hatékonyságának növelése a terrorizmus elleni küzdelemben*. Felderítő Szemle, V. évfolyam Különszám, 2006. január.
- Richard English: *Armed Struggle – The history of the IRA*. New York, 2003, Oxford.

DR. JÁVOR ENDRE EZREDES

**A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE, TÁMOGATOTTSÁGA –
A MÉDIA SZEREPE A TÁRSADALOM
VÉLEMÉNYALKOTÁSÁNAK FORMÁLÁSÁBAN***

Egy társadalmi tevékenység akkor képes megfelelni a rendeltetésének, ha megkapja a tevékenység működtetéséhez szükséges társadalmi támogatást. A társadalmi támogatás egyik feltétele, hogy az adott társadalmi tevékenység eredete egy reális, valós, a társadalom életét, működését befolyásolni képes szükséglet és igény legyen. A másik feltétel, hogy rendelkezésre álljanak azok az információk, amelyek lehetővé teszik az adott társadalmi tevékenység reális, valós és objektív megítélését.

A kérdés ezek után az, hogy honnan, milyen forrásból jutnak hozzá a társadalom tagjai a vonatkozó információkhoz, és milyen informatívak, milyen minőségűek, mennyire reálisak, objektívek – de mindenekelőtt az, hogy milyen érzelmeket váltanak ki ezek az információk?

A nemzetbiztonsági tevékenységről

A rendszerváltozás egyik központi kérdése a korábbi erőszakszervezetek – néphadsereg, rendőrség, határőrség, állambiztonsági szolgálatok stb. – múltbeli tevékenységének és jövőbeli alkalmazásának megítélése volt. A társadalom jogos igénye, hogy megismerje az életét, mozgásterét befolyásoló intézmények működését. A megismerés azonban valójában egy összetett folyamat, és optimális esetben a társadalmi megítélés tartalmi, objektív alapját képezheti. Ehhez mindenekelőtt tisztázni kell, milyen összetevők képezik a társadalmi megítélés alapját, továbbá melyek azok a tényezők, melyek leginkább befolyásolják a társadalmi megítélést. Jelenleg nem rendelkezünk olyan, tudományosan megalapozott felméréseken alapuló vizsgálati eredményekkel, melyekből a társadalmi megítélésre vonatkozó objektív következtetések levonhatók lennének, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a klasszikus nemzetbiztonsági tevékenység egyik meghatározó jellegzetessége a szakmai szükségleteket és igényeket esetenként meghaladó titkolózás és misztifikálás. Következésképpen a társadalom nem rendelkezett a valós folyamatok objektív megítéléséhez szükséges információkkal, a hiányzó ismereteket pedig jórészt felületes, érzelmi alapú, a valóságos helyzetet eltorzító, vagy csak áttételesen tükröző „pótlékokkal” helyettesítette. De a titkolózás és misztifikálás következtében ennek a társadalmi tevékenységi területnek nem volt tudományos igényű kutatási bázisa, tudományos közvéleménye és tudományos intézményrendszere sem.

---

* A Zsigmond Király Főiskola és a Geopolitikai Tanács Nemzetbiztonsági Klubjának 2009. május 6-án tartott együttes ülésén elhangzott előadás szerkesztett változata.

Mit értünk nemzetbiztonsági tevékenység alatt? Egy ország, vagy egy szövetségi rendszer biztonsága az adott társadalom működésének, prosperitásának alapvető kritériuma. A korai társadalmi rendszerekben – a tekintélyuralmi rendszerekben –, amikor a hatalom egy uralkodó, vagy egy ideológiai alapon elkülönülő hatalmi csoport kezében volt, a biztonság megőrzése egyúttal a hatalom megőrzése is volt, ezért a biztonság védelme minden más, a társadalom működése szempontjából fontos tevékenységgel szemben megkülönböztetett jelentőségű volt. Ebben a szellemben mindazok a szervezetek és intézmények, – hadsereg, hírszerzés, elhárítás, rendőrség stb. – melyek rendeltetése a biztonság feltételeinek megteremtése, elsősorban hatalmi tényezők voltak, mert fő feladatuk a külső ellenség elleni harcra történő felkészülés, illetve a harc megvívása, valamint a belső ellenség felkutatása, ártalmatlanná tétele volt. Ezeknek a hatalmi intézményeknek kiemelt, különleges privilégiumokat biztosító státuszuk volt, a hatalom rajtuk keresztül érvényesült, és csak a központi hatalomnak – uralkodónak – tartoztak felelősséggel. Tevékenységüket – kritikus esetben – sem a belföldi törvények, sem a nemzetközi szerződések, megállapodások, konvenciók nem korlátozták. A hatalmi funkció mellett ezek az intézmények biztosították a központi hatalom döntéshozatali rendszerének információs hátterét is, és ezen keresztül a társadalom védelméhez, a közvetlen fegyveres konfliktussal fenyegető veszélyek megelőzését, elhárítását, de az agresszív szándékok megvalósításához szükséges feltételek megteremtését is, tehát volt egy szolgáltató funkciójuk is. Lényegében véve ugyanez a rendszer élt tovább az ideológiai alapokon álló rendszerekben, de nem mentesek ettől a stílustól a demokratikus berendezkedésű országok sem. Ebben a rendszerben a társadalom az „alattvalók” státuszából szerzett tapasztalatokból vont le következtetést és alkotott véleményt a biztonsági szervekről, melynek alapja a több évig tartó kötelező katonai szolgálat, a mozgás-, vélemény- és szólásszabadságot korlátozó, illetve ellenőrző intézkedések, az állambiztonsági szolgálatokkal történő kapcsolatba kerülés „következményei” és a megtévesztés voltak. Az állambiztonsági szervek és a lakosság együttműködésének alapja az esetek egy részében a kényszer és megfélemlítés volt.

A hatalom megtartásának logikája minden gyanús jelenséget a rend fenntartása elleni tevékenységnek ítélte, ezért a hatalom védelmére létrehozott állambiztonsági és elhárító szervek, valamint a civil hírszerző szolgálatok többsége rendőri logikával épült fel és rendőri eljárásokat, módszereket alkalmazott.

A tekintélyuralmi rendszerekben – amikor a hatalom egy uralkodó, vagy egy ideológiai alapon elkülönülő hatalmi csoport birtokában volt –, az állambiztonsági tevékenység alapvető fogalmának szerepét az ellenség által megtestesített veszély és fenyegetés, valamint a titok töltötte be.

Minőségileg új helyzetet teremtett a polgári demokratikus rend kialakulása. A rendszerváltozás politikai feltételeit előkészítő tárgyalások egyik első, és a gyakorlatba szinte azonnal átültetett lépése a rendőri, valamint a hírszerző és elhárító tevékenység szervezeti szétválasztása volt. Ezzel párhuzamosan megkezdődött a hírszerző és elhárító tevékenység szerepének nem csak a felülvizsgálata, de átértékelése és a megváltozott feltételekhez alkalmazkodó értelmezése is. Az átalakulás folyamata két szervesen egymást kiegészítő pályán indult meg. Az egyik a múlt feldolgozásából, a másik a jövő igényeiből és szükségleteiből eredő feladatokat tekinti kiindulási alapnak.

A múlt feldolgozása abból a politikai indítatású motivációból indul ki, hogy a hírszerző és elhárító szolgálatok a rendszerváltozás előtt törvénytelen, az állampolgárok emberi jogait korlátozó módon működtek, ezért jogos a számonkérés, illetve olyan módon kell korlátozni, és ellenőrizni a szolgálatok működését, mely garantálja, hogy a korábbi visszaélések nem ismétlődhetnek meg. A garancia intézményesített formái: az Országgyűlés illetékes bizottságai által megtestesített politikai felügyelet, annak törvényelőkészítő és törvényhozó funkciója, valamint a témával kapcsolatos nyílt, a médiában is zajló társadalmi vita.

A másik egy funkcionális fejlődés, amely a politikai motivációkkal párhuzamosan, a társadalmi, műszaki–tudományos, katonai, biztonságpolitikai fejlődés kísérőjelenségeként és következményeként kezdett kibontakozni. Mindenekelőtt **meg kellett határozni a hírszerzés és elhárítás társadalmi funkcióját, a megváltozott körülmények között.**

A megváltozott politikai, biztonságpolitikai feltételek mellett az információk megszerzése és védelme már nemcsak a potenciális ellenség által megtestesített fenyegetésekre, veszélyeztetésekre, hanem *minden, az ország helyzetét bármely formában és irányban befolyásoló politikai, biztonságpolitikai, katonai¹, gazdasági, pénzügyi, tudományos, állambiztonsági, belbiztonsági és egyéb szakterületeket érintő információ² megszerzésére, továbbá – ez a korábbiakkal szemben az újdonság – tapasztalatszerzésre, a partneri együttműködés minőségére, a partnerek rólunk alkotott véleményére, valamint a más területeken szerzett információk ellenőrzésére, a nemzetközi együttműködés egyéb területeire³, illetve az ország érdekei ellen irányuló⁴ bármely tevékenység megelőzésére, megakadályozására is irányul.⁵*

A megváltozott feltételek alapján tehát megállapítható, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység⁶ a felsőszintű döntéshozatalt támogató információszerző – hírszerző⁷ és elhárító⁸ – tevékenység, mely politikai felügyelet, elvi irányítás – parlamenti ellenőrzés – mellett folyik, és melynek központi fogalma az információ, és nem a konspiráció.

Fontos annak a meghatározása is, hogy **a nemzetbiztonsági tevékenység** nem rendőri tevékenység, **nem titkosszolgálati tevékenység**, hanem titkosszolgálati módszereket is alkalmazó döntés-előkészítő, döntéstámogató tevékenység, amiből következik, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység elsődleges ismérve tehát nem a titok, a titkolózás, **hanem az ország, a nemzet szolgálata, és maga az elnevezés is ezt testesíti meg.**

---

¹ Katonai műveletek, védelmi tervezés támogatása.

² Ebben az összefüggésben vizsgálni kell, hogy mi az, amire Magyarországnak befolyásoló hatása van, illetve mi az, ami Magyarországra hatással van, továbbá ezek tendenciája és egymáshoz való viszonya.

³ A diplomáciai tevékenység során hasznosítható ismeretek; nemzetközi szerződések, egyezmények betartásának ellenőrzése, felülvizsgálata.

⁴ Hírszerzés, terrorista akciók előkészítése, támogatása, végrehajtása, kábítószer-kereskedelem, tömegpusztító fegyverek fejlesztése, birtoklása, szervezett bűnözés.

⁵ Dr. Jávor Endre ezredes: *Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról*. Felderítő Szemle VI. évfolyam 3. szám. 2007. szeptember. 114-115. o.

⁶ Lásd még: 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.

⁷ Idegen országokra, politikájukra, katonai, gazdasági és egyéb képességekre vonatkozó információk megszerzése.

⁸ Saját katonai, gazdasági és egyéb döntéshozatali rendszerünkben keletkezett információk védelme.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének és működési mechanizmusának megismeréséhez foglalkozni kell a biztonság fogalmával, mint az információ legfontosabb tartalmi elemével.

Az egyik alapvető – korábban egyedülálló, kiemelt szerepet betöltő – társadalmi igény és szükséglet mindig is a biztonság volt. A biztonság igénye nem más, mint a lét természetes védelmének, az életösztönnek a kiterjesztése a társadalom által teremtett feltételekre. A biztonság nem a veszélyek és fenyegetettség nélküli életet jelenti, hanem egy működő rendszerhez köthető folyamat, mégpedig egy rendszer rendeltetésszerű működésének egyik alapfeltétele, kritériuma. A biztonság azt jelenti, hogy a rendszer megtervezése, létrehozása során felkészülnek és figyelembe veszik a rendellenes működésből, a túlterhelésből eredő veszélyeket és megfelelő biztonsági tényezőket építenek be. A biztonság azt jelenti, hogy a rendszer működtetői elsajátították, ismerik a rendszer működési mechanizmusát, és azokat messzemenően betartják, a rendszer működtetésnek tapasztalatait folyamatosan feldolgozzák, és alkalmazzák. A biztonság azt jelenti, hogy a várható eseményekre vonatkozó információk birtokában képesek vagyunk az esetleg bekövetkező veszélyhelyzetek, fenyegetettség megelőzéséhez, leküzdéséhez, kezeléséhez, következményeinek elhárításához szükséges képességeket, feltételeket megteremteni. *A biztonság azt jelenti társadalmi dimenzióban, hogy a társadalom alapvető funkciói működőképesek, közöttük egy kiegyensúlyozott fontossági sorrend érvényesül. Részleteiben ez azt jelenti, hogy a társadalom képes a gazdaságát működtetni, pénzügyi helyzete kiegyensúlyozott, egészségügyi, kulturális, oktatási, társadalmi funkciói rendeltetésszerűen működnek, nemzetközi kapcsolatrendszere és belső biztonsági helyzete rendezett, képes állami funkcióit gyakorolni. Ennek alapján a biztonságról akkor lehet beszélni, ha a társadalom életében érvényesül a stabilitás, a kiszámíthatóság, a működőképesség, az együttműködés, a tervezhetőség, a kiegyensúlyozottság, ugyanakkor rendelkezik a kihívások kezeléséhez szükséges információkkal, képességekkel és tartalékkapacitásokkal.*

A nemzetbiztonsági szolgálatokról

Az elmúlt évszázadok során egészen a hidegháború végéig a biztonság-felfogás a katonai biztonságra, a fegyveres konfliktusokra korlátozódott. Ez különösen a nukleáris tömegpusztító fegyverek felhasználásával fenyegető hidegháború időszakára volt jellemző. Mindazok az egyébként reális fenyegetést jelentő további – például nemzetiségi, vallási, gazdasági, környezetvédelmi, járványügyi, migrációs stb. – veszélyeket, amelyek a nukleáris háború mellett léteztek, a legnagyobb veszélytől való félelem háttérbe szorított.

A hidegháború befejeződése, a bizalomépítő és leszerelési megállapodások és intézkedések következtében csökkent, jelentősen leredukálódott a tömegpusztító fegyverek bevetésével fenyegető háborús konfliktus veszélye, illetve megszűnt a helyi háborúk szuperhatalmak által ösztönzött helyettesítő jellege is.⁹ A megváltozott helyzetben – amellet, hogy előtérbe kerültek a korábban háttérbe szorított, részben

---

⁹ Ezek a konfliktusok vagy rendeződtek, vagy a pártfogó szuperhatalom ideológiájától megtisztulva azzá váltak, amik valójában voltak: törzsi, etnikai, vallási és egyéb konfliktusokká.

katonai, de főképpen politika, történelmi, etnikai, vallási eredetű, a nukleáris küszöb alatti eszközökkel és módszerekkel kezelhető konfliktusok –, a legfontosabb és átfogó befolyásoló tényező szerepét a globalizáció vette át és testesíti meg.

Annak következtében, hogy szignifikánsan lecsökkent a klasszikus háború veszélye, a társadalmi fejlődési folyamatok eredményeképpen a veszély és fenyegetettség – amivel szemben korábban a tömeghadseregek és hatalmi struktúrák jelentették a védelmet –, megváltozott. Az addig kiemelt helyet elfoglaló biztonságpolitika olyan formában integrálódott az állami tevékenységbe, hogy a korábban értelemszerűen háttérbe szorított egyéb területek, mint például a szociálpolitika, gazdaságpolitika, oktatáspolitika, kultúrpolitika, egészségpolitika, környezetvédelem, K+F stb. jelentősége, fontossága megnövekedett, előtérbe került és egy egységes rendszert alkottak. Ez azt jelenti, hogy a biztonságpolitika az állami tevékenység egyik, a többivel azonos értékű és jelentőségű területe, amely esetenként, hasonlóképpen a többihez ugyan előtérbe kerülhet, de működése csak a többi tevékenységi területtel integráltan értelmezhető, azaz a biztonság már nem egy szelektív – katonai, diplomáciai, nemzetbiztonsági – felelőségi terület, hanem egy átfogó, a társadalom minden tevékenységi területének együttműködését feltételező, és igénybe vevő folyamat.

Napjainkban a társadalmi tevékenység minden területe részese és alkotója, befolyásoló tényezője a biztonságpolitikának. Ebben az értelemben minden társadalmi tevékenységi területnek van biztonságot befolyásoló összetevője, hatása, szerepe, funkciója. Másképpen fogalmazva **a biztonság korszerű értelmezése** napjainkban felöleli a társadalmi tevékenységi területek összességének biztonsági komponenseit, átfogó, kibővített értelmezést kap, és megtestesíti a biztonság állami jellegét.

A biztonság tartalmi, objektív tényezői mellett azonban tudomásul kell venni, hogy a társadalom az alapvető létfeltételeket veszélyeztető, fenyegető kérdésekben inkább és elsősorban nem értelmi, hanem érzelmi alapokon foglalt állást. Az érzelmi alapú megközelítés következtében túlsúlyba kerülnek a negatív tendenciák, a valós veszélyek és fenyegetettség felnagyítása, kitalált, képzelt veszélyek valószínű történő feltüntetése. Ugyanez az érzelmi alapú, nem tárgyilagos megítélés érvényes nemcsak a biztonságra, hanem a biztonság megteremtésével kapcsolatos többi fogalomra, így természetesen a nemzetbiztonsági tevékenységre is. *Az érzelmi alapú döntések negatív hatását akkor lehet csökkenteni, ha megfelelő mennyiségű és tartalmú objektív ismeretet bocsátunk a társadalmi szereplők, civil intézmények és szervezetek rendelkezésére, és megteremtjük részükre a biztonsági kockázatok kezelésével kapcsolatos véleményalkotás, döntésekhez történő hozzájárulás lehetőségét.*

A közép-európai rendszerváltozások eredményeképpen létrejött új demokratikus országok előtt álló egyik legnagyobb feladat országaik nemzetbiztonsági szolgálatainak megreformálása. A nemzetbiztonsági szolgálatok megújítása, politikai ellenőrzése és irányítása még a hagyományos demokratikus berendezkedésű országok részére is komoly kihívást jelent. A demokrácia egyik megnyilvánulási formája a nyíltság, az információk szabad áramlása és felmerülő problémák nyílt megvitatása. Ezzel szemben a nemzetbiztonsági tevékenység egyik

jellegzetessége a titkosság. Olyan intézmények és szervezetek fenntartása és működtetése egy demokratikus berendezkedésű országban, melyek a demokrácia védelmében nem demokratikus eljárásokat, módszereket alkalmaznak, ellentmondásban van az alapvető elvekkel. A demokratikus berendezkedésű, illetve az újonnan demokratikussá vált országoknak ezeket a problémákat társadalmi szinten maguknak kell megoldani, mégpedig a nemzetbiztonsági tevékenység átalakítása, továbbfejlesztése folyamatában. Ennek során abból kell kiindulni, hogy nem egy meglévő természetes rendszer létét kell eltitkolni, hanem annak konkrét működését kell megvédeni az illetéktelen, a rendszer működését akadályozó beavatkozástól.

A demokratikus átalakulás első és legfontosabb ismérve, hogy a nemzetbiztonsági szervek feladatainak meghatározása, működési feltételeik jogi, közigazgatási és költségvetési feltételeinek megteremtése parlamentáris körülmények között történik.

A demokratikus átalakulás egyik legfontosabb megnyilvánulása a személyes és emberi szabadságjogok érvényesülése és tiszteletben tartása volt.

A nemzetbiztonsági szolgálatok a megváltozott feltételek között tehát nem személyeket figyelnek meg, nem gyanús elemekre koncentrálnak, nem a személyekhez köthető „gyanús” ügyeket tartják nyilván, hanem a döntéshozatalhoz szükséges információk megszerzése, feldolgozása során felmerülő személyekkel foglalkoznak, a törvények adta keretek és korlátok között. Lényeges, hogy az általános érvényű emberi és szabadságjogok megsértése, vagy korlátozása még nemzetbiztonsági érdekből is csak szigorúan a törvények által szabályozott módon történhet. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény egyik alapvető motívuma az állampolgári szabadságjogok védelme, az esetleges visszaélések megakadályozása, ezért a törvény kiemelten foglalkozik a titkosszolgálati módszerek alkalmazásának lehetséges formáival és biztosítékaival.

A nemzetbiztonsági szolgálatok működésének elsődleges kritériuma nem a titkosszolgálati eszközök, módszerek és eljárások mindenáron történő alkalmazása, hanem az információk megszerzése, feldolgozása, rendelkezésre bocsátása és megvédelése. E feladatok végrehajtása során szakmailag, módszertanilag indokolt és jogilag megengedett keretek között kerülhet sor a titkosszolgálati eszközök, módszerek és eljárások alkalmazására. Ezeknek a módszereknek és eljárásoknak az ismerete, alkalmazása szakirányú, speciális felkészülést, begyakorlást, szervezeti rendszert, működési mechanizmust igényel és feltételez, melynek vannak általános érvényű szabályai és egyedi formái.

A nemzetbiztonsági szolgálatok és a média

A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélésének alapja túlnyomó részben nem a racionális ismeretrendszer, hanem a tömegkommunikáció által szenzációnak ítélt, lapszámot, nézői és hallgatói statisztikát növelő, részben ismerethiányból, részben szándékos torzításból eredő információk. Ezt egészíti ki a lakosság közvetlen tapasztalatait szájhagyomány útján terjesztő és torzító információáramlás.

A rendszerváltozást követő események, a Dunagate-ügy, a több hullámban feléledő és nyugvópontra nem jutó ügynökügyek és leleplezések, a listák és átvilágítások, a különböző megfigyelési botrányok, lehallgatások, a nemzetbiztonsági szolgálatok átszervezésével, létszámának csökkentésével kapcsolatos viták, a kiszivárogtatások, a korábbi állambiztonsági/titkosszolgálati okmányokba történő betekinthetőség kérdése, a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetőivel kapcsolatos viták, a felderítetlen vagy hamis útra terelt kiemelkedő bűnügyek, robbantások, pénzügyi tranzakciók, meghatározott érdekcsoportok által provokált és konstruált ügyek, valamint a nemzetközi terrorizmus elleni harc, beleértve a terrorizmus elleni intézkedések korlátozó hatását és a mindent átfogó pártpolitikai viták azok az ügyek és témák, amelyek feltehetően meghatározó módon befolyásolják a nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélését. Az így felszínre került és felszínen tartott ügyek csak tovább erősítették a társadalom alapvetően ösztönös szembenállását a hatalmi intézményekkel, különösen az erőszakos szervekkel.

A biztonság védelmével, mint társadalmi tevékenységgel szemben a társadalom megítélésének mérésére, vizsgálatára kidolgozott eljárásrendszer pillanatnyilag nem létezik, vagy legalábbis ilyen jellegű tudományos vizsgálatok hazai viszonyok között nem készültek. A jelenleg meglévő ismereteink ezen a téren empirikus tapasztalatokon alapulnak és meglehetősen ellentmondásosak. A hidegháború befejeződése, az enyhülési folyamatok felerősödése nemcsak Magyarországon, hanem Európa többi országában is jelentősen lecsökkentette a biztonság iránti érzékenységet, a biztonságtudatot, ami megnyilvánult a bizalomerosztó intézkedések, leszerelési, haderőcsökkentési ellenőrzési eljárások által keltett érzelmekben, helyenként azonban ezek következményeinek illuzórikus eltűlésében is. Az újonnan előtérbe kerülő, és a tömegkommunikáció útján közvetlenül is érzékelhető veszélyek és fenyegetések, melyek között megtaláljuk a terrorizmust, a természeti katasztrófákat, a pénzügyi és gazdasági csődhelyzeteket, korábban nem ismert járványok terjedését, kábítószerek forgalmának és hatásának növekedését, a klímaváltozás előrejelzését, részben azt az érzetet keltik, hogy ezek távol vannak tőlünk, részben a védekezés és elhárítás kilátástalanságára utalnak, ugyanakkor pedig a védelmet, az elhárítás képességét az államtól, a szövetségi rendszertől várják el és kérik számon. Az általános megítélést helyenként hangulati elemek is motiválják, különösen valamely biztonságot fenyegető esemény, terrortámadás, vagy katasztrófa esetén. Ilyen esetekben általában a nemzetbiztonsági szolgálatok által elkövetett mulasztások, hibák uralják a tömegkommunikációt, ami tovább fokozza a társadalmi megítélés – emocionális alapú – negatív tendenciáit.¹⁰

Mindezek ismeretében tudatában kell annak lenni, hogy **a társadalmi megítélés jelenlegi tendenciái** az elutasítás és a közömbösség jeleit mutatják, esetenként – különösen felerősödő veszélyérzet esetén –, számítani lehet az alkalmazkodásra, de a támogatás fokáig érzékelhető nagyságrendben nem sikerül eljutni. Márpedig az egyes társadalmi tevékenységi területek akkor töltik be funkciójukat, ha rendelkeznek a társadalom támogatásával, másképpen kifejezve: társadalmi megítélésük pozitív.

---

¹⁰ A nemzetbiztonsági szolgálatok eredményei, a preventív intézkedések következtében megakadályozott, megelőzött, leküzdött veszélyek és fenyegetések természetesen csak nagyon ritkán jelennek meg a tömegkommunikációban.

Ha az állampolgárok azt tapasztalják, és érzelmi alapon is fel tudják dolgozni, értelmezni tudják, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége már nem hatalmi eszköz, mely az egyes személyeket valamilyen szempontrendszer szerinti kategorizálja; hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokkal történő közvetlen kapcsolatba kerülésnek nincsenek „következményei”, hanem azok a biztonságot, és a társadalom életét befolyásoló döntéshozatali rendszer működését elősegítő szolgáltatási funkciót látnak el, akkor várható el egy támogató, együttműködő társadalmi megítélés. A nemzetbiztonsági szolgálatok nem rendőri, bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatokat látnak el, hanem – mint arról már említés történt –, a felsőszintű politikai, biztonságpolitikai, katonai, gazdasági, és a társadalmi tevékenység egyéb területeit befolyásoló döntéshozatalhoz szükséges információk megszerzését, feldolgozását, rendelkezésre bocsátását, illetve a döntéshozó szervek által megszabott feladatok lebontását, és végrehajtásuk feltételeinek megteremtését végzik. Ez nem jelenti azt, hogy információszerző tevékenységük során nem jutnak olyan ismertek birtokába, melyek konkrét, előkészületi fázisban levő, bűnelkövetésre utalnak, de ezeket az információkat nem ők maguk dolgozzák fel, hanem átadják az arra illetékes bűnüldöző – rendőri, vám- és pénzügyőri, büntetés-végrehajtási – szervezeteknek. Természetesen a két önálló – nemzetbiztonsági és bűnüldöző – szakterület között van egyfajta átfedés, melyet az információszerzés és védelem szakmai szempontjai, valamint a törvényes garanciákat biztosító jogi szabályozások figyelembe vételével koordinálni kell.

A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítéléséről

Ahhoz tehát, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése megváltozzon meg kell teremteni annak a feltételeit, hogy az érzelmi alapú véleményalkotás részévé váljon az a tudat, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység egyike a társadalom életét befolyásoló tevékenységi területeknek, hogy nem hatalmi eszköz, hanem törvényes és jogilag rendezett feltételek mellett működő szolgáltatás, melynek az egyes állampolgár többé már nem kiszolgáltatottja. A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélésének mérése egy új kutatási terület nem csak hazánkban, vagy a régió országaiiban, de a nagy múltú és hagyományú demokratikus országokban is. Jellemző, hogy a szakirodalomban fellelhető – elsősorban angol nyelvű – anyagok nem számszerűsített értékeket, hanem szóveges leírásokat tartalmaznak, nem a lakosság statisztikailag leképzett reprezentatív csoportjának véleményét, állásfoglalását tartalmazzák, hanem parlamenti vizsgálóbizottságok, illetve civil, nem kormányzati szervek tanulmányait, kutatási anyagait.

A nagy hagyományokkal rendelkező demokratikus országok példáját követve a nemzetbiztonsági szolgálatoknak és kormányzati szervezeteknek a maguk részéről együtt kell működniük a biztonsági orientációjú, nem kormányzati szervezetekkel, s tájékoztatniuk kell őket a kormányzati kezdeményezésekről, konzultálniuk kell velük, és kutatási feladatokkal kell megbízniuk, valamint aktívan be kell vonniuk őket az euroatlanti integráció előmozdításába. A kormányzat és a civil társadalom közötti valódi partnerkapcsolaton alapuló új biztonsági kultúra kimunkálása valószínűleg új tudatosságot teremt a lakosság körében az új biztonsági kockázatok elhárításában való aktív részvétel szükségességével kapcsolatban.

Végezetül, ha a nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélését mérésekkel, tudományos módszerekkel akarjuk vizsgálni, akkor el kell dönteni, mit akarunk mérni? A tömegkommunikáció által kibocsátott információk érzelmekre gyakorolt manipulatív hatásának következményeit, vagy objektív és tartalmi ismereteken alapuló megítélést? Az alapvető elvárás, amit a társadalom tagjai az állammal, mint a szervezett társadalmi együttélés letéteményesével szemben támasztanak, az életfeltételek kereteinek megteremtése, védelme, a közösség érdekeinek képviselője, a társadalmi funkciók koordinálása, működtetése, illetve a működtetés – politikai, jogi, pénzügyi, biztonsági és egyéb – feltételeinek megteremtése. A demokratikus államrend, kormányzási rendszer, politikai berendezkedés abban tér el a nem demokratikus rendszerektől, hogy nem uralja, hanem szolgálja a társadalom tagjait, nem elnyomja, hanem kibontakoztatja a képességeket, a tudást. Bibó István sokat idézett írása szerint „*demokratának lenni annyi, mint nem félni*”. Ez azonban nem csak az egyes állampolgárra vonatkozik, hanem magára a politikai hatalomra, és annak megtestesítőire, intézményeire és szereplőire is érvényesnek kell lenni. Az eredeti bibói szövegkörnyezetet felkutatása során rátaláltam egy életrajzi adatra, mely szerint Bibó István 1933/34-ben Guglielmo Ferrero olasz–svájci tudós tanítványa volt a genfi egyetemen. Bibónak a fent idézett és sokszor hivatkozott mondása mintegy sűrített megfogalmazása annak, amit Guglielmo Ferrero „*A hatalom. A legitimitás elvei a történelemben*” című könyvében így fogalmaz meg: „*A demokrácia, amikor sikerül kiteljesítenie legitimitását, olyan kormányzatot alakít ki, amely a legkevésbé fél, és a legkevésbé van szüksége arra, hogy félelmet keltsen*”. Az, hogy a legkevésbé fél, azt jelenti, hogy nem a hatalmát veszélyeztető ellenséget lát azokban, aki bírálják, vagy kritizálnak, a veszély és fenyegetés nem ellenségként definiált személyekhez, csoportokhoz, országokhoz, hanem helyzetekhez, folyamatokhoz kötődik. Az, hogy nincs szüksége arra, hogy félelmet keltsen, azt jelenti, hogy a biztonság megőrzéséhez szükséges információk megszerzéséhez nincs szükség kényszerre, erőszakra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dr. Jávor Endre: *A biztonságpolitikai gondolkodás új dimenziója*. Új Honvédségi Szemle, 2004/10. szám. 2–10. o.
- Dr. Jávor Endre: *Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról*. Felderítő Szemle, VI. évfolyam 3. szám, 2007. szeptember. 114–119. o.
- Róbert Péter: *Foglalkozási osztályszerkezet: elméleti és módszertani problémák*. <http://www.mtapti.hu/mszt/19972/robert.htm>
- Roger Z. George: *Meeting 21st Century Transnational Challenges*. Building a Global Intelligence Paradigm. Studies in Intelligence Vol. 51, No.
- Steven C. Boraz – Thomas C. Bruneau: *Democracy and Effectiveness*. Journal of Democracy – Volume 17, Number 3, July 2006. 28–42. o.
- Szabó Tibor: *A hatalom és a legitimitás teoretikusa: Ferrero*. Politikatudományi Szemle, 2002/3-4. szám. 298. o.

GALAMBOS VIKTOR

**A HÍRSZERZÉS HELYE ÉS SZEREPE
A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ALAKULÁSÁBAN**

Bevezetés

Abraham Maslow, a humanisztikus pszichológiai irányzat meghatározó egyénisége szerint a szükségleteknek létezik egy hierarchiája, mely az alapvető biológiai szükségletektől azon komplexebb pszichológiai motivációkig terjed, melyek csak akkor válnak fontossá, ha az alapvető szükségletek már kielégülést nyertek. Az emberi szükségleteket öt, hierarchikusan egymásra épülő kategóriába csoportosította: fiziológiai szükségletek, biztonsági szükségletek, közösséghez tartozás igénye, tisztelet és elismerés iránti igény, tudás és megértés iránti vágy. Maslow rendszerében tehát ezek a szükségletek egymásra épülnek, egyik szint kielégítése a következő szint motivátoraként való fellépését jelenti. Láthatjuk, hogy ha az alapvető fiziológiai szükségletek – éhség, szomjúság – kielégülést nyertek, az organizmuson máris a következő, biztonsági szükségletek uralkodnak, majd rögtön azt követően jelentkezik a közösséghez tartozás igénye. Nos, ezek a szükségletek nem csupán az egyén szintjén, hanem egyének csoportja, egyes közösségek szintjén is jelentkeznek.

1648-ban, a westfáliai békekötést követően megjelenő igény az önálló, szuverén nemzetállamok létrehozására természetesen terjedt, hogy az immár állami keretek között létrejövő közösségek egyre erőteljesebben artikulálták érdekeiket. Amint arra a politikai realisták felhívták a figyelmet, a nemzetközi rendszerben az államok magatartásának mozgatórugója nem a morális megfontolás, hanem az érdek. S bár a nemzetközi rendszer intézményesedése és a nemzetközi jog hatásának növekedése ugyan mérsékelte a hatalom nyers megnyilvánulási formáit, a hatalom lényege nem változott: befolyásgyakorlás és érdekérvényesítés, amelynek legfontosabb eszközei a gazdaság, a diplomácia és a katonai képességek. A hatalmi eszközök alkalmazásának fő területe pedig – Maslow szükségletpiramisából kiindulva – a biztonság. S ha egy állam veszélyben látja létfontosságú biztonsági érdekeit, igénybe veszi a legkeményebb hatalmi eszközt, a katonai erőt.

A fenti gondolatmenetet továbbfűzve – s elfogadva a politikai realisták azon megállapítását is, hogy az államok vezetőinek gondolkodását legnagyobb mértékben a biztonsági érdekek határozzák meg, amely ezáltal az államok közötti konfliktushoz vezethet –, ki kell jelenteni: **a nemzeti és nemzetközi biztonság nem választható el!**

Egyetlen állam vezetői sem szavatolhatják az adott nemzet¹ biztonságát anélkül, hogy számot ne vetnének a nemzetközi környezetben jelentkező veszélyekkel és kihívásokkal. Következésképp nem választható szét a kül- és a biztonságpolitika sem, amelynek feladata egyrészt feltérképezni a biztonságot veszélyeztető fenyegetéseket, kihívásokat, másrészt meghatározni az azokra való felkészülés,

---

¹ Dolgozatom témája szempontjából egyenértékűnek tekintem a nemzet és az állam fogalmát.

reagálás módját. Ez minden állam mindenkori vezetőinek feladata, sőt kötelessége, amelynek azonban csak megfelelő információk birtokában lehet eleget tenni. A megfelelő információk megszerzése azonban gyakran sértheti más államok érdekeit, amelyek ezért igyekeznek gondoskodni az információk megfelelő szintű védelméről. Így **minden állam elemi érdeke** kifejezetten erre a célra egy speciális apparátus – **a hírszerző szervezet – létrehozása és működtetése**, amely a legfelső szintű nemzeti döntéshozatalban, ezáltal az államok közötti kapcsolatok alakulásában kulcsfontosságú szerepet játszik.

A biztonság és a nemzetközi rendszer összefüggései

Az államok kapcsolatai és kölcsönös egymásra hatása a nemzetközi rendszerben az elmúlt évtizedek során tudományos kutatás tárgyává vált. A nemzetközi kapcsolatok elmélete – mint önálló diszciplína –, az első világháború után indult fejlődésnek, amikor az államok túlélése és biztonsága a nemzetközi rendszerben drámai módon került napirendre. Ösztönzést jelentett az elméleti gondolkodás számára a Népszövetség létrehozása, amely az évszázadokon keresztül gyakorolt hatalmi egyensúly politikája helyett egy új intézményi és jogi megoldást kínált az államok kapcsolatainak szabályozására. A kollektív biztonság koncepciójának és gyakorlatának megjelenése már jelezte, hogy az államok biztonsága és a nemzetközi rendszer működését meghatározó elvek szoros kapcsolatban vannak egymással. Következésképp – mint arra már a bevezetőben is utaltam – a nemzeti biztonság és a háború elkerülését szolgáló mechanizmusokra épülő nemzetközi biztonság egymástól elválaszthatatlanok.

Az államok magatartását nagymértékben meghatározza, hogy milyen mértékben bíznak meg a nemzetközi intézményekben és a nemzetközi jogban, alkalmasnak tartják-e a kollektív biztonság rendszerét saját nemzeti biztonságuk fenntartására. Amikor növekszik a bizalom a kollektív biztonság intézményrendszerében, növekszik a kooperációs készség a biztonsági problémák közös megoldására. Amikor pedig csökken a bizalom, az államok előnyben részesítik a saját eszközeikre való támaszkodást, és ez gyakran a fegyverkezés és a kölcsönös fenyegetettség fokozásához vezet.

A nemzetközi rendszerből származó biztonsági problémák mélyebb megértése érdekében elsőként célszerű áttekinteni a nemzetközi kapcsolatok elméletének különböző irányzatait, ezt követően megfigyelni, milyen kölcsönhatás fedezhető fel ezen elméletek és a különböző biztonságfelfogások között, majd pedig megvizsgálni, hogy napjainkban milyen biztonsági kihívások jelentkeznek a nemzetközi rendszerben.

A nemzetközi kapcsolatokat leíró elméletek

A nemzetközi rendszer folyamataira, változásaira, az államok közötti kapcsolatok formáira, tartalmára és dinamikájára több, egymással versengő elmélet próbál magyarázatot adni. A két legmarkánsabb irányt a realista és a liberális iskola „hirdetői” képviselik, melyek mentén a diszciplína fejlődése során további irányzatok alakultak ki.

A **politikai realizmus** eszmei forrásai megtalálhatók az ókori és középkori filozófusok és politikai gondolkodók műveiben, mint ahogy a modern kor politikaelmélete képviselőinek munkáiban is. A politikai realizmus alaptételei szerint a nemzetközi rendszer anarchikus, amely permanensen magában hordozza a konfliktusok és háborúk veszélyét. Az államok az „önerőre támaszkodás” módszerével tartják fenn biztonságukat. Az államok legfőbb célja hatalmuk növelése, amelyet a nemzetközi rendszer befolyásolására és nemzeti érdekeik érvényesítésére használnak fel. A realizmus képviselői hívták fel a figyelmet a nemzeti és a nemzetközi biztonság szoros kapcsolatára, jelesül a fegyverkezési verseny következtében megjelenő „biztonsági dilemma” problémájára (azaz „A” ország – saját biztonságának növelése érdekében folytatott – fegyverkezése arra ösztönzi a vele szomszédos „B” országot, hogy – reagálva az így jelentkező fenyegetésre – „A” országnál nagyobb mértékben fejlessze fegyvereit, amelynek eredményeképp „A” biztonsága csökken).

A politikai realizmushoz kapcsolódik a **behaviorista irányzat**, amelynek követői azt hangsúlyozták, hogy a nemzetközi rendszerrel kapcsolatban csak akkor vonhatók le tudományos igényű következtetések, ha empirikus kutatási adatokkal támasztják alá őket.

Az empirikus kutatási módszereket alkalmazó módszertan nagy vitát váltott ki, ugyanis a hagyományos módszertan hívei, akik a kvantitatív elemzéseket nem tekintették alkalmazhatónak ebben a diszciplínában, felszínességgel és triviális megállapítások tudományos eredményként való feltüntetésével vádolták az empirikus kutatási módszer követőit. A vita következményeként az empirikus kutatási módszer háttérbe szorult, de pozitív örökséget hagyott hátra a konfliktusok, válságok és háborúk empirikus kutatásának eredményeivel.

A nemzetközi kapcsolatok reálfolyamatai az 1960-as évek végétől, az 1970-es évek elejétől egyértelműen jelezték a kooperatív magatartás lehetőségét és célszerűségét az államok kapcsolataiban. Ez a helyzet kedvező feltételeket biztosított a **politikai liberalizmus** befolyásának növeléséhez. A realizmussal ellentétben ugyanis a liberalizmus nem a konfliktusok létezését hangsúlyozza a nemzetközi rendszerben, hanem a kooperáció lehetőségét. A konfliktusok forrását nem az emberi természet negatív tulajdonságaiban látja, hanem a rossz intézményrendszerben. A liberalizmus a realizmusnál nagyobb hangsúlyt helyez a gazdaságra és a jólétre. Elismeri ugyan a biztonsági probléma létezését, de a katonai eszközöknél fontosabbnak tartja a gazdasági eszközöket. A nemzetközi kapcsolatok elméletének liberális irányzata érdeklődéssel fordult a nemzetközi gazdasági együttműködés problémái felé, és igyekezett beépíteni koncepcionális rendszereibe. Eközben számos kérdésben éles vitát folytatott a realizmussal.

Az 1970-es években **mindkét elméleti irányzaton belül kialakult egy-egy új irányzat**: a strukturális vagy neorealizmus, és a neoliberalizmus vagy neoliberalizmus. A két új irányzat több kérdésben közeledett egymáshoz és ezzel lehetővé vált a konstruktív dialógus. A **neoliberalizmus** elfogadta a **neorealizmus** nézeteit a nemzetközi rendszer anarchikus jellegéről. Elfogadta továbbá azt az alapvető realista tételt, hogy a hatalom továbbra is fontos szerepet játszik a nemzetközi rendszerben. A neorealizmus viszont nagyobb készséget mutatnak

annak a neoliberais alaptételnek az elfogadására, hogy a nemzetközi intézmények képesek csökkenteni az anarchia negatív következményeit és elősegítik az államok közötti kooperációt. **A neorealizmus és a neoliberalizmus közötti párbeszéd** javította a nemzetközi kapcsolatok elméletének képességét a nemzetközi folyamatok magyarázatára. A neorealista–neoliberais vita egyik alapvető tanulsága, hogy egyrészt a nemzetközi politikai–gazdasági rendszer másrészt a katonai–biztonsági rendszer egymástól elválaszthatatlanok és akkor érthetők meg igazán, ha egységes rendszerként fogjuk fel őket.

Erre lehetőséget biztosít a neoliberálisok komplex interdependencia elmélete, amely az eredetileg gazdasági jelenségeként felfogott kölcsönös függőséget az államok közötti interakciók más területeire is kiterjesztette. A nem katonai jellegű új biztonsági kihívások, mindenekelött a globális környezeti és gazdasági kihívások megjelenése bizonyítja, hogy növekedett a kölcsönös függőség a biztonság területén is. A nemzetközi terrorizmus és a vele szembeni sebezhetőség az egyik legújabb példája ennek az erősödő kölcsönös függőségnek.

Az 1990-es évek elején a **konstruktivizmus** – mint új kutatási módszertani irányzat –, az államok közötti interakciók tudati hatásainak fontosságára hívta fel a figyelmet. Feltételezése szerint a nemzetközi rendszerből erőteljes hatások érik a társadalmakat, amelyek eredményeként átalakul az államok önazonosságának meghatározása. Ezzel együtt megváltozik nemzeti érdekeik megfogalmazása. A nemzeti biztonsági érdekek kifejezése olyan módon alakul át a folyamat hatására, hogy közben csökken a konfliktus veszélye és erősödik a kooperációs készség.

A nemzetközi kapcsolatok elméleteinek hatása a biztonsági felfogások és a nemzetközi kapcsolatok alakulására

A 20. század második felét és a 21. század első évtizedét jellemző, elméletileg leírható és a gyakorlati politikában is alkalmazható **biztonsági modellek**: hatalmi egyensúly, nukleáris elrettentés, kollektív biztonság, fegyverzetellenőrzés és békefenntartás. Elméleti gyökereit tekintve a hatalmi egyensúly és a nukleáris elrettentés a politikai realizmushoz áll közel, míg a kollektív biztonság és a fegyverzetellenőrzés az idealista és liberális elméleti irányzat tételeire épül. A békefenntartás és annak újabb változatai – a béketeremtés, a béke-kikényszerítés, a megelőző diplomácia és a konfliktus utáni újjáépítés – koncepcionálisan kapcsolatba hozható mind a realizmussal, mind a liberalizmussal.

A hidegháború időszakát áttekintve látható az összefüggés a nemzetközi rendszer folyamatai és a politikai realizmus koncepcionális fejlődése között. A nagyhatalmak – főleg a két „szuperhatalom” – nemzetközi magatartásának és a politikai realizmus alaptételeinek összevetése alátámasztja azt a feltételezést, hogy a biztonságpolitikákat döntő mértékben a politikai realizmus tételei befolyásolták. Ennek igazolására szolgál, hogy a hidegháború idején az atomhatalmak, mindenekelött az Egyesült Államok és a Szovjetunió kapcsolataiban a nukleáris elrettentés játszott mindent meghatározó szerepet.

A hidegháború utáni nemzetközi rendszerben lényegesen átalakul a katonai erő szerepe és funkciója. A területvédelemről fokozatosan áthelyeződik a hangsúly a válságok és konfliktusok kezelésére, az államok területétől messze eső régiókban.

Ez az új szerep új képességek létrehozását teszi szükségessé az államok fegyveres erőiben. Erre az új kihívásra a politikai realizmus nem adott választ. Több liberális ihletésű koncepció erősödő hatása is hozzájárult az államok kooperatív stratégiáihoz. Az **integrációs elmélet** a kooperáló államok polgárainak a gondolkodás területén történő közeledésében, a „mi” tudat kialakulásában látta az együttműködés elmélyülésének lehetőségét. A kooperáció elmélyülése eredményeként jönnek létre a biztonsági közösségek, amelyek fő jellemzője, hogy a részt vevő államok lemondanak az erőszak alkalmazásáról, és kölcsönösen elfogadják a békés változások lehetőségét. Ezt támasztja alá, hogy a hidegháború után az ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagjainak nagyobb egyetértése aktivizálta a kollektív biztonság rendszerét, és ezen belül a békefenntartást is.

Napjainkra a biztonság értelmezése egészen új megvilágításba került. Az 1990-es évek konstruktivista irányzatának megállapításaival összhangban az államok közötti kapcsolatokban lényegesen kisebb lett a fegyveres erőszak alkalmazásának a veszélye, egyúttal erősödött a nemzetközi összefogásra irányuló készség a fegyveres erőszak terjedésének megakadályozása érdekében. Az államok biztonságát alapvetően meghatározó **nemzetközi biztonság** az államok közötti kooperációs készség manifesztumára, a nemzetközi intézményekre, a nemzetközi rezsimekre és a nemzetközi jogra épül.² Következésképp az új, komplex biztonságfelfogásban a **katonai erő szerepe átalakult**, hiszen a biztonsági kihívások kezelése a katonai dimenzióról egyre inkább a politikai, gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi dimenziókra helyeződött át.³

A nemzetközi rendszerben keletkező új típusú biztonsági kihívások

A hidegháború befejeződésével a nagyhatalmi rivalizálás mérséklődése miatt csökkent az érdeklődés a gazdaságilag fejletlenebb térségek iránt, ezért a régiók eltérő mértékben részesednek a globalizáció előnyeiből, sőt, a globalizációnak vannak vesztesei is, akik fokozatosan elszegényednek. A gazdasági problémák, valamint az – egyebek mellett a növekvő szegénység és a hidegháborút jellemző erős politikai koncentráció hiánya folytán felszínre kerülő – etnikai, vallási és kulturális feszültségek konfliktusokhoz vezetnek.

---

² A nemzetközi intézmények földrajzi kiterjedésük szerint lehetnek: globálisak és regionálisak. Funkcióik szerint lehetnek: gazdaságiak, biztonságiak és katonaiak. A nemzetközi rezsimek az intézményektől eltérően nem rendelkeznek állandóan működő központokkal. A rezsimek alapelvek, szabályok és eljárások összessége, amelyek tiszteletben tartásáról az államok megállapodnak. A legtöbb nemzetközi rezsimek gazdasági jellegű, de vannak biztonsági rezsimek is. A nemzetközi intézmények és rezsimek működéséhez a nemzetközi jog biztosítja az államok által közösen elfogadott normatív kereteket. A legfőbb globális nemzetközi biztonsági intézmény az ENSZ. Európai szempontból a legfontosabb regionális intézmények a NATO, az EBESZ és az Európai Unió.

³ **Katonai biztonság:** az állam stabilitását, szuverenitását fenyegető fegyveres konfliktus elleni védelem; **politikai biztonság:** egy adott állam szabad cselekvése belpolitikai akarátérvényesítésében és külpolitikai érdekei érvényesítésében. **Gazdasági biztonság:** az állam a pénzügyi stabilitáshoz elengedhetetlen mértékű befolyással bír a gazdasági szegmens folyamatai és szereplői felett, továbbá megfelelő tartalékokkal és hozzáféréssel rendelkezik a stratégiai fontosságú nyersanyagok és energiahordozók felett. **Környezeti biztonság:** a természetes környezet, valamint a nélkülözhetetlen ipari és mezőgazdasági alapanyagok megóvása. **Társadalmi biztonság:** az alapvető emberi és szabadságjogok érvényesülése.

Az ENSZ három fő csoportba sorolta az új fenyegetéseket: szegénység, fertőző betegségek és a természeti környezet pusztulása; a nukleáris, radiológiai, a vegyi és biológiai fegyverek terjedése; a terrorizmus és a transznacionális szervezett bűnözés. Az Európai Unió biztonsági stratégiája az ENSZ-jelentéstől némileg eltérő módon fogalmaz, amikor a terrorizmust; a tömegpusztító fegyverek terjedését; a regionális konfliktusokat; a kormányzásra képtelen, összeomló államokat és a szervezett bűnözést jelöli meg. Mindkét dokumentumban közös elem a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek és a szervezett bűnözés, mint fő fenyegetés.

Itt érdemes említést tenni egy rendkívül figyelemre méltó megközelítésről, amely **Samuel P. Huntington** nevéhez fűződik.⁴ Huntington a kétpólusú világrend felbomlásától eredezteti elméletét, mely szerint a hidegháború utáni világ összetartásának, széthúzásának és konfliktusainak szabályait a kultúra és a kulturális civilizációs identitások alakítják.

Megállapítása szerint a történelem folyamán először fordul elő, hogy a világpolitika egyszerre sokpólusú és sokcivilizációjú, ám a modernizáció nem azonos a nyugatiasodással, és semmilyen értelemben sem vezet egyetemes civilizációhoz, illetve a nem nyugati társadalmak nyugatiasodásához. Huntington szerint a hidegháború utáni világban a népek közötti legfontosabb megkülönböztető jegyek nem ideológiaiak, politikaiak vagy gazdaságiak, hanem kulturálisak lettek. A világesemények szereplői továbbra is a nemzetállamok, azonban a legfontosabb államcsoportokat már nem a hidegháború három blokkja (Nyugati hatalmak, Szovjetunió és a Harmadik világ) tömöríti, hanem a világ nyolc fő civilizációja, s ezért a (kínai, japán, hindu, iszlám, ortodox, latin-amerikai, európai, afrikai) vallás válik a civilizációk lényegi meghatározó erejévé.

A nagyhatalmak versengését a civilizációk küzdelme váltja fel, és a különböző civilizációkhoz tartozó államok, csoportok közötti erőszak magában hordozza az eszkaláció lehetőségét, mert az adott civilizáció más államai mind felsorakoznak a rokon országok támogatására.

Huntington következő megállapítása, hogy módosul a civilizációk közötti erőegyensúly. A Nyugat relatív befolyását tekintve hanyatlik (stagnáló vagy csak lassan fejlődő gazdaság, népességsökkenés stb.), míg az ázsiai civilizációk növelik gazdasági, katonai és politikai erejüket; mindezzel párhuzamosan az iszlám robbanásszerű demográfiai növekedésének vagyunk tanúi, s ez utóbbi destabilizáló következményekkel jár a muzulmán országokra és szomszédaikra nézve. Mindezek következtében a nem nyugati civilizációk egyre határozottabban állnak ki saját kultúrájuk értékei mellett. Egy új, a civilizációkon alapuló világrend kialakulásának korszakát éljük, amelyben a kulturális rokonságban álló országok együttműködnek egymással, sikertelenek viszont azok az erőfeszítések, amelyek a társadalmakat egyik civilizációból a másikba kívánják átvezetni. Az országok saját civilizációjuk vezető vagy annak központjaként számon tartott mag-állam köré csoportosulnak.

---

⁴ Samuel P. Huntington: *A civilizációk összecsapása és a világrend kialakulása*. Budapest, 1998, Európa Kiadó.

Huntington szerint a nyugati államokat saját egyetemesítő törekvéseik mindinkább konfliktusokba sodorják más civilizációkkal, leginkább az iszlámmal és Kínával. A helyi szinten a törésvonalak mentén, többnyire muzulmán és nem muzulmán országok között kirobbanó háborúk a konfliktusok kiterjedésével fenyegetnek, ezzel kiváltva a civilizációs szempontból központi államok erőfeszítéseit e háborúk megfékezésére. Az így kialakuló világban a különböző civilizációkhoz tartozó államok és csoportok kapcsolata közel sem lesz szoros, sőt gyakran ellenségessé válhat. **A jövő veszélyes összeütközéseit valószínűleg a nyugati arrogancia, az iszlám intolerancia és a kínai magabiztosság robbanó elegye okozza majd.** A központi probléma azokban a nyugati – főleg amerikai – erőfeszítésekben rejlik, melyek disszonáns módon igyekeznek pártolni egy univerzális nyugati kultúrát, miközben ebbéli képességeik egyre korlátozottabbak.

A nyugati államok – különösen az Egyesült Államok – missziót teljesítő államnak tekintik magukat, s azt hiszik, hogy a nem nyugati népeknek el kellene kötelezni magukat a demokrácia, a szabad piac, az emberi jogok mellett.

Samuel P. Huntington végül arra a következtetésre jut, hogy a civilizációk világháborújának elkerülése azon múlik, hogy a világ vezetői elfogadják-e a világpolitika sokcivilizációs jellegét, és együtt tudnak e működni annak fenntartásában. A nyugati államok missziója pedig az, hogy elfogadják: civilizációjuk egyedi, de nem egyetemes, ezért össze kell fogniuk, hogy azt megújítsák és megőrizzék a nem nyugati társadalmak felől érkező kihívásokkal szemben.

Kétségtelen tény, hogy Huntington elméletét az elmúlt másfél évtized történései alátámasztják, s akár a civilizációk összecsapásának modelljét, akár az ENSZ, akár a NATO, akár az EU által hangsúlyozott új típusú biztonsági kihívásokat nézzük, egyértelműnek tűnik, hogy a biztonságot átfogó módon kell értelmezni, és a hagyományos katonai szektor mellett a biztonság gazdasági, környezeti, társadalmi és politikai szektorait is ugyanolyan fontosnak kell tekinteni.

A hírszerzés és a nemzetközi kapcsolatok összefüggései

Ebben a fejezetben arra keresem a választ, hogy milyen szerepet tölt be a hírszerzés a nemzetközi kapcsolatok alakulásában? A nemzetközi kapcsolatok elméletének vizsgálata során keletkezett néhány olyan alapvető megállapítás, amelyekre alapozva választ adhatunk a kérdésre. A legfontosabb megállapítások, illetve következtetések: a nemzetközi rendszer kulcsszereplői az államok, a nemzetközi kapcsolatok alakulását pedig az egyes államok érdekei formálják, az egyes államok érdekeinek középpontjában pedig a biztonságra való törekvés áll (fontos kitétel, hogy ebben az összefüggésben a biztonságot átfogó módon értelmezzük). A biztonság szavatolásának legfőbb letéteményese a demokratikus berendezkedésű államokban a végrehajtó hatalom, amelynek feladata megfelelő mennyiségű és minőségű információ birtokába jutni az állam biztonságát fenyegető valós vagy potenciális kihívásokról, majd döntést hozni a felkészülés, illetve az elhárítás módjáról, végül megvalósítani azt. Természetesen – továbbra is ragaszkodva a demokratikus modellhez –, a döntéshozatali folyamatban szerepet kell kapnia a másik két hatalmi ágának is, mint ahogy a megvalósítást is folyamatosan figyelemmel kíséri mind a törvényhozás, mind az igazságszolgáltatás, s nem utolsósorban a

demokrácia alapkövének számító nyilvánosság megtestesítője, a negyedik hatalmi ágaként is emlegetett média.

A továbbiakban az egyszerűség kedvéért a végrehajtó hatalomra, praktikusán a kormányzatra koncentrálok, különös tekintettel arra, hogy a hírszerző szervezetek is ezen hatalmi ág révén kapcsolódnak a folyamatba. Sőt, nem pusztán bekapcsolódnak, hanem végigkísérik azt, kezdve onnan, hogy felhívják a figyelmet a veszélyre, biztosítják a döntéshozatalhoz szükséges információkat, majd szükség esetén közreműködnek a meghozott döntések végrehajtásában.

A fenti összefüggés befolyásolja a hírszerzés és a nemzetközi környezet viszonyának alakulását is, mivel végig kell gondolni, hogy a biztonság komplex értelmezéséből fakadóan milyen típusú kihívások „nehezdednek” egy államra, illetve annak kormányára a nemzetközi környezetből, amely mindezekről a hírszerzés révén jut pontos és megbízható információkhoz.

Fontos tudni azt is, hogy a két állam viszonyában miként működnek a hírszerzési és döntéshozatali mechanizmusok (ismételten kihangsúlyozva, hogy egy demokratikus berendezkedésű államot alapul véve).

Minden ilyen államban a „Hírszerző szervek” elsődleges feladata a „Kormány” hírigényének kielégítése, amelynek célja, hogy a „Kormány” rendelkezzen megfelelő mennyiségű és minőségű információval, amelyre alapozva dönthet (vagy döntést készíthet elő) egyes konkrét kérdésekben, továbbá alakíthatja stratégiáját. Fontos megjegyezni a folyamat kétirányúságát, azaz a stratégia megalkotásához és folyamatos alakításához elengedhetetlenek a hírszerzés révén biztosított információk, ám ugyanezen stratégia határozza meg a hírszerző szervezetek működésének irányát és mozgásterét, alkalmazható eszközeit.

Melyek ezek az eszközök? A hírszerző szervezetek mind nyílt, mind titkos forrásból szerezhetnek információt, melyeket korábban már taglaltam. Itt kell megemlíteni a hírszerző szervezetek azon funkcióját, amelynek értelmében feladatuk nem pusztán a „nyers” információk beszerzése és továbbítása, hanem azok megszürése, elemzése és rendszerezése is. Különösen fontos ez a nyílt forrású információk esetében, amelyek – lévén nyíltak –, közvetlenül is eljuthatnak a döntéshozókhoz, azonban megfelelő rendszerezés, valamint egyéb – titkos forrásból beszerzett – információk hiányában nem feltétlenül alkalmasak hosszú távú következtetések levonására, összefüggések felismerésére, vagy éppenséggel félrevezetők lehetnek.

Ám ennek felismeréséből következik, hogy az információk elemzésével és rendszerezésével foglalkozók kezében összpontosul az a hatalom, ami lehetőséget ad a döntéshozók manipulálására is, amely akár szándékos, akár nem, mindenképpen káros következményekkel járhat. Ennek a veszélynek a kizárására, de legalábbis minimalizálására szolgál a hatalmi ágak által megtestesített szakmai és törvényességi felügyelet, ideértve korlátozott mértékben a médiát is. Végül – feltételezve, hogy a hírszerzés által biztosított információk, elemzések helytállóak –, a „Kormány” feladata, hogy azok birtokában döntéseket hozzon, illetve készítsen elő.

Ezen döntések végrehajtása, általában már más csatornákon keresztül zajlik, akár egyszerre több irányban is. Előfordulhat azonban, hogy a hírszerzés is feladatot, illetve kap ebben a fázisban, ekkor kerül sor a Roy Godson által a hírszerző tevékenységhez sorolt⁵ aktivitásra, az úgynevezett „Titkos akció” végrehajtására.

Hírszerzés és más nemzetbiztonsági tevékenységek Magyarországon

A hazai gyakorlat vizsgálata segít annak bemutatásában, konkrétan milyen feladatokat jelöl ki a hazai szabályozás a hírszerző szervezeteknek a nemzetközi kapcsolatokban játszott szerepüket illetően. Ennek megértéséhez azonban a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok működésének lehetőség szerinti teljes összefüggés-rendszerét át kell tekinteni, ugyanis a törvény nem csak a hírszerzés, hanem valamennyi nemzetbiztonsági szolgálat számára előírja a nemzetközi kapcsolatokkal összefüggő feladatokat, amelyek esetenként egymásra épülnek, s ezek együttes vizsgálata révén válik teljessé a kép. Ismernünk kell azt is, hogy miként valósul meg a gyakorlatban a szolgálatok részvétele a döntéshozatali folyamatban.

Magyarországon a hírszerző tevékenység mind funkcionálisan, mind működési terület alapján elkülönül. A hazai gyakorlatban külön szervezetek foglalkoznak hírszerzéssel, azon belül is megkülönböztetve polgári hírszerzést (MK Információs Hivatal) és katonai hírszerzést (MK Katonai Felderítő Hivatal), és külön szervezetek foglalkoznak elhárítással, ahol szintén létezik működési terület szerinti felosztás: polgári elhárítás (MK Nemzetbiztonsági Hivatal) és katonai elhárítás (MK Katonai Biztonsági Hivatal). Továbbá létezik még egy ötödik, „háttértámogató” feladatokat ellátó szervezet (MK Nemzetbiztonsági Szakszolgálat) is.

A hétköznapi nyelvben ezen tevékenységek – noha szervezetileg és a szabályozásban egyaránt jól elkülönülnek – gyakran összemosódnak, s egyszerűen „titkosszolgálatok” vagy „nemzetbiztonsági szolgálatok” gyűjtőnévvel illetik az ilyen tevékenységet végző szervezeteket. Ezért mielőtt rátérnék a hazai gyakorlat részletes bemutatására, érdemes röviden tisztázni, hogy valóban ugyanazt jelenti-e a két általánosító fogalom, s ha nem, akkor vajon melyiket célszerűbb használni. Az egyik legfontosabb kapaszkodó a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény, amely egyértelműen „*nemzetbiztonsági szolgálatok*”-at említ. E szolgálatok – ugyancsak a törvény betűi szerint – „*titkosszolgálati módszereket is alkalmazhatnak*”. A másik – Dr. Izsá Jenő tanulmánya⁶ – egyebek mellett ebben is segítséget nyújt, amely szerint a speciális célok érdekében speciális tudást felhalmozó és speciális eszközöket alkalmazó hírszerző és elhárító szervezeteket „titkosszolgálat” kifejezéssel érdemes illetni.

Az elnevezés utal a sajátos tevékenységre, egyúttal nem kelti azt a téves képzetet, hogy kizárólag ezen szervezetek felelnek a nemzet biztonságáért, hiszen a biztonság komplex értelmezéséből fakadóan a nemzet biztonsága igen összetett fogalom, így a nemzet biztonságát szavatoló szervezetek, vagy ha úgy tetszik

⁵ Godson, Roy: *A hírszerzés és a nemzetbiztonság*. In: Biztonsági tanulmányok az 1990-es évekre. Budapest, 1998, HVK.

⁶ Dr. Izsá Jenő: *Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához*. In: Hadtudomány, Budapest, 2007/1. szám.

„szolgálatok” is igen sokrétűek lehetnek, s a nemzetbiztonsági szolgálatok ezek fontos, ám nem kizárólagos részei.

A rövid fogalmi tisztázást követően tehát a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai az ország szuverenitásának érvényre juttatása és az alkotmányos rend védelme érdekében végzett tevékenységből fakadnak. **A nemzetbiztonsági szolgálatok alkotmányvédelmi feladatai** akkor jelentkeznek, amikor a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét törvénytelen eszközökkel akarják megváltoztatni vagy megzavarni, illetve az állam alkotmányos szerveit vagy azok munkatársainak hivatali tevékenységét jogszabályellenes módon próbálják befolyásolni. Mindezek titkos és leplezett formában jelennek meg, és súlyuknál fogva veszélyeztetik a demokratikus államrendet, ami indokolja a nemzetbiztonsági szolgálatok sajátos eszközrendszerével történő felderítést és elhárítást. **A hírszerzési feladat** a nemzet biztonságát érintő, alapvetően és döntő többségében külföldről származó, vagy külföldi eredetű nyílt és védett információk gyűjtése, elemzése, feldolgozása és továbbítása. E tevékenység alapvető célja, hogy az államhatalmi és közigazgatási szervek a rövid és hosszú távú külpolitikai, védelmi, gazdasági vagy más fontos döntéseiket megfelelő információk birtokában hozhassák meg. **A kémelhárítási feladat** a külföldi titkosszolgálati tevékenység felderítése és elhárítása. A világ országainak többsége él a hírszerző tevékenység nyújtotta előnyökkel, s az ilyen tevékenységgel szembeni védekezésről más országhoz hasonlóan hazánk sem mondhat le.

Kémelhárítási tevékenység akkor folytatható, ha a külföldi titkosszolgálat sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság szuverenitását, politikai, gazdasági, védelmi vagy más fontos érdekét. A fentiekén túl a nemzetbiztonsági szolgálatok ellátják biztonsági szempontból fontos, bizalmas beosztást betöltő személyek nemzetbiztonsági védelmét és ellenőrzését.

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait azok személyi állománya valósítja meg. A szolgálatok alapfeladatainak ellátásában a hivatásos szolgálati viszonyban álló munkatársak játszanak döntő szerepet, míg a nemzetbiztonsági szolgálatok működési feltételeinek biztosítását, továbbá az alaptevékenységhez kapcsolódó járulékos feladatokat közalkalmazotti állomány látja el.

A nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársai – tevékenységük jellegéből fakadóan –, fontos és bizalmas munkakört betöltő személynek minősülnek, ezért vállalniuk kell, hogy a munkatársi jogviszony létesítésekor ellenőrzik alkalmasságuk feltételeit. Továbbá vállalniuk kell, hogy a szolgálatokkal és azok tevékenységével összefüggésben tudomásukra jutott állam- és szolgálati titok tekintetében **szigorú titoktartási kötelezettség** terhelje őket, amely **az alkalmazás megszűnése után is fennáll!** A nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársai szigorúan hierarchizált viszonyban látják el feladataikat.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének egyik fő jellemzője a konspirált módon végzett **információgyűjtés**, amelynek során akár az érintett személy valamely jogának korlátozása is bekövetkezhet. Ennek lényege, hogy olyan leplezett és titkos erőket, módszereket és eszközöket alkalmaznak, amelynek segítségével tevékenységük nagy része a nyilvánosság kizárásával történik.

A nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományuk és az együttműködő személyek védelmére, valamint a nemzetbiztonsági tevékenység leplezésére fedőokmányokat is felhasználhatnak, illetve feladataik végrehajtása során fedőintézményeket hozhatnak létre. A törvény feljogosítja a szolgálatok munkatársait, hogy feladataik végrehajtása érdekében az érintett személyt, a vele kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyeljenek, és az észlelteket technikai eszközzel rögzítsék, továbbá különböző személyek és szervezetek által működtetett, hatósági engedélyhez kötött távközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből információt gyűjthessenek. Az előbbiekből kitűnik: a nemzetbiztonsági feladatok ellátásához elengedhetetlen, hogy a szolgálatok adatkezelést is végezzenek.

Az adatok gyűjtése, feldolgozása, hasznosítása és továbbítása, a különböző nyilvántartások vezetése, az adatbázisok kezelése – egy szóval **az adatkezelés** –, a nemzetbiztonsági tevékenység alapvető fontosságú eleme.

Hazánkban – napjainkban – a kétpólusú nemzetbiztonsági szervezetrendszer jellemző, azaz megkülönböztetünk polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat. A szolgálatok kormányzati irányítását a Kormány két miniszter útján látja el. A polgári szolgálatokat (jelenleg) tárca nélküli miniszter, a katonai szolgálatokat a honvédelmi miniszter irányítja.

A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok országos hatáskörű, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervek. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatokra ugyanakkor az is jellemző, hogy a Magyar Honvédség szervezeti rendszerétől elkülönült szervek. **A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok:** MK Nemzetbiztonsági Hivatal, MK Információs Hivatal, MK Nemzetbiztonsági Szakszolgálat; **a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok:** MK Katonai Felderítő Hivatal, MK Katonai Biztonsági Hivatal.

Az MK Nemzetbiztonsági Hivatal (MK NBH) felderíti és elhárítja a Magyar Köztársaság szuverenitását, politikai, gazdasági, védelmi vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet. Felderíti és elhárítja a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket, külföldi hatalmak, szervezetek vagy személyek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit, valamint a hazánk gazdasági, tudományos-technikai, pénzügyi biztonságát veszélyeztető leplezett törekvéseket, valamint a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelmet. Az MK NBH látja el a központi államhatalmi és kormányzati tevékenység szempontjából fontos szervek (intézmények) és létesítmények biztonsági védelmét, a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait, végzi a letelepedési engedélyt kérelmező, továbbá a menekültkénti elismerését kérő, illetőleg a magyar állampolgárságért folyamodó, valamint – az állami szuverenitás és az alkotmányos rend védelméhez kötődően – a vízumkérelmet benyújtott személyek ellenőrzését és az ezzel kapcsolatos feladatokat. A nyomozás elrendeléséig az MK NBH végzi az állam és az emberiség elleni bűncselekmények, illetve működési területén a külföldre szökés, a zendülés és a harcászaltság veszélyeztetése bűncselekmények felderítését. Felderíti a terrorcselekményt, ha a bejelentés az MK NBH-hoz érkezett, illetve arról az MK NBH szerzett tudomást.

Információkat szerez nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport(ok) tagja(i) elleni erőszak, államtitoksértés, közveszélyokozás, nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, légi jármű hatalomba kerítése, közösség elleni izgatás, rémhírterjesztés bűncselekményekre vonatkozóan.

Végül, de nem utolsósorban az MK NBH közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében, valamint haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében.

Az MK Információs Hivatal (MK IH) megszerzi, elemzi, értékeli és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a nemzet biztonsága érdekében hasznosítható információkat, továbbá a Magyar Köztársaság érdekeinek érvényesítését szolgáló tevékenységet folytat. Felderíti a hazánk szuverenitását, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet, információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről, különösen a terrorszervezetekről, a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről, a tömegpusztító fegyverek és alkotóelemeik, illetve az előállításukhoz szükséges anyagok és eszközök jogellenes nemzetközi forgalmáról. Az MK IH feladata felderíteni az ország gazdasága biztonságának és pénzügyi helyzetének veszélyeztetésére irányuló külföldi szándékokat és cselekményeket, közreműködni a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében és megelőzésében. Az MK IH látja el a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar szervek (intézmények) és létesítmények biztonsági védelmét, a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait, valamint a rejtjeltevékenység szakirányítását, hatósági engedélyezését, felügyeletét, és rejtjelkulcsot állít elő.

Az MK Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (MK NBSZ) a jogszabályok keretei között a titkos információgyűjtés különleges eszközeivel és módszereivel szolgáltatást végez törvény által erre feljogosított szervezetek titkos információgyűjtő tevékenységéhez, biztosítja a titkos információgyűjtő tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat, speciális távközlési összeköttetést biztosít a Kormány által meghatározott felhasználók részére, továbbá ellátja a biztonsági okmányok védelmével összefüggő hatósági felügyeletet.

Szakértői tevékenységet végez és elvégzi a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági ellenőrzését. Az MK NBSZ kormányzati tájékoztató tevékenységet nem folytathat.

Az MK Katonai Felderítő Hivatal (MK KFH) megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat. Felfedi a Magyar Köztársaság ellen irányuló, támadó szándéokra utaló törekvéseket, a külföldi katonai titkosszolgálatok hazánk szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét. Az MK KFH

információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedelemről, valamint a fegyveres erők biztonságát veszélyeztető terror-szervezetekről, közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében és megelőzésében, továbbá biztosítja a HM Honvéd Vezérkar hadászati-hadművelési tervezőmunkájához szükséges információkat. Az MK KFH ellátja a kormányzati tevékenység szempontjából fontos, külföldön lévő magyar katonai szervek és létesítmények (intézmények) biztonsági védelmét, valamint a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait.

Az MK Katonai Biztonsági Hivatal (MK KBH) feladata felderíteni és elhárítani a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség ellen irányuló külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet, a hazánk alkotmányos rendjének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket, továbbá a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél felderíteni és elhárítani a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit. Információkat gyűjt a Honvédelmi Minisztériumot és a Magyar Honvédséget veszélyeztető szervezett bűnözésről, ezen belül kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről, közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében.

Az MK KFH közreműködik a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében, ellátja az illetékességi körébe tartozó, kijelölt kormányzati és katonai vezetési objektumok (intézmények) biztonsági védelmét, valamint a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait.

Az MK KBH működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi az állam elleni bűncselekmények, az emberiség elleni bűncselekmények, a külföldre szökés, a zendülés és a harcészültség veszélyeztetése bűncselekmények felderítését. Működési területén felderíti a terrorcselekményt, információkat szerez a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak, államtitoksértés, közveszélyokozás, nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, légi jármű hatalomba kerítése, közösség elleni izgatás, rémhírterjesztés, közveszéllyel fenyegetés, nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmára vonatkozó kötelezettség megszegése bűncselekményekre vonatkozóan. Felderíti továbbá mindazon bűncselekményeket, amelyek veszélyeztetik a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség alkotmányos feladatainak végrehajtását. Végezetül, az MK KBH látja el a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteiben folytatott hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő nemzetbiztonsági feladatokat.

A fentiekén túl **mind az öt nemzetbiztonsági szolgálat általános feladatai közé tartozik** a szükséges technikai rendszerek, eszközök beszerzése, kutatása, fejlesztése és az eszközök alkalmazásával kapcsolatos szakmai felkészítés, mindezek érdekében **együttműködhetnek** egymással és más szervekkel. Ellátják a

rendkívüli állapottal és a szükségállapottal összefüggő, külön törvényben meghatározott feladataikat, továbbá a Kormány, illetve a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszter vagy államtitkár, valamint a honvédelmi miniszter által meghatározott feladatokat. Ellátják a belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatokat, és gondoskodnak a hivatásos állományú munkatársak és a közalkalmazottak szakirányú képzéséről.

Következtetések

Vizsgálódásom eredményei alapján kijelenthetem, hogy bár a hírszerzés és a többi titkosszolgálat célját a nemzet szuverenitásának és alkotmányos rendjének védelmében határozzák meg, egy nemzet biztonságának garantálása jóval túlmutat a nemzetbiztonsági, illetve a „titkosszolgálatok” rendeltetésén és feladatkörén. A szuverenitás biztosítása, az alkotmányos rend védelme, a nemzet biztonságának szavatolása az állami szervezetrendszer egészének feladata, amelyben természetesen a nemzetbiztonsági szolgálatok is fontos, mással nem helyettesíthető funkciót töltenek be.

Egy ország szuverenitásának külső veszélyeztetettsége megnyilvánulhat külföldi állam az ország érdekeit veszélyeztető törekvéseiben, az ország szuverenitását sértő nemzetközi együttműködésekben, transznacionális vállalkozások, befektetők, nemzetközi civil szerveződések leple alatt, vagy a nemzetközi szervezett bűnözés tevékenységében. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a fenti fenyegetéseket esetlegesen megtettesítő szervezetek (multinacionális cégek, közösségek, külföldi titkosszolgálatok stb.) ellenőrzése nemzetbiztonsági feladat lenne, csak jogellenes tevékenységre utaló jelzések alapján jelentkezhethet e körben feladat a szolgálatok számára.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy lebecsülendő a hírszerzés, illetve a többi nemzetbiztonsági tevékenység funkciója, sőt! A 20. században a titkosszolgálati tevékenység kiterjedt és differenciálttá vált, s míg korábban a hírszerzés elsősorban a katonai erőkhöz kötődött, a nemzetközi együttműködés és politikai eszközök, a diplomácia szerepének növekedésével, továbbá az államok közötti vitás kérdések megoldásában a katonai erő alkalmazásának háttérbe szorulásával párhuzamosan az államok nagy részében a kormányok is létrehozták saját – polgári – hírszerző szolgálatukat, s ezen szervezeteket olyan különleges jogosítványokkal ruházták fel, amelyek révén rendkívül éles eszközzé váltak a politikai hatalmat gyakorlók kezében.

Éppen ezért minden jogállamban kiemelkedő jelentőséggel és fontossággal bír a szolgálatok különleges jogosítványainak pontos meghatározása, irányításuk szabályozása és felügyelete. Mindezek nem bízhatók kizárólag magukra a szolgálatokra, de még önmagában a végrehajtó hatalomra sem, e tekintetben csak a hatalmi ágak (ideértve a nyilvánosságot jelentő, negyedikként emlegetett médiát is) kiegyensúlyozott munkamegosztása, közös felelősségvállalása képzelhető el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.
- A Miniszterelnöki Hivatal Nemzetbiztonsági Iroda honlapja (www.nemzetbiztonsag.hu).
- Az MK Információs Hivatal honlapja (www.mkih.hu).
- Az MK Katonai Felderítő Hivatal honlapja (www.kfh.hu).
- Az MK Nemzetbiztonsági Hivatal honlapja (www.nbh.hu).
- Dr. Dezső Lajos – Dr. Hajas Gábor: *A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok*. Budapest, 1998, HVG-ORAC.
- Gazdag Ferenc: *Biztonságpolitika*. Budapest, 2001, SVKH.
- Dr. Izsa Jenő: *Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához*. Hadtudomány, Budapest, 2007/1. szám.
- John Keagan: *A háborús felderítés*. Budapest, 2005, Európa Kiadó.
- Kuti Ferenc: *A katonai titkosszolgálatok civil kontrolljának néhány kérdése*. Új Honvédségi Szemle, LIV. évfolyam 1. szám, 2000.
- Kuti Ferenc: *A Magyar Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatainak feladatai, működésük szabályai*. Budapest, 1998, TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Egyesület.
- Lénárt Ferenc: *Az új típusú nemzetbiztonsági információgyűjtés stratégiája*. Új Honvédségi Szemle, LVIII. évfolyam 8. szám, 2004.
- Lévay Gábor: *A nyílt források felhasználásának lehetőségei a hírszerző munkában*. Felderítő Szemle, III. évfolyam 3. szám, 2004.
- Dr. Matus János: *A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben*. Hadtudomány, 2005/4. szám.
- Dr. Matus János: *A biztonság, a gazdaság és a kölcsönös függőség problémái a nemzetközi kapcsolatok elméletének különböző irányzataiban*. MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2003.
- Dr. Matus János: *Védelempolitikák és döntéshozatali mechanizmusok*. Budapest, 2000, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- Roy Godson: *A hírszerzés és a nemzetbiztonság*. In: *Biztonsági tanulmányok az 1990-es évekre*. HVK, Budapest, 1998.
- Samuel P. Huntington: *A civilizációk összecsapása és a világrend kialakulása*. Budapest, 1998, Európa Kiadó.

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES

**A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK
KATONAI TERVEZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES
KATONAFÖLDRAJZI INFORMÁCIÓK
MEGSZERZÉSE NYÍLT FORRÁSOKBÓL**

Az OSINT-tal (Open Source Intelligence) foglalkozó nemzetközi szakirodalomban többször találkozhatunk azzal a megállapítással, hogy az OSINT képes a válságkezelő műveletek katonai tervezéséhez szükséges információk megszerzésére is. Ebben az írásomban gyakorlati példákon keresztül igazolom a nemzetközi szakirodalomban foglaltakat.¹ A konkrét példák közép-afrikai országokra vonatkoznak, de mivel a Magyar Honvédség ebben a térségben még nem vállalt kötelekkel feladatot, úgy is mondhatnánk, hogy ez a kontinens számunkra még ismeretlen.

Tánczos László dandártábornok, az MK Katonai Felderítő Hivatalban 2003 őszén rendezett szakmai konferencián „*A katonai vezetés elvárásai a válságkezelő műveletek felderítő támogatásával összefüggésben*” című előadásában² a döntéshozás és végrehajtás szakaszait figyelembe véve ismertette a katonai vezetés számára szükséges információk jellegét. A politikai döntés előkészítésének időszakában a katonai vezetés egyik legfontosabb feladata az alkalmazható erő meghatározása. A műveletek tervezéséhez széles körű ismeretekre van szükség, amelyek jelentős része a várható műveleti területre vonatkozik. A csapatok felkészítése érdekében információigényként jelentkezik a konfliktusban részt vevő erők részletes értékelése, földrajzi elhelyezkedésük, összetételük, kiképzettségük, felszerelésük és a várható magatartásuk.

Tanulmányomban azokat a földrajzi és környezeti tényezőket vizsgálom, amelyek nem csak a válságkezelésben részt vevő csapatok összetételét, fegyverzetét és felszerelését, de a csapatok helyszínre juttatását és az utánpótlás megszervezését is jelentős mértékben befolyásolják. Az Európai Uniónak a Csád és a Közép-afrikai Köztársaság területén végrehajtott stabilizáló művelete teljes egészében bebizonyította, hogy a kivitelezést jelentős mértékben meghatározzák az olyan tényezők, mint a földrajzi távolságok, a szállítási lehetőségek (tengeri, légi vagy szárazföldi), a közúti infrastruktúra stb.³ A feladat-végrehajtást egyéb, a térségre jellemző tényezők is befolyásolják: éghajlati viszonyok, szélsőséges időjárás, az ezek következtében bekövetkező természeti katasztrófák (például áradások, árvizek), ivóvízzel, élelemmel, egyéb anyagokkal történő ellátás és mások.

---

¹ Terjedelmi okok miatt csak azokat az internetes oldalakat mutatom be képi segítséggel, amelyeket külön hangsúlyozni szándékozom.

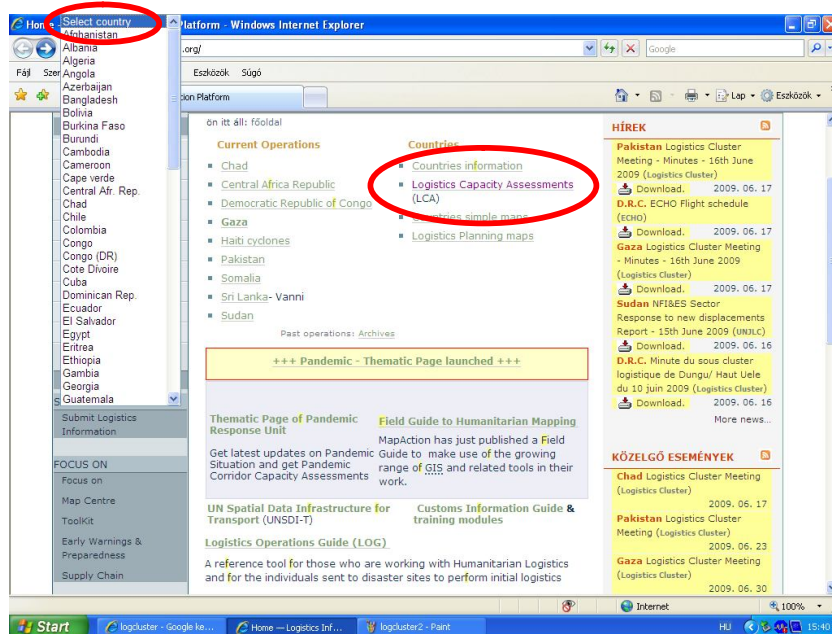
² „Válságkezelő és békétámogató műveletek felderítő támogatása” című konferencia. Felderítő Szemle II. évfolyam 4. szám. 57–62. o.

³ A szállítási feladatok megszervezése érdekében az EUFOR telepítését kétszer is el kellett halasztani, mivel a fenti tényezők nagyon bonyolulttá tették a logisztikai-szállítási feladatok megszervezését.

Katonai tervezéshez szükséges adatok az Interneten

A katonai tervezéshez szükséges források köre ebben az esetben – a hagyományos elsődleges források mellett – egy kissé kibővül: más, civil szervezetek által működtetett oldalakat is hasznosítani lehet (erre írásomban példákat is bemutatok).

A legtöbb esetben a válságkezelő tevékenység katonai eszközeinek alkalmazására olyan térségben kerül sor, ahol a válság már korábban kialakult. A térségre vonatkozó információkat tehát elsősorban olyan szervezetek honlapján kell keresni, amelyek már a térségben tevékenykednek. Emellett hasznos információkat lehet szerezni azon országok kormányzati oldalairól is, amelyek a válság kezelésében már valamilyen szinten érintettek. A nemzetközi szervezetek közül az ENSZ Egyesített Logisztikai Központjának honlapja – <http://www.logcluster.org/> – nagyon értékes forrása az OSINT-nak is. A kezdőlapon a „Select country” rovatra kattintva azt láthatjuk, hogy 76 országra vonatkozóan tartalmaz logisztikával kapcsolatos adatokat, információkat. Az oldal katonai tervezés szempontjából legértékesebb része a szintén a kezdő oldalról megnyitható „Logistics Capacity Assessments (LCA)”, amely az előbbi 76 országból 21-et tartalmaz.

A Logcluster nyitóoldala

A 21 országról szóló leírások nagyon részletes adatokat tartalmaznak. Szemléltetésként néhány oldal, amelyen Csád leírása található.

Chad - JA_LCA_2008[1].pdf - Foxit Reader 2.2 - [Chad - JA_LCA_2008[1].pdf]

Inter-Agency LCA - CHAD

TABLE OF CONTENTS

1. Country Profile	3
1.1. Introduction/Background	3
1.2. Humanitarian Background	7
1.3. National Regulatory Departments/Bureaux and Quality Control/Relevant laboratories	10
1.4. Customs information	10
2. Logistics Infrastructure	20
2.1. Port Assessment	20
2.2. Airport Assessment	26
2.3. Road Assessment	39
2.4. Railway Assessment	64
2.5. Waterways Assessment	67
2.6. Storage facilities Assessment	67
2.7. Milling capacity Assessment	68
3. Logistics related services	69
3.1. Fuel	69
3.2. Transporters	73
3.3. Vehicle rental	80
3.4. Tax companies	81
3.5. Freight Forwarding agents	81
3.6. Handling equipment	82
3.7. Electricity / Power	82
3.8. Manual labour costs	83
3.9. Telecommunications	83
3.10. Local supplies market	92
3.11. Accommodation	93
4. Scenarios and contingencies	94
4.1. Refugees and IDPs	94
4.2. Food Security	95
4.3. Natural Disaster	95
5. ANNEXES	96

A tartalomjegyzék

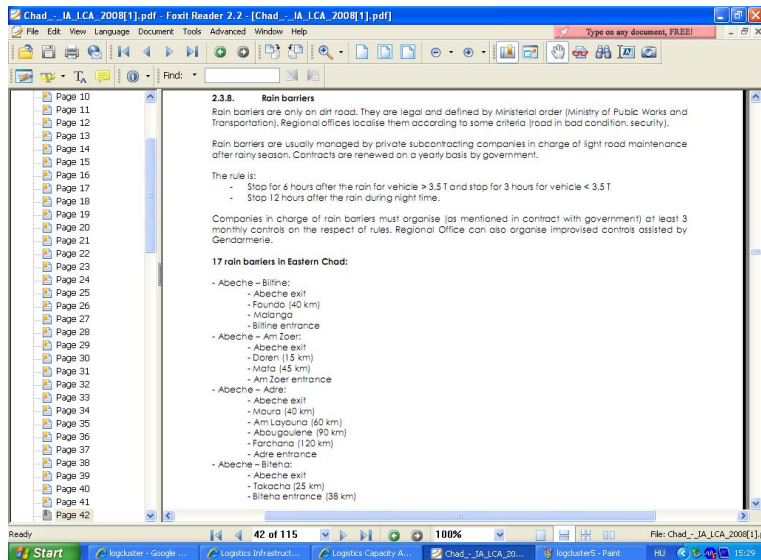
Chad - JA_LCA_2008[1].pdf - Foxit Reader 2.2 - [Chad - JA_LCA_2008[1].pdf]

Inter-Agency LCA - CHAD

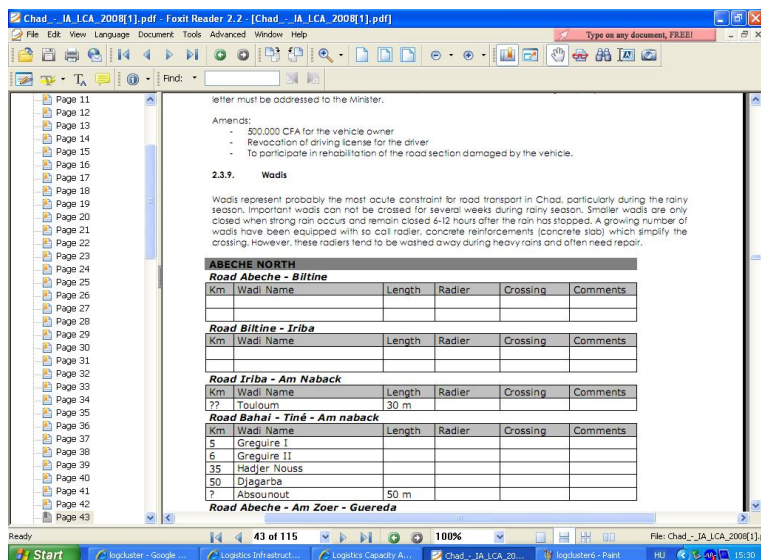
The list below shows key data on all other airports.

Name	ICAO	Surface Length	Width	Surface	Max Load	Latitude	Longitude	Alt	Comment
Abou Dela	NA	1400 m	42 m	Clay	DC 3	11° 28' N	19° 17' E	480 m	
Ade	N/A	1080 m	25 m	BA / SGR	DC 3	12 40 N	21 55 E	631 m	
Am-Dam	N/A	1200 m	43 m	BA	DC 3	12 44 N	20 30 E	450 m	Not usable in rain season
Ali	FTT	1300 m	20 m	Brick / Sand	DC 4	13° 14' N	18° 19' E	332 m	
Am Timan	FTTN	1800 m	20 m	Laterite / compacted gravel	DC 4	11° 02' N	20° 17' E	433 m	
Balbakaum	N/A	600 m	20 m	BL	MH1 521	7 46 N	15 43 E	466 m	
Bardai	FTT2	1800 m	58 m	Brick & Sand	N 2501	21° 27' N	17° 03' E	1074 m	
Biline	FTTE	1250 m	35 m	Compact sand / rocks	DC 3	14 31 N	20 54 E	512 m	
Bokoro	N/A	1145 m	24 m	BL/BB	DC 3	12 23 N	17 04 E	300 m	
Songor	FTTB	1600 m	30 m	Rolled chip	DC 4	10° 17' N	19° 23' E	328 m	
Bal / Beim	N/A	800 m	20 m	PM	MH 1521	13 27 N	14 44 E	291 m	
Bousso	N/A	1200 m	35 m	BB	DC 3	10 29 N	16 43 E	335 m	
Darou	N/A	1200 m	35 m	BL/BB	DC 3	13 20 N	20 42 E	555 m	

Csád összes repülőterének felsorolása, a legfontosabb paraméterekkel

Az „esősorompók” helyei⁴

A fontosabb útszakaszokat keresztező időszakos folyók és jellemzőik

⁴ Esős évszakban a nem burkolt utak feláznak, amelyekben a gépjárművek súlyos károkat okoznak. Ennek megakadályozására úgynevezett „esősorompókkal” lezárják utakat mindaddig, amíg ismét járhatóvá válik az út, vagy útszakasz.

Sok minden fontos információ között számos egyéb részletes adatot is tartalmaz a közúti és légi közlekedési infrastruktúrára vonatkozóan, például a térségben található hidak adatait, illetve az egyes útvonalak járhatóságát, a nagyobb városok közötti szakaszokra bontva. Olyan egyéb adatokat is tartalmaz, amelyek a logisztikai tervezés számára fontosak: a tárolási lehetőségek és a tárolóhelyek kapacitása, az országban működő szállítási vállalatok és azok gépjárműállománya, és mivel Csád esetében az anyagszállítás tengeren keresztül a kameruni Douala kikötő közbeiktatásával kerül végrehajtásra, így a kikötő részletes adatait, illetve a Kamerunon keresztül vezető fontosabb útvonalak adatait is tartalmazza.

Még ugyanennél az oldalnál maradva: amennyiben a bal oldalon felsorolt országok egyikére kattintunk, ott további dokumentumokat találhatunk. Ezen az oldalon olyan dokumentumok találhatóak, amelyeket – megítélésem szerint – az OSINT-szervezetnek feltétlenül le kell mentenie saját adattárába is. Ugyanis ha ez az oldal technikai okok miatt nem üzemel, vagy megszűnik, értékes adatok és információk tűnhetnek el, amelyeket más oldalakról nem lehet pótolni.

Olyan országok, térségek esetében, ahol már zajlik, vagy zajlott valamilyen nemzetközi válságkezelő művelet, **fontos forrásunk a térségben tevékenykedő nemzetközi válságkezelő/békefenntartó erők honlapja az Interneten.** Ezek az oldalakon általában hírlevelek találhatóak, amelyek a kontingens napi feladatait, nehézségeit, esetleg eredményeit és veszteségeit ismerteti. Ezekből a forrásokból számos nagyon jól hasznosítható tapasztalatot vonhatunk le, és sok katonaföldrajzi információra is szert tehetünk. A hírek és az azokhoz mellékelte képek alapján pedig nagyon sok, a csapatok telepítéséhez és logisztikai utánpótlásához szükséges információt megkapunk.⁵ (A Kongói Demokratikus Köztársaság területén az ENSZ MONUC néven hajt végre válságkezelő feladatokat. A MONUC honlapján – www.monuc.org – az „Activities” rovatban hasonló értékes információk találhatóak.)

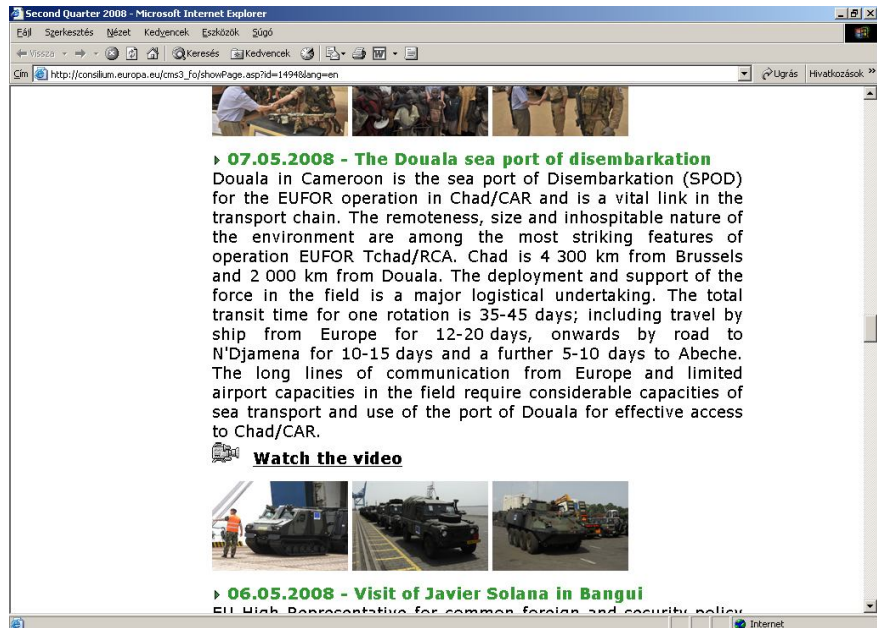
Célszerű ezeket a tervezéshez szükséges adatok kigyűjteni⁶, mivel nagyon sok kérdésre ezekből azonnal választ kaphatunk.⁷ Így erőfeszítéseinket már csak a még meg nem válaszolt kérdésekre kell fordítanunk.

---

⁵ Nem csak katonaföldrajzi, hanem a biztonsági helyzetre vonatkozó információkat is.

⁶ Ezek az oldalak már nem igényelnek ellenőrzést, elsődleges, hiteles, megbízható, naprakész és pontos információknak számítanak.

⁷ A Felderítő Szemle 2009/1. számában az EUFOR Csád–Közép-afrikai műveletének bemutatásáról szóló írásom mintegy 90%-át ez a honlap szolgáltatta, a maradék 10%-ot pedig a műveletben részt vevő országok védelmi minisztériumainak oldalairól gyűjtöttem össze.

Az EUFOR honlapja a katonai tervezéshez szükséges adatokat is tartalmaz

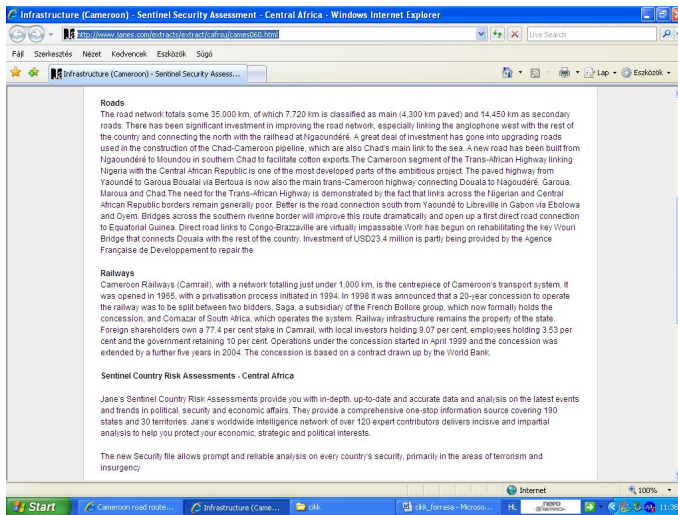
A következő részben néhány olyan weboldalt mutatok be, ahonnan a szükséges adatok beszerezhetők.

A közlekedési infrastruktúra leírásait tartalmazó oldalak

Elsőnek a Jane's „Sentinel Security Assessment” nevű szolgáltatását tudnám ajánlani.⁸ Az előfizetés a Jane's Online Catalogue-n keresztül rendelhető meg. Mivel ezért a szolgáltatásért fizetni kell, előfizetés nélkül csak egy rövidebb ismertetőig juthatunk el.

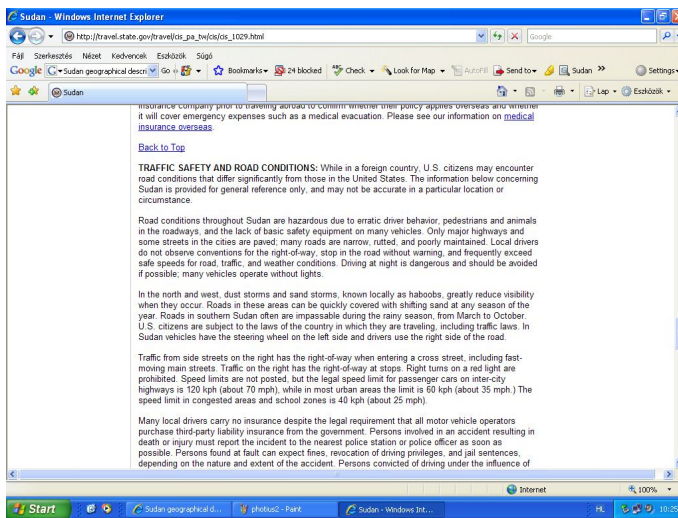
Nem ilyen részletességgel, de általános ismereteket kaphatunk a www.nationsencyclopedia.com oldalon. Kezdő lépésként ki kell választani a kontinenst, majd az adott országot. Itt már több olyan témakört is találunk, amely a tervezéshez szükséges alapadatokat nyújt számunkra: „Cameroon Travel and Tourism Guide”, „Location, size, and extent”, „Topography”, „Climate”, „Flora and fauna”, „Environment”, „Transportation” és így tovább.

⁸ <http://www.janes.com/articles/Janes-Sentinel-Security-Assessment-North-Africa/Infrastructure-Chad.html>

A Jane's ismertetője Kamerun közút- és vasúthálózatáról

Az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériumának utazási tájékoztatója a <http://travel.state.gov/travel> oldalon további hasznos információkkal szolgál a közlekedésre vonatkozóan. Térkép segítségével könnyű az országválasztás. Kissé részletesebben ismerteti az adott országban az útvizonyokat, az utazás biztonsági veszélyeit, az egészségügyi ellátás rendszerét. A nyitóoldalon ezen kívül található még egy „Travel warnings” és egy „Travel alerts” rovat is a kockázatos országokra vonatkozóan.

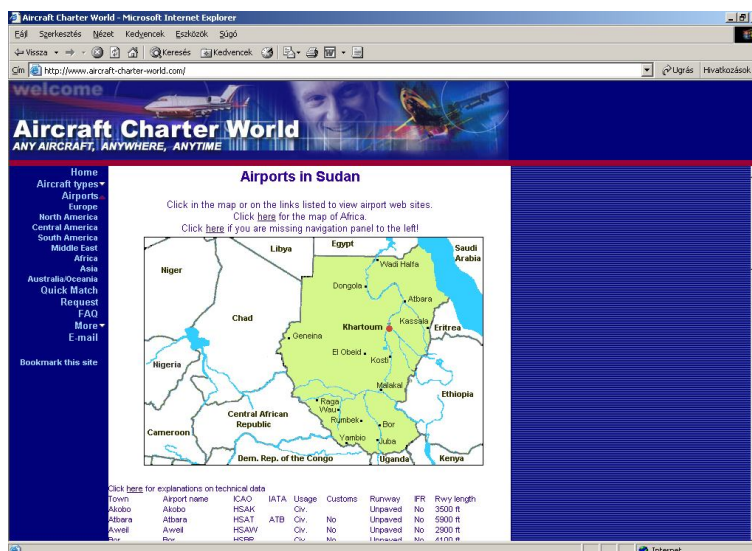
Az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériumának tájékoztatása a Szudánba történő utazáshoz

Repülőterek adatait tartalmazó oldalak

Az „Airportlinger”⁹ olyan oldal, amely a repülővel történő utazás megkönnyítését szolgálja. A repülőterek adatain kívül időjárás szolgálatással is rendelkezik. 216 ország 4300 repülőterének adatait tartalmazza. Könnyen kereshető, az ország és az adott város kiválasztása ábécé-rendben történik. A kiválasztott repülőteréről teljes képernyőre nagyítható műholdfelvétellel szolgál, valamint tartalmazza a repülőtér paramétereit is (Csád 55 repülőtéréből a 19 nagyobbakat tartalmazza).

Az „Aircraft charter world”¹⁰ oldal a Skandináviában 1987-ben létesített Air Broker Center honlapja. Repülőterekre (Airports) kattintva egy világtérképet kapunk, ahol először a kontinenst, majd az országot kell kiválasztani. A repülőterek felsorolása után a táblázat egyes oszlopainak magyarázata található (Csád 55 repülőtéréből 40-et tartalmaz).

Az Air Charter Guide¹¹ légiszállítással foglalkozó szakemberek által üzemeltetett oldal, a légiszállítások megkönnyítése érdekében. Az „Aircraft by Airport” vagy az „Airports” rovatra kattintva tovább lépés a „Global Airport Directory”-nál, ahol kiválasztjuk az országot. Az ország névre kattintva feladja a repülőterek listáját. Egy városnévre kattintva részletesebb adatok jelennek meg a repülőteréről (Csád 55 repülőtéréből 40-et tartalmaz).

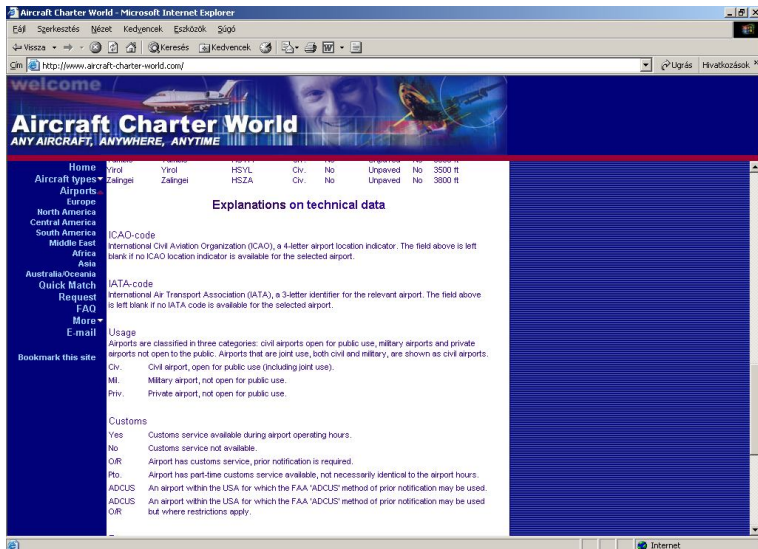

Szudán repülőterei – a keresés eredménye

⁹ <http://www.airportlinger.com>

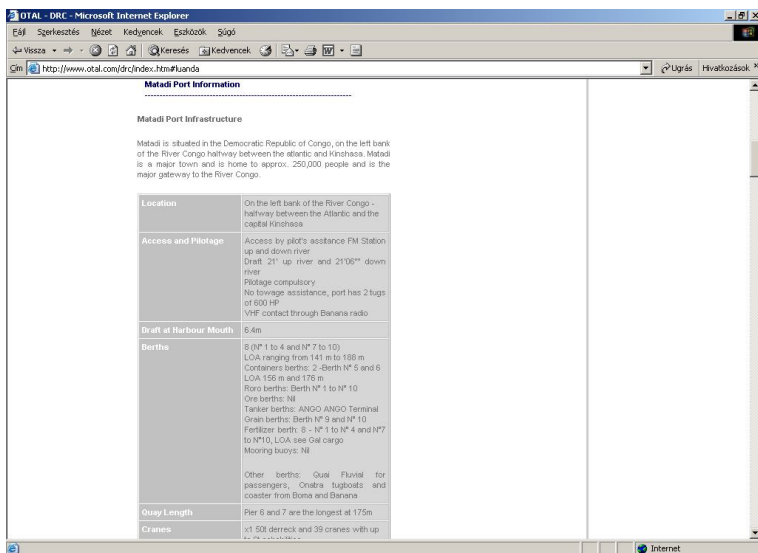
¹⁰ <http://www.aircraft-charter-world.com/>

¹¹ <http://www.aircharterguide.com>

Az oszlopok magyarázata a repülőterek felsorolása alatt

Kikötők adatait tartalmazó oldalak

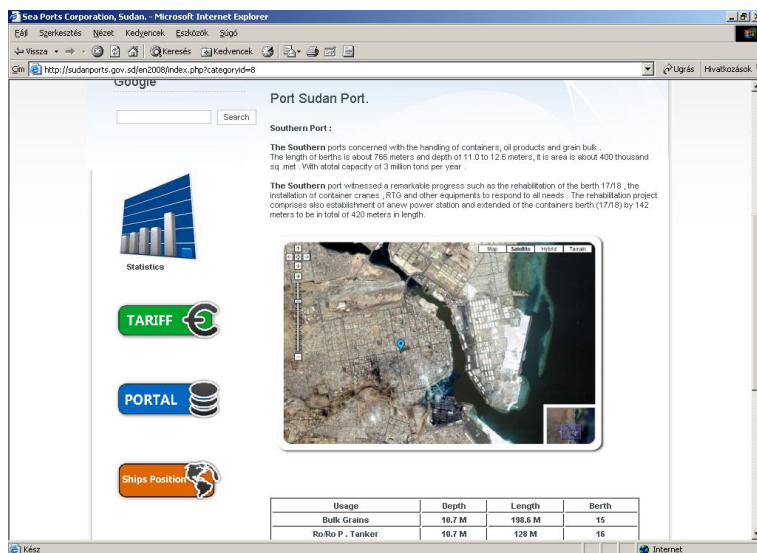

OTAL – a Kongói Demokratikus Köztársaságban (DRC) Matadi kikötő tengeri kikötőjének adatai

Az OTAL¹² a Birmingham-i székhelyű OT Africa Line cég oldala, amely Nyugat-Afrika egyik vezető hajózási társasága, és alapvetően a nyugat-afrikai térség kikötőire, illetve a kikötőkhöz vezető fontosabb szállítási útvonalakra koncentrálnak. Afrikai országokról logisztikai szállítás szempontjából fontos adatok és hírek gyűjteménye. Ez az oldal azonban tartalmazza még a nagyobb afrikai kikötők adatait is (befogadó és rakodó kapacitás), sőt a kikötőről szóló cikkeket is publikálja.

www.worldportsource.com

Könnyen kereshető oldal. A régió kiválasztása után megtalálható a keresett ország és a hozzá tartozó kikötők listája. Érdekes a linkekre is rákattintani, mivel a pontos adatok azon az oldalon találhatóak.

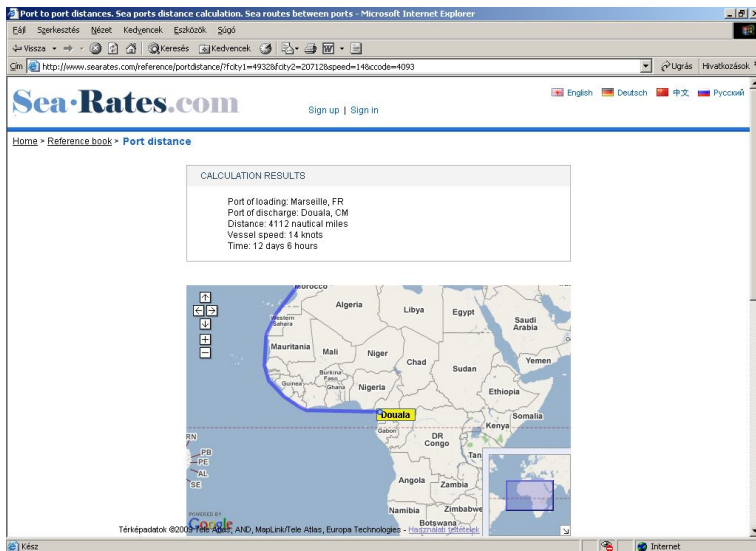
*Port Sudan részletes ismertetése,
valamint a kapcsolódó közlekedési lehetőségek*

Tengeri szállítás idejének kalkulálása

A katonai tervezés részét képezheti az is, hogy mennyi időt igényel a tengeri szállítás. Az egyik ilyen használható oldal a World Shipping Register – <http://e-ships.net>.

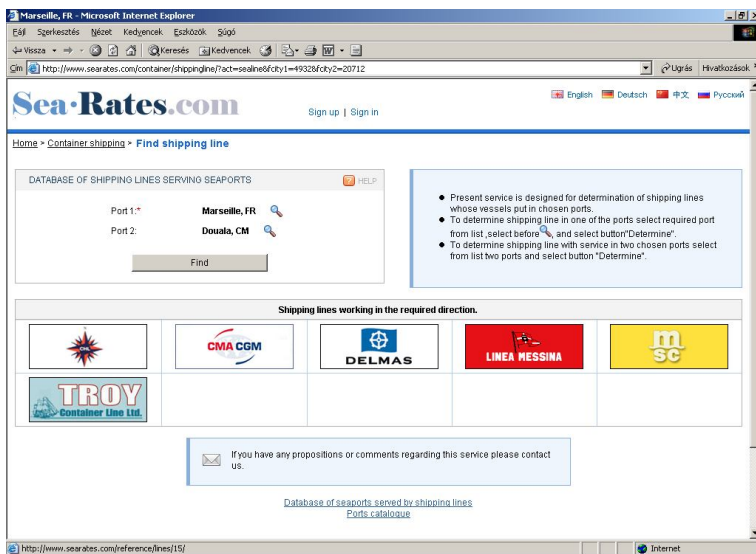
Egy másik kalkulátor a www.searates.com oldalon található. Ez annyiban előnyösebb, hogy itt még a sebességet is megadhatjuk (ha tudjuk az anyagainkat szállító hajó átlagsebességét).

¹² www.otal.com

A Sea Rates tengeri szállítási idő kalkulátora

Ennek az oldalnak a segítségével lehet olyan hajózási társaságot is keresni, amely rendszeres kereskedelmi járatokat üzemeltet a kiindulási és a célkikötő között.

A Marseille és Douala között rendszeres kereskedelmi járatokat üzemeltető hajózási társaságok jegyzéke

Szárazföldi úttávolság kalkulátorok

Hasonlóan fontos a tervezéshez, hogy az egyes városok milyen távolságra találhatók egymástól. A szárazföldi távolságok meghatározásához nagy segítség lehet a www.infoplease.com/atlas/calculate-distance.html oldal (a neveket angolos formában, ékezet nélkül kell megadni).

A vasúthálózat adatai

Talán nem közismert, de a Jane's-nek van vasúti és városi közlekedési infrastruktúrára vonatkozó adatbázisa is – <http://jwr.janes.com> –, ami azonban már csak jelszavas bejelentkezéssel használható.

A National Union of Rail, Maritime & Transport Workers társaság Bristol Rail Branch ágazatának lapja a www.rmtbristol.org.uk oldalon található. A kezdőoldalon be kell írni az ország nevét, ami után több dokumentumot ad fel. Ezek között van a teljes vasúthálózatot ismertető dokumentum is.

A klimatikus viszonyokra vonatkozó adatok

A www.worldclimate.com oldal városnévkereséssel ad fel több eredményt, ebből lehet választani: Kinshasa esetében például az átlaghőmérséklet havi bontásban, valamint a havi csapadékmennyiség. Valamennyi nagyobb város megtalálható rajta.

A <http://www.climate-charts.com> oldalon a World Climate Index – Chad útvonalon haladva kiadja azokat a városokat, ahol meteorológiai méréseket folytatnak. A városnévre kattintva részletes lebontást közöl grafikákkal együtt az átlagos legmagasabb és legalacsonyabb hőmérsékletről, az átlagos csapadékmennyiség alakulásáról, a napos órák kezdetéről és végéről, majd táblázatos formában számadatokban is megadja mindezt.

A mobiltelefon-hálózat

A <http://www.w3.org/2008/MW4D/wiki/Infrastructure> oldal az adott országban működő mobiltelefon társaságokat és a hálózat lefedettségét tartalmazza.

Összegzés

Az OSINT-nak a katonai tervezéshez szükséges információk forrásainak kutatásánál alapvetően arra kell koncentrálnia, hogy olyan adatbázisforrásokat kutasson fel, amelyek legalább egy kontinens országainak többségére vonatkoznak (mint a tanulmányból is látható, legcélszerűbb olyan adatbázisokat felkutatni, amelyek a világ összes országát tartalmazzák). A cél az, hogy információigény esetén az egyes kérdések megválaszolását lehetőleg egy forrásból legyen képes az OSINT végrehajtani, esetleg egy-két olyan forrás alkalmazásával, amelyek további hasznos kiegészítő információkat tartalmaznak. A fellelt és kiértékelt adatforrásokat tehát célszerű az alábbiak szerint csoportosítani: a válaszadás elsődleges forrása, kiegészítő forrás a válaszadáshoz, és végül tartalék (arra az esetre, ha az „elsődleges forrás” internetes helye megszűnne, vagy a válaszadás idején a szervere nem üzemelne).

Az OSINT katonaföldrajzi adattárának felállításához figyelmükbe ajánlom a Coastal Services Center National Oceanic and Atmospheric Administration egyik tanulmányát¹³, amely azt mutatja be, hogy az egyes földrajzi objektumok visszakereséséhez milyen kulcsszavakat kell hozzárendelni. Ez az anyag segítséget nyújthat ahhoz, hogy az OSINT egy jól használható kulcsszó-listát tudjon összeállítani a további katonaföldrajzi kereséseihez.

És még valamire szeretném ráirányítani a szakemberek és a téma iránt érdeklődők figyelmét: az említett oldalak egy része (sajnos) rövid idő alatt változik, ezért folyamatosan ellenőrizni kell azokat, és pontosítani a forrás-adatbázist. Az írásomban felhasznált honlapokat még 2008 decemberében térképeztem fel. Fél év múlva a honlapok egy része – főleg azok, amelyek látogatottsága nagyon magas volt –, már előfizetössé vált, más lapokat pedig átstrukturáltak, a korábban fellelhető adatokat a jelenlegi változat már nem tartalmazza.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- „*Válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő támogatása*” című konferencia. Felderítő Szemle II. évfolyam 4. szám. 57–62. o.
- <http://www.aircharterguide.com>
- <http://www.aircraft-charter-world.com/>
- <http://www.airportlinger.com>
- http://www.aztcsc.noaa.gov/metadata/curriculum/searching_for_Metadata—instructor_version.pdf
- <http://www.janes.com/articles/Janes-Sentinel-Security-Assessment-North-Africa/Infrastructure-Chad.html>
- <http://www.logcluster.org/>
- <http://www.monuc.org>
- <http://www.otal.com>
- <http://www.searates.com>
- <http://www.travel.state.gov/travel>
- <http://www.worldclimate.com>
- <http://www.worldportsource.com>

---

¹³ www.aztcsc.noaa.gov/metadata/curriculum/searching_for_Metadata—instructor_version.pdf

**A WI-FI LEHETŐSÉGEI
A MAGYAR HONVÉDSÉG TÁBORI HÍRADÁSÁBAN
ÉS ANNAK MENEDZSMENTJÉBEN**

A Wi-Fi egy olyan, a felhasználók számára nagy mozgási szabadságot, megfelelő hang- és adatátviteli minőséget biztosító, az alapvető biztonsági kritériumoknak ma már megfelelő technológia, amely használatának megfontolása a Magyar Honvédségben (MH) mobilitást igénylő feladatok infokommunikációs biztosítása során időszertűvé és szükségessé vált. Bár a vezeték nélküli technológiák egyes típusai még nem kerültek integrálásra az MH infokommunikációs hálózatába, rendszeresítésük korábbi legfőbb akadálya a biztonsági rendszerterv változásával elhárult. Ugyan néhány WLAN aktív eszköz jelenleg még része a zártcélú stacioner infokommunikációs hálózatnak, azonban a hálózati biztonságra kiemelten fókuszált fejlesztések eredményeként megjelent és fellelhető WLAN-eszközök, kialakítási struktúrák, menedzsment és biztonsági rendszerek napjainkban megfelelő szabályozás mellett már alkalmassá válhatnak az MH keretein belüli használatra, különös tekintettel a tábori hírendszer egyes szegmenseire.

A mobil távközlés és a tábori hírendszer egyik legfontosabb igénye a gyors le-, illetve áttelepíthetőség feltételének megteremtése, melynek során kiemelt figyelmet kell fordítani a hálózati biztonságra. A Wi-Fi¹ technológia használatával kapcsolatban korábban több, a biztonságosságát megkérdőjelező kérdés merült fel, melyek a kiváló mobilizálhatóságú felhasználás előnyei mellett is óvatosságra intettek. Az adatcélú forgalmazás biztonsága azonban a piacon megjelent biztonságos, ténylegesen keskeny kliensű Wi-Fi megoldások használatával garantálható. Írásomban fel kívánom hívni a figyelmet a technológia igen kedvező mobilizálhatósági, menedzselhetőségi, valamint gyors telepítésre vonatkozó tulajdonságaira, amelyek véleményem szerint alkalmassá teszik az MH zártcélú infokommunikációs rendszerében és tábori hírendszerében való alkalmazásra.

A Wi-Fi mind a belföldi gyakorlatok távközlési-informatikai biztosítása során, mind pedig a missziós táboron belüli kiépítésre, illetve békefenntartó-humanitárius tevékenységet végző csapat rövid idejű tartózkodásának (például ideiglenes kórház, rövid idejű kitelepülés) szolgáltatásbiztosítására is kiválóan használható. A technológia Magyar Honvédségen belüli szabályozott használata mellett szól továbbá az is, hogy katonai célú referenciák vonatkozásában – a NATO-kommunikáció terén – például az Irakban működő tábor szélessávú internetellátását is többek között Wi-Fi hálózattal biztosították, továbbá az USA Department of the Air Force is használja ezt a technológiát. A Wi-Fi felügyeleti és menedzselési lehetőségei igen széles körűek, melyek lehetővé teszik a saját felügyeleti állomány által kizárólagosan végrehajtott tervezést és konfigurációt, monitorozást és beavatkozást.

---

¹ Wi-Fi – Vezeték nélküli mikrohullámú kommunikációt megvalósító szabvány (WLAN).

A hangátvitel területén a Voice over Wi-Fi már igen jó szolgáltatásminőséget biztosít, mivel a felhasználó fizikai mozgása során a roaming folyamatában az átcsatlakozásai kiesés kevesebb 10 ms-nál. A központi menedzsment-egységek képesek a QoS² használatával a hang- és adatforgalom ideális együttműködésének biztosítására.

A stabilan biztosítható sávszélesség jelenleg átlagosan $n \times 100$ Mbps, mely igen jó lehetőséget nyújt az akár nagyobb kapacitásigényű szolgáltatások biztosítására is. Ez alkalmas a szokásos hálózati adatforgalmazások mellett videókonferencia, illetve szélessávú videójel átvitelére (például biztonsági kamerából).

A Wi-Fi használata a Magyar Honvédségben természetesen csak szigorú szabályozás mellett történhet, azonban nem műveleti területen, gyakorlatok, katasztrófa-elhárítás (gátak mentén, mentesítési területen) során jól alkalmazható szolgáltatást nyújthat, mely alkalmas adat- és hangtovábbításra, valamint rövid idejű telepítést követően távolról menedzselhető.

Tervezés menedzsmentben

A Wi-Fi hálózatok tervezésénél a menedzsment-szoftverek között már elérhető a megadott domborzati térkép és tervrajz alapján kalkuláló és általános eszköz-elhelyezési pontokat javasoló szoftver, mely egy aktuális képet adó domborzati, optimális esetben műholdfelvételtől készült háromdimenziós térképpel jól alkalmazható lehet a hálózatfelügyeleti állomány számára, a tábori híradás szempontjából. Figyelembe kell azonban venni azt is, hogy a tábori híradás jelentős részénél a konténerok, épületek, komplexumok között gyakran magasabb növényzet található, mely a térképen nem szerepel, ugyanakkor nagymértékben befolyásolhatja a jelterjedést. Az épületek, berendezések anyagai szintén megváltoztatják a jelterjedési paramétereket, így belátható, hogy a szoftver által tervezett telepítési pontok helyszíni próbája, helyesbítő tesztelése növeli a lefedési pontosságot.

Intelligens felügyeleti szoftverek távoli tervezést követő, kényszerű tesztelést mellőző telepítésnél (például katasztrófavédelmi helyzetben azonnali kitelepülésnél) sokat javíthatnak a lefedési arányokon, és minimalizálhatják az interferenciát a menedzsment által biztosított hatékonyságnövelő automatizmusok, hiszen folyamatos próbálási módszerrel kiválasztják az aktuálisan legkedvezőbb frekvenciát és sugárzási teljesítményt.

Előnyös Wi-Fi megoldások a tábori híradás terén

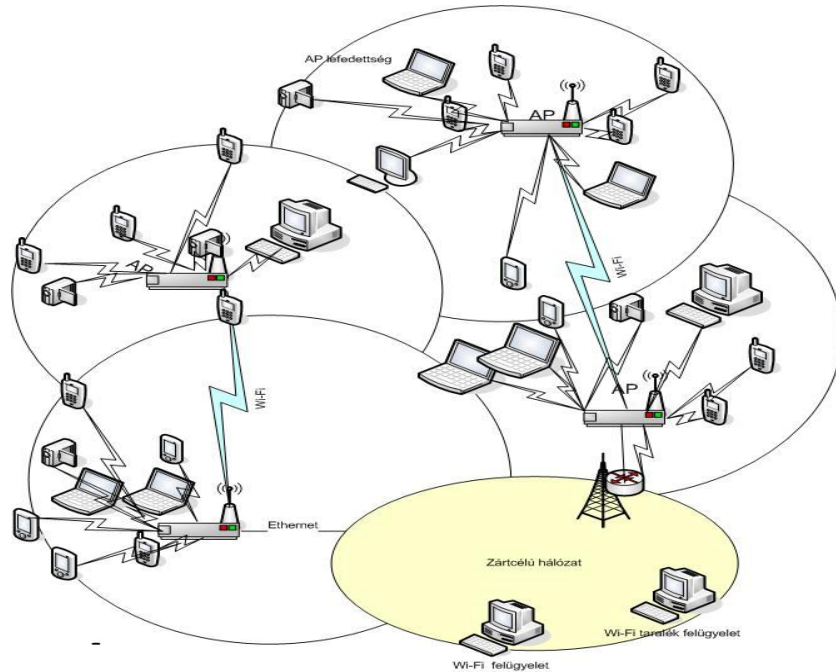
Access Point (a továbbiakban: AP)³ eszközök tekintetében a vékony AP-k használatának előnye, hogy az eszköz ténylegesen kinyerhető információt nem tartalmaz, a kódolt átvitelt nem fejtí vissza. Ez tábori híradás tekintetében előnyös lehet több szempontból is, hiszen egy esetleges kihelyezéshez, illetve cseréhez nem szükséges speciális távközlési képzettségű szakállomány helyszíni jelenléte, ami azért kedvező, mert egy esetleges külföldi missziónál az állomány híradó-informatikai szakmai szempontú összetétele korlátozott. A vékony AP használatának

² QoS – Quality of Service – Szolgálat minősége.

³ AP – Access Point – Hozzáférési pont.

másik előnye, hogy az eszköz (fizikailag) idegen kézbe kerülésekor az illetéktelen információszerzés ezen eszközről gyakorlatilag lehetetlen.

A hagyományos elvű AP-kiépítés ethernet-elven működik, azonban a Mesh networking (1. ábra) használata a tábori híradás terén hasznos lehet, mivel így a nehezen, vagy egyáltalán nem kábelezhető AP is elérhetővé válik a többi AP irányába, Wi-Fi kapcsolattal.

1. ábra. A Mesh networking kihasználása

A Mesh AP-okból öt-hatnak a használata – ideálisan csillag alakban – tökéletes kommunikációt biztosít.

Gazdaságossági megfontolás

A beszéd- és adatforgalmazások azon részénél, amely nem követel speciális védelmet, valamint átlagos rendelkezésre állási követelményt támaszt, a hálózatkialakításnál érdemes megfontolni a költséghatékony Wi-Fi megvalósítások alkalmazását. Míg hagyományos kábeles kiépítésnél a felhasznált vezetékek a rövid idejű egy helyben tartózkodásnál nem térülnek meg (mivel áttelepüléskor a legtöbbjük újra nem használható, kárba vész), addig a Wi-Fi megoldásnál az eszközpark minden eleme újra és újra gyorsan áttelepíthető, újrahasznosítható.

A Wi-Fi hálózatok a gyakori helyváltoztatási jellemzővel bíró tábori híradás során – mind a gazdaságossági (egyszeri bekerülési költség), mind a gyors áttelepíthetőségi követelményeket figyelembe véve – jól alkalmazhatók. A megvalósítás költséghatékonyasága leginkább abban rejlik, hogy a kábelezési munkálatok anyagi vonzata itt nem jelentkezik, hiszen strukturált, illetve hagyományos alhálózati kiépítés nincs, kábelezés csak a nem Mesh AP-nál, illetve néhány hálózati eszköznél szükséges. Az eszközök a települési hely igényeinek megfelelően, szinte anyagvesztés nélkül újra elhelyezhetők, ellentétben a hagyományos kábeles alhálózati megvalósításokkal, ahol egy épületben, barakkban kiépített kábelek a feladat befejezését és a helyszín elhagyását követően kárba vesznek.

Emellett bizonyos helyzetekben nem, illetve csak irracionális anyagi ráfordítással valósítható meg a stacioner kábeles összeköttetés, ilyenkor jó megoldást nyújtanak a beszéd- és adatforgalmazás, valamint menedzsmentjük területén a rádiós elvű megoldások. A biztonságosabbá tett vezeték nélküli megoldások – mint a Wi-Fi – használatával kiváló a menedzselhetőség kritériumának szem előtt tartása mellett lehetőség nyílik a gyors áttelepítésre, a jó minőségű telekommunikációs szolgáltatások létrehozására, amely nem igényel alhálózati kábelezést, rendezést, így kábel-, switch- és egyéb rendezői anyagfelhasználást sem. Mivel az egyszeri beszerzés költségei után az eszközök folyamatos áttelepítése mellett már leginkább csak az amortizációval szükséges számolni, ezért megállapítható, hogy a Wi-Fi alacsony üzemeltetési költségű hálózati forgalmazást biztosító technológia, melynek optimális használata gazdaságos kommunikációt eredményez.

A menedzsment avagy hálózatfelügyelet

A hálózatmenedzsment szempontjából előny a rugalmas konfigurálhatóság, a tervezhetőség, továbbá az automatikus beállítási lehetőség, melynek során érdemes kihasználni az AP-ok jelerősségét és frekvenciahasználatát a beérkező információk alapján ideális mértékűre állító szolgáltatásokat, hiszen ez dinamikusan biztosítja a legideálisabb és legjobb átvitelt.

A Wi-Fi hálózatfelügyelet megoldásának a hatékony üzemfelügyelet és a gyors beavatkozás megteremtése érdekében illeszkednie kell a Magyar Honvédség jelenlegi hálózatfelügyeleti struktúrájához, mivel mind humán erőforrás-gazdálkodás szempontjából, mind a több technológia együttműködésének hatékonyságát biztosító központosított menedzsment érdekében ez a szervezési mód a legkedvezőbb. A központi menedzsment-egység alkalmazása biztosíthatja a Wi-Fi hálózatok felügyeletének könnyű beintegrálhatóságát a Magyar Honvédség központosított hálózatfelügyeleti szisztémájába. A Wi-Fi megvalósítások alkalmazása úgy hatékony, ha lefedettségi területen túl is képesek a felhasználók különböző rendszerekhez, más hálózati elemekhez kapcsolódni. Ilyenkor a komplex zártcélú hálózaton észlelt rendellenességnél minden részterület tematikus vizsgálata szükségessé válhat, ami a rendszerfelügyelők szoros együttműködésével valósulhat meg a leghatékonyabban.

Menedzsment szempontból igen kedvező lehetőség, hogy akár több ezer AP is könnyen kontrollálható, kezelhető. Az elhelyezett eszközök, cellás lefedettségek hálózatfelügyeleti szoftverrel vizuálisan is megjeleníthetők.

A hálózatfelügyeletnek alkalmasnak kell lennie az AP-ok, mobil eszközök, szoftverek végfelhasználók körében jelentkező rendellenes működésének észlelésére, a szükséges beavatkozás megtételére. Nagy előny, hogy a mobil eszközök helye jól behatárolható háromszögelési technológiával, a szoftveresen aláhelyezett térképen megközelítő pontossággal megadható. Ez előny a tábori híradás tekintetében, például járőrtevékenységnél, ha támadás éri a katonát, illetve elveszítenek egy-egy eszközt és annak fizikai helyzetét akarjuk megtudni. Ilyenkor a lefedési területen belül a mobil berendezés helye megadható a menedzsment által.

Hasonló elven működik az idegen eszköz behatárolása is, mely nagy jelentőséggel bír az illetéktelen hozzáférések elleni védelem során DoS⁴ támadások alkalmával (merthogy rádiós rendszereknél mindig felmerülhet az idegen eszközök bekapcsolódása a hálózatba). Mivel Wi-Fi hálózatokon a védekezés csak fizikai felkutatással valósulhat meg, ezért a behatoló eszköz lokalizálása elengedhetetlen.

A Wi-Fi AP-ok egy része, egyes gyártók termékei és szoftverei képesek szkennelő módban működni, aminek nagy előnye, hogy nem csak a forgalmazási szünetekben, hanem állandóan figyeli a környező eszközöket. Ez azért kiváló szolgáltatás, mert a kellő tapasztalattal rendelkező illetéktelen betolakodó tudatosan megpróbálja „lefoglalni” az alapfunkción lévő AP-okat, annak érdekében, hogy minél később fedjék fel pozícióját és zárják ki a hálózatból. A szkennelő módú AP-ok a felügyeletre a forgalomtól függetlenül folyamatosan küldik az eszközökről az állapotjelentésüket. Az illetéktelennek ítélt eszköz a menedzsmentnél megadott biztonsági szabályrendszernek megfelelően elutasítható, a környező AP-ok teljesítményemelésével elnyomható, a (valószínűleg) rá feljelentkezett jöhiszemű felhasználók a saját hálózatba visszaemelhetők. A lokalizálást követően az eszköz kiiktatása megvalósulhat, bár ügyes rejtésnél ez nem is olyan egyszerű. Ezért is tekinthető ez a probléma a Wi-Fi egyik hátrányosan befolyásoló tényezőjének.

Összességében a menedzsment-tevékenységnek az alábbiakat szükséges magában foglalnia:

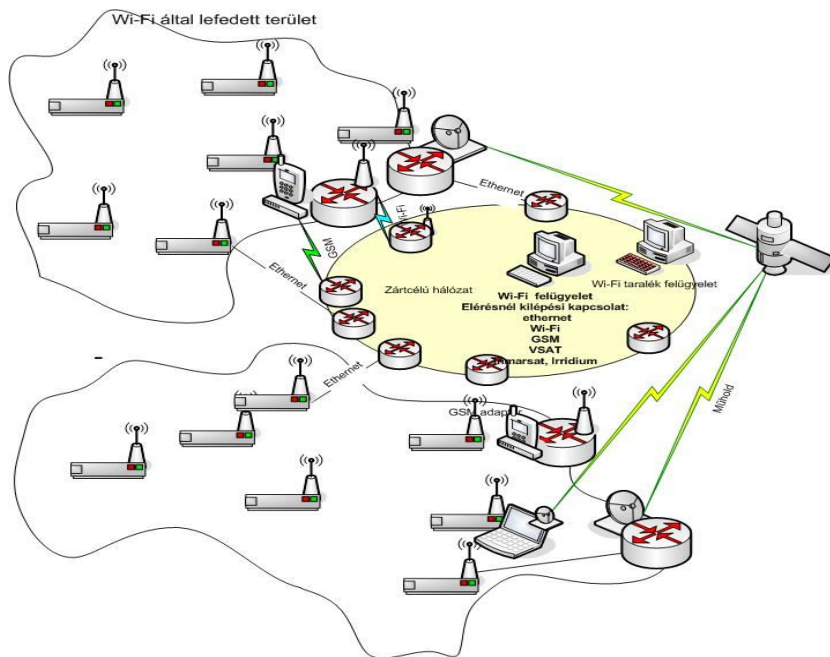
- tervezésben való részvétel eszközkihelyezéshez;
- RF-menedzsment;
- AP-menedzsment;
- hálózat-monitorozás, teljesítmény-optimalizálás;
- eszközök felügyelete;
- QoS, prioritás beállítás funkciók függvényében;
- terhelés- és forgalomfigyelés, kiugró változások vizsgálata;
- eszközök nyomon követése a hálózaton;
- esetleges szoftverfrissítések végrehajtása;
- előre definiált felhasználói jogosultságok kiosztása;
- illetéktelen AP figyelése, intézkedés kizárására, megfelelő eljárás indítása szükség szerint;
- eltűnt, elveszített, eltulajdonított eszközök kizárása a hozzáférésekből.

---

⁴ DoS – Denial of Service – Szolgáltatás-megtagadás útján történő támadás.

A menedzsment biztonságához továbbá elengedhetetlen annak a szervezési elvnek a figyelembe vétele, hogy a fizikailag és földrajzilag elkülönült helyen lévő, melegtartalékú eszközduplikációval valósuljon meg a felügyeleti tevékenység.

A felügyelet-terminálok folyamatos, kiesés nélküli üzeméhez több, általa használt eszközelérési út biztosítása szükséges, melyek közötti prioritást anyagi, technikai elvek alapján érdemes beállítani, megszabni. A 2. ábrán látható, hogy a menedzsmenttevékenységhez használt átviteli módok skálája a Wi-Fi-től az igen költséges, ellenben szinte a világ minden pontjáról használható műholdas távközlésig terjedhet, a tábori kommunikáció vonatkozásában.

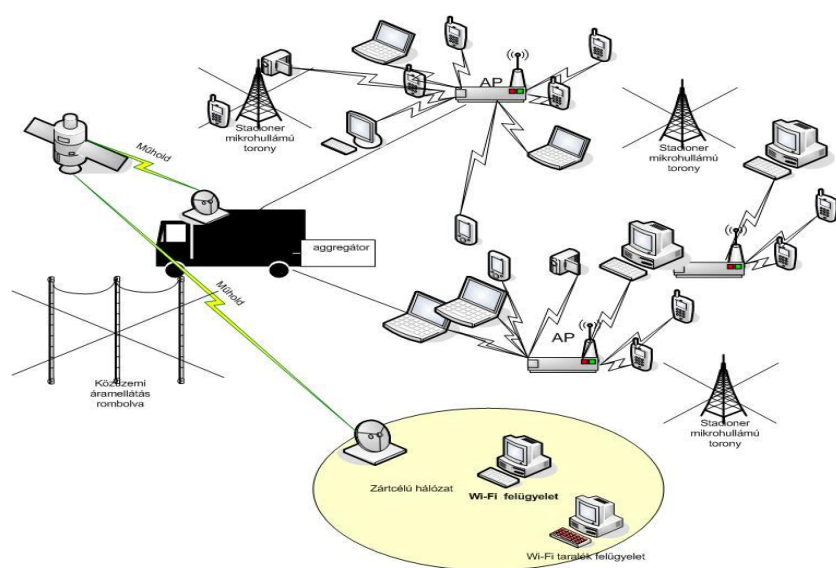

2. ábra. A menedzsment avagy hálózatfigyelés

A WI-Fi használati lehetőségei belföldön

A Wi-Fi hálózatok nemzeti területen történő alkalmazásának előnye gyakorlatok, katasztrófavédelmi tevékenység során használható ki a legkedvezőbbben. Mivel a szolgáltatást és menedzsmentjét biztosító eszközpark jelenleg még nincs rendszeresítve a Magyar Honvédségnél, ezért először nemzeti gyakorlatokon és csapatpróbákon történő tesztelését javaslom (a valós követelményű felhasználást megelőzve), amelynek során szerzett tapasztalatokat követően végrehajtott optimalizálások után már egy stabilan működő, jól menedzselhető rendszert kapunk, ami megfelel a gyors reagálás, telepíthetőség és magas rendelkezésre állás követelményeinek.

Gyakorlatok végrehajtása során a Wi-Fi már korábbiakban vázolt előnyös mobilitási és sávszélesség használati paramétereinek kamatoztatásán kívül kiemelt lehetőség adódik a különböző terepviszonyok, természeti akadályok befolyásoló tényezőinek vizsgálatára, illetéktelen AP, illetve rosszakaratú támadó felderítésének tesztelésére, gyakorlására. A különböző antennák jelterjedési paramétereinél általában meglehetősen ideális értékeket adnak meg a gyártók és forgalmazók, azzal a kikötéssel, hogy az előzetes tervezést követően, még a tényleges beüzemelés előtt helyszíni terjedési ellenőrzés javasolt, és nem publikálják a nem állandó természeti és akadályoktól szabdalt területi viszonyok közötti használat lefedettségi paramétereit. Ez egy gyors ki-, illetve áttelepülésnél problémát okozhat, hiszen az időtényező ilyen szituációkban igen fontos. Ezért is lehet hatékony, ha például tipikus növényzetű vagy textúrájú (például bokros síkság tavasszal stb.) területeken tesztelési céllal hatótávolság-vizsgálat kerül végrehajtásra, melyek eredménye statisztikai számítások után segíti a menedzsment-állománynak a domborzati térkép alapján végzett előtervezését.

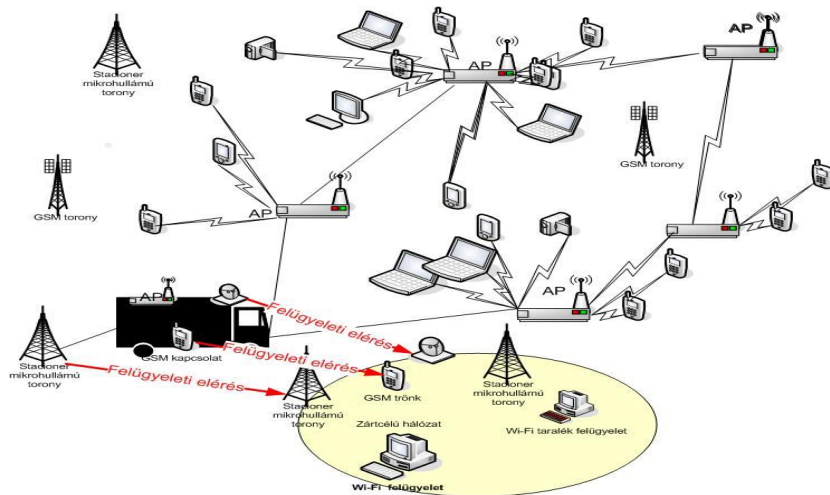
3. ábra. Wi-Fi használat katasztrófavédelmi feladatnál

Megfelelő tapasztalatszerzést követően a Magyar Honvédség katasztrófavédelmi feladatainak ellátása során igen hatékony, gyors, koncentrált területi kommunikációs lefedettséget képes nyújtani a Wi-Fi. Egy természeti katasztrófa, mint például földrengés, árvíz igen gyakran képes rombolni a helyszíni távközlési és áramellátó infrastruktúrát, mellyel megnehezítheti, illetve ellehetlenítheti a vezetékes

vonali, a GSM⁵, illetve akár az EDR⁶ kommunikációt is. Ilyen esetekben az URH⁷, RH⁸ rádiós, illetve mobil eszközön biztosított VSAT⁹ kommunikáción kívül költséghatékony és nagy adatátviteli sebességű kommunikáció biztosítható Wi-Fi eszközökkel (3. ábra).

A területi kitelepülés helyének megadását követően a felügyeleti állomány szoftveres úton, domborzati térkép alapján megtervezheti az AP-ok helyét, a megfelelő lefedettség biztosítása érdekében. Itt műholdkép segítségével kalkulálhat statisztikai alapon, az aktuális évszaknak megfelelő növényzet, valamint az építmények terjedésre gyakorolt hatásával. A rendelkezésre álló infrastruktúra ismeretében megtervezheti és konfigurálhatja a hálózati csatlakozási, kilépési felületeket (például mikrohullámú hálózati csatlakozás zártcélú hálózathoz, GSM).

4. ábra. Sokrétű elérhetőség, menedzsment-alternatívás

Terepen preferált a Mesh-hálózat használata, illetve amennyiben a hálózathoz történő AP-csatlakoztatása elengedhetetlen, akkor az optikai átvitel előnyben részesítése javasolt. A réz átvitelű, ethernet-csatlakozású AP-ok kültéri használatának minimalizálását el kell végezni. Szükséges megoldani az áramellátást hálózattól független módon, így amennyiben az áramszolgáltató lecsatlakozási pontja bármilyen okból nem érhető el, akkor aggregátor, akkumulátor, vagy alternatív áramforrás használatával a folyamatos üzemeltetés biztosítható.

⁵ GSM – Global System for Mobile Communications – Mobil hírközlés globális rendszere.

⁶ EDR – Egységes Digitális Rádiórendszer.

⁷ URH – Ultrarövidhullám.

⁸ RH – Rövidhullám.

⁹ VSAT – Very Small Aperture Terminal – Nagyon kis antennaméretű terminál.

A Wi-Fi használati lehetőségei külföldön

A nem hazai területen történő használat majdani specifikációját az adja, hogy a nemzeti hálózathoz történő csatlakozás általában műholdas úton, esetlegesen a NATO Core hálózatán keresztül történhet meg. A Wi-Fi nemzetközi gyakorlatok során a belföldi gyakorlatokhoz hasonlóan alkalmazható. A missziós kommunikáció tekintetében csak jól kontrollálható körülmények között javasolt a használatát megfontolni, a konténeres elhelyezésnél is szükséges a szünetmentes tápellátás biztosítása. Ilyen esetekben is biztosítható a hazai hálózatfelügyelet, kontroll.

Kiemelt figyelmet igénylő tényezők a tábori híradás és menedzsmentje biztosítása során

Az MH és ezen belül a tábori hírendszer területén kiemelten fontos a hálózatban forgalmazott információk védelme az illetéktelen hozzáférések ellen. A legalapvetőbb igény, hogy a rádiófrekvenciásan lefedni kívánt terület határain kívülről már ne legyen hozzáférhető a hálózat, ezzel minimalizáljuk az információszerezésre törekvő rosszakaratú hozzáférők kísérletezési lehetőségét. A menedzsment által beállított teljesítményadatok és szabályrendszerbe felvett helyrajzi pontok reálisan szűkíthetők, illetve formálhatják a lefedettségi területet. Figyelmet érdemes fordítani arra, hogy az egyes AP-ok lefedési területeinek beállításánál szem előtt tartsuk a tábori híradás által kiszolgálható terület peremének fizikai elhelyezkedését, és az ezen kívüli területre minimalizáljuk a kijutó sugárzást, ahol csak lehetséges.

Napjaink Wi-Fi megoldásai lehetővé teszik a végberendezés és a központi eszköz közötti védettebb jelfolyam továbbítását, ugyanakkor csak „nyílt” adat továbbítására alkalmas, mivel eszközzsere nem rendelkezik érvényes nemzeti OR (Országos Rejtjelfelügyelet) engedéllyel, de általa minimalizálódik az illetéktelen információszerezés valószínűsége a forgalmazásnál. A RF-s¹⁰ jelterjedés sajátosságaként a lehallgathatóságra nagy figyelmet kell fordítani, hiszen a beszédforgalmazás bizalmassága mellett az adatfolyam és az ebben közvetített jelszavak, adatok védelmére is fokozottan szükséges vigyázni, hiszen az azok illetéktelen kézbe jutása elleni védekezés a tábori híradás szempontjából kiemelt fontosságú.

A teljes védettség kialakítása az informatikai fejlődés, és ezzel együtt az informatikai bűnözés rohamos előtörését figyelembe véve szinte lehetetlen, azonban a WPA2¹¹ TKIP¹² kódolás IpSec-el és SSL¹³ vonali kódolással jelenleg reális védelmet nyújt a nyílt adatforgalomnak, amennyiben 12, vagy e feletti számú vegyes karakteres jelszavakat használunk, rendszeres jelszócsere mellett.

Beépített vagy egyedi VPN¹⁴ szerver használata alapvető biztonsági elem, melynek beiktatása gyakorlatilag kötelező.

---

¹⁰ RF – Rádiófrekvencia.

¹¹ WPA – Wi-Fi Protected Access – Wi-Fi védett elérés.

¹² TKIP – Temporal Key Integrity Protocol – Ideiglenes kulcsintegrálási protokoll.

¹³ SSL – Secure Socket Layer – Biztonságot megtartó réteg.

¹⁴ VPN – Virtual Private Network – Virtuális magánhálózat.

A tábori híradás folyamatos, kiesésmentes biztosítása érdekében alapvető követelmény, hogy a használandó különböző technológiájú hálózatok, hálózati kapcsolatok minden esetben (zendülés, háború, nagy kiterjedésű katasztrófa, járvány idején) rendelkezésre álljanak magas szintű felügyelhetőség, valós idejű beavatkozás lehetőségének biztosítása mellett. A civil cégekkel kötött üzemeltetési, fenntartási szerződések egyik nagy hátránya lehet a „vis major” kitétel, mely a fent vázolt esetekben felmenti a vállalkozót a teljesítés alól. Amennyiben az adott szolgáltatás (például mikrohullámú felcsatlakozás a stacioner rendszerre, vagy GSM-használat) kizárólagos igénybevételével volt tervezve a tábori hálózat, akkor ez ellehetlenítheti a működését a legkritikusabb szituációkban.

A fent említetteket figyelembe véve a Wi-Fi megvalósítás – akár műholdas menedzsment hálózati csatlakozással – egy olyan alternatív, saját üzemeltetésű központosított hálózatfelügyelettel megvalósítható mobilizálható, szélessávú területi lefedési szolgáltatást képes nyújtani, mely véleményem szerint a tábori kommunikáció terén sokrétűen alkalmazható.

Összegzés

A Wi-Fi hálózatok új generációja átlagos védelmet képes nyújtani felhasználóinak és üzemeltetőinek, szélessávú, könnyen mobilizálható és gazdaságos területlefedési képességek mellett. A Wi-Fi menedzsmentje alkalmas a tábori hírrendszerrel szemben támasztott követelmények kielégítésére gyakorlatok, egyes missziós feladatok ellátása során. Katasztrófa-híradás esetén különösen nagy szerephez juthat mobilizálhatósága, relatív alacsony energiaigénye miatt, hiszen terepen kisebb területen tökéletes hálózati szolgáltatást nyújt sok felhasználónak, még rombolt energetikai és általános távközlési infrastruktúra mellett is.

A Magyar Honvédség zártcélú hálózatfelügyeleti struktúrájába ez a menedzsment-terület könnyen beilleszthető, integrálható. A tábori felhasználás bizonyos területeinek követelményeit figyelembe véve mind a hang-, mind pedig az adatátvitel vonatkozásában megfelelő minőségi paraméterekkel rendelkezik.

A menedzsment elérésének lehetőségei mindig az adott területen elérhető leggazdaságosabb, illetve feladattól függően legstabilabb átviteli móddal kerülhetnek kialakításra.

A fent említetteket figyelembe véve a Wi-Fi megvalósítás – végső soron akár műholdas menedzsment hálózati csatlakozással – egy olyan alternatív, központosított hálózatfelügyelettel megvalósítható mobilizálható, szélessávú területi lefedési szolgáltatást képes nyújtani, mely véleményem szerint a tábori kommunikáció terén sokrétűen alkalmazható.

Összességében megállapítható, hogy a gyakorlatok, egyes missziók, de akár kihelyezett katasztrófavédelmi válságstábok kiszolgálásánál nagy előny a gyors telepíthetőség, a rugalmas mozgathatóság, a költséghatékony kiépítés, valamint a frekvencia- és teljesítménymenedzsment.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Gál Zoltán – Balla Tamás:
A QoS hatása az infokommunikációs alkalmazásokra.
Híradástechnika, Budapest, 2007/4.
- Nemes Dániel: *Biztonságos vállalati Wi-Fi.*
Előadás. Forrás:http://www.itbn.hu/prezentaciok/1_3_ITBN_2008_biztributor-aruba_Nemes.pdf 2009. január. 5., 18:00.
- Samu József: *Wi-Fi betolakodó-elhárítás.*
Forrás:<http://computerworld.hu/wi-fi-betolakodo-elharitas.html>
2008. november 17., 11:25.
- Tóth Gyula: *Vezeték nélküli informatikai hálózatok és katonai alkalmazhatóságuk lehetőségei.*
Hallgatói közlemények. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos lapja. X. évfolyam, 2006/1. szám, Budapest.

**A WINDOWS RENDSZERLEÍRÓ ADATBÁZISA:
A FELHASZNÁLÓI ANONIMITÁS BUKTATÓI**

A világban jelenleg a legelterjedtebb operációs rendszer a Microsoft Windows. Vajon milyen veszélyeket rejtget magában az alkalmazása, és milyen adatokat tárol rólunk? Sokan feltették már ezt a kérdést, de igazából átfogó, általánosan érvényes és publikus választ kevesen akartak/tudtak adni. A kérdést annak függvényében lehet csak megválaszolni, hogy milyen alkalmazás használata során vizsgáljuk a rendszert. Írásomban arra próbálok rávilágítani, hogy a katonai felderítés tevékenysége során hogyan lehet ezeket az információkat megtalálni, és ennek milyen hatásai lehetnek, tulajdonképpen arra igyekszem választ kapni, hogyan lehet megtudni egy felhasználóról, hogy „mit tesz a gépén”.

Bevezető

A Windows rendszerek és programok széles körű elterjedése a világban egyszerűvé tette a felhasználóknak a számítógépek által nyújtotta lehetőségek mind hatékonyabb kiaknázását. Bárki, bármikor beszerezhet operációs rendszereket – mára akár a gépek vásárlásakor is kérhető –, azokat könnyen és gyorsan telepítheti, illetve vásárolhat olyan kiegészítő programokat, amelyek a felhasználó munkáját tovább segítik, esetleg a szórakoztatására, vagy tanulására szolgálnak. Napjainkban egyre több program ingyenesen is elérhető. Otthon és a munkahelyen különböző szövegszerkesztőket, internet-megjelenítő (*browser*) alkalmazásokat és levelező programokat biztosan használunk. A barátainkkal nemcsak e-mailen, hanem valamilyen Interneten megvalósuló telefonszolgáltatáson (*VoIP*), illetve chat (*Skype*) alapú összeköttetésen is tartjuk a kapcsolatot, talán csak azért, mert valós időben szeretnénk velük lenni. Életünk részévé vált az Interneten keresztül történő vásárlás, banki tranzakciók végrehajtása, a napi életről szóló információk gyűjtése, amely adatok az Interneten biztonságosan és személytelenül elérhetők, de mi a helyzet az otthoni, saját gépünkkel?

Számítógépünk számtalan olyan információt rejt és raktároz, amelyek a hozzáértők számára viszonylag könnyen elérhetők, és rengeteg adattal szolgálhatnak rólunk. Valaki kíváncsi a baráti körömre, az életemre, a szokásaimra, esetleg a nemi (szexuális) irányultságomra – vegyük elő a számítógépet és megállapítható, milyen ember vagyok, és mit csinállok akkor, amikor egyedül ülök a géphez, és a hamis intimitás tudatában úgy gondolom, senki sem látja dolgaimat, vagy például a gyermek mit csinál akkor, amikor a szülő éppen nincs jelen.

A hírszerző munka alapvető eleme az inkognitó megteremtése, vagyis ne maradjon semmi jele annak, hogy mit csinállok, mikor, hogyan és kinek a megbízásából. A Windows operációs rendszer e területen hagy némi kívánnivalót maga után. E problémakör „körüljárásával” mindenki számára láthatóvá fog válni, hogy egyszerű módszerekkel akár a „szomszéd” is meg tudja állapítani, mivel foglalkozunk otthon,

mindössze a következőt kell megtennie: vagy gyorsan le kell másolnia a háttértárat, vagy elegendő időt kell hagynunk számára a „kutakodásra”.

A Windows operációs rendszer és az alatta futó alkalmazások többsége folyamatosan olyan dolgokat tesz, amelyről nem is szerzünk tudomást. A Microsoft Office a háttérben úgynevezett ideiglenes (*temporary*) fájlokat készít, a Skype naplózza a hívásainkat, míg az Explorer, a Firefox pontosan eltárolja, hogy milyen internetes oldalakat néztünk meg, és számon is tartja, hogy milyen gyakorisággal. A cikk alapvetően a Windows operációs rendszer Rendszerleíró adatbáziséval (*Registry*) foglalkozik, amely szintén rengeteg adatot tárol cselekedeteinkről. A következőkben bemutatom, hogyan lehet ezeket az információkat megtalálni egy háttértáron, és mit kell keresni akkor, ha konkrét célja van a keresésnek.

Milyen céllal kereshet valaki? A hírszerzés során előjöhetnek a munka olyan vetületei, amikor nem tanácsos, hogy bármiféle nyom maradjon a gépen végzett tevékenységről. Az ellenérdekű szolgálatok által folytatott ellenőrzések során ezek az információk a számítógépen fellelhetők, és egy mélyreható elemzés során bizonyítékként is szolgálhatnak. A „másik oldalról” nézve, ezzel a módszerrel célzott ellenőrzés is történhet, mely megmutatja, hogy a velünk együttműködő, az általunk kiképzett személy végrehajtja-e azokat a rendszabályokat, amelyekre megtanítottuk.

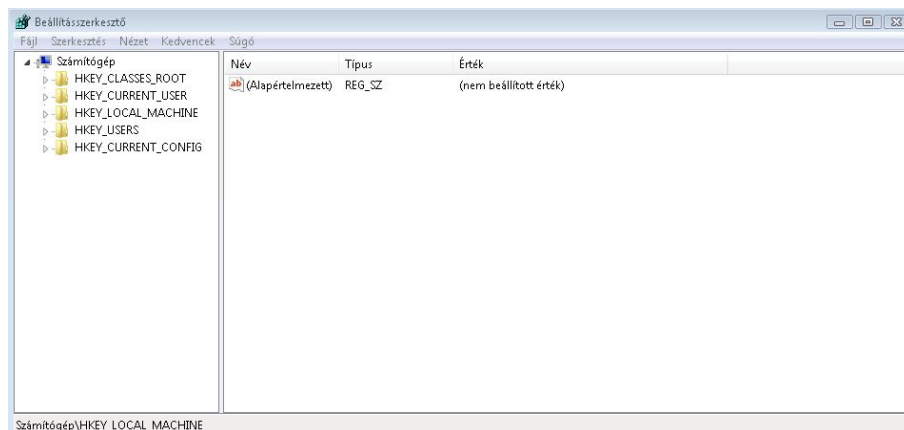
A Windows operációs rendszer minden, a működéshez szükséges adatot a Rendszerleíró adatbázisban tárol, hogy a későbbiekben – például rendszerleállások esetén – képes legyen ebből információkat visszanyerni. Ennek az adatbázisnak a boncolgatásával lehetőség van közelebb kerülni a célunkhoz, és megkeresni azokat a pontokat, amelyekre szükségünk lehet. Aki ismeri a Registry-t, az már közel jár a célszemély megismeréséhez.

Windows Rendszerleíró adatbázis

A Windows Rendszerleíró adatbázisa egy úgynevezett fa-elrendezésű hierarchiába szervezett adatfolyam, amely a Windows környezeti változóit rögzíti. Tartalmaz minden fontosabb konfigurációs beállítást, illetve a telepített alkalmazások és perifériák összetevőivel kapcsolatos információkat. A fa-struktúrát alkulcsokra lehet bontani, amelyeknek megint több alkulcsa lehet.

A registry öt gyökérkulcsot tartalmaz, amelyek az alábbiak:

- *HKEY_CLASSES_ROOT (HKCR);*
- *HKEY_CURRENT_USER (HKCU);*
- *HKEY_LOCAL_MACHINE (HKLM);*
- *HKEY_USERS (HKU);*
- *HKEY_CURRENT_CONFIG (HKCC).*

A gyökérkulcsok az alábbi adatokat tárolják:

HKCR: az itt tárolt információk határozzák meg a Windows számára, hogy hogyan tudja elindítani a telepített alkalmazásokat, egy adott kiterjesztésű fájlt mivel nyisson meg, de még a programokhoz tartozó ikonokról is tárol információt.

HKCU: az aktuálisan bejelentkezett felhasználó adatait rögzíti. Az NTUSER.DAT által tartalmazott információk alapján a felhasználók adatait, a felhasználói profilokat tárolja. Amikor az operációs rendszer elindul (profil betöltődik), a HKCU egy linkként jön létre, ami a felhasználó HKCU-beli kulcsára mutat.

HKLM: a számítógéppel kapcsolatos összes hardver és szoftver konfigurációs adatait tartalmazza (például processzor, memória, eszközvezérlők stb.).

A HKLM-nek öt kiemelt alkulcsa van:

- **HARDWARE:** a számítógép fizikai egységeinek típusa és állapota, amelyet az indítás közben épít fel;
- **SAM:** helyi felhasználói és csoportadatokat tartalmaz, például jelszavak, csoport-definíciók;
- **SECURITY:** helyi biztonsági beállításokat tartalmazza;
- **SOFTWARE:** minden olyan rendszerinformációt hordoz, amely nem szükséges a rendszer indulásához, például alkalmazások beállításai, licenc-információk, elérési útvonalak stb.;
- **SYSTEM:** olyan rendszereszközök és szolgáltatások adatait rögzíti, melyek szükségesek a rendszer indulásához.

HKU: minden egyes felhasználói profilhoz tartozik egy alkulcs (például HKU\DEFAULT), ami az alapértelmezett beállításokat tartalmazza, az ezekkel kapcsolatos információkat találhatjuk meg benne.

HKCC: csupán egy kapcsolat az aktuális hardverprofilhoz, illetve a hardver teljes konfigurációja található ezen, amely korlátozódhat az aktuális felhasználói profilra is.

A háttértáron a Registry több fájlban (*hive*) tárolódik annak függvényében, hogy milyen információkat tartalmaz:

HKEY_USERS	ntuser.dat, ntuser.dat.log
HKEY_USERS/DEFAULT	default, default.log, default.sav
HKEY_LOCAL_MACHINE/SAM	sam, sam.log, sam.sav
HKEY_LOCAL_MACHINE/SECURITY	security, security.log, security.sav
HKEY_LOCAL_MACHINE/SOFTWARE	software, software.log, software.sav
HKEY_LOCAL_MACHINE/SYSTEM	system, system.alt, system.log, system.sav

Ezeknek a fájloknak a feldolgozásával rengeteg adat szerezhető az adott felhasználó számítógépéről, valamint az általa futtatott alkalmazásokról. Lehetőség nyílik olyan egyedi információk megszerzésére is, amelyek az illető életviteléről, szokásairól és beállítottságáról árulkodnak. Adott esetben a rejtett alkalmazások felfedésére és a célszemély által készített dokumentumok paramétereinek meghatározására is alkalmazható. Egy számítógép elemzésének számos oka lehet, és a vizsgálat – amely időben több napot is jelenthet –, bonyolultságát befolyásolhatja, hogy konkrét esetre, eseményre vagyunk-e kíváncsiak, vagy nem rendelkezünk semmiféle információval, és a teljes gépet akarjuk megismerni (a titkaival együtt).

Egy rendszer analizálásakor az első lépés a számítógép rendszeridejének (belső óraidejének) megállapítása, amely lehet, hogy teljesen eltérő az általunk ismerttől, mivel az időeltérés és a nyári időszámítás befolyásolhatja. A Registry mindezt tartalmazza a következő bejegyzésben:

HKLM\SYSTEM\CurrentControlSet\Control\TimeZoneInformation

A rendszeridő rögzítése nagyon fontos lehet a későbbiekben, mert ha kíváncsiak vagyunk eseményekre, akkor ebből tudjuk meghatározni annak pontos idejét.

Lehetőség van a rendszer indulásakor automatikusan induló programok listájának megtekintésére is – e bejegyzésekben akár egy vírust is találhatunk –, mely lista általában felhasználói programokat tartalmaznak:

- *HKLM\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Runonce;*
- *HKLM\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\policies\Explorer\Run;*
- *HKLM\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Run;*
- *HKCU\Software\Microsoft\Windows NT\CurrentVersion\Windows\Run;*
- *HKCU\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Run;*

- *HKCU\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\RunOnce(Profile Path)\Start Menu\Programs\Startup.*

A felhasználó által alkalmazott programok több információt is tárolnak a Registry-ben például arról, hogy a személy milyen műveleteket végzett, mit nyitott meg, mit keresett, kivel chat-elt, mit írt és mit nézett utoljára.

A legutoljára használt programok, megnyitott dokumentumok és egyéb alkalmazások bejegyzése ezen a helyeken megtalálható¹:

XP fájl keresés	Software\Microsoft\Search Assistant\ACMRU\5603
Interneten keresés	Software\Microsoft\Search Assistant\ACMRU\5001
Nyomtatók, Számítógépek, Felhasználók	Software\Microsoft\Search Assistant\ACMRU\5647
Kép, zene, videó	Software\Microsoft\Search Assistant\ACMRU\5604
XP Start Menü legutóbbi dokumentumok	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer\RecentDocs
Távoli gépelérés	Software\Microsoft\Terminal Server Client\Default [MRUnumber]
Run sorba beírtak	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer\RunMRU
Regedit – Utolsó változtatás	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Applets\Regedit
Regedit – Kedvencek	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Applets\Regedit\Favorites
Microsoft Paint	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Applets\Paint\Recent File List
Mapped Network Drives	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer\Map Network Drive MRU
Outlook Express – Új levél	Identities\{C19958F2-22F3-4C6A-9AE0-12049CE0706F}\Software\Microsoft\Outlook Express\5.0\Recent Stationery List
WordPad	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Applets\Wordpad\Recent File List
Explorer	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer\ComDlg32\LastVisitedMRU
Common Dialog – Open	Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer\ComDlg32\OpenSaveMRU
Common Dialog – Save As	Software\Microsoft\MediaPlayer\Player\RecentFileList
WMP XP	Software\Microsoft\MediaPlayer\Player\RecentURLList
WMP XP	Identities\{C19958F2-22F3-4C6A-9AE0-
PowerPoint	Software\Microsoft\Office\10.0\PowerPoint\Recent File List
Access	Software\Microsoft\Office\10.0\Common\Open Find\Microsoft Access\Settings\File
FrontPage	New Database\File Name MRU
Excel	Software\Microsoft\FrontPage\Explorer\FrontPage Explorer\Recent File List
Word	Software\Microsoft\Office\10.0\Excel\Recent Files

¹ AccessData: *Registry quick find chart.*
www.accessdata.com/downloads/media/Registry%20Quick%20Find%20Chart%20%207-22-08.pdf

A Windows Rendszerleíró adatbázis eltárolja azokat az adatokat is, hogy milyen fájlokat futtattunk az operációs rendszer alatt. A UserAssist bejegyzés alatt található meg a futtatott állomány nevét és a futtatás idejét (*History*). Ezek a bejegyzések szimpla Caesar titkosítással (*ROT-13*) vannak kódolva, amelyek egyszerűen és gyorsan visszafejthetők, akár online, az Interneten keresztül is.

Például:

```
HRZR_EHACNGU:S:\QIQ\JvaQIQ 4\Vafgnyy.rkr (Kódolt)
UEME_RUNPATH:F:\DVD\WinDVD 4\Install.exe (Visszafejtett)
```

Ezek az információk akkor lehetnek fontosak, ha egy olyan rejtett programot keresünk, amely valamilyen fedést ad egy tevékenységnek (például rejtjelzés), illetve a használat gyakoriságára vagyunk kíváncsiak.

Amikor megvizsgáljuk ezeket a bejegyzéseket, akkor megismerhetjük a futtatott fájl helyét (külső meghajtó, például Pen Drive esetében is), hogy az hányszor volt elindítva, mikor volt utoljára használva, és a Registry-ben milyen azonosítóval rendelkezik (1. melléklet).

Ha kíváncsiak vagyunk más használt háttértárra és annak tartalmára is, akkor az a könyvtárstruktúrájából könnyen elérhető. Ha az összes elindított programra keresünk, ami a gépen valamikor futott (teljes elérési útvonallal), akkor érdemes megnézni az alábbi bejegyzéseket.² Ez akkor lehet érdekes, ha az alkalmazások például valamilyen más háttértárról (Pen Drive-ról) lettek futtatva, és az elérési út is érdekes lehet (2. melléklet).

```
HKCU\Software\Microsoft\Windows\ShellNoRoam\Bags
HKCU\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags
```

Megállapítható, hogy a vizsgált számítógép volt-e valaha valamilyen hálózatba bekötve, és bővebb információ szerezhető a LAN (Local Area Network) hálózat struktúrájáról, esetleg a WAN (Wide Area Network) hálózatról.

```
HKLM\SYSTEM\ControlSet001\Services\Tcpip\Parameters\Interfaces
```

A Windows-ban lehetőség van különböző könyvtárak, meghajtók megosztására más számítógépek számára. Az ilyen megosztásokról, illetve más, a hálózatban lévő számítógépekről és nyomtatókról is kaphatunk információt.

```
HKCU\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Explorer\
ComputerDescriptions
```

A Windows XP a vezeték nélküli hálózatok paramétereit, SSID adatait is feljegyezi abban az esetben, ha nem egy másik programot használtak.

```
HKLM\SOFTWARE\Microsoft\WZC\Parameters\Interfaces
HKLM\SYSTEM\ControlSet001\Services\Tcpip\Parameters\Interfaces\
```

---

² Peter Davies: *Forensic Analysis of the Windows Registry*; Computer Forensics: Coursework 2 – MSc Information Security & Computer Crime 2006.

A kapcsolódás pontos ideje, az IP cím, az IP cím jellemzője (dinamikus, vagy statikus), az alhálózati maszk is feltárható a gondos átvizsgálás során. A paraméterek visszaállításánál azonban egy-két fogást ismerni kell, például hogy a UNIX 32 bites Hexa-értéket át kell konvertálni, hogy olvashatóvá tett formátumot kapjunk.³

Az **USB (Universal Serial Bus) eszközök** fejlődésével és széles körű elterjedésével egyre többet használjuk az általuk nyújtott egyszerűséget és praktikumot. Bármikor használunk is egy USB eszközt (kamera, Pen Drive, fényképezőgép stb.), a csatlakoztatás ténye rögtön bejegyzésre kerül. A Registry-ben az USB eszközről több olyan információ is tárolódik, (Vendor ID, Product ID és Revision), amelyek az eszköz későbbi azonosítását teszik lehetővé.

HKLM\SYSTEM\ControlSet00x\Enum\USBSTOR

Az USB eszközök leírásában megtalálható az eszköz egyéni azonosítója is (Device ID), amely lehet sorozatszám, vagy a gyártó által adott azonosító, esetleg MAC cím.⁴

Például:

HKEY_LOCAL_MACHINE\SYSTEM\ControlSet001\Enum\USBSTOR

Disk&Ven_Kingston&Prod_DataTraveler_2.0&Rev_PMAP\5B830E0006B1&0

Ennek jelentése: Gyártó: Kingston

Típus: DataTraveler_2.0

Verzió: P

Gyári szám: 5B830E0006B1&0

Ha a megtalált USB eszköz egy háttértár volt, akkor a dedikált meghajtó neve (F:, G:, H: stb.) az előbbi bejegyzések között megtalálható.

HKLM\SYSTEM\MountedDevices

Az **Internet Explorer** adatairól, beállításairól és használatáról is tárolódnak információk a Registry-ben. Egy kulcson belül ezek három alkulcsban tárolódnak:

HKCU\Software\Microsoft\InternetExplorer

Az első alkulcsban rögzülnek a felhasználóra jellemző adatok, mint a kezdőoldal, keresősor, lap beállításai stb. A következő bejegyzésben található egy igen fontos mutató, a „FormSuggest PW Ask”, amelynek az értéke, ha „yes”, akkor a felhasználó elmentette az internetezés során a jelszavát, amelyre a böngésző adott

³ Bärkányi Pál: *Vezeték nélküli számítógépes hálózatok biztonsága*. Bolyai Szemle, 2007/2. szám.

⁴ J. Honeycutt: *Microsoft Windows XP Registry Guide*. Microsoft Press, 2003.

honlapokon történő jelszavas belépéskor mindig rákérdez. Ha elmentésre kerültek a jelszavak, akkor a SPW (*SavedPassWords*) kulcs alatt vannak feljegyezve. Minden jelszó, amelyet a Microsoft használ, megtalálható az alábbi kulcsnál:

HKCU\Software\Microsoft\Protected Storage System Provider

Ezek visszafejtésére több ingyenes program is letölthető az Internetről.

Ha kíváncsiak vagyunk arra, hogy az Explorerben milyen cím lett megadva, akkor azokat a következő alkulcs alatt kell keresni, (kivéve, ha a felhasználó törölte az előzményeket a browserében):

HKCU\Software\Microsoft\Internet Explorer\TypedURLs

Az előző bejegyzéseket követően az utoljára letöltött fájl elmentésének elérési útvonalát láthatjuk.

Abban az esetben, **ha a felhasználó más böngészőt használt** (Firefox, Opera, Netscape stb.), akkor a Registry-ből ezek az adatok nem nyerhetők ki, mivel ezen keresők a Registry-n kívül tárolják az adataikat:

Opera: *C:\Documents and Settings\User Profile\Application Data\Opera\Opera\profile*

Firefox: *C:\Documents and Settings\User Profile\Application Data\Mozilla\Firefox\Profiles*.default*

Netscape: *C:\Documents and Settings\User Profile\Application Data\Netscape\NSB\Profiles *.default*

A cikkben azokat a főbb elemeket emeltem ki, amelyek általában érdekesek lehetnek egy számítógép vizsgálata során.⁵ Nem törekedtem a teljességre, mivel a Windows Rendszerleíró adatbázis rengeteg hasznos (vagy veszélyes) információt tárol, illetve a feladattól függően lehet megválasztani azokat a kulcsokat és alkulcsokat, amelyek számunkra érdekesek lehetnek.

Nem foglalkoztam más eljárásokkal, csak a Registry elemzésével, mivel egy vizsgálat mindig ezzel kezdődik – természetesen a vizsgált adattár megfelelő backup elvégzése után – és csak ezt követően lehet a többi módszerrel vizsgálni a rendszert. Első teendő mindig az adott tároló feltérképezése, és a további utak ezen adatok birtokában választhatók ki.

Felvázoltam továbbá a lehetőségeket arra, és elindulási alapot adtam ahhoz, hogy egy ismeretlen számítógép tulajdonosának tevékenységéről hogyan szerezhetünk reá, az érintettre jellemző információkat.

A továbbiakban az 1. mellékletben a **UserAssist** bejegyzés alatti, a 2. mellékletben a **ShellBags** bejegyzés alatti információkat ismertetem. (A hitelesség érdekében az óra–perc–másodperc adatokat a képernyőn látható kettőspontos megoldással adom közre.)

---

⁵ Bárkányi Pál: *A cyber-terrorizmus – Miért és hogyan?* Felderítő Szemle 2008/3. szám.

1. melléklet: A UserAssist bejegyzés alatti adatok

Név	Sorszám	Számláló	Módosítás ideje	ClassID
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Accessories\Welcome Center.lnk	2	27	2009. 04. 28. 22:46:38	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Media Center.lnk	3	25	2009. 04. 27. 21:16:27	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Extras and Upgrades\Windows Ultimate Extras.lnk	4	25	2009. 04. 28. 22:48:55	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl2%\Windows Media Player.lnk	5	23	2009. 04. 27. 21:16:27	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Windows Photo Gallery.lnk	6	22	2009. 04. 27. 21:16:27	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Windows Live.lnk	7	21	2009. 04. 27. 21:16:27	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Windows DVD Maker.lnk	8	20	2009. 04. 27. 21:16:27	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL.:%esidl23%\Windows Collaboration.lnk	9	14	2009. 04. 27. 21:16:27	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_CTLCUACount:ctor	10	2		{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH	11	341	2009. 05. 16. 11:06:20	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:G:\AUTORCD.EXE	13	6	2009. 04. 27. 21:29:02	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}

Név	Sorszám	Számláló	Módosítás ideje	ClassID
UEME_RUNPATH:C:\Windows\system32\control.exe	14	22	2009. 05. 15. 19:31:48	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:C:\Windows\system32\rundll32.exe	15	6	2009. 04. 27. 21:39:00	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL	16	75	2009. 05. 16. 11:06:20	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:::{2559A1F4-21D7-11D4-BDAF-00C04F60B9F0}	17	12	2009. 05. 16. 11:06:20	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:Total Commander.lnk	18	28	2009. 05. 16. 10:57:55	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:C:\totalcmd\TOTALCMD.EXE	19	33	2009. 05. 16. 10:57:56	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:Mozilla Firefox.lnk	20	55	2009. 05. 15. 19:41:19	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:C:\Program Files\Mozilla Firefox\firefox.exe	21	65	2009. 05. 16. 11:06:20	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:C:\Users\Home\Desktop\Total Commander.lnk	22	7	2009. 05. 15. 19:23:58	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:Skype.lnk	23	7	2009. 04. 27. 22:30:24	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH: {24D753CA-6AE9-4E30-8F5F-EFC93E08BF3D}	24	6	2009. 05. 13. 17:27:34	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}

Név	Sorszám	Számláló	Módosítás ideje	ClassID
UEME_RUNPIDL:C:\Users\Public\Desktop\Skype.lnk	25	6		{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:%csidl23%\Microsoft Office\Microsoft Office Word 2007.lnk	26	11	2009. 05. 02. 11:24:06	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:{90120000-0030-0000-0000-00000000FFICE}	27	6	2009. 05. 02. 11:24:07	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:C:\Windows\system32\mmc.exe	28	7	2009. 04. 28. 19:09:21	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:C:\Windows\system32\cmd.exe	29	16	2009. 05. 19. 17:28:08	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:%csidl0%\cmd.exe"	30	16	2009. 05. 19. 17:28:08	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:%csidl23%\Accessories\Snipping Tool.lnk	31	14	2009. 05. 02. 14:17:29	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:%csidl23%\Accessories\Accessibility\Speech Recognition.lnk	32	14	2009. 04. 28. 22:47:08	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPATH:VMware Player.lnk	33	6	2009. 04. 29. 21:59:01	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:C:\Users\Public\Desktop\Mozilla Firefox.lnk	34	6	2009. 05. 17. 17:33:53	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}
UEME_RUNPIDL:C:\Users\Public\Desktop	35	6	2009. 05. 17. 17:33:53	{75048700-EF1F-11D0-9888-006097DEACF9}

2. melléklet: A ShellBags bejegyzés alatti adatok

Útvonal	Sor-szám	Utolsó módosítás ideje	Mód	Ablak pozíciója	Ablak mérete	Típus	Kulcs
H:\	2	2009. 04. 27. 21:19:19	Details			ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\2
C:\Users\Home\AppData\Roaming\ Microsoft\Windows\Start Menu	4	2009. 05. 20. 19:03:02	Details	(33, 33)	(800, 600)	ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\4
G:\	6	2009. 04. 27. 21:30:05	Tiles			ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\6
C:\Users\Home\Favorites	9	2009. 04. 27. 21:38:47				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\9
C:\Users\Home\Searches	10	2009. 04. 27. 21:38:47				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\10
C:\Users\Home\Downloads	11	2009. 05. 14. 21:25:20	Details	(33, 33)	(800, 600)	ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\11
C:\Users\Home\Saved Games	12	2009. 04. 27. 21:38:47				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\12

Útvonal	Sorszám	Utolsó módosítás ideje	Mód	Ablak pozíciója	Ablak mérete	Típus	Küls
C:\Users\Home\Contacts	13	2009. 04. 27. 21:38:47				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\13
C:\Users\Home\Links	14	2009. 04. 27. 21:38:47				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\14
C:\Users\Home\Desktop	15	2009. 04. 27. 21:38:47				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\15
C:\Users\Home\AppData\Roaming\ Microsoft\Windows\Start Menu\ Programs\Total Commander	17	2009. 04. 27. 21:46:37	Details	(46, 46)	(800, 600)	ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\17
C:\Windows\Web\Wallpaper	18	2009. 04. 27. 21:47:30				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\18
C:\Users\Home\AppData\Local\Temp	22	2009. 04. 27. 23:09:03	Details	(33, 33)	(800, 600)	ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\22
C:\Windows.old	32	2009. 04. 28. 21:56:30				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\ Software\Microsoft\Windows\ Shell\Bags\32

Útvonal	Sor-szám	Utolsó módosítás ideje	Mód	Ablak pozíciója	Ablak mérete	Típus	Kulcs
C:\Program Files\Mozilla Firefox	36	2009. 04. 29. 19:01:37				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\36
Cikk_Wdms	40	2009. 05. 14. 21:36:42				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\40
C:\Users\Home\Pictures	41	2009. 05. 02. 14:14:32				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\41
C:\Users\Home\Documents	42	2009. 05. 02. 14:16:19				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\42
C:\Users\Home\Documents\Cikk_Wdms	43	2009. 05. 02. 14:16:30				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\43
C:\Program Files	45	2009. 05. 05. 22:42:23				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\45
G:\	51	2009. 05. 06. 22:10:03	Tiles			ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\51

Útvonal	Sorszám	Utolsó módosítás ideje	Mód	Ablak pozíciója	Ablak mérete	Típus	Küles
C:\Program Files\Cisco Systems\VPN Client	55	2009. 05. 07. 20:21:01				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\55
Content	56	2009. 05. 12. 22:11:00				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\56
H:\VIDEO_TS	57	2009. 05. 14. 7:50:23				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\57
E:\Dokumentumok	58	2009. 05. 14. 7:50:23				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\58
C:\Program Files\Dell\Dell Wireless WLAN Card	59	2009. 05. 14. 7:50:31				ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\59
Content	62	2009. 05. 17. 18:03:51	Tiles	(46, 46)	(800, 600)	ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\62
C:\ProgramData\Microsoft\Windows\Start Menu\Programs\Startup	65	2009. 05. 19. 17:48:58	Details	(33, 33)	(800, 600)	ShellNoRoam (Vista)	Software\Classes\Local Settings\Software\Microsoft\Windows\Shell\Bags\65

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AccessData: *Registry quick find chart*.
www.accessdata.com/downloads/media/Registry%20Quick%20Find%20Chart%20%207-22-08.pdf
- Bárkányi Pál: *A cyber-terrorizmus – Miért és hogyan?*
Felderítő Szemle 2008/3. szám.
- Bárkányi Pál: *Vezeték nélküli számítógépes hálózatok biztonsága*.
Bolyai Szemle 2007/2. szám.
- C. Steel: *Windows Forensics*. Wiley Publishing, Inc., 2006.
- J. Honeycutt: *Microsoft Windows XP Registry Guide*.
Microsoft Press, 2003.
- L. W. Wong: *Forensic Analysis of the Windows Registry*.
Forensic Focus, 2006.
- Peter Davies: *Forensic Analysis of the Windows Registry*. Computer Forensics:
Coursework 2 – MSc Information Security & Computer Crime 2006.

OROSZ FEGYVERES ERŐK – EGY ÚJABB REFORM KÜSZÖBÉN

Oroszország újkori történelmében a hatalmas méretű ország fegyveres erői az elmúlt közel két évtizedben számos katonai reformot éltek át. A Vlagyimir Putyin miniszterelnök kormányában ismét védelmi miniszterre kinevezett Anatolij Szergyukov 2008. október 14-én egy újabb, a Nagy Honvédő Háborút követő időszak vélhetően egyik legradikálisabb katonai reformját hirdette meg. A bejelentett haderőreform egy hosszabb előkészítő folyamat eredményeként került napvilágra – sőt, sok szakértő már korábbra várta a civil védelmi miniszter határozott lépéseit –, de tartalmi elemeire, időzítésére minden bizonnyal hatással voltak a 2008. augusztusi grúziai fegyveres konfliktus – a politikai és katonai vezetés számára – nem minden szempontból kedvező tapasztalatai is.

Szergyukov védelmi miniszter reformtervének főbb elemei:

- a tisztek létszámának csökkentése, a tisztikar összetételének átalakítása;
- a tiszthelyettesi kar létrehozása;
- a tisztképzés rendszerének centralizálása;
- a központi parancsnoki és irányító szervek – beleértve a Védelmi Minisztériumot (VM) és a Vezérkart is –, átszervezése, személyi állományuk jelentős csökkentése;
- az „M” keretalakulatok felszámolása, és valamennyi megmaradó katonai alakulat állandó készenléti kategóriába sorolása;
- a tartalékosok mozgósítási rendszerének és kiképzésének átszervezése;
- a szárazföldi csapatoknál áttérés a dandár szervezeti formára, ezzel egyidejűleg az ezred, hadosztály, hadtest és hadsereg szervezeti forma megszüntetése;
- a légideszant csapatok átszervezése, a hadosztály szervezeti forma megszüntetése;
- a katonai alakulatok, magasabbegységek és bázisok számának csökkentése.

Tekintsük át a védelmi miniszter által meghirdetett haderőreformot részleteiben és összefüggéseiben:

A személyi állomány és a tisztek létszámának csökkentése

Szergyukov az orosz haderő jelenlegi állománystruktúráját egy olyan tojáshoz hasonlította, amely középső részén felpuffadt, mivel az ezredesek és alezredesek többen vannak, mint a hadnagy, főhadnagy és százados rendfokozatban szolgáló fiatal tisztek összesen. Ezért – megfogalmazása szerint – egy, a talapzatára

állított piramist kell felépíteni, hasonlóan más országok fegyveres erőinél kialakított létszámarányokhoz. Ennek érdekében a hadnagyok és főhadnagyok számát a mostani 50 ezerrel 60 ezerre kell növelni, míg az ezredek és alezredek létszámát jelentősen csökkenteni kell.

A fegyveres erők (FE) létszámának 1 millió 130 ezerrel 1 millió före csökkentése – a már korábban bejelentett 2016 helyett – már 2012-re meg fog valósulni, s ennek keretében a jelenlegi 355 ezer tiszti beosztásból csupán 150 ezer tiszti beosztás lesz az új állománytáblában.

A 2008. évi adatok szerint több mint 44 ezer tiszti beosztás feltöltetlen, azokat automatikusan törlik az állománytáblákból. 26 700 fő már kezdeményezte leszerelését (tartalékos vagy nyugállományba helyezését), további 9100 fő 2009-ben eléri a nyugdíjkorhatárt. A felsőoktatási intézetektől tanulmányaik befejezése után két év katonai szolgálatra bevonultatott 7500 főt a szolgálati idejük letöltése után leszerelik, és a jövőben ilyen formában nem soroznak be tiszteket katonai szolgálatra. A fennmaradó 117 500 tisztet (többségükben főtiszteket) a fegyveres erők szerkezeti átalakítását követően az elkövetkező három évben fokozatosan leszerelik, illetve akik a megfelelő jogosultságokkal már rendelkeznek, szolgálati nyugállományba kerülnek.

Szergjukov védelmi miniszter szándéka szerint – arányait tekintve – a legnagyobb létszámcsökkentésre a központi parancsnoki és irányító állománynál kerül sor, nevezetesen a közel 22 000 fős állományból (10 523 fő – VM, 11 290 fő – VM háttérintézmények, vezérkar) 8500 fő marad, ebből 3500 fő a VM központi állományában. A vezérkar és a háttérintézmények állományának 50%-os csökkentését 2009. március 1-jéig kellett végrehajtani.

Megnevezés	2008	2012
Az orosz fegyveres erők létszáma	1 130 000 fő	1 000 000 fő
Tisztek	355 000 fő	150 000 fő
Tábornok	1 107 fő	886 fő
Ezredes	25 665 fő	9 114 fő
Alezredes és őrnagy	99 550 fő	25 000 fő
Százados	90 000 fő	40 000 fő
Hadnagy és főhadnagy	50 000 fő	60 000 fő
VM központi állománya	10 523 fő	3 500 fő
VM háttérintézmények + Vezérkar	11 290 fő	5 000 fő

A tiszthelyettesi kar létrehozása

Az orosz fegyveres erők személyi állományának új struktúrájában fokozott hangsúlyt fektetnek egy jól felkészült, elkötelezett és nagy létszámú tiszthelyettesi kar létrehozására, ami korábban csak a cári orosz haderőben és a Fehér Gárdában

létezett. Még a Szovjetunióban, 1972-ben visszaállították a zászlósok és őrmesterek állománykategóriát, de később fokozatosan teljesen súlytalanná és minden tekintélyt nélkülözővé sorvasztották. Jelenleg 140 ezer zászlós és őrmester (abból 50 ezer a haditengerésznél, 90 ezer pedig a többi haderőnemenél), köztük 10 ezer nő teljesít szolgálatot. Az elképzelés szerint egy felkészült tiszthelyettesi karnak meghatározó szerepe lesz a katonai kiképzésben és a fegyelem megszilárdításában. Ennek érdekében a kormány külön célprogramot fogadott el, amelynek központi eleme a szerződéses tiszthelyettesek kiképzése, valamint szolgálati lakáshoz jutásuk biztosítása, anyagi megbecsülésük új rendszerének bevezetésével pedig a hosszú távon történő megtartásuk, motiválásuk.

A tisztképzés rendszerének centralizálása

A tiszti állomány létszámának csökkentése következtében elkerülhetetlen a jelenleg 65 felsőfokú oktatási intézményből álló katonai oktatási struktúra (15 akadémia, 4 egyetem, 46 főiskola) ésszerűsítése, azaz számuk és az oktatói-nevelői állományuk csökkentése. 2012-től már csak tíz katonai felsőoktatási intézmény marad a Védelmi Minisztérium alárendeltségében, az alábbi tervezett összetételben:

- három kutató–oktató központ;
- hat katonai akadémia (öt haderő–fegyvernemi, egy vezérkari);
- egy katonai egyetem.

Az új oktatási intézmények nem csak a tisztek képzésének helyszínéül szolgálnak majd, hanem kutatóhelyekként is fognak működni, ahol ennek megfelelő tudományos háttérrel (műszerpark, laboratóriumok, könyvtár, kísérleti terület stb.) is biztosítani kíván a védelmi tárca vezetése. Területi elhelyezkedésük az országos lefedettség érdekében arányos lesz, szem előtt tartva a már létező nemzetközi rangot szerzett katonai intézmények és hagyományaik megőrzését, valamint a szükséges tiszti utánpótlást biztosító válogatási lehetőség kialakítását. Első lépésben a meglévő katonai intézményeket 10 központba szervezik, azok kihelyezett tagozatokként (filiállokként) fognak működni. A véglegesen bezárásra kerülő főiskolákról, egyetemekről egy későbbi időpontban hoznak döntést. Anatolij Szergyukov védelmi miniszter beszédében kiemelte, hogy a tanszékek (a szakirányok) jelenlegi formájukban történő megőrzését támogatja, az azonosakat lehetőség és igény szerint összevonják, és alapvetően a katonai tanintézetek menedzsmentjét kívánja az optimális szintre „visszafejlesztetni”. A jövőben az olyan katonai szakirányokon, mint például jogász, közgazdász, tolmács, a képzést polgári egyetemeken folytatják, és a Védelmi Minisztériummal tanulmányi szerződést kötő hallgatók – tisztjelöltek – tanulmányaik idejére katonai ösztöndíjban részesülnek.

A dandár szervezeti struktúra kialakítása

A bejelentett reformlépések második leglényegesebb elemének tekinthető, hiszen a hadosztály–ezred struktúra gyakorlatilag a Nagy Honvédő Háború befejezését követően, 1945/46-ban alakult ki a Szovjet Hadsereg szárazföldi erőinél

és végleges formáját a Georgij Konsztantyinovics Zsukov, a Szovjetunió marsallja, védelmi miniszter által 1956/57-ben bevezetett reformok során alakították ki. Az orosz szárazföldi erőknél a négyezredes harcokcsi- és gépesített lövészhadosztályok (általában három harcokcsiezred és egy gépesített lövészezred a harcokcsihadosztályban, illetve három gépesített lövészezred és egy harcokcsiezred a gépesített lövészhadosztályban) a jellemzők. A katonai körzetek alárendeltségében többnyire három-négy hadosztályból álló összefegyvernemi hadsereg található, melyet most hadtestté fognak átszervezni. A szárazföldi erők kötelékében az első dandár szervezeti elemek (önálló gépesített lövészdandárok formájában) az 1990-es években jelentek meg, amikor is gazdaságossági megfontolásokból az érintett hadosztályok létszámát csökkentették. Elsősorban az Észak-Kaukázusi Katonai Körzetben hoztak létre dandárokat (például 33. és 34. hegyi gépesített lövészdandár), amely kísérlet – a Védelmi Minisztérium és a katonai vezetés értékelése szerint is – sikeresnek bizonyult.

A haderőszervezésben a dandárt a hadosztály és az ezred közti közbülső harcászati csoportosításnak tekintik, azonban nemzetközi összehasonlításban az orosz haderő jelenlegi dandárjai inkább megerősített önálló ezredeknek felelnek meg. A jövőbeni orosz dandároknál a hangsúlyt a harci támogató alegységek megerősítésére helyezik – amelyek ma még hadosztály alárendeltségben látják el feladataikat –, így az új dandárok sokkal mozgékonyabbak, nagyobb tüzerővel rendelkezve harcászati szinten önálló harci tevékenységre is képesek lesznek. Az új dandárok több mint fele gépesített lövész jellegű lesz. A harcokcsi- és gépesített lövészhadosztályokat úgy szervezik át, hogy egy hadosztályból két dandár (négy-négy zászlóaljjal) alakulhasson meg. A folyamat 2008 októberében az elit és közismert Moszkva melletti 2. Tamányi gépesített gárda-lövészhadosztály átszervezésével vette kezdetét. Ezt rövid időn belül követi a másik elit hadosztály, a Kantyemirov gárda-lövészhadosztály dandárokká szervezése.

A dandár szervezeti formára történő átállás irányába hatott az a körülmény is, hogy a hagyományos fegyverekkel megvívandó, nagy katonai erő koncentrációját igénylő fegyveres konfliktusok kialakulásának valószínűsége – a nemzetközi tapasztalatok alapján készült orosz értékelés szerint – minimális, s különösen igaz ez az atomnagyhatalmak vonatkozásában. Orosz felfogás szerint az elvileg számításba jövő stratégiai és hadműveleti célok elérésében meghatározó szerepe továbbra is csak az atomtűerőnek, a hadászati rakétacsapatoknak és a légi erőknek lehet. A vonatkozó döntés meghozatalához a végső lökést (valószínűsíthetően) a tavaly augusztusban Grúziával kialakult konfliktus, a Dél-Oszétiában végrehajtott hadműveletek során szerzett tapasztalatok adták meg. A hadműveletekben részt vevő 5. harcászati csoportosítás egységei (megerősített gépesített lövészezredek) a 19. gépesített lövészhadosztály (Észak-Oszétia) és 42. gépesített lövészhadosztály (Csecsenföld) állományából kerültek ki. A harcászati csoportosítások közvetlen vezetését és irányítását nem a hadosztálytörzsek és nem az 58. hadsereg törzse látta el, hanem az Észak-Kaukázusi Katonai Körzet által felállított különleges hadműveleti vezetési csoport. Feltételezhető, hogy az új háromszintű – katonai körzet–hadműveleti parancsnokság–dandár – katonai vezetési–irányítási struktúrát a kipróbálása során szerzett kedvező tapasztalatok és az apróbb finomítások beépítése után véglegesen elfogadják, majd alkalmazását is rendszeresítik.

A katonai alakulatok, magasabbegységek és bázisok számának csökkentése

A szárazföldi erőknél a hadosztály–ezred szervezésről a dandár–zászlóalj szervezeti formára történő átállással párhuzamosan megszűnik az eddigi vezetési–irányítási rendszer – katonai körzet–hadsereg–hadosztály–ezred – és az új struktúra bevezetésének eredményeként az egységek, magasabbegységek száma három év alatt a mostani 1890-ről 172-re fog redukálódni. A felállításra kerülő dandárok többsége gépesített lövész lesz, s mintegy 80 dandár fegyvernemi (köztük 40 összefegyvernemi, 20 rakéta és tüzér, 10 híradó, valamint csapatlégvédelmi, elektronikai harc) alakulatként fog működni. Közelebről meg nem határozott okok miatt egy hadosztály tüzérhadosztályként megmarad a szárazföldi erők kötelékében a Távolveleti Katonai Körzetben. Eme drasztikusnak tűnő átszervezés keretében megszüntetik az úgynevezett „M” alakulatokat és valamennyi megmaradó katonai alakulat az állandó készülségű erőket alkotja majd. Az orosz haderő megszűnik mozgósítás útján feltöltött haderőként létezni. Az 1980-as években, békeidőszakban, a harckocsi- és a gépesített lövészhadosztályokat mozgósítási szintjük szerint négy fokozatba sorolták. Az akkori közel 200 hadosztályból csak 50 volt 100%-ra feltöltve és rövid időn belüli alkalmazásra (bevetésre) felkészítve. Jelzésük ennek megfelelően „A” volt. A megmaradó mintegy 150 „keret”-hadosztálynak meglehetősen tág normaidőn belül (1–4 hét) kellett elérni a személyi állománnyal történő háborús feltöltöttség szintjüket. Az átszervezések nyomán 2012-től valamennyi katonai alakulat békeidőszakban is állandó készülségben fogja ellátni feladatait, melyhez a szükséges állományt a Védelmi Minisztérium vezetése a szerződéses katonai rendszerre való teljes átállással kívánja biztosítani. Így az orosz haderő vonatkozásában jelentősen magasabb harci és reagálási képességgel lehet számolni, mint jelenleg, s ez biztosítaná a legutóbbi grúziai konfliktushoz hasonló helyzetek gyors és hatékony kezelését. Egyértelmű tehát, hogy a tömeghadsereg megszüntetését, a bejelentett csökkentéseket egy nagyobb tüzerővel, dinamikusabb és komplexebb feladatok végrehajtására felkészített haderővel tervezik kompenzálni, illetve jövőbeni fejlesztésüket – a nemzetközi trendekhez igazodva – ebben az irányban képzelel el a védelmi tárca vezetése.

A szárazföldi csapatokhoz hasonlóan a többi haderőnemnél is látványosan csökkentik az alakulatok számát, így a légierőnél 340-ről 180-ra, a haditengerészetnél pedig 240-ről 123-ra, a hadászati rakétacsapatoknál az eddigi 12 helyett 8 hadosztály marad, míg az űrvédelmi csapatoknál 7 helyett a jövőben 6 magasabbegység látja majd el a szolgálatot. A légierőnél megszüntetik a korábban már csökkentett, két századból álló repülőezredek (24 harcigép/ezred), s helyettük bázisrepülőtereket hoznak létre, ahol három-négy repülőszázad települ, hasonlóan a szovjet időkben kialakított rendszerhez, vagy a Fehéroroszországban ma is létező struktúrához.

Szergyukov védelmi miniszter értékelése szerint nem lesz szükség a hagyományos értelemben vett gyorsreagálású erők létrehozására, mivel az ilyen feladatokat a légideszant csapatok eddig is ellátták. Minden katonai körzet alárendeltségébe kerül egy légideszant dandár, amely megerősített fegyverzetével válsághelyzetekben bármilyen körülmények között bevethető lesz. A két ezredből álló hadosztályokat (négy) légideszant dandárokká szervezik, így várhatóan hetnyolc légideszant dandár jön majd létre.

A katonai alakulatok számának várható változása

Megnevezés	2008	2012
Szárazföldi csapatok	1890	172
Légierő	340	180
Haditengerészet	240	123
Hadászati rakétacsapatok	12	8
Űrvédelmi csapatok	7	6

Következtetések:

Anatolij Szergyukov védelmi miniszter döntése az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek átalakításáról gyakorlatilag elődje, Szergej Ivanov 2006. évi bejelentését – miszerint a katonai reform befejeződött – írja felül, ezzel megkérdőjelezve az akkori reformok valóságát, az elvégzett átszervezések hitelességét.

A hadosztály–ezred haderőstruktúráról a dandár szervezeti formára történő átállás azon felfogás elfogadásaként értelmezhető, miszerint a fegyveres erőknek elsősorban hagyományos fegyverek alkalmazásával helyi konfliktusok kezelésére kell alkalmasnak lenniük, azaz az orosz politikai vezetés nagy kiterjedésű hadműveletek folytatásával a közeljövőben nem számol. A dandárok nagyobb tűzerővel, korszerűbb fegyverrendszerekkel és fokozott reagálóképességükkel a legkülönbözőbb harcászati feladatok megoldására lesznek felkészítve, irányításuk-vezetésük az új, háromszintű struktúra keretében operatívabb, dinamikusabb lesz.

A korábbi hatalmas olajbevételek és jelentős valutatartalék ellenére, valamint a viszonylag tartós gazdasági növekedés mellett Oroszország a jövőben már nem engedheti meg magának a tömeghadsereg fenntartását. A fegyveres erők struktúrájának és személyi állománya létszamarányainak kialakításánál előtérbe kerültek a hatékonysági szempontok.

A védelmi miniszter a reformok bejelentésnél szükséztlenül érintette a nukleáris erőket, azonban ettől függetlenül ezen elrettentő erő megőrzésére és fejlesztésére a jövőben is nagy hangsúlyt fektet az orosz állami vezetés. Ebben bizonyára közrejátszott Henry Kissinger, volt amerikai külügyminiszter azon gondolatával való azonosulásuk, hogy hiteles katonai erő nélkül a külpolitikai célokat nem lehet megvalósítani.

A korábban elfogadott „Nemzeti Fegyverzeti Program – 2010” felülvizsgálata elkerülhetetlen, aminek eredményeként az új szervezeti elemek (dandárok) nagy számban fognak korszerű és korszerűsített fegyvereket kapni a hadiipartól, amelynek anyagi forrását nagyjából az olajbevételek, kisebb részben pedig a dinamikus fejlődő orosz fegyverexport fogja biztosítani.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dale R. Herspring: *Russian Military Reform and Anatoly Serdyukov*. 2008. 11. 19. <http://web.mit.edu/>
- Vélemények Szergyukov reformintézkedéseiről. 2008. 12. 18. <http://rbth.ru/>

KÁNTOR FERENC VEZÉRŐRNAGY

**A CSAPATFELDERÍTÉS, VALAMINT
A HADMŰVELETI ÉS HARCÁSZATI FELDERÍTÉS
FEJLŐDÉSE (1960–1990)***

A történeti áttekintést az 1960–1990 közötti három évtizedre korlátozom, egyfelől azért, mert erről az időszakról rendelkezem megbízható adatokkal, másfelől azért, mert a történetet személyesen is átéltem. Kezdetben mint felderítő szakasz-, majd századparancsnok, később hadosztály felderítő alosztályon, majd – kisebb-nagyobb megszakításokkal – az 5. Hadsereg felderítő törzsében, végül a Magyar Néphadsereg Vezérkar (MNVK) 2. Csoporthónökségen szolgáltam.

Előjáróban pontosítani szükséges a terminológia használatát: 1977-ig a Magyar Néphadseregben a felderítő, a gépkocsizó/gépesített lövész (gl.) és harcokcsi- (hk.) alegységekkel végrehajtott felderítés hivatalos megnevezése **csapatfelderítés** volt. A **hadművelati és harcászati felderítés** fogalom 1977. december 1-jétől vált hivatalos használatúvá, jelezve a felderítőerők és -eszközök jelentős fejlődését. A csapatfelderítés fogalom továbbra is megmaradt, de már nem átfogó értelemben, „csupán” a katonai felderítés egyik nemének elnevezéseként. Tartalmában a harcászati felderítésen belül az ezred és hadosztály felderítő erők egy részével, valamint a gl. és hk. alegységekkel végrehajtott felderítést értjük/értettük csapatfelderítésen.

Mint mindnyájunk számára ismert, a vonatkozó szabályzatok úgy határozták meg a felderítést, hogy az a harctevékenységek/hadműveletek biztosításának legfontosabb fajtája.

A felderítés alapvető feladatát képezte a pontos, megbízható adatok beszerzése a szemben álló ellenségről és a terepről a különböző fokozatú összefegyvernemi parancsnokok elhatározásához. Az atomfegyverek és más korszerű csapásmérő eszközök elterjedése tovább fokozta a felderítés jelentőségét.

Ehhez a korántsem egyszerű feladat végrehajtásához meghatározott felderítő erőre és eszközmennyiségre volt szükség. Mindezt csak a felderítő csapatok és a felderítő eszközök fokozatos fejlesztésével és új, korszerű felderítési nemek bevezetésével, a felderítő képesség növelésével lehetett teljesíteni.

A felderítő erők és eszközök fejlődése szorosan kapcsolódott a hadsereg egészének, és különösen az összefegyvernemi csapatok fejlődéséhez.

A Magyar Néphadsereg (MN) fejlődését sokan sokféle módon taglalták és taglalják. Személy szerint úgy gondolom, hogy egy-egy évtizedes szakasz jól jellemzi a fejlődést. Tehát a '60-as, '70-es és '80-as évek egy-egy fejlődési szakaszt képezhetnek.

---

* A szerző írását 2008 őszén, az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés megalakulásának 90. évfordulója alkalmából készítette.

Azonban az adott évtized vége nem jelenthet merev záróvonalat az egyes szakaszok között.

A felderítés/csapatfelderítés fejlődése az 1960-as években

Az 1960-as évek hadseregfejlesztésének fő iránya a korábbinál korszerűbb haderőszerkezeti keretek kialakítása volt. 1960-ig a csapatok közvetlenül a Honvédelmi Minisztériumhoz (HM) tartoztak.

A haderőfejlesztés során 1961-ben két haderónemi parancsnokság alakult, nevezetesen a Szárazföldi Parancsnokság, illetve a Honi Légvédelmi Parancsnokság. Rövidesen a Szárazföldi Parancsnokság MN 5. Hadsereg Parancsnoksággá szerveződött, állományába négy gépkocsizó lövészadosztály és egy harcokocsi-ezred, később harcokocsi-hadosztály tartozott. 1966-ban megalakult a 3. Hadtest Parancsnoksága, alárendeltségében két gépkocsizó lövészadosztállal.

Az 1961. évi berlini, az 1962. évi kubai válság, és összességében a hidegháború elmélyülése következtében jelentősen meggyorsult a haderő átszervezése, és tulajdonképpen az évtized végére már kialakultak és jól működtek az újonnan létrehozott struktúrák.

Az összefegyvernemi erőkkel együtt, gyakran azok keretében alakultak ki és fejlődtek a felderítő törzsek és csapatok.

A csapatfelderítés felső vezetése és irányítása 1968-ig a HM, pontosabban a Vezérkar (VK) szintjén, a VK 9. önálló osztálya révén valósult meg. A katonai felderítés rendszerezése céljából **1968-ban** a 9. önálló osztály **a VK 2. Csoportfőnökség állományába tagozódott**, mint annak önálló osztálya. Ezzel megvalósult a katonai felderítés vezetésének és irányításának egységesítése.

Az összefegyvernemi 5. Hadsereg törzsében felállításra került egy felderítő osztály, illetve később az összefegyvernemi 3. Hadtest törzsében szintén egy felderítő osztály alakult. A hadosztálytörzsekben egy-egy felderítő alosztály szerveződött, illetve a gépkocsizó lövész- és harcokocsi-ezredeknel egy-egy felderítőoszt (FEF) irányította a szakmai feladatokat. A felderítőosztok szakmai képzése, illetve továbbképzése a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán (KLKF), valamint a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián (ZMKA) egy-egy felderítő tanszék irányításával történt.

A felderítő csapatok fejlődése

A haderő-átalakítás kezdeti fázisában egy-egy felderítőszázad (csapat-felderítő, úszóharcokocsi- és ejtőernyős (eje.) szakasz), ezredszinten egy-egy felderítő-szakasz állt rendelkezésre szakfelderítői feladat végrehajtására.

A hidegháborús helyzet éleződésével a katonai vezetés elrendelte a csapatfelderítés jelentős megerősítését és a felderítő erők és eszközök nyugati irányban történő összpontosítását. Ennek keretében hadsereg (hadműveleti) szinten 1966-ban felállításra került egy önálló rádiófelderítő (ráf.) zászlóalj, valamint egy önálló mélységi felderítőszázad. Hadosztályszinten 1964-től a felderítőszázadokat felderítő zászlóaljjakká (csapatfelderítő-, úszóharcokocsi-, ejtőernyős és rádiófelderítő század), az ezredek felderítőszakaszait pedig századokká szervezték át. Feltöltésük

és technikai eszközökkel való ellátásuk csak fokozatosan történt, prioritást kaptak az elsőlépcsős csapatok. A felderítőcsapatok kiképzési anyagokkal és eszközökkel történő ellátása céljából a '60-as évek közepén Egerben megalakult egy HM-szintű felderítő módszertani alosztály.

A '60-as években az új szervezeti struktúrák kialakulásával párhuzamosan figyelemre méltó **felderítő-technikai fejlődés** is végbement. Kezdetben a hadosztály felderítőszázadoknál korszerűbb technikaként mindössze három-három darab szovjet gyártmányú BRDM-1 típusú úszó páncélozott szállítóharcjármű állt rendelkezésre. A felderítő alegységek alapvető felderítőeszközeit a távcsövek és a tájolóképezték. 1963-tól a hadosztályok felderítő zászlóaljainál és az ezredek felderítőszázadainál úszóharckocsik (PT-76) és felderítő úszógépkocsik (FUG) kerültek rendszerbe, jelentősen növelve a felderítőerők páncélvédettségét, mozgékonyágát és tűzerejét. Az úszó harckocsikban elsőként jelentek meg korszerű éjjellátó készülékek. Az újonnan felállított rádiófelderítő századokat korszerűnek mondható lehallgató és iránymérő technikával szerelték fel.

A páncélozott technikai eszközökbe beépített, valamint a korábbiaknál korszerűbb hordozható híradó-technikai eszközök számottevően javították az összeköttetés színvonalát, a felderítési adatok eljuttatását a rendeltetési helyekre.

Összességében az 1960-as évek végére kialakultak a csapatfelderítés stabilnak mondható keretei, jelentős technikai fejlődés történt, és a 3x8 hónapos kiképzési rendszer bevezetésével jó színvonalra emelkedett a felderítő csapatok kiképzése. Jelentősen nőtt a felderítés képessége és hatékonysága is. Új felderítő szervek és nemek megjelenésével (felderítőcsoporthoz, mélységi felderítőcsoporthoz, rádiófelderítő elemek) megnövekedett a felderítés mélysége és elérte a 60 km-t.

Az 1970-es években történt fejlődés és változások

Ebben a periódusban a MN fejlesztésének fő iránya a kialakult szervezeti struktúrák további javítása és a technikai eszközök számottevő korszerűsítése volt. Ennek keretében – részben a korábbi szervezetek meghagyásával, részben újak létrehozásával – jelentős módosulás ment végbe a MN egészét illetően. A '70-es évek elején megtörtént a HM újbóli átalakítása: hatékony hadászati vezetés fő feladattal.

A Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe tartozott az 5. (összfegyvernemi) Hadsereg, a 3. (összfegyvernemi) Hadtest, az 1. Honi Légvédelmi Hadsereg és a Csapatrepülő Parancsnokság.

A katonai felderítés számára is fokozott követelmények kerültek meghatározásra, legfőképpen a felderítés képességének és eredményességének növelése, a felderítő technikai eszközök korszerűsítése, a hadművelleti felderítés jelentős erősítése és a katonai felderítés egy rendszerbe történő foglalása.

Ebből kiindulva a katonai vezetési szinteknek megfelelően a katonai felderítés területén is megvalósult az adekvát szakmai tagozódás egységes rendszere, nevezetesen a hadászati felderítés, a hadművelleti felderítés és a harcászati felderítés.

A felderítés felső szintjén a Felderítő Csoportfőnökség önálló, illetve Csapatfelderítő osztálya 1977. december 1-jétől az MNVK 2. Csoportfőnökség Hadművelési és harcászati felderítő szolgálatává fejlődött. Állományába egy hadművelési és egy kiképzési osztály, valamint egy módszertani alosztály tartozott. Szakirányítás tekintetben a ZMKA felderítő tanszéke, a KLKF felderítő tanszéke, tiszthelyettes iskola, az összefegyvernemi hadsereg és az összefegyvernemi hadtest felderítőosztályai, a gl. (g.) és hk. hadosztályok felderítő alosztályai, valamint a gl. (g.) és hk. ezredek felderítő főnökei tartoztak.

A felderítőcsapatok fejlődése vonatkozásában legjelentősebb változás az volt, hogy az addigi vezérkar-alárendeltségű önálló felderítő zászlóalj az összefegyvernemi hadsereg állományába rendelték. Ezzel egyidejűleg megszűnt az önálló mélysegi felderítőszázad, állománya és szaktechnikai eszközei nagyrészt a zászlóalj erősítették. Jelentős feladat volt a zászlóalj mindenoldalú beillesztése a hadsereg felkészítési és kiképzési rendszerébe. A korábban elsőbbséget jelentő ejtőernyős kiképzés fontosságát megőrizve, a zászlóalj mindenekelőtt hatékony felderítésre, az adatszerzés elsődlegességére kellett felkészíteni. A zászlóalj állományát képező korszerű különleges felderítő csoportok a felderítés mellett különleges feladatot végrehajtására is képesek voltak. E csoportok alkalmazásával jelentősen **megnőtt a hadművelési felderítés mélysége.**

A hadművelési felderítés másik eleme, az önálló ráf. zászlóalj – a felderítőcsapatok diszlokációjának javítása céljából – a nyugati határszélre települt át. A zászlóalj az új helyén a korábbinál jobb elhelyezési körülmények közé jutott, közelebb került a hadművelési alkalmazás várható körletéhez. Nem utolsósorban, már a békeelhelyezési körletben lehetőség nyílt éles felderítési feladatok végrehajtására is.

A '70-es évek közepén – ugyancsak a diszlokáció és az elhelyezési körülmények javítása céljából –, három hadosztályközvetlen felderítőzászlóalj is a nyugati államhatár közelében kapott új békeelhelyezési körletet.

Felderítőképességi és adatszerzési szempontból **nagy fontosságú esemény volt, hogy a Csapatrepülő Parancsnokság állományában megjelent egy felderítő repülőezred,** amely a felderítési feladatok jelentős részét az összefegyvernemi hadsereg érdekében végezte. Alkalmazásukkal **tovább nőtt a felderítés mélysége.** Felderítési feladataikat vizuális megfigyeléssel és légi fényképezéssel teljesítették. A felderítési adatok közvetlenül a felderítő törzsekben telepített légi-vevőkészülékek segítségével került a felhasználókhoz.

A technikai fejlesztésről

A '60-as évek végétől megkezdődött a felderítő alegységek páncélozott szállító harcjárművekkel (PSZH-kal) való ellátása, majd a '70-es évek közepétől a BRM (BRM-1K) lánctalpas terepjárók rendszeresítése. Ezzel tovább javult a felderítő alegységek páncélvédeltsége, a különböző felderítőszervek tűzereje, terepjáró képessége és együttműködési lehetősége az összefegyvernemi csapatokkal. A felderítés hatékonyságát növelte a harcjárművekbe beépített különböző rendeltetésű korszerű felderítő eszközök és műszerek.

A különböző rendeltetésű helikopterek széles körben kerültek a haderő rendszerébe, rendszeressé vált a felderítésbe történő bevonásuk. Egyebek között légifigyelési feladatokra és mélységi felderítőcsoportok kiszállítására kerültek alkalmazásra. A Csapatrepülő Parancsnokság állományában nagy sebességű szállító repülőgépeket rendszeresítettek, amelyek igény szerint „szállították volna ki” a különleges felderítőcsoportokat a potenciális ellenség mélységébe.

A kiképzési feladatok közül, mint már utaltam rá, egyik fontos feladat volt az önálló felderítő zászlóalj és az önálló ráf. zászlóalj beillesztése a hadsereg kiképzési rendszerébe. Ebből kiindulva mind az önálló felderítő zászlóalj, mind az önálló ráf. zászlóalj részére parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok kerültek levezetésre, végrehajtó századok bevonásával. A kiképzés során az adatszerzés került a központi helyre, mindkét zászlóaljnál. A különböző szakkiképzési feladatok végrehajtása gyakran szakmai összevonasok (hegyi, téli, vízi, eje.) formájában valósultak meg.

1974-ben először került sor hadosztály szintű felderítő rendszergyakorlat végrehajtására. A gyakorlatra bevonásra kerültek egy gl. hadosztály felderítőerői és -eszközei, beleértve a fegyvernemek felderítő alegységeit is. A gyakorlat egy gl. hadosztály harcászati gyakorlatára épült, és alapvető célja a hadosztály felderítő rendszere egészének működtetése, irányítása és vezetése volt, a valóságot legjobban megközelítő helyzetben. Ezt követően az ilyen típusú gyakorlatok rendszeressé váltak.

Összességében a '70-es évek második felében kialakultak a felderítő-csapatok stabil szervezeti, szakharcászati gyakorlatokon jól begyakorolták a felderítési feladatok végrehajtását. Jelentős technikai fejlesztés következett a korábbinál korszerűbb felderítőeszközök álltak rendelkezésre. Kiszélesedtek a hadműveleti felderítés erői és eszközei, a felderítés mélysége meghaladta a 100 km-t. **Megteremtődött a hadműveleti és harcászati felderítés egysége**, és összességében jelentősen nőtt a csapatok felderítő képessége.

A hadműveleti és harcászati felderítés fejlődése az 1980-as években

Az 1980-as évek elején az ország gazdasági helyzetének romlása, a fizetőképesség csökkenése azt eredményezte, hogy felülvizsgálták a haderő addigi struktúráját és technikai fejlesztésének lehetőségeit.

Egy másik fontos körülmény is jelentős változásokat hozott a haderő életében, nevezetesen az, hogy politikai döntés értelmében a '80-as évek közepétől az addig alapvetően támadó irányultságú haderőt a továbbiakban az ország védelmére kellett alkalmazni.

A fentiek értelmében, több évi tervezés és előkészítés után egy létszámában és technikai eszközeiben kisebb, struktúrájában korszerűbb haderő került kialakításra. A Magyar Néphadsereg a korábbi hadsereg–hadosztály–ezred szervezetekről áttért a hadsereg–hadtest–dandár szervezetekre. Ez azzal járt, hogy a korábbi egy hadtest- és hat hadosztályparancsnokságból három hadtestparancsnokságot szerveztek, a 24 ezredből 17 dandárt alakítottak meg. Mindez jelentős létszámcsökkenést, a fegyverzet és a technikai eszközök racionalizálását eredményezte.

A szervezeti és a doktrinális változások alapvető hatással voltak a katonai felderítés egészére, ezen belül különösen a hadműveleti és harcászati felderítésre. Ez utóbbit érintően jelentősen csökkent a felderítő törzsek száma, a korábbi egy hadtest felderítő osztály és hat hadosztály felderítő alosztály helyett három hadtest felderítő osztály szerveződött, amelyek feltöltésre is kerültek.

A korábbi hat hadosztályközvetlen felderítő zászlóalj bázisán három, az előzőeknél erősebb hadtestközvetlen felderítő zászlóalj alakult, az előzőeknél létszámban és technikában jobban feltöltött alegységekkel. Az átszervezés eredményeként nagymértékben megerősödtek a dandárok felderítőszázadai is.

Hadműveleti szinten továbbra is megmaradt az önálló felderítő zászlóalj és az önálló ráf. zászlóalj, feltöltöttségük az átszervezések eredményeképpen tovább javult. A korábbi felderítő repülőezred bázisán egy felderítő repülőszázad szerveződött.

Technikai vonatkozásban a felderítő csapatoknál a '80-as évek korántsem hoztak olyan látványos fejlődést, mint korábban történt. A technikai eszközök átcsoportosításával azonban az új szervezetek feltöltöttsége jelentősen javult, nőtt a felderítő alegységek műszerezettsége és szaktechnikai eszközökkel való ellátottsága.

Jelentősen javult a légi felderítés hatékonysága, ugyanis a fentebb említett felderítő-repülőszázadban a korábbiaknál korszerűbb felderítőtechnikával ellátott repülőgépek kerültek rendszerbe. A csapatokhoz az előzőeknél – az átszervezések eredményeképpen – több helikopter került rendszeresítésre, amelyek bevonása a felderítésbe egyszerűbbé és ezáltal gyakoribbá vált.

A '80-as évek közepén a **védelmi tevékenység előtérbe kerülésével egyik központi feladattá vált a felderítő törzsek és csapatok felkészítése és kiképzése a védelmi feladatokra.** Elsőként ki kellett dolgozni a védelmi harctevékenység (hadművelet) felderítő biztosításának elveit, követelményeit, a szükséges szabályzatokat és segédleteket. Ezek alapján a napi kiképzésben a szakharcászati és össz-fegyvernemi gyakorlatokon a felderítő törzsek és csapatok (szervek) gyakorolták a fenti követelmények megvalósítását, felkészülve a vonatkozó tervekben meghatározott feladatok végrehajtására. Ilyen helyzetben várta a hadműveleti–harcászati felderítés az 1989-1990-ben bekövetkezett társadalmi–politikai változások következményeit. De ez már egy másik történet.

Összességében

A csapatfelderítés, illetve a hadműveleti és harcászati felderítés három évtizedes fejlődését illetően röviden ennyiben foglaltam össze, korántsem a teljesség igényével. A fejlődés egyértelmű volt és kétségbevonhatatlan. Az 1960-as évek elején létezett felderítő alegységek korszerű felderítőcsapatokká, egész rendszerré fejlődtek. A kezdeti minimális technikai ellátottság (gépkocsi, távcső, tájoló) a maga idejében korszerű gépesített és felderítő szaktechnikai arzenállá fejlődött.

A felderítő erők és eszközök folyamatosan és magas szinten megfeleltek a kor követelményeinek, mindezért köszönet illeti azokat a vezetőket és beosztottakat, akik a felderítés ügyéért mindenkor elhivatottan dolgoztak, munkájuk nem volt hiábavaló.

Bevezetés

A mélységi felderítést a Vezérkar közvetlen alárendeltségébe tartozó (hadászati szintű), illetve a szárazföldi összefegyvernemi (hadműveleti-harcászati szintű) kötelékek állományában lévő, szervezetszerű, speciális kiképzést folytató felderítő egységek és alegységek végezték, azzal a fő felderítési céllal, hogy adatokat szerezzenek a szemben álló fél csoportosításáról, szervezetéről, fegyverzetéről, felszereltségéről, tevékenységének jellegéről. Feladatukat képezte továbbá, hogy diverziós és különleges tevékenységgel zavart keltsenek a potenciális ellenség soraiban.

Feladataikat általában a mélységi, illetve a különleges felderítő csoportok, valamint osztagok állományából képzett (figyelőőrök, rejtett figyelők, felderítő járőrök stb.) alkalmazásával valósították meg, a saját csapatok harcrendjétől eltávolodva, az ellenség hadműveleti/harcászati harcrendjében, illetve annak mélységében.

A hidegháborús évek alatt – a nemzetközi politikában tapasztalható feszültség növekedésével egy időben – egyre intenzívebbé vált a magyar haderő fejlesztése is. Eredményeként, az 1950-es évek második felében, majd átmeneti haderőcsökkentést követően az 1960-as évek elejére kialakultak a folyamatosan korszerűsített harcászati-hadműveleti, illetve hadászati rendeltetésű felderítő, köztük a mélységi (különleges) felderítést végrehajtó erők háborús szervezetei. Erre az időre az ezredek, hadosztályok, hadtestek és később az összefegyvernemi hadsereg állományában a felderítő szervezetek mellett megjelentek az irányításukat végző felderítő tisztek, alosztályok, illetve osztályok.

A kezdeti évek (1959–1963)

A tömegpusztító fegyverek front és hadsereg (később hadtest, illetve hadosztály) szinten történő megjelenésével a katonai felső vezetés számára már az ötvenes évek második felétől világos volt, hogy olyan különleges felderítő szervezetet kell létrehozni, amely képes a katonai parancsnokok részére nagy mélységből adatokat szolgáltatni ezeknek a fegyvereknek a helyéről, állapotáról és készenléti fokáról. A saját csapatok megóvása érdekében (szükség esetén) a szervezet feladatát képezte a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának késleltetése is. Az 1950-es évek helyi háborúi – különösen az izraeli–arab összecsapások tapasztalatai – ráirányították a figyelmet az ejtőernyővel hadszíntérre kijuttatott csoportok fontosságára.

---

* A szerző tanulmányát 2008 őszén, az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés létrejöttének 90. évfordulója alkalmából készítette.

Az elsőként létrehozandó új szervezetet század erőben képzelték el és 1959-ben ennek megfelelően vette kezdetét a szervezőmunka Tóth Gábor őrnagy irányításával, aki egyben az önálló alegység első parancsnoka is volt. Az előkészítő munka eredményeként, **1959. október 14-én**, a HM 003000. számú „Szigorúan titkos!” parancs alapján a Vezérkar közvetlen alárendeltségében **alakult meg a 34. önálló különleges rendeltetésű (mélységi) felderítőszázad.**

Az alegység létrehozásával az volt a cél, hogy a felderítés egy új felderítési nemmel, a mélységi felderítéssel bővüljön. A megalakult alegység az MNVK 2. Csoportfőnökség közvetlen alárendeltségébe került.

A szervezési munkák 1960 májusában fejeződtek be. Az anyagi feltételek megteremtése mellett kiemelt fontosságú szerepet kapott az egyedi kiképzési program összeállítása, a harckészültségi rendszabályok kidolgozása és a feladatra alkalmas személyi állomány kiválogatása. Az alegység különleges rendeltetését és a hazai tapasztalatok hiányát figyelembe véve 1959-ben, Moszkvában szakmai konzultációra került sor.

Az alegység hivatalosan 1959. december 1-jén alakult meg, **első állomáshelye Budapesten**, az akkori Ságvári Endre laktanyában **volt**. Az alakulat az MN 7000 fedőszámot kapta. A század elhelyezési feltételeit és anyagi ellátását a laktanyában települő rádiófelderítő ezred biztosította.

A század 1960 októberében a budapesti Vasvári Pál, majd 1961 októberében a Kinizsi Pál laktanyába költözött.

A felderítő katonákat a Magyar Néphadsereg magasabbegységeiből válogatták. Az állomány összekovácsolása a Siófok–Balatonkiliti repülőtérén, 1960. május 9-én kezdődött. Az alegység hivatásos és továbbszolgáló katonái első ejtőernyős ugrásaikat (LI–2 típusú repülőgépből), a sármelléki katonai repülőtérről történt felszállást követően, 1960. május 11-én 16 órakor hajtották végre. A földet érés helye a Sármellék – Keszthely – 71-es számú műút által határolt terület volt.

A század állománya az 1960-as évek végén újonnan avatott tisztekkel és tiszthelyettesekkel bővült. Ezzel egy időben a századhoz olyan sorállományú katonák érkeztek, akik már az MHSZ (Magyar Honvédelmi Szövetség) keretén belül kaptak ejtőernyős kiképzést.

Az alegység kezdetben századtörzsből és két felderítő szakaszból állt.

Századparancsnokok:

- 1959. december 1-től Tóth Gábor őrnagy;
- 1961-től Molnár Lajos százados;
- 1962 szeptemberétől Mikula János őrnagy.

Szakaszparancsnokok:

- 1. szakasz: Lits Gábor főhadnagy;
- 2. szakasz: Molnár Pál főhadnagy (mindkét tiszt műszaki végzettségű volt).

A század létszáma a magalakulást követő évben 76 fő volt. Állománya 1961 szeptemberében Dombi Lőrinc és Nagy József hadnagyokkal, majd egy év múlva további négy, az Egyesített Tiszti Iskolán kiválóan végzett hivatásos tiszttel (Árvai Zoltán, Bánki Imre, Belovai István és Gyuricza Béla) bővült.

1962-ben a század harcoló állományát már négy szakasz képezte. Az állomány harcászati és speciális szakmai felkészítését – köztük az ejtőernyős ugrásokat – tábori, kihelyezett körülmények között tervezték, szervezték és hajtották végre. A sorállomány első kiképzési ugrásait 1960 szeptemberében Sármellék mellett, majd Tápiószentmártonban hajtották végre. Az ugrásokat 51 M. hát-, illetve 52 M. mentőejtőernyővel végezték. Az első gyakorlatra 1960 őszén került sor, amelyet az alegységek ejtőernyős ugrás nélkül hajtottak végre „megfelelő” eredménnyel. A felderítő katonák fegyverzete KL típusú, magyar gyártmányú géppisztolyból és TT-pisztolyból állt.

Az MNVK 2. Csoportfőnökség alárendeltségébe tartozó századot 1962-ben zászlóaljja szervezték át, majd 1963 augusztusában az alakulat Szolnokra költözött. **Az alakulat megnevezése 34. Önálló Különleges Felderítő Zászlóaljra változott**, fedőszáma MN 3100 volt. Az egység első parancsnokává Mikula János őrnagyot nevezték ki. A Kelenföldi Goldberger Textilművek 1963. május 5-én csapatzászlót adományozott az alakulatnak, majd az egység fennállása 25. évfordulóján második alkalommal került új csapatzászló a zászlóaljhoz.

1962 őszén a hadosztályok felderítőszázadait ismét zászlóaljja szervezték át. Állományukba kezdetben – a törzs és a kiszolgáló alegységek mellett – csak egy BRDM-ekkel felszerelt felderítőszázad és egy mélységi felderítőszakasz volt. A későbbiekben a felderítőszázad mellett a szervezetbe került egy úszóharckocsi-század és egy mélységi felderítőszázad is.

A felkészítés és a fejlesztés időszaka (1963–1977)

Ez az időszak a felderítő törzsek és csapatok életében a legbonyolultabb, egyben legtartalmasabb periódus volt. Megtörtént a mélységi felderítő szervezetek kibővítése, alkalmazási elveik kidolgozása, az anyagi-technikai és a kiképzési feltételek fejlesztése, a kiképzési programok véglegesítése. A felderítő szervezetek állománya a 34. Önálló Mélységi Felderítő Zászlóaljjal, a 27. Önálló Mélységi Felderítőszázaddal és a hadosztályok mélységi felderítő századaival egészült ki. A 34. Önálló Mélységi Felderítő Zászlóalj és a 27. Önálló Mélységi Felderítő Század 1973-tól már nemcsak a háborús, hanem a béke hadrendben is szerepelt.

A hadosztályok állományába tartozó felderítő zászlóaljak szervezetébe a csapatfelderítő és az úszóharckocsi-századok mellett (szakasz helyett) felderítőszázad állt hadrendbe három–három mélységi felderítő csoporttal.

Az 1960-as évek közepén a 34. Önálló Felderítő Zászlóalj állományából (a három mélységi felderítőszázadból) az 5. Hadsereg alárendeltségében (mozgósítást követően) megalakításra került a 27. Önálló Mélységi Felderítő Század. A század létszáma és technikai eszközökkel történő ellátottsága a harckészültségbe helyezés elrendelését követő négy órán belül nyolc, 24 órán belül pedig további négy, összesen 12 mélységi felderítőcsoport megalakítását és alkalmazását biztosította.

A 27. Önálló Mélységi Felderítő Század 1965. augusztus hónapban végrehajtott harckészültségi ellenőrzésének tapasztalatai azt bizonyították, hogy a század képes feladatainak teljesítésére. Az 1970-es évek elejéig a század rendszeresen és eredményesen vett részt a Magyar Néphadsereg csapatainak gyakorlatain, ahol többnyire az ellenséges erőket képviselte. Folyamatos törekvés volt felderítőcsoport kötelékben növelni az állomány jártasságát a légi szállítást követő felderítési és rombolási feladatok végrehajtásában, téli időjárási viszonyok között, nappal és éjjel erdős, hegyes terepen. Ezeken a gyakorlatokon a mélységi felderítőcsoportok eredményesen szerepeltek.

Az 1960-as évek második felében kialakult a zászlóalj végleges szervezete és állománya, amely az 1990-es évek elejéig (az 1973-tól 1977-ig tartó éveket kivéve) szinte változatlan maradt. A zászlóalj összlétszáma 400 és 430 fő között változott, melyből a hivatásos és a továbbszolgáló állomány 70–80 főt, a sorállomány 330–350 főt tett ki. A korábban említett három szervezet további három lényeges komponenssel bővült. A zászlóalj törzsben létrehozták a hadművelati alosztályt, a harcoló alegységek (mélységi felderítőszázadok) száma három lett, és az MN speciális híradóinak báziskiképzésére megalakították a híradó kiképzőszázadot. A mélységi felderítőszázadok létszáma 80 fő volt, három azonos felépítésű szakaszból álltak, szakaszonként négy rajjal, azaz négy mélységi felderítőcsoporttal (MFCS).

A csoportok háborús szervezete az alábbi volt:

- 1 fő csoportparancsnok (hivatásos állományú);
- 1 fő tolmács csoportparancsnok-helyettes (tartalékos tiszt);
- 1 fő (később 2 fő) távirász;
- 4 fő (később 3–5 fő) felderítő, amelyből 1 fő golyószórós.

1973-tól tovább korszerűsödtek és fejlődtek a hadművelati és harcászati felderítést végrehajtó erők.

A hadosztály felderítő zászlóaljak állományába tartozó mélységi felderítő századok hat MFCS-tal rendelkeztek. A csoportok állománya (hat fő) kiképzést kapott a légi úton ejtőernyővel (deszantolás), leszállással (helikopterrel), harcjárművön vagy gyalog (átszivárgással, illetve visszahagyással) történő kijutásra, és 50–100 km mélységben lévő nagy fontosságú objektumok felderítésére, valamint más különleges feladatok végrehajtására.

1973 őszén a 34. Önálló Felderítő Zászlóalj állományából megalakított 27. Önálló Mélységi Felderítő Század (13 MFCS-tal) az 5. Hadsereg alárendeltségébe került. A század feltöltöttsége békében 90–100% között volt. Szolnokon, a Gábor Áron laktanyában kapott elhelyezést, fedőszáma MN 3458 volt. A 34. Mélységi Felderítő Zászlóalj csökkentett létszámmal továbbra is az MNVK 2. Csoportfőnökség alárendeltségében maradt, feladatát hadászati szintű felderítési és különleges feladatok végzése képezte.

Az átszervezések és a haderőreformok időszaka (1977–1996)

A felsőbb katonai vezetés átalakításával egy időben a csapatfelderítő erők vezetését a szárazföldi hadsereg vette át. A szakmai felügyeletet továbbra is az MNVK 2. Csoportfőnökség, majd később a HVK Katonai Felderítő Hivatal gyakorolta.

Az átszervezések következtében a hadászati célok helyett a hadműveleti és a harcászati szintű felderítési feladatok kerültek előtérbe, míg az alkalmazási elvek és a kiképzés jellegzetességei nem változtak.

1977 őszén a Vezérkar közvetlen alárendeltségébe tartozó 34. Önálló Felderítő Zászlóalj, valamint a korábban kivált 27. Önálló Mélységi Felderítőszázad összevonásával az 5. Hadsereg alárendeltségében egy ütőképes, azonnali készenlétű – hadműveleti felderítési feladatok végrehajtását biztosító – mélységi felderítő zászlóalj került megalakításra, amelynek állományába összesen 27 MFCS tartozott. A zászlóalj fedőszáma és hadrendi megnevezése nem változott. A szárazföldi hadsereg állományába történő áthelyezést a hivatásos állomány kedvezőtlennek ítélte.

Ezzel egy időben, a hadműveleti és a harcászati mélységi felderítő egységek és alegységek háborús személyi utánpótlásának, valamint a hadászati szintű felderítési feladatok megoldásának biztosítására (három azonnali készenlétű MFCS-tal) **hadrendbe állították a 183. Önálló Tartalékképző Mélységi Felderítő Zászlóaljat.**

A Magyar Honvédségben az 1990-től bekövetkezett tartalmi és szervezeti változások során a 34. Önálló Felderítő Zászlóalj felvette az **MH 34. Bercsényi László Felderítő Zászlóalj** nevet.

Megfelelés az új kihívásoknak (1996-tól)

A haderő átalakítása során a felderítő zászlóaljak felszámolásával együtt – egy kivételével – megszűntek a mélységi felderítőszázadok, a feladatok tartalma is változott. Megkezdődött a gyorsreagálású zászlóalj, majd ennek bázisán az **MH 1. Könnyű Vegyes Ezred** megalakítása.

Az 1990-es évek második felétől a mélységi felderítés alkalmazási elveiben és a végrehajtandó feladatokban is változás következett be, amely 1999-től, majd a NATO-hoz történt csatlakozást követően vált meghatározóvá. 1997-től megkezdődött a sorállomány felváltása szerződéses katonákkal, akiknek aránya már elérte a 100%-ot.

A 34. Bercsényi László Felderítő Zászlóaljnál bekövetkezett fontosabb változás a zászlóalj szervezetének átalakítása volt.

Zászlóalj parancsnokság:

- zászlóalj törzs;
- törzsszázad (javító-, ellátó-, kommandáns- és híradószakasz) összesen 120 fő.

Három különleges felderítőszázad (80–80 fővel, összesen 240 fő, századonként két szakasszal, szakaszonként három különleges felderítő csoporttal).

Feladattípusaik: Magassági ejtőernyős ugró-, hegyi- és bűvárcsoport.

Feladatok:

- hadműveleti szintű felderítési feladatok;
- békefeladatok: katasztrófa-elhárítás, kiképzés, terrorelhárítás;
- nemzetközi békefenntartó feladatok.

1988-tól az alakulat békefenntartói feladatokban vett részt a Sínai-félszigeten, Cipruson és a délszláv országokban. 2001 nyarán költözött a szolnoki katonai repülőtérre.

Az egység parancsnokai voltak (legmagasabb elért rendfokozatukkal):

1960–1961	Tóth Gábor őrnagy/ezredes
1961–1962	Molnár Lajos százados/ezredes
1962–1967	Mikula János alezredes
1967–1972	Kádár Ferenc alezredes
1972–1975	Gyuricza Béla őrnagy/vezérezredes
1975–1977	Dr. Héjja István őrnagy/ezredes
1977–1987	Fritz Sándor alezredes/ezredes
1987–1992	Szabó Ferenc alezredes/ezredes
1992–1993	Nagy Gergely alezredes
1993–1997	Nagy István alezredes
1997–2000	Szűcs András alezredes/dandártábornok
2000–2004	Köpöczi József alezredes/ezredes
2004 óta	Simon Attila ezredes

Az 1959–1989 közötti évtizedek általános jellemzői

A második világháború előtt, majd közvetlenül a háborút követően létrehozott ejtőernyős alakulatok a hadászati-hadműveleti vezetés elgondolása alapján a haderő manőverező képességének javítását szolgálták. Az ejtőernyő (a repülőgép mellett) a gyors átcsoportosítás eszköze volt. A fő cél az alakulatok megalakításával az volt, hogy fontos hadműveleti körzetekbe gyorsan juttassanak gyalogsági, illetve könnyű tüzérségi eszközökkel felszerelt erőket és ezzel a hadászati-hadműveleti erőviszonyokat megváltoztassák (a pápai és a 62. ejtőernyős zászlóalj).

Az 1959-ben megalakított ejtőernyős alakulat már a nevében is új tartalmat, új alkalmazási elgondolást hordozott – mélységi felderítőszázadnak nevezték.

Létrehozásával a katonai vezetés kettős igényt igyekezett kielégíteni. Egyrészt a kétpólusú világ katonai szembenállásából a politikai és a katonai vezetők azt a következtetést vonták le, hogy erősíteni kell a szövetségi rendszerek katonai potenciálját, növelni kell a felderítés hatékonyságát, a váratlansági tényezők számát, a meglepetések alkalmazását, az ellenség mélységében történő tevékenység során a hatékonyságot, a demoralizálást, illetve biztosítani kell a döntéshozók előrelátását,

a megalapozott elhatározások adatszükségletét. Ebben – a tervek szerint – csapat-szinten az ejtőernyős felderítő csoportok kaptak kiemelt fontosságú szerepet.

Másrészt, az ország politikai zártságából következően, a hadászati felderítés egy másik ága – az ügynöki hírszerzés – nem tudott kellő hatékonysággal működni. Éppen a legveszélyeztetettebbnek vélt észak-olaszországi és a Duna-völgyi hadműveleti irányokban nem volt megfelelő számú ügynöke. Ezért a létrehozott mélységi felderítőszázad a hadászati ügynöki hírszerzés tartalékává vált.

A század megalakítása jelentős szervezési feladat volt. Az alkalmazási elvek kimunkálása, az ehhez kapcsolódó feltételrendszerek kidolgozása, az eredményes alkalmazást biztosító célirányos szakmai kiképzési programok összeállítása magas szintű elméleti munkát követelt.

Nehezítette az akkor e területeken dolgozó tisztek helyzetét, hogy más fegyvernemektől eltérően, itt a századot megalakító tiszteket az MNVK 2. Csoportfőnökség más területeiről vezényelték erre a feladatra, korábbi feladataik ettől a munkától eltérőek voltak.

Az elsőként kinevezett tisztek, mindenekelőtt Tóth Gábor őrnagy (később ezredes és a ZMKA Felderítő Tanszékének vezetője), Mikula János és Kozma József őrnagyok igen jól megalapozták az alkalmazás elvi kérdéseit, melyet később további – már a szakmában gyakorlatot szerzett – tisztek vitték tovább az 5. Hadsereg felderítő osztályán: Ludman Ferenc, dr. Széplaki János, Kertész László, Bukor István, az MNVK 2. Csoportfőnökségén: Polyák István, Árvai Zoltán, dr. Bánki Imre és Molnár Sándor.

Utólag megállapíthatjuk, hogy három valószínű kiindulópontjuk lehetett.

– Támaszkodhattak a partizáncsoportok tapasztalataira. Ez úgy is megjelent, hogy felelős vezető kiképzési értekezleten határozottan kijelentette, elegendő lenne annyit ugrani a felderítő katonáknak, köztük a felderítő távirászkodnak is, mint a szovjet partizánoknak a második világháborúban (azaz egyet...)!

– Tanulmányozhatták a MNVK 2. Csoportfőnökségen akkor rendelkezésre álló, kevés információt biztosító forrásanyagot. Ismerték a Magyar Néphadsereg technikai képességeit, ebben a kérdéskörben a legfontosabb a légi szállítóeszközök képessége és a rádiók hatótávolsága volt.

– Nyilvánvalóan jelentkezett olyan probléma is, hogy az akkor rendelkezésre álló LI-2 típusú repülőgép nem lett volna képes a tervezett mélységbe eljutni. E kételyre a válasz rendszerint az volt, hogy szükség esetén a Front biztosítja a szállítóeszközt.

Sok egyéb kétely is megjelent, amely megkérdőjelezte az ejtőernyőzés szükségességét. A Honvédelmi Minisztériumban akadt vezető, aki elpazarolt időnek tartotta a felkészítésre fordított kiképzési napokat, kifogásolta az érintett állomány külön pótlékait és juttatásait, felesleges kiadásnak tekintette az ejtőernyőzéshez kapcsolódó költségeket.

Sok vita után az alkalmazás kiinduló alapelve végül is az lett, hogy néhány fős (akkor 6–8 fős) csoportokat, ritkábban osztagot juttatnak légi szállítást követő ejtőernyős kirakással az „ellenség” 300–500 kilométeres mélységébe, amely csoportokat 4-5 napos felderítés után bevonják. Az alkalmazás alapja a saját, illetve a szövetséges csapatok támadási üteme volt (akkoriban egy szovjet hadosztály 100–120 kilométeres támadási ütemmel számolt).

Erre az alkalmazási elvre épült a kiképzés, amelynek központi kérdése az „ellenség” mélységébe történő működés feltételei kialakítása, az ejtőernyővel történő kijutás gyakorlása volt. Ez utóbbi volt a legvonzóbb kiképzési ág. Az ejtőernyős kiképzés akkori irányítói – elsősorban Valkó Gyula, később, de még ebben a korszakban Hüse Károly, Kovács Sándor, Juhász József, majd később Mucsi József – jól felkészült, az állomány körében népszerű tiszték, tiszthelyettesek voltak. Tudásukat részben a repülőcsapatoknál és a 62. ejtőernyős zászlóaljnál, illetve a Magyar Honvédelmi Szövetségben (MHSZ) szerezték. Az alakulat személyi előkészítő bázisai ebben az időszakban szinte kizárólagosan az MHSZ ejtőernyős klubjai voltak. A polgári és katonai ejtőernyőzés kapcsolatát az egészséges rivalizálás jellemezte.

Az előzőekben (nagy vonalakban) vázolt alkalmazási elveket a mélységi felderítősorozat, majd zászlóalj megtartotta, bár már ebben az időszakban új feladatként jelentkezett a diverzió. A diverziót – akkori elgondolás szerint – három fő céllal alkalmazhatták a mélységbe juttatott felderítők. Elsősorban hadszíntéri objektumokat (hidakat, vasutakat, üzemanyag-ellátó rendszereket stb.) romboltak, útlezárásokat alakítottak ki; megtévesztő eljárásokat (például útjelző táblák elforgatása) alkalmaztak; és személyek elleni tevékenységet folytattak (különleges feladatok).

A személyek ellen irányuló diverziós eljárás bázisán (ahhoz kapcsolódva) alakult ki – már a zászlóalj szint időszakában – a közelharckiképzés, ami jól illeszkedett az ejtőernyős kiképzéshez. Ebben az időszakban került az alakulathoz Furkó Kálmán, akinek a nevéhez ez a kiképzési ág kapcsolódik. Személye e kiképzési ág kimunkálása, módszertanának kialakítása és gyakorlása során lett világhírű. Hírnevéhez kapcsolódóan az alakulat is egyre népszerűbb, vonzóbb lett a sorkötelesek körében.

Ennek az időszaknak – az alkalmazási elvek változása vonatkozásában – három kiemelkedő fontosságú összetevője van.

1) Az alkalmazási mélység növelése (már 600–800, sőt 1000 km-es mélységről volt szó). Ennek az oka nem az volt, hogy új, ilyen távolságra is szállítani képes repülőgépeket, illetve nagyobb távolságra is adni képes rádiókat kapott a hadsereg, hanem az, hogy a katonai felső vezetés igénye nőtt meg és adatokat kívánt a hadászati tartalékokról, a szembenálló expedíciós erők beérkezéséről stb., de eszköz hiányában ez a kérdés elméleti maradt). Az ejtőernyős felkészítés és kiképzés területén lényeges volt, hogy kiképzési időszakonként, személyenként 20 ugrásban határozta meg a teljesítendő követelményt.

2) Az előzőekből következően fontos változás az alkalmazási idő növekedése. A csoportok működésével már 10–12 napig számoltak. Ennek kapcsán szükséges megemlíteni a kiképzés egyik új komponensét, a túlélést. Az ejtőernyőzésre történő felkészítés, az ugrások végrehajtása, a közelharckiképzés és a túlélés gyakorlása jó tartású, edzett, nagy tűrőképességű egyéneket eredményezett, akiket szívesen fogadtak a polgári életben is. Erről tanúskodnak azok a dokumentumok, amelyeket az üzemek, vállalatok küldtek az alakulatnak.

3) Az alkalmazási elvek változásához tartozik az osztag fogalmának megjelenése is. Az osztag több csoport összevonásával, vagy nagyobb létszámú (2–25 fős) erő kiküldésével alakult meg. Létrejöttét – akkori elképzelések szerint – új diverziós formák, elsősorban a rakétaindítók elleni tevékenységek, nagyobb hadszíntéri tereptárgyak rombolásának tervei indokolták. Utólag elmondható, hogy az osztag – mint az ellenség mélységében tevékenykedő felderítő-diverziós szervezet – nem váltotta be a tervezők elképzeléseit, az ejtőernyővel történő kijuttatás módszertani kimunkálása sem sikerült. (Akkor még más szállítóeszköz nem állt rendelkezésre.)

Fontos jelenségként ki kell emelni, hogy az ejtőernyős sport, az ejtőernyők katonai alkalmazása, a mélységi felderítés fejlődése és eredményei alapján kialakult az ez irányú hazai szakirodalom, illetve tudományos tevékenység.

Kialakult az ejtőernyőkkel, az ejtőernyős sporttal foglalkozó – nyílt – szakirányú irodalom, megkezdődött az ilyen tematikájú könyvek kiadása, ami szerencsére folytatódott is.

A mélységi felderítés témakörében többen írtak diplomamunkát, illetve doktori disszertációt – dr. Boda József rendőr ezredes, dr. Bánki Imre ezredes – a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián, illetve Nemzetvédelmi Egyetemen. Kriska György alezredes tudományos munkájában, később pedig Polgár Ervin vezérőrnagy átfogóan foglalkozott a mélységi felderítéssel, valamint annak történetével.

A Magyar Honvédség 1. Könnyű Vegyes Ezred rövid története és feladatai

A mélységi felderítés történetének áttekintése nem lenne teljes, ha nem ejtenénk szót az 1990-es évek elején létrehozott légimozgékonyosságú elit egységről, melynek feladatai – alkalmazkodva a NATO követelményeihez –, szorosan összefüggnek és egyben ki is egészítik a mélységi (mai megnevezéssel műveleti) felderítő erők tevékenységét.

A Magyar Honvédség 1. Könnyű Vegyes Ezred jogelődje, a **88. Gyorsreagálású Zászlóalj 1993. szeptember 1-jén alakult meg Szolnokon, mint légimozgékonyosságú zászlóalj. 2000. október 1-jétől, mint 1. Könnyű Vegyes Ezred folytatta működését.**

Az ezred feladatát a Szárazföldi Vezérkar közvetlen alárendeltségében hajtotta végre.

Rendeltetését a honvédelmi miniszter az Alapító okiratban határozta meg.

Alaprendeltetéséből fakadóan feladatai lehetnek:

- Válságkezelési feladatok:
  - határszakaszok zárása;
  - fontos terepszakaszok, területek biztosítása;
  - fegyveres csoportok felkutatása, blokkírozása, elfogása;
  - kiemelkedően fontos épületek, objektumok őrzésének megerősítése;
  - ipari és környezeti katasztrófák, terrorcselekmények bekövetkezése esetén a következmények felszámolásában való részvétel.
- Háborús tevékenységgel kapcsolatos feladatok:

Az ellenség harcászati, közeli hadműveleti mélységében a kiemelten fontos célpontok pusztítása, megsemmisítése, melyek más úton nem pusztíthatók, úgymint:

  - vezetési pontok pusztítása;
  - repülőterek létesítményeinek, repülőeszközeinek megsemmisítése;
  - az ellenség utánpótlási rendszerének bénítása;
  - átkelőhelyek birtokbavétele, megtartása.

Továbbá:

  - ellencsapás biztosítása érdekében fontos csomópontok, terepszakaszok elfoglalása, korlátozott ideig történő megtartása;
  - az ellenség visszavonulásának akadályozása;
  - a védelem mélyében keletkezett rések lezárása;
  - a biztosítási övben vadász- és halogatóharc-tevékenységek végrehajtása;
  - kiemelten fontos szállítmányok kísérése;
  - az ellenség légi deszantjának felszámolása, illetve abban való részvétel;
  - harci kutató–mentő tevékenység végrehajtása.
- Nem háborús feladatok:
  - béketámogató műveletek végrehajtása;
  - humanitárius feladatok végrehajtása;
  - kutató–mentő feladatok végrehajtása;
  - nem harcolók evakuálása.

Felkérés esetén az ezred kész részt venni békefenntartó, béketámogató feladatokban.

Az ezred részt vesz ENSZ-misszióban Cipruson, más békefenntartó missziókban a Sínai-félszigeten és Boszniában, az olasz erőkkel együttműködve.

Az egység szervezetén belül ejtőernyős, légiroham, hegyi-hidegégővi és gépesített gyorsreagálású századok találhatók. A szervezet megalakítása során a katonai felső vezetést az az elv vezette, hogy olyan gyorsreagálású alakulatot hozzon létre, amely bármikor, bárhol, bármilyen körülmények között bevethető, és a feladat végrehajtását nagyfokú önállóság jellemzi.

Az ezred szervezetét és feladatrendszerét ennek megfelelően hivatásos és szerződéses katonáállományra alapozták. A hivatásos és a szerződéses, valamint (2004 novemberéig) a sorállomány aránya 70–30% volt. A harcoló alegységek állományban 100%-ban hivatásos és szerződéses katonák szolgáltak.

Az ezred kiképzését felmenőrendszerben végzik, ami azt jelenti, hogy a katonák az első másfél hónapban alapozó kiképzést, majd hat hét időtartamban egyéni szakfelkészítést, végül raj-, szakasz-, illetve századkötelékben kötelék kiképzést, illetve béketámogató kiképzést hajtanak végre.

Az ezred minden időszakban speciális kiképzési feladatokat hajt végre, úgymint:

- helyiségharc;
- vízi akadályok leküzdése;
- hegyi kiképzés;
- ejtőernyős kiképzés;
- felsőfokú ejtőernyős kiképzés;
- légi szállításra történő felkészítés.

Kiképzési és egyéb feladatait az ezred az MH 89. Szolnok Vegyes Szállító Repülő Ezreddel szoros együttműködésben az ejtőernyős ugró állomány az ejtőernyős felkészítést, illetve ugrásokat az MH 34. Bercsényi László Felderítő Zászlóaljjal közösen hajtja végre.

Az ezred fő célkitűzése, hogy egy európai mércével mérhető, többértékes alkalmazható, magas követelményeket teljesítő egységgé váljék.

A mélységi felderítő tisztek és tiszthelyettesek képzése

A felderítő tisztek és tiszthelyettesek képzése – azaz a felderítő alakulatokhoz szükséges hivatásos állomány utánpótlása – a Magyar Néphadseregben kialakult rendszerben történt. A szervezeti fejlesztések alapján az 1970-es évek közepére alakultak ki azok a hivatásos állományi szükségletek, melyek meghatározták a különböző szintű oktatási központokba beiskolázandó létszámot. A felderítő tisztképzés kezdetben az Egyesített Tiszti Iskolán, majd a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán (KLKF), a felderítő tiszthelyettesképzés Békéscsaba, Nyíregyháza, Eger után 1991-től Szentendrén, a KLKF keretein belül történt.

Az 1980-as évekig a mélységi felderítő alakulatok hivatásos állományát a végzősök önkéntes jelentkezői közül válogatták ki. Az így kiválogatott tisztek és tiszthelyettesek szakmai felkészítése (például ejtőernyős kiképzés, speciális felderítő ismeretek elsajátítása stb.) a gyorsabb beilleszkedés érdekében a csapatgyakorlatokon történt. A KLKF-en létrehozott Felderítő Tanszéken az 1980-as évek második felében megalakult egy mélységi felderítő szakcsoport (3 fő mélységi felderítő szakmai számú tiszttel). A felderítő-tiszthelyettes iskolára pedig alkalmanként vezényeltek mélységi felderítő tiszteket a szakmai anyag oktatására. Tevékenységük eredményeként, az 1980-as évek végére elhivatott, szakmailag felkészített hivatásos állomány került a csapatokhoz.

A végzős felderítőtisztek kezdetben nyelvtanári, az 1970-es évektől nevelőtanári, az 1980-as évek közepétől pedig gépjármű üzemtechnológiai diploma megszerzése után, a 4., illetve a mérnöki képzésre történő áttérés idejétől az 5. évben 10 hónapos intenzív nyelvtanfolyamon vettek részt. A nyelvi képzés eredményeként a fiatal mélységi felderítőtiszti állomány döntő hányada rendelkezett közép- vagy felsőfokú, államilag elismert nyelvvizsgával. Mindez nagymértékben hozzájárult a mélységi felderítő tisztek általános elismertségéhez.

Erre az időszakra már jellemző volt, hogy az első két évben az általános és a 3., valamint a 4. évben a mélységi felderítéssel kapcsolatos ismeretek megszerzése (köztük az ejtőernyős ugrás) szerepelt a főiskolai tantervben.

A tartalékos tisztek képzése kezdetben az érettségizett, illetve egyetemi előfelvételt nyert, később főiskolát vagy egyetemet végzett sorkötelesek soraiból – önkéntes jelentkezés alapján, kiválogatott állománnyal – az MN 3100 alakulatnál, 1991-től pedig a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán történt.

Utószó helyett

A mélységi felderítés nem működhetett volna a speciális felderítő híradás megszervezése és biztosítása nélkül, amelyhez a felső katonai vezetés nem csak speciális híradó technikai eszközöket, hanem korszerűen felkészített szakembereket is biztosított. (Ennek történetéről külön írásban emlékezünk meg.)

A speciális felderítő híradás különleges szerepet töltött be a mélységi felderítés feladatrendszerének megvalósításában. Tekintettel arra, hogy a felderítő-csoportok működési körleteikbe történő kijuttatásának legfőbb módja az ejtőernyős kirakás, fontos tényező volt az állomány felszerelésének összetétele és súlya. Mindez behatárolta a felhasználható rádióberendezések paramétereire vonatkozó követelményeket is, aminek következtében speciálisan ilyen célra alkalmazható rádióeszközöket kellett kifejleszteni és rendszeresíteni. Mint ismert, a szakemberek ezzel a feladattal is megbirkóztak, ami anno jelentős eredménynek számított.

DR. IZSA JENŐ EZREDES

KAIRÓ, 1945 – EGY DRÁMAI ÁLLOMÁS RADÓ SÁNDOR ÉLETÉBEN

A hírszerzés történetével foglalkozó egyik legtekintélyesebb tudományos folyóirat – az Intelligence and National Security – 1991-ben hosszú tanulmányt közölt Richard J. Aldrich tollából „*Soviet Intelligence, British Security and the End of the Red Orchestra: The Fate of Alexander Rado*” címmel. A tanulmány Radó Sándor, a szovjet katonai hírszerzés, a Felderítő Főcsoportfőnökség (Glavnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyje – GRU) svájci hálózata vezetőjének 1945-ben, kairói tartózkodása alatti magatartását és a brit hírszerzéshez megkísérelt állítólagos átállása körüli kérdéseket vizsgálja. Az elemzés a brit Biztonsági Szolgálat (Security Service, MI5), illetve annak második világháborús regionális szerve, a Közel-keleti Biztonsági Hírszerzés (Security Intelligence Middle East – SIME) akkoriban felszabadított Radó-dossziéja alapján készült.¹

Amint az ma már köztudott, a hitleri Németország, a „Harmadik Birodalom” területén működő hírszerző hálózatnak, a Vörös Zenekarnak (Rote Kapelle), valamint Radó Sándor svájci csoportjának, a Vörös Hármasnak (Rote Drei) a kiépítése és működtetése a második világháború egyik legeredményesebb hírszerző tevékenysége volt.² Bár a Nyugat-Európában folytatott szovjet hírszerző tevékenységről az első beszámolók már az 1940-es évek végén megjelentek, a hálózat története csak azután került a nemzetközi figyelem középpontjába, hogy két francia újságíró, Pierre Accoce és Pierre Quet 1960-ban megjelentette „*La Guerre a été gagnée en Suisse*” címet viselő könyvét.³ Ezt követően tucatjával láttak napvilágot Nyugat-Európában különböző indíttatású és hitelességű újságcikkek és könyvek – többek között a hálózatok kisebb jelentőségű tagjainak visszaemlékezései.

---

¹ A tanulmányt és a brit Nemzeti Levéltárban (The National Archives – TNA) megtalálható, Radó Sándorra és hálózatára vonatkozó dokumentumokat a brit hírszerzés Magyarországgal kapcsolatos tevékenységét kutató Ritter László, a MTA Történettudományi Intézetének munkatársa, a ZMNE PhD hallgatója bocsátotta a rendelkezésemre. Segítségét és további információit ezúton is köszönöm. Richard J. Aldrich: „*Soviet Intelligence, British Security and the End of the Red Orchestra: The Fate of Alexander Rado*.” Intelligence and National Security 6, No. 1 (Jan. 1991), 196–218. o.

² A tárgyalt tanulmány címéből is kitűnik: Aldrich a Vörös Hármast a Vörös Zenekar részeként tárgyalja. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a „Harmadik Birodalom” területén működő Vörös Zenekar és a svájci Vörös Hármastól függetlenül végzett hírszerző tevékenységet. Elnevezésük egyébként a német Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienst szervezettől származik, amely egyetlen összefüggő hálózatnak tekintette a különböző csoportokat. Erre vonatkozóan 1942. december 24-én keltezett forrás: http://wissen.spiegel.de/wissen/image/show.html?did=54346178&aref=image036/2007/12/11/BERTE_L_JJJ_2453.jpg&thumb=false (2009. 02. 22.)

³ Pierre Accoce – Pierre Quet: *La Guerre a été gagnée en Suisse* (Paris: Perrin, 1960). Az első beszámoló a brit Alexander Foote nevéhez fűződik, aki 1943-ban történt letartóztatásáig Radó Sándor közvetlen munkatársa és rádiósa volt. Kiszabadulása után Moszkvába hívták, ahol továbbra is igényt tartottak szolgálataira. Foote azonban csalódott a Szovjetunióban és a kommunizmusban. 1947-ben Németországban feladta magát a brit megszálló hatóságoknak és beszámolt szovjet hírszerzőként végzett tevékenységéről. 1949-ben megjelent visszaemlékezését a brit hírszerzés felügyelete alatt írta és publikálta. Lásd: Alexander Foote: *Handbook of Spies* (London: Museum Press, 1949).

A „vasfüggöny” másik oldalán uralkodó csendet 1968 februárjában a szovjet Komszomolszkaja Pravda napilap törte meg, amely egy rövid cikkben először említette a svájci szovjet hírszerző hálózat háborúban játszott szerepét és méltatta vezetőjének tevékenységét.⁴ Három évvel később Budapesten megjelent Radó Sándor visszaemlékezése, majd Lengyelországból való emigrálását követően Leopold Trepper, a Vörös Zenekar irányítója is megírta emlékiratait.⁵ 1979 hasonló szennzációval szolgált: az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) könyv alakban kiadta azt a Vörös Zenekarról, illetve a Vörös Hármáról készült elemzést (pontosabban annak egy változatát), amelyet a német hírszerzéstől, az Abwehrtől és a Biztonsági Szolgálatától (Sicherheitsdienst, SD) származó iratok, valamint német és szovjet hírszerző tisztektől származó információk alapján eredetileg belső használatra készített.⁶ Az érdeklődés a téma iránt azóta is töretlen, és mindaddig, amíg a szovjet/országi levéltárak Vörös Zenekarral, illetve a Vörös Hármással kapcsolatos anyagai nem válnak kutathatóvá, minden valószínűség szerint az is marad.

Radó Sándor szerepének felvázolása előtt érdemes megjegyezni, hogy a szovjet hírszerzés a második világháborút közvetlenül megelőző években rendkívül céltudatosan építette ki nyugat-európai szervezeteit, pozícióit. Létrehozták, működtették (illetve bizonyos részeiben „altatták”) azokat a hírszerzői, ügynöki, informátori hálózatokat, rendszereket, amelyet a közvetlen háborús veszély időszakában teljes egészében aktivizáltak. Moszkvában semmit sem bíztak a véletlenre: „*Először is meg kell határoznunk az adott időszakban valószínű katonai ellenfelünket, s csak ezután hozzuk működésbe hírszerző hálózatunkat. (...) a Szovjetunióknak több potenciális ellenfele Európában. Elsősorban Németország és Olaszország, de az is lehet, hogy Franciaország és Anglia is*” – így határozta meg az 1930-as évek elején a hírszerzés fő irányait.⁷ A hírigényt illetően is pontosan fogalmaztak Moszkvában: figyelemmel kíséni a potenciális ellenfelek tevékenységét a nemzetközi politikai porondon, és idejekorán feltárni a Szovjetunió elleni titkos terveiket.

Radó visszaemlékezésében leírta, hogy 1935 őszén a GRU vezetője, Szemjon Petrovics Urickij egy rövid beszélgetés alkalmával hogyan határozta meg számára a feladatokat. „*A hírszerző szolgálat vezetősége azt a feladatot tűzte elém, hogy szakítsak meg minden kapcsolatot a baloldali és kommunista szervezetekkel... mint geográfus és kartográfus foglalkozzam tudományos munkával, s Belgiumban üzleti alapon létesítsek térképészeti ügynökséget. Abban bíztunk, hogy tudományos vonalon volt már nevem, s így könnyebben célhoz érek. (...) tanácsokkal és*

⁴ Lásd Louis Thomas: *Alexander Rado. Studies in Intelligence*. Journal of the American Intelligence Professional 12, No. 3. (Summer, 1968), 41.

⁵ Radó Sándor: *Dóra jelenti...*(Budapest, 1971, Kossuth Kiadó). Radó visszaemlékezését 1972-ben Moszkvában, majd 1979-ben Londonban is kiadták. Visszaemlékezésének teljes, cenzúrázatlan változata 2006-ban jelent meg Radó nevelt fia, Trom András gondozásában. Radó Sándor: *Dóra jelenti...*(Budapest, 2006, Kossuth Kiadó); Leopold Trepper: *The Great Game. Memoirs of the Spy Hitler Couldn't Silence* (New York: McGraw-Hill, 1977).

⁶ U.S. Central Intelligence Agency. Counterintelligence Staff. *The Rote Kapelle: The CIA's History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1936–1943*. (Washington D.C.: University Publications of America, 1979).

⁷ Radó Sándor: *Dóra jelenti...* (2006), 23-24. o.

*utasításokkal ellátva hagytam el Moszkvát, hogy megkezdjem egészen új életpályámat, amely tele volt váratlan eseményekkel.*⁸

A memoár ezen részei alapján megállapíthatjuk, hogy Radó Sándort a GRU ügynöki hírszerző hálózat telepített rezidenseként tervezte alkalmazni, amihez nyelvtudása, helyismerete, kapcsolatai kitűnő alapot biztosítottak. Fedésének és legendájának alapvető elemeként – a hírszerző tevékenység legális kereteit biztosítandó – döntés született egy jó operatív lehetőségekkel bíró fedőcég, egy térképészeti ügynökség létesítéséről.

Radó Sándor hírszerzővé válásának alapját a kommunista eszmében való meggyőződöttsége, hite és a Szovjetunió iránti mély elkötelezettsége, tenni akarása képezte, amely egyenesen vezetett a döntéséhez: vállalta a különleges szolgálatot, mert arra felkérték, alkalmasnak tartották és felkészítették. Érthető, hogy ez utóbbiról semmit nem írt meg, sőt a memoár bevezetőjében állítja, hogy soha nem kapott speciális kiképzést. A konspirációban való jártasságát a munkásmozgalomban, az emigrációban, az illegáltságban végzett pártmunka terén szerzett gyakorlati tapasztalataira vezeti vissza. „*Ez készített fel arra, hogy mint hírszerző bonyolultabb és nehezebb formában folytassam a harcot*” – írja könyve előszavában. A mozgalmi munkában, az illegális párt- és politikai szervező tevékenységben valóban szükség volt a titkos kapcsolatépítés és a titkos kapcsolattartás bizonyos konspiratív módszereinek elsajátítására, alkalmazására. Ez a speciális jártasság ugyan megfelelő alapot jelenthetett Radó számára, ám a hírszerzési feladat jellege egészen más volt, ezért sok tekintetben más követelményeket támasztott vele szemben is.⁹

Köztudott, hogy a hírszerző munka természetes velejárói, tehát az állandó konspirációs kényszer, a rejtjelzés mesterségének elsajátítása, a személyes és a személytelen összeköttetési csatornák megszervezése és a kettős életvitellel járó szerepjátszás folyamatos stresszhatásai hatalmas pszichés és fizikai terhet jelentenek. A hírszerzés szigorú immanens szabályai, megkerülhetetlen törvényei pedig megkövetelik a speciális tudást, a sokoldalú és konkrét szakmai felkészültséget. Okkal feltételezhető tehát, hogy Radó Sándort még a telepítését megelőzően a szovjet katonai hírszerzés, a GRU hírszerző kiképzésben részesítette. A szakmai szabályok, a szovjet hírszerzés aktuális és távlati érdekei, a biztonsági megfontolások természetesen nem engedték meg ennek elismerését, semmilyen részlet nyilvánosságra kerülését, még 1971-ben sem.

A memoárban részletesen idézett feladat-meghatározó beszélgetésből érzékelhető, hogy Moszkvából úgy utazott el 1935 októberében, hogy egyértelmű volt számára a követendő magatartási vonal, tisztában volt az általa végzendő hírszerzői munka veszélyeivel, nehézségeivel és – ami talán mindehhez alapként szolgált –, a saját képességeivel, lehetőségeivel. Bár Radó könyvében a Központtal való kapcsolattartás szabályaira, rendjére, metodikájára vonatkozóan egyetlen szó sem esik, nyilvánvalónak látszik, hogy e tekintetben is alapos volt a felkészítés.

⁸ Radó Sándor: *Dóra jelenti...* (2006), 24. o.

⁹ Radó hírszerzői tevékenységének kezdeteiről lásd Dr. Izsa Jenő: *Hogyan lett hírszerző Radó Sándor?* Felderítő Szemle 2008/4. száma.

Ugyancsak a hallgatás köde borítja a Geopress Ügynökség alapításának és működtetésének finanszírozási kérdéseit is. Bár Radó akaratlanul is sokat mond azzal, amint egy fél mondatban megjegyzi, hogy amikor a cégalapításhoz a svájci hatóságok kérték az anyagi helyzet igazolását, „*egy elég nagy összegre szóló bankbetétet*” tudott felmutatni.

A Központ először Párizsban, személyes találkozó útján vette fel vele a kapcsolatot 1937 nyarán. Arra vonatkozólag, hogy mikor és kitől vette át a GRU – már működőképes – svájci hálózatának irányítását, egymásnak ellentmondó információkkal rendelkezünk. Radó memoárjában azt írja, hogy 1938 áprilisában a Központ utasítására a „Kolja” fedőnevű szovjet hírszerzőtől vette át a hálózat vezetését.¹⁰ A brit és az amerikai információk szerint azonban erre csak 1940 végén került sor, addig a hálózatot Maria Poljakova és a közelmúltban elhunyt Ruth Werner (Sonja) irányította.¹¹

Radó Sándor vezetésével a Geopress térképészeti ügynökségre, mint fedőcégre támaszkodó több mint 50 fős Vörös Hármassal sikeresen működött, egészen 1943. november végéig. Ekkor a svájci elhárító szervek – a német elhárítás fokozódó nyomására – a hálózat több tagját letartóztatták. Különösen fájdalmas veszteséget jelentett a rádiós ügynökök egymás utáni lebukása és letartóztatása. Bár a hírszerzési lehetőségek rendelkezésre álltak és a források többsége működött, a Központtal való rádió-összeköttetés többé nem volt lehetséges. Radó ezért illegálisba vonult, majd a körülmények kedvező alakulását kihasználva 1944 szeptemberében Franciaországba menekült, ahol a francia ellenállásnál talált menedéket. 1944 októberében a már felszabadított Párizsban vette fel újra a kapcsolatot a Központtal.¹² 1945 januárjában utasították, hogy térjen vissza Moszkvába és állítsa össze összefoglaló jelentését hálózata háborús tevékenységéről.

Némely, esetenként egymásnak ellentmondó forrásból már korábban arra lehetett következtetni, hogy Radó, úton Moszkva felé, megpróbált „átállni” a britekhez, akik azonban a jó brit–szovjet kapcsolatok megőrzése érdekében kiszolgáltatták őt a szovjeteknek.¹³ Aldrich a tanulmányában megvizsgálja a Kairóban történeteket, amelyet első pillantásra is egy igen érdekes esetnek minősít, hiszen 1945-ben a brit magatartást a Szovjetunió irányába már meglehetősen vegyes érzelmek jellemezték. A ténytudás érdekében a következő kérdésekre keresi a választ: Mi lehetett Radó közeledésének a természete, oka, és hogy mit ajánlott fel cserébe a briteknek? Miként reagált a brit hírszerzés Radó állítólagos felajánkozására a világpolitikai átalakulás kezdeti időszakában, amikor a nyugati politikusok legtöbbször véleménye a Szovjetunióval kapcsolatban döntő módon változóban volt?

A brit dokumentumok néhány meglepő választ adnak ezekre a kérdésekre. Aldrich megállapítja, hogy Radó nem kísérelt meg átállni a britekhez, hanem ezzel szemben egy önálló, kifinomult, de végeredményét illetően sikertelen stratégiát próbált alkalmazni. Ahelyett, hogy tudását, illetve a GRU-n belül betöltött magas

¹⁰ Radó Sándor: *Dóra jelenti...* (2006), 89–93. o.

¹¹ *Soviet Intelligence, British Security...*, 198. o.

¹² Radó Sándor: *Dóra jelenti...* (2006), 357. o.

¹³ *The Great Game*, 322. o.

pozícióját bocsátotta volna áruba „menedékért”, Radó egy magyar származású, jelentéktelen szovjet ügynöknek adta ki magát. Ezzel az volt a célja, hogy észrevétlenül kicsússzon a britek kezéből és szabad utat nyerjen, vissza Franciaországba. Technikailag Radó terve sikeres volt, mivel sem a SIME, sem az MI5 nem ismerte svájci hírszerző tevékenységének valódi értékét és jelentőségét. A britek egy, a szovjetek elől menekülő, magyar származású, hontalan, értéktelen ügynökként tekintettek rá. Ugyanakkor Radó nem volt tisztában az úgynevezett hontalan személyek (Displaced Person, DP) helyzetével, így belekerült a szovjetek által kezdeményezett, a hontalan személyeket és a hadifoglyokat érintő brit visszatoloncolási programba. Radót tehát nem azért adták át a szovjeteknek, mert egy nemkívánatos magas rangú disszidensnek tartották, hanem azért, mert ezzel kívánták elejét venni egy kellemetlen adminisztrációs folyamatnak. Személyének jelentőségét csak 1946-1947 körül ismerték fel, de akkor Radót már elnyelte a Gulág a Szovjetunióban.

A Kairóban történetek – Aldrich cikke, illetve a brit Nemzeti Levéltárban őrzött dokumentumok alapján – részletesebben is közzéteszem.

Radó, Trepper és Foote 1945. január 8-án egy, a szovjet vezetés számára kiemelkedően fontos személyeket szállító repülőgéppel hagyták el Párizst. Az Európában folyó harcok és a korabeli repülőgépek kis hatótávolsága miatt az út Marseilles, Tripoli, Kairó és Teherán érintésével vezetett Moszkvába. A szovjet hatóságok az utasoknak hamis iratokat biztosítottak: mindegyikük kiszabadult szovjet hadifogolyként volt feltüntetve. Radó papírjai az Ignati Koulicher névre szóltak. Az úton Trepper és Radó beszélgetni kezdtek egyik „hadifogoly” utastársukkal, aki mint később kiderült, nem volt más, mint Csilapnyikov, a bolsevik párt egykori munkásellenzékének egyik vezetője, aki még Lenin javaslatára hagyta el szülőföldjét.¹⁴ Érdekes, hogy Radó – a beszélgetőtárs nevének említése nélkül – a SIME általi kihallgatásán is említette az esetet. Eszerint Csilapnyikov „*néhány szóban beszélt az ügyéről és elmondta, hogy végzett bizonyos munkát a Szovjetunió részére, de fedését leleplezték. Elmondta, hogy a hibázókkal a Szovjetunióban igen keményen bánnak. Ha egyszer ott lesz, nem valószínű, hogy valaha is vissza fog térni Párizsba*”.¹⁵ A beszélgetést követően Radón nagyfokú nyugtalanság lett úrrá, amely azután sem csökkent, hogy a repülőgép 1945. január 10-én leszállt Kairóban.

Mivel az utasok önként vállalták az utazást, ezért egy bizonyos fokú mozgási lehetőséget és némi költőpénzt biztosítottak számukra.¹⁶ Ezt kihasználva – Radót kivéve –, valamennyien felkeresték a szovjet nagykövetséget és szuveníreket vásároltak a bazárban. Radó, miután az este folyamán röviden beszélt Trepperrel, váratlanul eltűnt. A brit iratok szerint másnap, január 11-én reggel már a kairói brit nagykövetségen volt.

Radó ügyével először a nagykövetség diplomáciai részlege foglalkozott, amelynek élén Lord Killearn közel-keleti főmegbízott állt. Radó, hogy bizalmat ébresszen maga iránt, eleinte közlékeny volt kihallgatóival. Elmondta, hogy magyar származású, és bizonyos feladatokat hajtott végre a szovjetek részére Párizsban és

¹⁴ *The Great Game*, 330. o.

¹⁵ SIME jelentése Radó első kihallgatásáról. Kairó 1945. január 13. TNA KV 2/1647, 3. o.

¹⁶ *The Great Game*, 330. o.

Genfben. Közölte, hogy hamis dokumentumokkal utazik, majd hozzátette, hogy véleménye szerint a Szovjetunióba érkezését követően kivézik, ezért brit védelmet kért, valamint azt, hogy Párizsba vagy Londonba utazhasson. Miután határozottan közölték Radóval, hogy a nagykövetségnek nincs lehetősége védelmet nyújtani, mivel nem brit állampolgár, kijelentette, hogy inkább öngyilkos lesz, de nem utazik tovább a Szovjetunióba.¹⁷ A SIME azonban jelezte, hogy másnap ki akarja hallgatni.

A Radóért bejelentkező SIME egy különleges és komplex feladatokat ellátó biztonsági szervezet volt. Mint az MI5 regionális szerve, a Kairóban székelő brit közel-keleti főparancsnokság (GHQ Middle East) fennhatósága alá tartozott, ténylegesen azonban Londonnak volt alárendelve. A földrajzi távolság és a fennhatósága alá tartozó terület nagysága miatt azonban félautonóm szervezetként működött. Legtálalóbb meghatározása Aldrich szerint David Mure-tól származik, aki úgy jellemezte a SIME-t, hogy „*tagjai elhárítók, akik hírszerzőként tevékenykednek, de azt azoknál sokkal jobban művelik*”.¹⁸

A SIME érdeklődése azon – a korábbi, szovjet hírszerzésről szóló irodalomban gyakran megjelenő – ok miatt érdemel külön figyelmet, miszerint Radó Sándor már Svájcban összeköttetésben állt a brit Titkos Hírszerző Szolgálattal (Secret Intelligence Service – SIS). Az első verzió szerint a Bernben működő hírszerző sejt volt kapcsolatban a SIS-szel, amelyet Radó egyik rezidens-ügynöke, Otto Pünter svájci ügyvéd irányított. Emellett Radó hálózatának más tagjai is közvetett kapcsolatban álltak a Svájcban mind a háború előtt, mind a háború alatt igen aktív SIS-szel.¹⁹

Másodsorban, 1943 szeptemberében, amikor a svájci katonai kémelhárítás megkezdte a Vörös Hármás felszámolását, Radó megpróbálta kihasználni ezeket a kapcsolatokat a genfi brit konzulátuson történő ideiglenes elrejtőzésre. Pünter szerint Radónak már akkor meglepően nagy mozgásszabadságot biztosítottak, mert a svájciak (tévesen) az hitték, hogy Radó a briteknek dolgozik. Ezen túlmenően Pünter úgy véli, hogy a brit követség egy kedvező ajánlatot tett Radónak. Radó emlékezete szerint Moszkva megtiltotta számára ezt a menekülési opciót, mivel ekkor hálózata elvesztette volna önállóságát.²⁰

A brit levéltári dokumentumok alapján megállapítható, hogy Radó nem állt kapcsolatban a SIS-szel és semmilyen kísérletet nem tett arra, hogy Kairóban átálljon a britekhez. Radó meghallgatása során nem vallotta be, hogy a szovjet GRU svájci hálózatának irányítója volt Svájcban és sikerült megőrizni magyar térképész akadémikus fedését. Csak annyit közölt, hogy ő egy másodrendű ügynök, aki végzett némi munkát a szovjet hírszerzésnek Svájcban, de azt a hálózatot egy bizonyos 'Bobrik' vezette.

¹⁷ SIME jelentése Radó első kihallgatásáról, 1. o.

¹⁸ Soviet Intelligence, British Security..., 200. o.

¹⁹ The Central Intelligence Agency: *The Rote Kapelle: The CIA's History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1936-1945* (Washington, DC: University Publications of America, 1979), 210–216. o., illetve az Aldrich által igen pontatlannak tartott Otto Pünter: *Der Anschluss fand nicht statt: Geheimagent Pakbo erzählt: Erlebnisse, Tatsachen u. Dokumente aus den Jahren 1930 bis 1945*. (Bern: Hallwag, 1967), 161–163. o.

²⁰ Radó maga közli, hogy Foote szerint Pünternek jó kapcsolatai voltak a szövetségesekhez. Radó Sándor: *Dóra jelenti....* (2006), 333-334. o.

Radó kihallgatása alatt több hamis adatot közölt, tömören fogalmazott és nem mutatta jelét az együttműködésnek, annak ellenére, hogy tudatában volt, hogy sorsa a SIME-től függ. Csak tőlük várhatta, hogy megvédik őt a szovjetektől, akik addigra tüvé tették Kairót Radó megtalálása érdekében. A SIME következtetése az alábbi volt: „... nagyon bizonytalan volt és nagyon kevés részletet árul el képzett és iskolázott ember léte. Annak ellenére, hogy feltehetően nincs tőlünk félnivalója, a lehető legkevesebb információt adta tevékenységéről és kapcsolatairól”.²¹

Radó védekezésének három aspektusa tűnhet érdekesnek. Elsősorban az akadémiai térképész karrierjéről szóló beszámolója, amely egyébként nagyrészt pontos volt, kivéve a szovjetekkel való, 1941 előtti kapcsolatát. Beszámolt a 1920-as évek elején Magyarországon és Lipcsében folytatott tanulmányairól és saját berlini kiadójának megalapításáról. Radó szintén közölt információkat 1933-ban, Párizsba történt távozásával kapcsolatban. Elmondása szerint az életet a náci Németországban elviselhetetlennek érezte. Radó szót a párizsi Inpress Ügynökség pénzügyi csődjéről, amely náciellenes propagandát folytatott 1936-ig, valamint Genfben történő áttelepüléséről, ahol megalapította a sikeres Geopress Ügynökséget. Annak érdekében, hogy brit kihallgatóinak szimpátiáját elnyerje, kihangsúlyozta tagságát a Brit Királyi Földrajzi Társaságban és kapcsolatát a Cambridge University Press kiadóval. Nem tett említést ugyanakkor tagságáról a Magyar Kommunista Pártban, valamint az 1920-as évekbeli moszkvai tartózkodásáról, amikor a Kommunista Internacionálé titkárságán dolgozott.

Másodsorban, Radó semmilyen utalást nem tett háborús hírszerzői tevékenységére. Önmagát a SIME számára jelentéktelen személyként mutatta be. Előadta, hogy 1941 decemberében egy bizonyos 'Bobrik' megkereste Genfben. Ezt a személyt még abból az időből ismerte, amikor Párizsban hírügynökséget vezetett. Tudta, hogy újságíró volt, de nem volt biztos még a nemzetiségében sem. 'Bobrik' megbízta különböző anyagok szerkesztésével, amelyek alapján részletes jelentéseket kellett írnia. Közölte Radóval, hogy a munka a szovjetek és szövetségeseik megbízásából Németország ellen irányul, amire ő elfogadta a megbízást. Radó a SIME-tiszteknek ezen túl még elmondta, hogy egészen 1943-ig háromhetente-havonta kapott 'Bobrik'-tól Németországból származó, főként a hátszagra vonatkozó és a keleti fronttal kapcsolatos nyersanyagokat, jelentéseket, valamint újságcikkeket. Ezek a jelentések mind németül voltak írva, és néha katonai eredetű információkat is tartalmaztak. A jelentéseket Radó átalakította rövidebb, velősebb formára, majd visszaadta 'Bobrik'-nak.²²

Valamikor 1943 októberében az újságokból arról értesült, hogy a svájci rendőrség egy rádió-adóvevőt derített fel és meg nem nevezett személyeket letartóztatásba helyezett. Két nappal később 'Bobrik' elismerte Radónak, hogy neki is köze volt a szóban forgó rádióállomáshoz és figyelmeztette Radót, hogy bizonyos fokig ő is veszélyben van. Az általa készített jelentések egy része a rendőrség birtokába került. Radó elmondta, hogy elfogta a félelem, összeszedte elérhető pénzét és feleségével együtt elhagyta Genfet.²³

²¹ A SIME jelentése Radó Sándor első kihallgatásáról, 3. o.

²² Uo., 3. o.

²³ Uo., 2. o.

Amíg a GRU számára végzett munkáját igyekezett háttérbe helyezni, addig a francia ellenállással való kapcsolatát igen erősen hangsúlyozta. Elmondása szerint az 1943. novemberi illegálitásba vonulása és az 1944. szeptember végi Párizsba történő érkezése között időszakot, ezt a majdnem egy évet a francia ellenállásnál, hadnagyi rangban töltötte.²⁴ Feladatát – egyebek mellett – az elfogott német foglyok kihallgatása képezte. Radó ezenkívül propagandamunkáját hangsúlyozta, és majdhogynem teljesen elfelejtett szólni kommunista meggyőződéséről.

Radónak a vallomásával – amelyben néhány valós, kontrollálható elem mellett rengeteg a fátyolozott, legendázott, kitalált mozzanat –, kettős szándéka volt. Egyrészt nem szeretett volna a SIME, tehát a britek kezébe kerülni, másrészt az motiválhatta, hogy elkerülje a sztálini igazságszolgáltatást. Kísérlete azonban kudarcot vallott. *„Két órával vallomását követően Radó öngyilkosságot kísérelt meg”* – tudjuk meg a SIME jelentéséből. Azt, hogy ez egy komoly öngyilkossági kísérlet volt-e, vagy egy színjáték, hogy súlyt adjon történetének, nem tudjuk. Az biztos, hogy az öngyilkossági kísérlete után feljegyzésre került: *„ámbár megsebesült, állapota nem súlyos”*.

A SIME azt javasolta, hogy miután jobban lesz, folytassák kihallgatását francia és svájci kapcsolatairól. A SIME-t elsősorban nem a Svájcban történtek vagy Radó személye érdekelte: *„Az ügy azért lényeges, mert megmutatja, hogyan utazhattak személyek a Közel-Keleten rejtve, megfelelő, hiteles utazási okmányok hiányában. A figyelem ezáltal a Radóval a repülőgépen együtt utazó utasokra terelődött”*.²⁵

Január 17-én Radó másodszor is öngyilkosságot kísérelt meg. Kórházba szállították, amelynek következtében további kihallgatása lehetetlenné vált. Ahogy Radó tervezte, ügyét mindinkább úgy kezdték kezelni, mint egy magyar nemzetiségű, arctalan, hontalan személyét (Displaced Person = DP), nem pedig mint egy szovjet hírszerzőt, aki a brit hírszerzés védelmét keresi.

A szovjetek azonban gyorsan reagáltak. Január 12-én, pénteken, a Radó eltűnését követő nem egészen 36 órán belül, egy szovjet diplomata felhívta a brit követséget. Az erről készült jelentésben ez állt: *„A szovjet nemzetiségű Ignati Koulicher, aki szovjet hivatalos személyekkel utazott együtt, tegnap este eltűnt szállodai szobájából....A szovjet követség.....arra kért minket, hogy derítsük ki tartózkodási helyét és juttassuk el a szovjet hadifogolytáborba, ahonnan kitoloncolásra kerül a Szovjetunióba.”*²⁶

Ugyanezt a kérelmet juttatták el az egyiptomi hatóságoknak is. Killearn, felismerve a diplomáciai bonyodalom lehetőségét, azonnali utasítást kért Londontól. Killearn javasolta, hogy Radó maradjon a SIME-nél és az ügynökség tegyen azonnali lépéseket Radó franciaországi és svájci történetének tisztázása érdekében.

---

²⁴ Uo. Ennek maga Radó mond ellent a memoárjában, mikor arról az 1944 januárja és szeptembere közötti időszokról ír, amelyet illegáltságban töltött Genfben. *Dóra jelenti...* (2006), 345. o.

²⁵ Uo., 3. o.

²⁶ *Lord Killearn jelentése a Külügyminisztériumnak.* 1945. április 26. TNA FO 371/41358.

Hozzátette, hogy közölni kellene a szovjetekkel, hogy Radót őrizetben tartják, és a hivatalos eljárás keretében a tények tisztázása történik. A táviratban csak érintőlegesen beszélt Radó szovjetek részére végzett munkájáról. Ennek következtében Radó ügyét Londonban mint hontalan személyét és nem mint egy szovjet hírszerzőt kezelték. Radó sorsát azonban megpecsételte a szovjet visszatoloncolási program. A szovjetek kérésének eleget téve a brit és az amerikai fél beleegyezett több százezer Nyugat-Európában tartózkodó szovjet és más kelet-európai állampolgárságú hadifogoly és menekült hazatoloncolásába, annak ellenére, hogy ezt a hágai konvenció és a genfi egyezmény is tiltotta. A végrehajtást atrocitások sorozata kísérte és a visszatoloncoltak nagy részére halál vagy hosszú munkatábor várt.

A hivatalos politikai irányvonalat követve a brit külügyminisztérium orosz osztályán meglepődve konstatálták, hogy Killearn egyáltalán fontolóra vette Radó kérését. Az ügyel foglalkozó vezető tisztviselő, Geoffrey Wilson a következőket írta: *„Teljesen világos, hogy Radó (Koulicher) magyar vagy orosz nemzetiségű. Bármelyik is legyen igaz, nemkívánatos személy és nem értem, hogy a mieink miért fordítanak ennyi figyelmet rá.”* Wilson aggódott, hogy a SIME a kelleténél többet foglalkozik Radóval. Az egyik oldalról megállapította, hogy Radó nem fogoly, ezért a szovjeteknek semmilyen alapja nem volt azt kérni, hogy a britek büntetőtáborba szállítsák. Másrészt viszont nem látta semmi értelmét, hogy energiát fordítsanak Radó történetének ellenőrzésére, ahogy azt Killearn javasolta. Wilson csak arra fordított gondot, hogy távol tartsa Nagy-Britanniát az üggyel: *„Azt javaslom, hogy civil és katonai hatóságaink utasítsák vissza az üggyel történő foglalkozást, az ügy megoldását hagyják az oroszokra és az egyiptomiakra. Az oroszoknak azt kell mondani, hogy Radó már nincs brit őrizet alatt”*.²⁷

A Külügyminisztérium Killearn-nek szóló, teljes közönyt tanúsító utasítását 1945. január 23-án továbbították. Az utasítás hangsúlyozta, hogy az ügyet az egyiptomiaknak és a szovjeteknek kell megoldaniuk. A Killearn azt a tanácsot kapta, hogy legyen óvatos, nehogy a SIME őt használja fel arra, hogy kapcsolatba lépjenek a francia vagy a svájci hatóságokkal a Radó-ügy tisztázása céljából.²⁸ Az események ettől kezdve a brit hivatali eljárási rend érvényesítésével történtek. Killearn felszólította a SIME-t, hogy Radót adja át az egyiptomi hatóságoknak, ami 1945. február 5-én meg is történt. Radót a Zeitoun internálótáborba vitték, majd július 30-án egy szovjet repülőgép fedélzetén elhagyta Egyiptomot.²⁹

Bár az ügy megoldása Radó szándékai és tervei ellenére történt, azon elképzelése, hogy eltitkolja háborús szerepét, bevált. Viselkedését az ártatlanság és a ravaszság sajátságos kombinációja jellemezte, sikeresen leplezve saját jelentőségét, ugyanakkor kifejezte reményét, hogy a brit hatóságok visszaengedik Európába.

²⁷ Geoffrey Wilson feljegyzése, London, 1945. január 20. TNA FO 371/50606

²⁸ Uo. A Külügyminisztérium utasítása Lord Killearn-nek, London, 1945. január 23.

²⁹ Uo. Ezzel kapcsolatban lásd Lord Killearn 1945. novemberi feljegyzését Ernst Bevin külügyminiszternek: *„Radó a repülőtérről a szovjet hadsereg tisztjei és egyiptomi rendőrök kíséretében érkezett meg és szovjet útlevelel utazott. (...) Radó vonakodott felszállni a repülőgépre, de végül meggyőzték, majd szovjet kísérettel Teheránba repült”*.

London nem mutatott számottevő érdeklődést Radó Sándor hírszerző tevékenysége iránt, az ügyét egyszerű rutinjárásként kezelték. Valószínű, ha Radó felfedi a GRU svájci hírszerző hálózatában betöltött valódi szerepét, akkor sem kezelték volna őt másképp. A döntéssel tulajdonképpen érvényesítették azt az általános irányelvet, hogy akadályozzanak meg minden olyan titkos tevékenységet, amely sértené a szovjetek, mint fontos szövetségesek érdekeit Európában, elkerülve ezzel a konfliktusokat. A SIME pedig csak a jóval az európai háború vége után jutott arra a felismerésre, hogy a szovjeteket potenciális ellenségként kezelje. Addig ugyanis nem talált bizonyítékot arra, hogy a szovjetek a propagandán kívül egyéb nem kívánt tevékenységeket végeznének a brit fennhatóság alá tartozó területeken.³⁰

1947-ben a brit külügyminisztérium arra a megállapításra jutott, hogy Radót hazatoloncolása után valószínűleg kivégezték.³¹ Sztálin halálát követően, tíz börtönben töltött év után szabadlábra helyezték, és 1955-ben hazatért Magyarországra, ahol saját szavaival: „... a földrajz és a térképészet terén megvalósíthattam sok mindent azokból a tudományos célokból, amelyekről évtizedeken keresztül álmodoztam”.³² A hírszerzésről, a svájci évekről, Kairóról, a Gulagról pedig többé – legalábbis 1971-ig – szó sem esett.

Következtetés

A brit levéltári források nyilvánvalóvá teszik, hogy Radó nem állt a brit hírszerzés szolgálatában, 1945-ben nem kísérelt meg átállni a britekhez, akik pedig nem a szovjetek kérésére tartóztatták le. Radó Kairóban egy önálló játékot játszott. Megkísérelte megnyerni a kairói brit diplomaták szimpátiáját, elkerülvén így, hogy kiadják a szovjeteknek, ugyanakkor jelentéktelennek tüntette fel magát annak érdekében, hogy ne vonja magára a SIME figyelmét. Radó azonban nem volt tisztában a hontalan személyekkel és hadifoglyokkal kapcsolatos brit állásponttal, amely megpecsételte sorsát. A dokumentumok azt is egyértelműen alátámasztják, hogy London egészen 1946-ig nem volt tisztában Radó Svájcban játszott szerepével. Amíg az ügyben játszott brit szerepre a tudatlanság és érdektelenség volt a jellemző, addig Radó oldaláról a balszerencse, a külső körülmények kedvezőtlen összjátéka említhető.

*

Post scriptum 1.:

Aldrich a tanulmányában eredeti dokumentumokra hivatkozva röviden bemutatja azt is, hogy Radó Sándor, valamint a brit hatóságok és titkosszolgálatok furcsa kapcsolata nem ért véget 1945 nyarán.³³ Annak ellenére, hogy Radót 1945. július 30-án visszatelepítették, az ügye még évekig foglalkoztatta a brit külügyminisztériumot. Alig egy hónappal Radó Moszkvába szállítása után a kairói brit nagykövetség kapott egy levelet Mrs. Allen Jansentől, (aki Radó sógornője volt). A levelet Helene, Radó felesége nevében írta, aki akkor nagyon beteg volt.

³⁰ Soviet Intelligence, British Security..., 200. o.

³¹ Uo.

³² Radó Sándor: *Dóra jelenti...* (2006), 362. o.

³³ Soviet Intelligence, British Security..., 209–211. o.

Ugyanis a brit Vöröskereszt tapintatosan arról tájékoztatta a Radó családot, hogy Radó egy légi balesetben megsérült, majd a kairói Zeitoun táborba szállították. A levélben a családtagok érdeklődtek, hogy milyen további lépéseket kell tenniük, hogy elérjék Radó hazatérését Egyiptomból.

A kairói brit nagykövetség válasza rövid volt, beszámolva arról, hogy Radó szovjet útlevéllel, orosz katonák kíséretében nemrég elhagyta Egyiptomot és repülőgépen Moszkvába távozott. Radó családja a legrosszabbtól tartott, mivel tisztában voltak a szovjeteknek végzett tevékenységével. Október 7-én kapta kézhez a kairói brit nagykövetség első titkára a Radó család második levelét, ami újabb kérdéseket vetett fel:

„– *Milyen természetű sérülést szenvedett Radó?*

– *Hogyan kapott Radó orosz útlevelet?*

– *A legfontosabb, amit tudni szeretnék, hogy Radót hazatelepítették (repatriálták), vagy, ahogy azt a levele sugallja, valamilyen vádak alapján kiadták? Ha igen, akkor milyen alapon? És melyik hatóságnak adták őt át?”*

Killearn, a kairói miniszterrezidens úgy döntött, hogy távol tartja magát a fenti kérdések megválaszolásától. Úgy gondolta, hogy a brit külügyminisztériumnak kellene válaszolni a kérdésekre, mivel Londonból érkezett utasítások alapján adták át Radót az egyiptomi rendőrségnek, ahonnan a szovjetek kezébe került. Killearn a brit külügyminiszternek, Ernest Bevin-nek írt levelében kifejtette, hogy a SIME adta át Radót „*az Ön táviratában kapott instrukciók alapján*”, majd hozzátette, hogy „*ebben a helyzetben tisztelettel megkérem Önt, hogy személyesen válaszoljon Mrs. Jansen-nek*”.

A brit külügyminisztériumot zavarba ejtette, hogy milyen választ írjon a Radó családnak. Végül Ernest Bevin a Jogi Igazgatóság jóváhagyásával elküldött rövid levélben azt tanácsolta, hogy „*további kérdésekkel a kairói szovjet nagykövetséghez kellene fordulniuk*”.

Radó családja meg volt győződve, hogy a brit külügyminisztérium jóval több információval rendelkezik, mint amit eddig megosztottak velük, ezért 1946 során további leveleket küldtek a moszkvai és más brit nagykövetségeknek. 1947 őszén meggyőzték a londoni közgazdaságtudományi egyetem professzorát, Harold Laskit, akit nem sokkal azelőtt választottak meg a Munkáspárt elnökévé, hogy a nevükben írjon Ernest Bevin-nek. Laski levelében arra kérte Bevin-t, hogy „*nagy emberséget tanúsítva*” adjon további információkat Radó feleségének a férje eltűnésének körülményeivel kapcsolatban, különös tekintettel arra, hogy „*ha már halott, akkor milyen vádak alapján végezték ki*”. Laski közbenjárásának az lett a következménye, hogy a brit külügyminisztérium még szűkszavúbban nyilatkozott az 1945-ben, Kairóban történt eseményekről. Következésképpen Bevin Laskinak szóló válasza udvarias volt, de rövid és nem tartalmazott újabb információkat. Az előző levélhez hasonlóan ez sem tartalmazott utalást Radónak a SIME őrizetében eltöltött időszakáról, vagy arról a döntésről, amelynek alapján átadták őt az egyiptomiaknak azzal a biztos tudattal, hogy szovjet őrizetbe kerül és visszaszállítják őt a Szovjetunióba.

A brit álláspont tehát nem sokat változott Radó ügyében, „*óvjuk magunkat a kellemetlenségektől, legjobb, ha nem beszélünk a témáról*” – ebben foglalhatjuk össze mindazt, amit gondoltak, és amit tettek.

*

Post scriptum 2.:

A Der Spiegel nyugatnémet lap 1972-ben, a Dóra jelenti első kiadását követően, a könyvre alapozott cikket közölt Radóról.³⁴ A cikk címe: „*Werther hat nie gelebt*” („*Werther soha nem létezett*” – utalva Radó hálózata egyik csúcspontjának fedőnevére), és ebben az írásban Radót úgy mutatja be a szerző, hogy „*a németek milliói számára ő volt a világon a legrafináltabb kém. Senki nem ismerte a nevét, mégis sok könyvben, cikkek százaiban ismertették tevékenységét*”. A cikk révén Radó Sándor kairói afférja először került a nyilvánosság elé, hiszen memoárjában egyetlen szóval sem tett említést erről. Bár mai ismereteink alapján meglehetősen szűkszavúnak és elnagyoltnak tűnnek az esetről közölt információk, mégis fontosak, megmutatják mind a brit, mind a szovjet hatóságok „ügyintézési” attitűdjét, eljárási rendjét.

A Der Spiegel cikkében feltárta, hogy Radó Sándor úton Moszkva felé elhatározta, hogy szakít a szovjetekkel. Ezért Kairóban felkereste a brit hatóságokat, akik őt egy titkosszolgálat által fenntartott táborba vitték(!). Ő vonakodott a Szovjetunióba utazni és arra hivatkozott, hogy magyar állampolgár. A britek azonban Sztálin haragjától tartva átadták (visszaadták) őt a szovjeteknek. Július 24-én foszlottak szerte az álmai, amikor négy NKVD-tiszt jött érte és magukkal vitték. A cikk állításai néhány vonatkozásban egybeesnek Aldrich megállapításaival, míg fontos részletek akkor fedve maradtak. A cikk azzal fejeződik be, hogy Moszkvában egy katonai törvényszék halálra ítélte, de Sztálin megkegyelmezett neki: így került 10 évre munkatáborba. Csak 1955-ben tudott visszatérni Magyarországra.³⁵

Erről a történetről, Kairóról és következményeiről Radó – aki a cikk szerint a „szocialista törvényesség áldozata” –, természetesen hallgatott.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alexander Foote: *Handbook of Spies*. London, 1949, Museum Press.
- Der Spiegel 29/1972. 1972. 07. 10.
- Leopold Trepper: *The Great Game. Memoirs of the Spy Hitler Couldn't Silence*. New York, 1977, McGraw-Hill.

³⁴ Der Spiegel 29/1972. (1972. 07. 10.) 77–84. o.
<http://wissen.spiegel.de/wissen/dokument/47/20/dokument.html?titel=%22Werther+hat+nie+gelebt%22&id=42920274&top=SPIEGEL&suchbegriff=rado&quellen=&qcrubrik=natur> (2009. 02. 21.)

³⁵ Dr. Radó Sándor 1899. november 5-én született Újpesten és 1981. augusztus 20-án hunyt el Budapesten.

- Louis Thomas: *Alexander Rado. Studies in Intelligence*.
Journal of the American Intelligence Professional 12, No. 3. (Summer, 1968), 41.
- Radó Sándor: *Dóra jelenti...* Budapest, 2006, Kossuth Kiadó.
- Richard J. Aldrich: *Soviet Intelligence, British Security and the End of the Red Orchestra: The Fate of Alexander Rado*.
Intelligence and National Security 6, No. 1. (Jan. 1991)
- SIME jelentés Radó első kihallgatásáról. Kairó, 1945. január 13.
TNA KV 2/1647, 3.
- U.S. Central Intelligence Agency. Counterintelligence Staff.
The Rote Kapelle: The CIA's History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1936-1943.
Washington D.C.: University Publications of America, 1979.

Ma már történelem...

Dr. Radó Sándor 1979. március 21-én meglátogatta az MNVK 2. Csoportfőnökség – az MK KFH jogelődje – 1975-ben megnyitott szakmátörténeti múzeumát Szűcs Ferenc vezérőrnagy csoportfőnök, vezérkari főnök helyettes és Lukács György ezredes, a pártbizottság első titkára kíséretében, a háttérben Oszlánszky Bertalan százados, a múzeum vezetője látható.

E SZÁMUNK TARTALMA*

TÖMBÖL LÁSZLÓ MK. VEZÉREZREDES

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÉPESSÉGEI FEJLESZTÉSÉNEK FŐBB IRÁNYAI A NEMZETI KATONAI STRATÉGIA TÜKRÉBEN

Hazánk védelmi képességeinek és a honvédelem lehetőségeinek alakulását az ország közvéleménye változó intenzitással kíséri figyelemmel. Fokozottan érvényes e megállapítás mindazokra, akik valamilyen módon közvetlenül is érintettek, többek között a katonai szolgálatot teljesítők számára is.

A szerző a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar főnöke, aki írásában a Magyar Honvédség legfontosabb képességei fejlesztésének főbb irányairól ad képet, a Nemzeti Katonai Stratégia, az országvédelem, a NATO- és az EU-kötelezettségek tükrében. Az írás bevezetőjében rögzíti a haderőfejlesztés jogi alapjait és a legfontosabb befolyásoló tényezőket, majd a téma kifejtése során hangsúlyozza a képesség-alapú tervezés fontosságát, ami megfelelően biztosítja a Magyar Honvédség 2009–2018 közötti fejlesztési célkitűzéseinek és a Szövetség elvárásainak összhangját is. Az egyes képességek fejlesztésével kapcsolatos elképzelések bemutatását követően megismerhetjük a szerző által „államinak” nevezett feladatokat, amelyek megoldásában a honvédségnek békeidőszakban kell részt vennie.

A magyar haderő legmagasabb beosztású és rendfokozatú vezetőjének következtetéseiből kitűnik, hogy a Magyar Honvédséggel szemben támasztott nemzeti és szövetségi szintű követelményeknek csak úgy lehet maradéktalanul megfelelni, ha a tartósan nehéz körülmények között is végrehajthatók lesznek a képességfejlesztés komplex feladatrendszerei, mert csak így biztosíthatók a működtetés korszerű alapjai.

A szerző írását, jövőbeni történéseket előrevetítő gondolatait a Felderítő Szemle olvasóinak szíves figyelmébe ajánljuk.

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF EZREDES

KÖZEL-KELET: ESÉLYEK – VAGY KUDARCOK

A szerző a közel-keleti térség elismert szakértője, aki rendszeresen figyelemmel kíséri az ottani eseményeket. Ebben a tanulmányában az Amerikai Egyesült Államok ez év elején hivatalba lépett elnökének látogatását és annak hatásait elemzi.

---

* A recenziókat Vass Jenő ezredes, a Felderítő Szemle felelős szerkesztője készítette, a „Lektorai vélemény”-ek tartalmának felhasználásával.

Az angol nyelvű fordítás Szabó Mihály ezredes munkája. Szaklektor: Lakatos Zsolt alezredes.

CONTENTS*

COLONEL GENERAL ENG. LÁSZLÓ TÖMBÖL

**MAIN DIRECTIONS IN THE DEVELOPMENT OF THE
HUNGARIAN DEFENCE FORCES' (HDF) DEFENSIVE
CAPABILITIES, IN HARMONY WITH THE NATIONAL
MILITARY STRATEGY**

The Hungarian public opinion has been following with attention (although with altering intensity) the shaping of our country's defensive capabilities and home-defence as a whole. This holds true especially for those men who are directly concerned, serving in the HDF.

The author is the CHOD HDF, who gives us a good picture of the main directions in which the most important military capabilities are to be developed, in accordance with our National Military Strategy, home-defence and commitments undertaken within the NATO and EU. He first points out the legal grounds and the determining factors of the HDF's development. Later he proves the importance for the military planning to be pursued on the basis of real capabilities, which ensures harmony between the 2009–2018 military development objectives and NATO requirements. After we have read about the concepts on the possible development of each capability, we can get to know what the author defined as “state tasks”, in the solution of which also the HDF has to take part also at peace time.

It becomes clear from the conclusions drawn by the highest military commander that we can fully meet only the requirements facing the HDF if we are able to solve the complex set of development tasks also under harsh conditions, which is instrumental in ensuring the modern functioning of our military mechanism.

We recommend the study that authentically forecast the future military developments to all Honoured Readers.

COLONEL JÓZSEF KIS-BENEDEK, PhD

MIDDLE EAST: CHANCES – OR FAILURES

The author is a well-known expert in Middle East issues and has been following with attention all significant events in the region. In this essay, he analyses the visit of the new President of the United States and its results.

---

* The recessions have been prepared by Col. (Ret.) Jenő Vass, responsible redactor of the Review, by making use of the advisers' assessments.

The English translation has been made by Col. (Ret.) Mihály Szabó. Lector: Lt.-Col. Zsolt Lakatos.

Már a tanulmány címe gondolkodásra készíti a Tisztelt Olvasót, ki-kí maga döntheti el az írás tartalmából, hogy történt-e a Közel-Keleten előrelépés, vagy csak folytatódik a hosszú évek óta tartó huzavona. Megismerhetjük Barack H. Obama elnök kairói egyetemen elhangzott beszédét, kiemelve azokat a gondolatokat – a rejtetteket is –, amelyek újak az amerikai adminisztráció részéről.

A szerző értelemszerűen gondosan elemzi a beszédre adott izraeli választ is, rámutatva arra, amit a média – főként a sajtó – bizonyos érdekek mentén fanyalagva adott közre. Bemutatja, hogy Benjamin Netanyahu izraeli miniszterelnök „válaszbeszédére” miért Tel-Avivban, a vallási tanulmányok egyetemén került sor. Ennek kapcsán ismerteti az izraeli kormányzat új politikai irányvonalát, ami valójában egy, a palesztinoknak átnyújtott követelési lista. Befejezésül felvázol egy lehetséges foratókönyvet az izraeli–palesztin konfliktus, és az esetleges párbeszéd jövőbeni alakulására, kiemelve a főbb ütközési pontokat.

A tanulmányt elsősorban a témával foglalkozó szakembereknek ajánljuk, de minden érdeklődő számára hasznos olvasmány.

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES

A KÍNAI BIRODALMI GONDOLKODÁS HAGYOMÁNYOS ÉS ÚJ VONÁSAI

A szerzőt szakmai körökben a Kínával kapcsolatos témák elismert szakértőjének tekintik, aki ebben az írásában is alaposan és igényesen osztja meg gondolatait a Tisztelt Olvasóval.

Tanulmányában eredeti kínai, valamint mértékadó nemzetközi és magyar források alapján mutatja be azokat a sarkalatos elemeket, amelyek révén közelebb kerülhetünk a kínai emberek gondolkodásmódjának megismeréséhez, megértéséhez. Tekintettel arra, hogy a kínai stratégia történelmi előzményei alapvetően a kulturális hagyományokból eredeztethetők, különösen érdekes „A birodalom nem ördögtől való” alcím alatti gondolatkör, amelyben a szerző meglepő és elgondolkodtató összehasonlítást végez napjaink európai uniós intézményrendszere és a középkori kínai birodalmi hatalmi központ irányítási rendszere között.

Hasonlóképpen érdekes és informatív a kínai külpolitika és biztonságpolitika új stílusjegyeiről szóló okfejtés is, amelyhez alapot az szolgáltat, hogy miként vélekednek a kínai emberek a háborúról és a békéről, s ebben az összefüggésben elgondolkodtatóak a Kína jövőbeni fejlődési kilátásaival foglalkozó gondolatok is.

A szerző tanulmányát minden érdeklődőnek ajánljuk, a témával foglalkozó szakemberek jól hasznosíthatják munkájukban és a kiképzés–felkészítésben egyaránt.

Even the essay's title makes the Honoured Reader think and its content leaves it up to each reader to decide whether there was some progress or we can witness again the usual wrangling that has been continuing for long years. We can have a look at the statement of Barack Obama delivered at the Cairo University and can notice those points therein – even the hidden ones, which however were highlighted by the author – that are new on the part of the American administration.

It is but natural that the author carefully analyses also the Israeli reply speech, with special emphasis on those parts that the media – primarily the press – purposefully following certain interests, published rather fastidiously. He explains the reason for Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu to deliver his “reply statement” exactly at the University of Religious Studies. In this respect, he displays the new political concept pursued by the Israeli government, which is practically a list of arbitrary demands towards the Palestinians. In conclusion, he outlines a possible scenario for the expected events concerning an eventual dialogue and the probable outcome of the Israeli-Palestinian conflict, highlighting the main points of collision.

We recommend the study above all to experts, but it is a useful reading also for other interested people.

COLONEL LAJOS RÁCZ, PhD

**TRADITIONAL AND NEW ASPECTS
OF THE CHINESE IMPERIAL THINKING**

The author is a well-known expert on China in academic circles, who in this essay shares his thoughts with the Honoured Reader in a careful and professional way.

Based on original Chinese and benchmark international as well as Hungarian sources, he analyses those cardinal elements that can help us to come closer to know and understand the way of thinking, which characterizes the Chinese people. Taking into account that the Chinese strategy's historical antecedents date back basically to old cultural traditions, it is extremely interesting the part of the study under the title “The empire does not derive from devil”, in which the author makes a surprising and thought-provoking comparison between the current EU institutional mechanism and the central management system of the medieval Chinese empire.

It is similarly interesting and meaningful also his reasoning about the new stylistic-marks of the Chinese foreign and security policy. In this context, he writes about the way the Chinese people judge war and peace, as well as about China's thought-provoking development prospects.

The essay can be a useful reading for all interested people, but especially for experts dealing with education, preparation and training.

DR. BÉRES JÁNOS MK. EZREDES –
TÓTH ANDRÁS MK. VEZÉRŐRNAGY

**A MUSZLIM TÁRSADALMI MOZGALOMBÓL KINŐTT
SZÉLSŐSÉGES IRÁNYZATOK VISSZASZORÍTÁSÁNAK
LEHETŐSÉGEI – II.**

A szerzők tovább fűzik a tanulmányuk első részében közzétett gondolataikat, ezúttal a terrorizmus elleni fellépés titkosszolgálati és katonai lehetőségeit elemzik. Témaválasztásuk továbbra is időszerű, következtetéseik megfogalmazásához széles körben merítettek hazai és külföldi forrásokból.

A tanulmányból kitűnik, hogy a titkosszolgálati eszközök alkalmazása, a hírszerzés és az elhárítás szerepe felértékelődött az ominózus – New York-i, londoni, madridi – merényleteket, terrorcselekményeket követően. Két fő tendencia érzékelhető: az egyik az érintett szolgálatok összevonása, tevékenységük rendkívül szoros koordinálása, a másik pedig a szolgálatok széles körű, illetve korábban nem létező „jogosítványokkal” való felruházása.

A szerzők a terrorizmus elleni fellépéshez szükséges katonai eszközöket is „átvilágítják”, mert bár a globális terrorizmus elleni küzdelemben sokszor a katonai terület kapja a legtöbb figyelmet, a valóságban az csak a legvégső eszköz lehet a muszlim társadalmi mozgalomból kinőtt terrorcsoportok elleni küzdelemben. Megállapításuk szerint az iszlám fundamentalizmus teljes felszámolására kevés esély van, visszaszorítása azonban megvalósítható kihívás.

A tanulmány harmadik részét – amelyben a hazai helyzetet elemzik –, a Felderítő Szemle ez év őszén megjelenő „Titkos!” minősítésű számában tervezi közreadni a Szerkesztőbizottság. Mind együttesen, mind részenként jól felhasználható tanulmány, amelyet ajánlunk minden érintettnek és érdeklődőnek.

DR. JÁVOR ENDRE EZREDES

**A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE, TÁMOGATOTTSÁGA –
A MÉDIA SZEREPE A TÁRSADALOM
VÉLEMÉNYALKOTÁSÁNAK FORMÁLÁSÁBAN**

A szerző a téma avatott szakértőjeként ismert, aki rendszeresen jelentkezik különféle írásaival a Felderítő Szemle hasábjain. Ebben a tanulmányában a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos kérdéskör alapos ismeretéről ad számot.

A bevezetőben tisztázza a korábbi állambiztonsági és a nemzetbiztonsági tevékenység fogalmát, és bemutatja azok tartalmi formálódását az elmúlt évtizedekben, különös tekintettel a szolgálatok szerepének a rendszerváltozást követően végrehajtott „átértékelésére”. Hangsúlyozottan szól a biztonság érzelmi alapon történő megközelítéséről, a szolgálatok tevékenységének társadalmi megítélésével összefüggő vélemények alakulásáról.

COLONEL ENG. JÁNOS BÉRES, PhD –
MAJOR GENERAL ENG. ANDRÁS TÓTH

POSSIBILITIES FOR FORCING BACK THE EXTREMIST SCHOOLS GROWN FROM THE MUSLIM SOCIAL MOVEMENTS – II.

The authors continue elaborating on their thoughts set out in the first part of this study and concentrate on the possibilities available for secret services and armed forces to fight against terrorism. Their topic remains very timely; their conclusions are firmly supported by wide range of Hungarian and foreign sources.

It becomes clear from the essay that the importance of applying secret service methods and the role of intelligence and counter-intelligence activities have significantly increased, after the ominous attempts and terrorist actions committed in New York, London and Madrid. In this context, there are two prevailing tendencies: on the one hand, the merger of services directly concerned and the extremely close coordination of their activities; on the other hand, their endowment with much wider – previously inexistent – authorities.

The authors carefully "screen" also the military means necessary for anti-terrorist operations, being well aware of the fact that although it is the military operation that attracts the highest attention during anti-terrorist actions, in reality, it can only be the last resort weapon to combat terrorist groups grown from Muslim social movements. Both authors are convinced that there is only a little chance for completely eliminating Islam fundamentalism, however its containment is feasible.

The third part of this study – on the assessment of the relevant national situation – is to be published by the Editorial Board this autumn in a "secret" volume of our Intelligence Review. Each part separately, as well as the entire content of the study can be enjoyed and used. We recommend it to all interested people.

COLONEL ENDRE JÁVOR, PhD

SOCIAL ASSESSMENT AND SUPPORT OF THE NATIONAL SECURITY SERVICES – ROLE OF THE MEDIA IN SHAPING PUBLIC OPINION

The author is a recognized expert on this topic and regularly writes various articles for our Intelligence Review. He bears witness – also on this occasion – to his expertise in the subjects related to national security services.

In the introduction, he makes us clear how we defined earlier the notion of the activities pursued by our state security and national security organizations and shows us the substantial changes in these activities evolved over the last decades, with special regard to "the revaluation" of the services' role after the change of political system. He pays great attention to the emotional approach to security and to the changes in the social acceptance of these activities.

A szerző bemutatja a közép-európai országokban bekövetkezett rendszer-változások során végbement reformokat, amelyek egyrészt a szolgálatok strukturális átalakításához, másrészt pedig feladataik tartalmának és működési feltételeik megváltoztatásához vezettek. Írásában figyelemre méltóan szól a szolgálatok megítélésének alapjait, illetve azok mérhetőségét érintő lehetséges variánsokról.

A szerző írása határozott egyéni szakmai véleményt tükröz, megállapításai figyelmet érdemelnek, azért a Szerkesztőbizottság a Felderítő Szemle minden Olvasójának szíves figyelmébe ajánlja.

GALAMBOS VIKTOR

A HÍRSZERZÉS HELYE ÉS SZEREPE A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ALAKULÁSÁBAN

A szerző tudományos alaposággal foglalkozik a témával, ami doktorandusz előtanulmányainak egyik fontos fejezetét képezi. Írásában sajátos, egyben érdekes megközelítésben tárgyalja a hírszerzés és a nemzetközi biztonság, valamint a nemzetközi kapcsolatok közötti – alapvetően elméleti síkon mutatkozó – összefüggéseket.

A szerző a tanulmány első részében a biztonság és a nemzetközi kapcsolatrendszer összefüggéseit elemzi, melynek során bemutatja a különféle elméleteket és kutatási irányzatokat, majd elemzi azok hatását a biztonságról alkotott felfogások és a nemzetközi kapcsolatok alakulására. Véleménye szerint napjainkra a biztonság értelmezése teljesen új megvilágításba került, amelynek bizonyítására bemutatja a nemzetközi rendszerben keletkező új típusú biztonsági kihívásokat. Mérvadónak tartja a közelmúltban elhunyt tudós elemző, Samuel P. Huntington elméleti megállapításait, amelyekből arra következtet, hogy „*a jövő veszélyes összeütközéseit valószínűleg a nyugati arrogancia, az iszlám intolerancia és a kínai magabiztosság robbanó elegye okozza majd*”, ami minden bizonnyal elgondolkodtatja majd a Tisztelt Olvasót is.

A szerző külön taglalja a hírszerzés és a nemzetközi kapcsolatok összefüggéseit. Fontos megállapítása, hogy a nemzet szuverenitásának és biztonságának szavatolása nem csak a nemzetbiztonsági szolgálatok, hanem az állami szervezetrendszer egészének feladata. Éppen ezért minden jogállamban kiemelkedő fontossággal bír a szolgálatok különleges jogosítványainak meghatározása, irányításuk szabályozása és felügyeletének megvalósítása.

A tanulmány tartalmának felhasználását mindenekelőtt a szakemberek számára javasoljuk, de kiváló ismeretbővítő lehetőséget jelent az oktatásban–képzésben–felkészítésben közreműködők számára is.

The author sets out the reforms accomplished during the change of system in the Central European countries. These reforms have led on the one hand to the services' structural transformation and on the other hand to the modification of their tasks and functional conditions. It deserves attention his effort to display the various methods that make it possible for us to judge and "gauge" the value of the activities pursued by the services.

The writing decidedly reflects the author's individual opinion; his conclusions are worthy of consideration, therefore the Editorial Board recommends it to all interested Honoured Readers.

VIKTOR GALAMBOS

**THE PLACE AND ROLE OF INTELLIGENCE
IN SHAPING INTERNATIONAL RELATIONS**

The author examines (with academic thoroughness) the topic, which constitutes an important part of his pre-studies for his PhD dissertation. He takes a peculiar, interesting approach to the connections – perceived first of all at theoretical level – between intelligence and international security as well as international relations.

In the first part of his essay, he analyses the interrelationship between security and the system of international relations, outlining the various theories and research fields, evaluating their impact on security-related conceptions and international relations. In his opinion, the notion of security has been put today in a completely different light. In support of this, he describes the newly emerged transnational security challenges. In this respect, he finds quite relevant the theoretical opinion of the recently died scientist Samuel P. Huntington, from which he draws the conclusion that *"the future dangerous conflicts will be likely triggered by the explosive mixture of western arrogance, Islamic intolerance and Chinese exaggerated self-confidence"*. His opinion will certainly lead the Honoured Reader to stop and reflect.

He appropriately elaborates on the interrelations between intelligence and international relations. It is one of his important conclusions that the nation's sovereignty and security are to be guaranteed not only by security services, but also by the system of state organizations as a whole. Therefore, in every state founded on the rule of law, the exact definition of the special spheres of authority granted for the services and the realization of their regulation and supervision are of primary importance.

We recommend the study first of all to experts, but also to those who deal with education, preparation or training.

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES

**A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK
KATONAI TERVEZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES
KATONAFÖLDRAJZI INFORMÁCIÓK MEGSZERZÉSE
NYÍLT FORRÁSOKBÓL**

A szerző a ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója, akinek már eddig is több írását publikáltuk. Választott kutatási témája az OSINT, vagyis a nyílt forrásokból származó információk gyűjtésével és elemzésével foglalkozó szakterület.

A Felderítő Szemle 2008/4. számában megjelent írásában az Európai Unió Csád és a Közép-Afrikai Köztársaság területén végrehajtott válságkezelő műveletének tapasztalatait adta közre. A szerzőnek ez az írása csak a helyszíneket illetően kapcsolódik az előzőhöz. Megismerhetjük belőle, hogy miként lehet megtalálni az Interneten a katonai műveletek megtervezéséhez szükséges adatokat és más információkat, többek között a közlekedési infrastruktúra leírásait, a repülőterek és a kikötők paramétereit, amelyek például alapul szolgálnak a szállítások idejének kalkulálásához. Legalább ennyire fontos információkat találhatunk az úttávolság-kalkulátorokban, a vasúthálózati adatokban, a mobiltelefon-hálózatra, vagy éppen a klimatikus viszonyokra vonatkozó adatok elemzése során.

A szerző ráirányítja a figyelmet arra, hogy a különféle adatok közül azokat, amelyekre a későbbiek során is szükség lehet, célszerű az Internetről „elmenteni”, mert ott az információk csak viszonylag rövid ideig találhatóak meg, azokat vagy „frissítik”, vagy „eltüntetik”.

Az írást mindenekelőtt a szakterületen tevékenykedőknek ajánljuk, de érdekes olvasmány azoknak is, akik „csak” ismereteiket bővítik.

MAGYARNÉ KUCSERA ERIKA MK. ŐRNAGY

**A WI-FI LEHETŐSÉGEI A MAGYAR HONVÉDSÉG
TÁBORI HÍRADÁSÁBAN ÉS ANNAK MENEDZSMENTJÉBEN**

A szerző doktorandusz hallgató a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, aki témájául a Magyar Honvédség tábori híradásának felügyeleti rendszerével összefüggő témakör kutatását választotta, ez az írása is annak egyik előtanulmánya.

A híradástechnikai, informatikai és infokommunikációs eszközök elmúlt egy-másfél évtizedben bekövetkezett robbanásszerű fejlődésével a honvédségi szakszolgálatok is igyekeznek lépést tartani, mindenekelőtt az új technológiai eljárások meghonosítása révén. Az egyik ilyen technológia a Wi-Fi, amely a felhasználóknak nagy mozgási szabadságot, megfelelő hang- és adatátviteli minőséget biztosít, és az alapvető biztonsági kritériumoknak is megfelel, ezért használatának megfontolása a Magyar Honvédség mobilitást igénylő feladatainak infokommunikációs biztosítása során időszerűvé vált. Maga a Wi-Fi egy vezeték nélküli mikrohullámú kommunikációt megvalósító szabvány (WLAN).

LIEUTENANT COLONEL GÁBOR LÉVAY

**OBTAINING MILITARY-GEOGRAPHICAL INFORMATION
FROM OPEN SOURCES FOR THE PLANNING
OF MILITARY CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS**

The author is a PhD candidate at the Zrínyi Miklós National Defence University and has chosen as his research field the topic of OSINT, i.e. the collection and elaboration of information from open sources.

In his previous essay appeared in the Intelligence Review No.2008/4., he wrote about the experiences gained during the crisis management operations in the Central African Republic and Chad. That writing is connected with the present one only with regard to their scene. We can learn from this study how to find on the Internet the data and information concerning, among others, the description of transport infrastructure, airfield and ports, which can help us to determine the period of time necessary for transport operations. We can find very important information for example also in the calculators containing route lengths, as well as in the data base informing us about railway and cell-phone networks and climatic condition.

The author selects those elements from the various pieces of information that are likely to be useful also later, and are to be “saved” from the Internet (where they are online only for a short time before being “updated” or “deleted”).

We recommend the study above all to experts, but it can prove to be an interesting reading also for those who “only” want to widen their knowledge.

MAJOR ENG. ERIKA KUCSERA (MRS. MAGYAR)

**POSSIBILITIES OF WI-FI IN THE HDF’S FIELD
TELECOMMUNICATIONS AND ITS MANAGEMENT**

Mrs. Magyar is a PhD candidate at the Zrínyi Miklós National Defence University and has chosen as her academic topic the management system of the HDF’s (Hungarian Defence Forces) field telecommunications. This article is practically a pre-study for her dissertation.

The competent technical services in the HDF do their best to keep pace with the unexpected, “explosive” development occurred over the last one-one and a half decade in the sphere of telecommunications, informatics and info-communications, and try to adapt and apply new technologies. Such a technology is the Wi-Fi that ensures for the user a significant freedom of movement, appropriate sound and data transmission; in addition, meets the basic security requirements as well. Therefore, it seems very timely for the HDF to consider its application in the info-communication support of kinetic military operations. The Wi-Fi otherwise is a wireless microwave communication standard (WLAN – Wireless Local Area Network).

A mobil távközlés és a tábori hírrendszer egyik legfontosabb igénye a gyors le-, illetve áttelepíthetőség feltételeinek megteremtése, amelynek során kiemelt figyelmet kell fordítani a hálózati biztonságra is, és mivel a Wi-Fi technológia mindezekkel rendelkezik, alkalmas az MH zártcélú infokommunikációs rendszerében és tábori hírrendszerében való alkalmazásra, elsősorban a hálózat-felügyelet szempontjából.

A szerző írásából megismerhetjük a technológia lényegét, a hálózat-felügyelet szükségességét és megoldásait, a Wi-Fi használati lehetőségeit belföldön és külföldön, amibe úgy a katasztrófavédelem, mint a missziós küldetések infokommunikációs tennivalói is beletartoznak.

A tanulmányt elsősorban a szakterületen tevékenykedőknek ajánljuk, de jól használható a kiképzés–felkészítés folyamatában is, és egyben ismeretbővítési lehetőség a Felderítő Szemle olvasói számára.

BÁRKÁNYI PÁL OKL. MK. SZÁZADOS

A WINDOWS RENDSZERLEÍRÓ ADATBÁZISA: A FELHASZNÁLÓI ANONIMITÁS BUKTATÓI

A szerző a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktorandusza, akinek írásait már több alkalommal is közreadtuk a Felderítő Szemlében. Ebben a tanulmányában egy olyan témakört vesz górcső alá, amely mindenkit érint, aki számítógépen bármilyen műveletet hajt végre.

Az írásból megtudjuk, hogy a Windows – mint globálissá vált operációs rendszer – látszólag egyszerűbbé tette a felhasználók dolgát, mégis egyre inkább bonyolultabbá vált. Aki a géppel dolgozik, annak meg sem fordul a fejében, hogy az általa hagyott „nyomokat” bárki „hozzáértő” – anélkül, hogy személyét felfedné – megfejtheti, és az akár titkos információkat is bármilyen célra felhasználhatja.

Mindaddig, amíg az ilyen „megfejtő” (például bűnüldözői) tevékenységet a vonatkozó törvényben szabályozottak szerint végzik, a végkicsengés összességében elfogadott. Más a helyzet azonban a felderítés (hírszerzés) tevékenysége, eszközei kapcsán felmerülő sajátosságok esetén, ugyanis ahhoz, hogy az ilyen tevékenységet folytatók inkognitóban maradhassanak, az érintetteket előzetesen fel kell készíteni minden olyan veszélyre, amely az informatikai eszközök használatakor felmerülhet és a lelepleződés kockázatát hordozhatja.

A szerző már több éve behatóan foglalkozik ezzel a témával. Mivel a szakterület rendkívül széles, ebben a tanulmányban csak arra vállalkozott, hogy a Windows rendszerleíró adatbázisát boncolgassa, mert ez az elemzés első és legfontosabb mozzanata. Az írást elsősorban az érintett szakemberek figyelmébe ajánljuk, akik jól hasznosíthatják a kiképzés–felkészítés folyamatában is, de nagyon hasznosnak tartjuk és javasoljuk azoknak is, akik az átlagos felhasználó érdeklődési körét meghaladóan szeretnék megismerni a Windows-ban megbúvó rejtett, vagy kevésbé ismert törvényszerűségeket.

The most important requirement for mobile communication and field telecommunications system is to ensure prompt deployment and re-deployment. During this process, great attention has to be paid to network security as well. The Wi-Fi technology has got all the above qualities and thus is suitable for being applied in the HDF's closed-purpose information system and its field telecommunications network as well, first of all in network management.

We can learn from the study the essence of this technology, the necessity of network management and its methods; the possible Wi-Fi applications in Hungary and abroad, including the tasks to be carried out during catastrophe management and international missions.

We recommend the study primarily to experts, but it can be used in education and training as well. It is an enjoyable reading also for our other Honoured Readers.

CAPTAIN ENG. PÁL BÁRKÁNYI

**WINDOWS REGISTRY:
PITFALLS OF THE USER'S ANONYMITY**

The author is a PhD candidate at the Zrínyi Miklós National Defence University and has already published several articles in our Intelligence Review. In this study he elaborates on such a topic that affects everybody who makes some operation on his computer.

We can learn from this writing that the Windows – as a global operating system – has seemingly made the user's job much easier, but in reality, his job has become more complicated. The user probably does not realize that the "traces" he leaves in the computer can be easily "cracked" by a "pundit" – without revealing his identity – and can utilize (even the secret information) for any kind of purposes.

As far as this "decoding" activity is pursued according to the relevant legal regulations (for example during crime investigations), the outcome may be altogether acceptable. However, that is not the case with regard to intelligence/reconnaissance activities and methods. In that case, it is necessary for the operator to preserve his incognito. To this end, he has to be previously prepared for all those risks that can emerge and can reveal his identity or the secret information, when he is using informatics equipment.

The author has been actively analysing this topic for several years. Being this field of research very wide-ranging, he has only undertaken the task to "scrutinize" the characteristics of Windows registry, since it is the first and most important step in any analysis. We recommend the writing firstly to experts who can make use of it in their educational and training activities as well. However, we are convinced that it can prove to be a very useful material also for those who would like to know much more about this topic in order to explore the Windows' inherent or unknown possibilities.

TÓTH ISTVÁN MK. EZREDES

OROSZ FEGYVERES ERŐK – EGY ÚJABB REFORM KÜSZÖBÉN

A szerző a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi egyetem műszaki hadtudományi doktorandusza, aki választott témájának alapjait érintő elemzést készített.

Az írásból megismerhetjük az Anatolij Szergyukov védelmi miniszter által meghirdetett haderőreform lényegi összetevőit. A szerző megállapítása egyértelműen jelzi, hogy az orosz fegyveres erők létezése óta a soros haderőreform a legradikálisabb, a leginkább előremutató, s egyben a legbátrabb is! Messze túlmutat az eddigi védelmi miniszterek által meghirdetett reformok mindegyikén, jobban figyelembe veszi az oroszországi gazdaság teherbíró képességeit, valamint a korszerű fegyveres küzdelem követelményeit, ugyanakkor a haderő technikai fejlesztése során egyértelműen számol az állami támogatással.

Az írásban található kimutatások és számadatok összevetése alapján az Olvasónak átfogó képe alakulhat ki az orosz fegyveres erőkről, amelynek képességeit és lehetőségeit célszerű szem előtt tartani, mert napjainkban is komoly erőt képvisel, amivel az érintetteknek mindenképpen számolni kell.

A szerző írását elsősorban a témával foglalkozó szakemberek figyelmébe ajánljuk, mert jól illeszkedik a témában eddig közölt írások sorába, de az ismeretbővítés szándékával érdeklődők igényeinek is megfelelő.

KÁNTOR FERENC VEZÉRŐRNAGY

A CSAPATFELDERÍTÉS, VALAMINT A HADMŰVELETI ÉS HARCÁSZATI FELDERÍTÉS FEJLŐDÉSE (1960–1990)

Az elmúlt évben – az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés létrejöttének 90. évfordulója alkalmából – megjelentettük a Felderítő Szemle Emlékszámát. Az abban publikált írásokon túl többen is úgy gondolták, hogy papírra vetik visszaemlékezésüket a kilencven esztendő személyesen megélt évtizedeinek történéseiről, ez az írás is azok közül való.

A címben jelzett időszak egy részében maga a szerző is meghatározó személyisége volt a legfelső szintű irányító szervezetben folyó tevékenységnek. Írásában bemutatja az alkalmazott katonai terminológia egyes fogalmi kialakulásának hátterét és mindazt a folyamatot, amelynek során kiépült a csapatfelderítő erők szervezete, a magyar haderő – azon belül elsősorban az összefegyvernemi csapatok – feladatrendszere alakulásának függvényében. Kiemeli, hogy a felderítés – így a csapatfelderítés is – nem öncélúan működött és működik, hanem az a feladata, hogy a különböző vezetési szinteket a helyes döntéshozatalhoz szükséges információkkal ellássa és a rendelkezésére álló erőforrásokat koncentrált módon felhasználó, hatékony rendszerként működjön. Fontos tudni, hogy 1977. december 1-je óta e tevékenységet hadműveleti és harcászati felderítésnek nevezik.

COLONEL ENG. ISTVÁN TÓTH

RUSSIAN ARMED FORCES – ON THE EVE OF A NEW REFORM

The author is a PhD candidate dealing with the technical issues of Military Science and has selected this topic for his dissertation as well.

He describes the essential components of the current military reform initiated by Minister of Defence Anatoly Serdyukov. His assessment clearly indicates that since the existence of the Russian armed forces, this is the most radical, far-sighted, and at the same time, the most courageous military reform. It points far beyond each of the reforms heralded by all previous ministers. It gives a much better consideration to Russia's economic "load-bearing" capacity and to the criterion of modern armed combat. At the same time, it can clearly rely on state support during the technical development of the armed forces.

Collating his data and charts, we can have a comprehensive picture of the Russian armed forces, whose capabilities must never be underestimated. They have a huge potential also today, which has to be taken into account by all concerned political and military leaders.

The study is useful primarily for experts dealing with this topic. It fits well into the series of similar writings published in our review. We are sure that it can satisfy also the demands of those interested readers who want only to enlarge their knowledge.

MAJOR GENERAL FERENC KÁNTOR

**DEVELOPMENT OF THE OPERATIONAL AND TACTICAL
RECONNAISSANCE (1960–1990)**

Last year – on the occasion of the 90th anniversary of the establishment of the independent Hungarian intelligence/reconnaissance – the Editorial Board published a Memorial Edition of our review. The relevant articles contained therein prompted several officers to put down on paper their memories about the events happened during those decades that they lived through from the 90 years. Also this study includes the author's personal experiences gained in the last few decades.

In that period of time, he served as a prominent officer at the highest-level reconnaissance organizations. He reveals the background of the evolvments of some military terminologies, meanwhile describing the process in which the organization of tactical reconnaissance forces were built up, in accordance with the changing tasks faced by the HDF and mostly by the combined troops. He points out that reconnaissance – including its tactical branch – did not and does not operate to serve its own end. It has the mission to provide the various, high-level leadership with information in order to help them taking right decisions. The reconnaissance can do so only if its leaders continuously ensure that the organization concentrates all the resources at its disposal on solving the received tasks and if it operates effectively. It is necessary to note that since 1 Dec 1977 this military activity has been referred to as operational-tactical reconnaissance.

A szerző írása azért is figyelemre méltó, mert a jelenlegi aktív állományúak számára különösen hasznos dolog megismerni az előző generációk által elvégzett hatalmas, magas színvonalú munkát. Különösen jól hasznosíthatók ezek az ismeretek napjaink béketámogató műveletei során, amikor az eredményes felderítő biztosításon múlhat a misszió sikeres feladat-végrehajtása, amihez feltétlenül szükség van a hatékonyság növelését célzó, egységes rendszerben való működtetésre.

Az írást mindenekelőtt a felderítéssel foglalkozó szakembereknek ajánljuk és célszerűnek tartjuk, hogy a kiképzés–felkészítés folyamatában a szakmatörténet is helyet kapjon.

DR. BÁNKI IMRE EZREDES

A MÉLYSÉGI FELDERÍTÉS TÖRTÉNETÉBŐL

A szerző az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés 90. évfordulója alkalmából dolgozta fel a témát. Katonai pályafutása során, az általa betöltött meghatározó beosztásokban volt alkalma befolyást gyakorolni a mélységi felderítés alakulására, így írása hiteles információkon és személyesen átélt történések során szerzett tapasztalatokon alapszik.

A tanulmányból megismerhetjük a magyar haderő mélységi felderítő szervezeteinek fejlődését és működését, azok megalakulásától kezdve egészen a hazánk NATO-csatlakozásáig terjedő időszakban. A szerző tudományos alaposággal és jó érzékkel tárja fel és mutatja be a katonai vezetés gondolkodásmódját a mélységi felderítő csapatok feladatrendszerével, szervezetével, alkalmazásával és technikai korszerűsítésével kapcsolatban.

A tanulmányból teljes vertikumban megismerhetők a mélységi felderítő csapatok szervezeteinek átalakulásai a különböző fejlesztések és átszervezések során, majd azoknak az új idők követelményeihez történő igazítása. Az írásban található nevek többsége ismerősen köszön vissza az Olvasónak, még azoké is, akiknek ma már csak az emlékét őrizhetjük.

A szerző írása a katonai felderítés története szempontjából hiánypótló, értékes alkotás, amelyet jó szívvvel ajánlunk a Felderítő Szemle rendszeres olvasóinak, továbbá mindazoknak, akiket érdekelnek a szakmatörténeti kérdések, és az így nyert ismereteket és tapasztalatokat saját munkaterületükön hasznosítják.

DR. IZSA JENŐ EZREDES

KAIRÓ, 1945 – EGY DRÁMAI ÁLLOMÁS RADÓ SÁNDOR ÉLETÉBEN

A szerző a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem docense, aki érdekfeszítő témát karolt fel Radó Sándor, a „Dóra” néven megismert egykori hírszerző élettörténetének bemutatásával. A téma bevezetőjét a Felderítő Szemle 2008/4. számában jelentettük meg „*Hogyan lett hírszerző Radó Sándor?*” címmel, az e számában publikált írás annak tartalmi folytatása.

The author's article is worthy of consideration. It is especially important for the present active personnel to see and assess the enormous work done, at a high-quality level, by the previous generation. These old experiences can be very fruitfully utilized in current peace-support missions, where the result of many operations is dependent upon successful reconnaissance activities. For these activities to remain successful, it is imperative for reconnaissance to pursue its job in the framework of a unified, combined system, which ensures its efficient functioning.

We recommend the study primarily to reconnaissance/intelligence officers, and we would find it useful if the history of this special military field were to become an important subject in educational and training curriculum.

COLONEL IMRE BÁNKI, CSc

**MEMOIRS FROM THE HISTORY
OF LONG-RANGE-RECONNAISSANCE**

The author has prepared his article on the occasion of the 90th anniversary of the establishment of the Hungarian intelligence/reconnaissance. During his military career, in his prominent and important posts, he could influence the development of long-range reconnaissance, thus his analyses are based on authentic information and personal experiences.

Reading this essay, we can have a good idea about the development and activity of the organizations belonging to long-range reconnaissance, throughout the period, from their setting up to our adherence to NATO. He takes a clever, well-considered academic approach to the topic aimed at disclosing and assessing the way of thinking followed by the military leadership in shaping the tasks, structures technical upgrading and employment of the long-range reconnaissance forces.

We can examine the vertical organization as a whole of these forces, their structural changes, development and reorganizations aimed at adapting the reconnaissance units to new challenges and requirements. The majority of the officers' name mentioned in the study is certainly familiar to the Honoured Reader, even the name of those who are alive only in our memory.

By writing this valuable study, the author has filled a gap in the history of intelligence/reconnaissance; so we recommend heartedly it to our regular readers and to everybody who is interested in these historical issues and can use this new knowledge during his activities.

COLONEL JENŐ IZSA, PhD

CAIRO, 1945 – A DRAMATIC STAGE IN SÁNDOR RADÓ'S LIFE

The author is the Dean of the Zrínyi Miklós National Defence University and has been scrutinizing for some time an exciting topic, the life story of a famous intelligence agent Sándor Radó, whose cover-name was "Dóra". The introductory part of the story appeared in our Intelligence Review No. 2008/4. entitled "How did Sándor Radó become an intelligent agent?". The present writing is practically the second part of his life story.

A tanulmány bevezetője rövid áttekintést ad Radó Sándor tevékenységének legérdekesebb periódusairól és mozzanatairól, alapvetően memoárkötete alapján. Megismerhetjük a szovjet, a brit, a német, a francia és a svájci nézőpontot az egyes történetekről. Az írás kuriózumát az 1945-ben Kairóban történtek bemutatása jelenti, ugyanis némely, esetenként egymásnak ellentmondó forrásból arra lehetett következtetni, hogy Radó – úton Moszkva felé – megpróbált „átállni” a britekhez, akik azonban a jó brit–szovjet kapcsolatok megőrzése érdekében kiszolgáltatták őt a szovjeteknek.

A valóság azonban sokkal árnyaltabb, ami egyúttal Radó vérbeli hírszerző mentalitását is tükrözi. Az események később úgy alakultak, hogy Radó Sándor 1945-ben mégiscsak visszakerült a Szovjetunióba, ahol halálos ítélet várt rá, de Sztálin megkegyelmezett neki, így került tíz évre egy „gulagos” munkatáborba, és csak 1955-ben térhetett haza Magyarországra. Erről az „intermezzóról” azonban Radó soha nem beszélt, csak a „Dóra jelenti” kötet új kiadásából szerezhetett róla tudomást a közvélemény.

Nos, hogy mi, miért és hogyan történt/történhetett, erről szól ez az izgalmas olvasmány, amelyet minden érdeklődő szíves figyelmébe ajánlunk.

In the introduction, Col. Izsa provides us with a short summary on Radó's most important periods of time and activities, based on the volume written about his memoirs. We can have a look at the Soviet, Brit, German, French and Swiss opinions concerning some concrete events. The salient point in this writing is Radó's adventure in Cairo in 1945, when various contradicting sources seemed to indicate that he was intent – bound for Moscow – on going over to the British side. However, the British – in order to preserve their good Soviet relations – handed him over to the Soviets.

In reality, the story was much more complicated than that, which well-reflects Radó's genuine intelligence quality and mentality. Later on, in 1945, Radó got back to the Soviet Union where he was awaited by a death sentence. Fortunately, Stalin pardoned him. After that, he was sent to a Gulag for ten year's forced labour and could return to Hungary only in 1955. He had never spoken about this "intermezzo"; the public got knowledge of it from the new edition of the volume "Dora reports".

Well, this very exciting reading tells us what might have happened or really happened, thus we recommend it to all interested readers.

CONTENTS

FOR READERS

COLONEL GENERAL ENG. LÁSZLÓ TÖMBÖL

**MAIN DIRECTIONS IN THE DEVELOPMENT
OF THE HUNGARIAN DEFENCE FORCES' (HDF)
DEFENSIVE CAPABILITIES, IN HARMONY
WITH THE NATIONAL MILITARY STRATEGY**

SECURITY POLICY

COLONEL JÓZSEF KIS-BENEDEK, PhD

MIDDLE EAST: CHANCES – OR FAILURES

COLONEL LAJOS RÁCZ, PhD

**TRADITIONAL AND NEW ASPECTS
OF THE CHINESE IMPERIAL THINKING**

COLONEL ENG. JÁNOS BÉRES, PhD –
MAJOR GENERAL ENG. ANDRÁS TÓTH

**POSSIBILITIES FOR FORCING BACK THE EXTREMIST SCHOOLS
GROWN FROM THE MUSLIM SOCIAL MOVEMENTS – II.**

INTELLIGENCE – RECONNAISSANCE

COLONEL ENDRE JÁVOR, PhD

**SOCIAL ASSESSMENT AND SUPPORT
OF THE NATIONAL SECURITY SERVICES –
ROLE OF THE MEDIA IN SHAPING PUBLIC OPINION**

VIKTOR GALAMBOS

**THE PLACE AND ROLE OF INTELLIGENCE
IN SHAPING INTERNATIONAL RELATIONS**

LIEUTENANT COLONEL GÁBOR LÉVAY

**OBTAINING MILITARY-GEOGRAPHICAL INFORMATION
FROM OPEN SOURCES FOR THE PLANNING
OF MILITARY CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS**

R & D

MAJOR ENG. ERIKA KUCSERA (MRS. MAGYAR)

**POSSIBILITIES OF WI-FI IN THE HDF'S FIELD
TELECOMMUNICATIONS AND ITS MANAGEMENT**

CAPTAIN ENG. PÁL BÁRKÁNYI

WINDOWS REGISTRY: PITFALLS OF THE USER'S ANONYMITY

FACTS ABOUT COUNTRIES

COLONEL ENG. ISTVÁN TÓTH

RUSSIAN ARMED FORCES – ON THE EVE OF A NEW REFORM

HISTORY OF INTELLIGENCE & RECONNAISSANCE

MAJOR GENERAL FERENC KÁNTOR

**DEVELOPMENT OF THE OPERATIONAL AND TACTICAL
RECONNAISSANCE (1960–1990)**

COLONEL IMRE BÁNKI, CSc

**MEMOIRS FROM THE HISTORY
OF LONG RANGE-RECONNAISSANCE**

FORUM

COLONEL JENŐ IZSA, PhD

CAIRO, 1945 – A DRAMATIC STAGE IN SÁNDOR RADÓ'S LIFE

FOR READERS

COLONEL JENŐ VASS – COLONEL MIHÁLY SZABÓ

CONTENTS

Tisztelt Olvasó!

A FELDERÍTŐ SZEMLE a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal által kiadott szakfolyóirat, amelynek naptári negyedévenkénti rendes száma, alkalmankénti különszáma, emlékszáma és minősített száma jelenik meg.

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya keretében működő Hadtudományi Bizottság a kiadványt „*a hadtudomány egyes szakterületeire kiterjedő tartalmú hazai folyóiratok*” között tartja nyilván, és „*az MTA doktori eljárás során felhasználandó, mértékadó folyóiratok jegyzéké*”-ben szerepel.

Az MK Katonai Felderítő Hivatal a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere 2002-ben minősítette tudományos kutatóhelyé. A Hivatalnál folyó tudományos tevékenységet a Tudományos Tanács irányítja, amelynek feladatai közé tartozik a Felderítő Szemle gondozása és szakmai felügyelete is. A folyóirat első száma 2002 szeptemberében látott napvilágot. Az azóta megjelent számok összesített tartalmát a Szerkesztőbizottság rendszeresen közreadja.

A Felderítő Szemlében történő publikálás feltételei:

- A folyóirat jellegével összhangban a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel kapcsolatos témákat, kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más anyagokat – jelentetünk meg. A rovatok címei: > Biztonságpolitika > Hírszerzés–Felderítés > Kutatás–Fejlesztés > Országismertető > Kiképzés–Felkészítés > Szakmatörténet > Fórum > Tudományos munka > Az Olvasóhoz – egyben orientálják is a szerzőket.
- A szerzői kéziratok megküldhetők a Tudományos Tanács elnökéhez és titkárához, a Szerkesztőbizottság elnökéhez, valamint a felelős szerkesztőhöz. A kézirattal együtt kérjük olvashatóan mellékelni az általános ügyintéző e-mail címére a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását, állandó lakcímét, telefonon és Interneten történő elérhetőségét.
- A szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, ami 20-21 gépelt oldalnak felel meg). A kéziratot 12 pontos betűvel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható formában, elektronikus adathordozón, továbbá egy kinyomtatott példányban kérjük megküldeni. Előzetes egyeztetés után lehetőség van a kézirat Interneten történő fogadására is, az általános ügyintéző e-mail címen.
- A közlésre elfogadott írásokért – megbízási szerződés alapján, a honvédelmi tárcánál érvényben lévő szabályzókkal összhangban – szerzői honoráriumot fizetünk. A szerzői kézirat elkészítése önálló szellemi tevékenységnek, megalkotásnak minősül. A kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja.
- A folyóiratban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság a kiadványban történő megjelentetésre, valamint az Interneten és az Intraneten történő közzétételre alkalmasnak tartja.
- A folyóiratban megjelent írások szerzőit és lektorait tiszteletpéldány illeti meg. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük, de a szerző kérésére azt visszaadjuk.
- A szélesebb körű tájékoztatás és tájékozódás érdekében az Intranet-hálózaton a kiadványok tartalma a Hivatalban szolgálatot teljesítők számára teljes egészében hozzáférhető és a forrás megjelölésével felhasználható, más érdeklődők számára – regisztrációt követően – az Interneten tanulmányozható.

Tisztelt Olvasó!

A FELDERÍTŐ SZEMLE a honvédelemmel, a biztonságpolitikával és a nemzetbiztonsággal összefüggő kérdések tudományos igényű felvetésének és megválaszolásának fóruma. Ily módon a tanulmányokban megjelenő vélemények nem minden esetben azonosak a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal és a Tudományos Tanács hivatalos álláspontjával, de az egyéni gondolatokat tiszteletben tartva, a tudományos munka fejlődése érdekében azokat megjelentetjük.

Elérhetőségeink

Postacím: MK Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa
1111 Budapest, Bartók Béla u. 24–26.
MK Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa
1502 Budapest, Pf. 117

Telefon: Dr. Tömösváry Zsigmond dandártábornok, főtanácsos,
a Tudományos Tanács elnöke
06(1) 386-9576, HM 02/61-300
e-mail: zsig07@t-online.hu

Tóth András mk. vezérőrnagy,
a Szerkesztőbizottság elnöke
06(1) 386-9344/1010, HM 02/61-010

Dr. Sallai Imre ezredes, tanácsos,
a Tudományos Tanács titkára
06(1) 386-9344/1332, HM 02/61-332

Vass Jenő ezredes,
felelős szerkesztő
06(1) 386-9344/1301, HM 02/61-301
telefax: 06(1)372-1842, HM 02/61-842

Tóth Krisztina főtörzsőrmester,
általános ügyintéző
06(1) 386-9344/5511, HM 02/65-511
e-mail: mkkfh_szemle@freemail.hu

A Felderítő Szemle kötelezpéldányai rendelkezésre állnak és tanulmányozhatók az Országos Széchényi Könyvtárban, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Tudományos Könyvtárában, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtudományi Könyvtárában. A periodika példányai megtalálhatók az MK Katonai Felderítő Hivatal, az MK Katonai Biztonsági Hivatal, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok szakkönyvtáraiban, továbbá más, tudományos munkával foglalkozó szervezeteknél és egyesületeknél.

A FELDERÍTŐ SZEMLE belső terjesztésű kiadvány, kereskedelmi forgalomba nem kerül. A kiadványt névre szólóan küldjük meg, felhasználásáról a címzett gondoskodik.

Várjuk jelentkezését és írásait!

A FELDERÍTŐ SZEMLE Szerkesztőbizottsága